

**METROPOLİTEN KENT ETKİSİNDEKİ YERLEŞİMLERİN
DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ÇÖZÜMLENMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Sevinç Bahar YENİGÜL

**DOKTORA TEZİ
ŞEHİR ve BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2009

ANKARA

Sevinç Bahar YENİGÜL tarafından hazırlanan ‘Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Sürecinin Çözümlemesi: Ankara Örneği’ adlı bu tezin Doktora tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Eyüp Günay İSBİR

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Doç.Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Feral EKE

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı,
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Şule KARAASLAN

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tarih: 29/06/2009

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Doktora derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Nail ÜNSAL

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Sevinç Bahar YENİGÜL

METROPOLİTEN KENT ETKİSİNDEKİ YERLEŞİMLERİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ÇÖZÜMLENMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ

(Doktora Tezi)

Sevinç Bahar YENİGÜL

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Haziran 2009

ÖZET

Bu tez çalışmasında metropoliten kentlerin değişen büyüme biçimi ve bu yeni büyüme biçiminin kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiş metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlere etkisi ‘Ankara Metropoliten Kenti’ örneğinde incelenmiştir. Çalışmanın amacı metropolitenleşmenin etkisinde ortaya çıkan saçaklanmanın nedenlerinin ve sonuçlarının analizi, saçaklanarak genişleyen metropoliten kentlerde kır-kent dokusunu bir arada bulunduran kentin genişleme ve yayılma alanlarındaki yerleşimlerin yapısını oluşturan bileşenlerin saptanmasıdır. Bu amaca yönelik metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde; yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapıdaki değişim, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimlerin kentle ilişkileri analiz edilmiştir. Analizlere ilişkin veriler derinlemesine görüşme ve anket yöntemiyle toplanmıştır. Verilerin analizinde tüm çalışma alanını ele alan ve daha sonra yerleşimleri tekil olarak inceleyen, yerleşimlerin özelliklerini ortaya koyan dağılımlar elde edilmiş ve değerlendirmelerde çapraz sorgulama ile birbirleriyle etkileşim içindeki bileşenler açıklanmaya çalışılmıştır.

Kentlerin saçaklanarak gelişimi engellenemez bir şekilde hızla devam etmekte, kentsel saçaklanmanın özellikle son yirmi yıllık süreçte plancılar ve yöneticilerin üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almasına neden olmaktadır. Kentsel saçaklanma düşük yoğunluklu, yayılan veya sıçrayan, arazi kullanımında ayrışma özellikli bir mekansal gelişimi tanımlamakta ve bu

gelişim özellikle metropoliten kentlerin çeperlerinde ve yakın çevresinde yer alan kırsal yerleşimler ile bunların çevresinde gözlenmektedir.

Metropoliten kentin etkisindeki yerleşimlerde dönüşüm süreciyle birlikte birbirinden farklı nitelikte yerleşimler oluşmaya başlamaktadır. Bu yerleşimler kırsal/yarı kentsel/kentsel nitelikli heterojen bir yapı göstermekte ve zamanla kentle bütünleşerek metropoliten kentin bir parçası olmaktadır. Ancak yaşanan dönüşümle kırsal karakterini yitiren, buna karşın mevcut yapısıyla da kentsel olarak tanımlanamayan bazı yerleşimler sorunlu alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum metropoliten kent etkisindeki yerleşimlerin kentsel ya da kırsal olarak tanımlanmasını güçleştirmektedir.

Bu çalışma “güncel kentsel gelişme, saçaklanma dinamiklerini” ortaya koymakta ve metropoliten kent etkisindeki yerleşimlerin, sahip oldukları farklı özellikler nedeniyle ne tam kırsal ne de tam kentsel alanlar olarak tanımlanamayacağını işaret etmekte; kentin gelişme etkisindeki bu alanların çeper ve saçaklanma tanımları altında kentsel gelişim/yayılma sürecinin farklı aşamalarını temsil ettiklerini göstermektedir.

Bilim Kodu : 801.1.077

Anahtar Kelimeler : Kırsal alan, kent, metropoliten kent, metropoliten alan, kentsel saçaklanma, kent çeperi, dönüşüm,

Sayfa Adedi : 310

Tez Yöneticisi : Doç.Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

**ANALYSIS OF TRANSFORMATION PROCESS OF SETTLEMENTS
UNDER THE INFLUENCE OF METROPOLITAN CITY:
CASE OF ANKARA
(PhD. Thesis)**

Sevinç Bahar YENİGÜL

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
June 2009**

ABSTRACT

In this thesis, the varying growth pattern of metropolitan cities and its influence on the settlements at the metropolitan fringe, which have been already defined as urban development areas, are investigated on Ankara case. The main goal of this study is not only to analyze the reasons and results of the sprawl due to the influence of metropolitan city but also to identify the components of the settlements that are in the metropolitan areas expanded due to urban sprawl and having the characteristics of both urban and rural texture. Therefore, the changes in administrative, demographic, social and spatial structure in the settlements under the influence of urban sprawl, urban services provided to this areas and the relation between such areas and the city have been investigated. The data used in analyzes have been collected via in-dept interviews and inquiries. Cross table analysis method is used in this study. The analysis results include the distributions of characteristics of the whole study area as well as the individual settlements.

The unavoidable and fast growth of the metropolitan city due to urban sprawl lead the issue to be one of the most important issue for planners and managers particularly in the last 20 years. Urban sprawl is a form of spatial development, characterized by low densities, scattered and discontinuous leapfrog expansion,

and segregation of land uses, this form of development is found mainly in the periphery and in the rural areas at the fringe of metropolitan areas.

The settlements of different structures are formed in fringe areas under the metropolitan city influence as a result of transformation process. These settlements exemplify a heterogeneous structure which has rural/urban/semi-urban characteristics and become part of the metropolitan city by time. However, settlements that loose their rural characteristics during the transformation but also could not be defined as urban due to their current structure develop into the problematic areas. This leads the difficulties to define the settlements under metropolitan city influence either as urban or as rural.

This study establishes current urban development and urban sprawl dynamics and shows that the settlements of the metropolitan city created due to urban sprawl could not be defined as urban as rural due to their different structure.

Science Code : 801.1.077

Key Words : Rural area, urban, metropolitan city, metropolitan area, urban sprawl, fringe, transformation

Page Number : 310

Adviser : Assoc. Prof. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarım boyunca her türlü destek ve katkıları ile bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Kübra Cihangir Çamur'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Öneri ve katkılarıyla tezin gelişmesini sağlayan jüri üyeleri Prof. Dr. Feral Eke, Prof. Dr. Şule Karaaslan, Prof. Dr. Eyüp Günay İsbir ve Prof. Dr. Birgül Ayman Güler'e teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman ve her koşulda desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, uzun ve yorucu çalışma zamanlarında hep yanımda olan annem Hatun Yenigül ve babam Cemalettin Yenigül'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. İhtiyacım olan her zaman yardımlarını esirgemeyen kardeşim Baran Yenigül'e, kilometrelerce uzakta olmasına rağmen her an yanımda olduklarını hissettiren ablam Buket Yenigül El-Kadi ve ağabeyim Ahmed Said El-Kadi'ye 'şükran'larımı sunarım. Ailemizin en küçük ferdi sevgili yeğenim Nur'a neşesi ile stresli çalışma günlerini katlanabilir kıldığı için teşekkür ederim.

Tez çalışmalarımın yoğun olduğu dönemlerde her türlü anlayışı gösteren Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı Prof. Dr. Gülseven Ubay Tönük'e, atölye dersi hocalarımdan Doç. Dr. Kübra Cihangir Çamur, Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Varol, Yrd. Doç. Dr. Fatma Erdoğanaras, Yrd. Doç. Dr. Aydan Sat'a, asistanlık görevlerimi paylaşan Araş. Gör. Özge Aras'a, adlarını burada sayamadığım değerli hocalarım ve sevgili asistan arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmalarım süresince ihtiyacım olan her zaman beni sabırla dinleyip desteklerini esirgemeyen başta sevgili arkadaşım Araş. Gör. Dr. Z. Aslı Gürel Üçer'e, Yrd. Doç. Muna Silav Utkan'a, Şebnem Nikes'e, Araş. Gör. Dr. Nilüfer Gürer'e, Araş. Gör. Aysu Uğurlar'a ve Araş. Gör. Leyla Alkan'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezde yer alan haritaların üretilmesine teknik desteğinden ötürü Şehir Plancısı Eda Pırtı Korçak'a, verilerin analizinde katkı sağlayan Doç. Dr. Kemal Yıldırım'a, emlak

piyahasına ilişkin değerlendirmelerde görüşlerinden yararlandığım mit Resuloğlu’na teşekkürlerimi sunarım.

Tezde kullanılan verilerin sağlanmasıda TÜİK Yayın ve Bilgi Dağıtım Daire Başkanı Melike Yıldıırım’a, Ankara Byşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri İmar ve Şehircilik Birimialışanlarına, mahalle muhtarlarına, ilgili kamu kurum ve kuruluşalışanlarına ve hane halkı anketlerine katılan Ankaralıları’a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xvii
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xx
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	19
2.1. Kent, Kentleşme ve Kentlileşme	19
2.1.1. Kent.....	20
2.1.2. Kentleşme.....	26
2.1.3. Kentlileşme	30
2.2. Metropolitan Kent	33
2.2.1. Metropolitan alan	35
2.2.2. Kent-bölge.....	43
2.3. Metropolitan Kentlerde Bir Büyüme Biçimi Olarak ‘Kentsel Saçaklanma’ ..	44
2.4. Konuyla İlgili Yapılmış Çalışmalar	49
2.5. Literatür Çalışmasının Değerlendirilmesi	56

Sayfa

3. TÜRKİYE’DE KENTLERİN METROPOLİTENLEŞME SÜRECİ: “ANKARA ÖRNEĞİ”	57
3.1. Ankara’nın Metropolitenleşme Sürecinin Gelişimi	62
3.1.1. Belediye sınırının gelişimi	63
3.1.2. Mücavir alan sınırının gelişimi	65
3.1.3. Metropoliten alan sınırının gelişimi	67
3.2. Ankara Metropoliten Kentinin Gelişimindeki Planlama Çalışmaları	70
3.2.1. Çekirdek alanının oluşumu	72
3.2.2. Çeper alanının oluşumu	77
3.2.3. Yayılma ve saçaklanma süreci	79
3.2.4. 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı dönemi.....	87
3.3. Ankara Metropoliten Kenti Makro Formunun Biçimlendirmesine İlişkin Değerlendirme.....	93
4. ANKARA METROPOLİTEN KENT ETKİSİNDEKİ YERLEŞİMLERİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ÇÖZÜMLEMESİNDE UYGULANAN YÖNTEM	100
4.1. Analizler ve Analizlere İlişkin Değişkenler	100
4.2. Alan Çalışması Yapılacak Yerleşimlerin Belirlenmesi.....	105
4.3. Verilerin Toplanması.....	110
4.4. Verilerin Değerlendirilmesi.....	116
5. ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULARI.....	117
5.1. Ankara Metropoliten Kenti Etkisinde KalanYerleşimlerin Dönüşüm Süreci	117
5.1.1. Yönetsel yapıdaki değişim	117
5.1.2. Demografik yapıdaki değişim	126

Sayfa

5.1.3. Ekonomik yapıdaki değişim.....	144
5.1.4. Sosyal yapıdaki değişim.....	156
5.1.5. Mekansal yapıdaki değişim.....	184
5.1.6. Kentsel hizmetler (Sosyal ve teknik alt yapı hizmetleri)	201
5.1.7. Kentle ilişki kurma biçimi.....	216
5.2. Ankara Metropolitan Kenti Etkisinde Kalan Yerleşimlerin Dönüşüm Sürecinin Değerlendirilmesi	233
6. SONUÇ	281
KAYNAKLAR	295
EKLER.....	304
EK-1. GÖRÜŞME FORMLARI.....	305
ÖZGEÇMİŞ	311

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Alan çalışması kapsamında belirlenen yerleşimler.....	15
Çizelge 4.1. Nüfus değişim analizi, emlak alım-satım yetkililerle yapılan görüşmeler doğrultusunda belirlenen yerleşimler.....	107
Çizelge 4.2. Yerleşimlerde yapılması planlanan hane halkı anket sayısı	112
Çizelge 4.3. Alan çalışmasının evrenini oluşturan yerleşimler.....	114
Çizelge 4.4. Yerleşimlerde uygulanan hane halkı anket sayısı.....	116
Çizelge 5.1. Yerleşimlerin yönetsel yapıları ve coğrafi konumları	119
Çizelge 5.2. Yerleşimlerin yıllara göre nüfus büyüklükleri.....	127
Çizelge 5.3. Yerleşimlerin yıllara göre nüfus artış hızları (%)	128
Çizelge 5.4. Doğum yeri bilgilerinin yıllara göre dağılımı	129
Çizelge 5.5. Yerleşime geliş tarihi (% dağılımı).....	130
Çizelge 5.6. Yerleşime geliş nedeni (% dağılımı).....	132
Çizelge 5.7. Yerleşimi tercih nedeni (% dağılımı).....	133
Çizelge 5.8. Yıllara göre istihdamın sektörel dağılımı (%)	145
Çizelge 5.9. Yerleşimlerde eğitim durumunda yıllara göre değişim	158
Çizelge 5.10. Okullaşma oranı.....	162
Çizelge 5.11. Çocukların okul dışı kurslara katılımı (% dağılımı)	164
Çizelge 5.12. Sosyal güvence türü (% dağılımı).....	165
Çizelge 5.13. %5'lik dilimlerde ortalama hane halkı aylık gelirleri	166
Çizelge 5.14. Yerleşimlerde gelir grupları (% dağılımı).....	167

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.15. Kişisel gelişim çabaları (% dağılımı).....	169
Çizelge 5.16. Kitle iletişim araçlarının (televizyon) kullanımı (% dağılımı)	171
Çizelge 5.17. Televizyon programlarındaki tercihler (% dağılımı)	172
Çizelge 5.18. Kitle iletişim araçlarının (radyo) kullanımı (% dağılımı)	173
Çizelge 5.19. Günlük yaşamda görüşülen kişiler (% dağılımı)	174
Çizelge 5.20. Sanatsal etkinliklerle ilgilenme (% dağılımı)	175
Çizelge 5.21. Kentsel hizmetlerden memnuniyet (% dağılımı)	177
Çizelge 5.22. Yetersiz olduğu düşünülen kentsel hizmetler (% dağılımı)	178
Çizelge 5.23. Yerel yönetim birimleri hakkında bilgi sahibi olma (% dağılımı).....	179
Çizelge 5.24. Yetersiz hizmet nedeniyle şikayette bulunma.....	180
Çizelge 5.25. Yaşanılan çevreyle ilgili sorunlar (% dağılımı)	181
Çizelge 5.26. Yerleşimler hakkında olumlu görüşler (% dağılımı)	183
Çizelge 5.27. Yerleşimler hakkında olumsuz görüşler (% dağılımı)	184
Çizelge 5.28. Emlak vergisine esas arsa ve arazi asgari m ² birim değerleri	194
Çizelge 5.29. Yerleşimlerin alan büyüklükleri, gros yoğunlukları, konut sayıları ..	196
Çizelge 5.30. Konutun mülkiyet durumu (% dağılımı)	198
Çizelge 5.31. Konutun kira bedeli	199
Çizelge 5.32. Konutun yapılış şekli	200
Çizelge 5.33. Konut düzeni	201
Çizelge 5.34. Eğitim tesis türleri ve sayıları	202
Çizelge 5.35. Eğitim tesislerinde derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	204
Çizelge 5.36. Sağlık tesis türleri ve sayıları	206

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.37. Birinci basamak sağlık birimleri	207
Çizelge 5.38. Sosyal kültürel ve rekreatif amaçlı tesis türleri ve sayıları	208
Çizelge 5.39. Güvenlik sorununa ilişkin görüşler	210
Çizelge 5.40. Yerleşimlerdeki kanalizasyon, içme suyu ve doğalgaz hizmeti	212
Çizelge 5.41. Çöp hizmeti ve çevre sorununa ilişkin sorunlar	213
Çizelge 5.42. Yerleşimde sunulan ulaşım hizmetleri	215
Çizelge 5.43. Özel otomobil sahipliği	216
Çizelge 5.44. Yerleşimlerden iş amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)	217
Çizelge 5.45. İlköğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)	222
Çizelge 5.46. Ortaöğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)	223
Çizelge 5.47. Kullanılan sağlık tesisinin yeri (% dağılımı)	225
Çizelge 5.48. Gıda alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)	226
Çizelge 5.49. Giyim alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)	227
Çizelge 5.50. Dayanıklı tüketim malları alımı amaçlı yapılan yolculukların yeri ...	228
Çizelge 5.51. Alışveriş merkezlerinin kullanımı (% dağılımı)	230
Çizelge 5.52. Kent merkezinin kullanımı	231
Çizelge 5.53. Kent parklarının kullanımı	232
Çizelge 5.54. Büyük parkların kullanımı	233
Çizelge 5.55. Yerleşimlerin 1980-2007 yılları nüfus değişimi	238
Çizelge 5.56. İstihdamın sektörel dağılımı	241
Çizelge 5.57. Yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfusun gelir durumu	244
Çizelge 5.58. Yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfusun sosyal güvence hizmetinden yararlanma durumu	245

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.59. Kent merkezine uzaklık ile kentsel hizmetlerden memnuniyet durumu arasındaki ilişki.....	248
Çizelge 5.60. Yerleşimlerin kente uzaklıkları ile sağlık birimlerinin kullanıldığı yer arasındaki ilişki	272
Çizelge 5.61. Gelir gruplarının alışveriş merkezlerini kullanma durumu.....	277
Çizelge 5.62. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile alışveriş merkezlerini kullanma durumu arasındaki ilişki	278
Çizelge 5.63. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile kent merkezini kullanma durumu arasındaki ilişki	279
Çizelge 5.64. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile büyük parkların kullanma durumu arasındaki ilişki	280
Çizelge 5.65. Gelir ile büyük parkların kullanılma durumu arasındaki ilişki.....	280

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Dünyadaki kent kır nüfusunun değişimi: 1950-2030	30
Şekil 5.1. 1980-2007 yılları arasındaki nüfus artış hızları (%)	126
Şekil 5.2. İstihdamın sektörel dağılımı	145
Şekil 5.3. İstihdamın sektörel dağılımı	146
Şekil 5.4. İstihdamın sektörel dağılımı	146
Şekil 5.5. İstihdamın sektörel dağılımı	146
Şekil 5.6. Yerleşimlerin 1980-2007 yılları nüfus değişimi	239
Şekil 5.7. Kent merkezine uzaklık ile nüfus artış hızı ilişkisi	240

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 1.1. Alan çalışması kapsamında belirlenen yerleşimlerin konumları	16
Harita 3.1. Ankara metropoliten alan sınırının gelişimi (1976-2004 yılı)	69
Harita 3.2. Üst ölçek planların makroform sınırları	71
Harita 3.3. Ankara kenti yerleşik alan gelişimi	94
Harita 3.4. Ankara metropoliten alanı arazi kullanımı (2007 yılı çalışması)	97
Harita 3.5. Ankara kentsel yerleşik doku ve çevresi arazi kullanımı	98
Harita 5.1. Yerleşimlerin yönetsel yapılarındaki değişim.....	235
Harita 5.2. Yerleşimlerin nüfus büyüklükleri	237
Harita 5.3. Yerleşimlerde arsa satış değerleri	250
Harita 5.4. Yerleşimlerde konut satış değerleri.....	252
Harita 5.5. Konut sayısı.....	253
Harita 5.6. Gros yoğunluk.....	254
Harita 5.7. Eğitim tesisleri	256
Harita 5.8. Sağlık tesisi	258
Harita 5.9. Sosyo-kültürel tesisler	259
Harita 5.10. Kanalizasyon hizmeti durumu.....	261
Harita 5.11. İçme suyu hizmeti durumu.....	262
Harita 5.12. Doğalgaz hizmeti durumu	263
Harita 5.13. Çöp hizmeti durumu.....	265
Harita 5.14. Ulaşım hizmeti durumu.....	266
Harita 5.15. Araç sahipliği	267

Harita	Sayfa
Harita 5.16. Merkez bölgesine yapılan iş amaçlı yolculuklar	269
Harita 5.17. Yerleşimlerden ilköğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri	270
Harita 5.18. Yerleşimlerden orta öğretim amaçlı yapılan yolculuklar	271
Harita 5.19. Sağlık amaçlı yapılan yolculukların yeri.....	273
Harita 5.20. Gıda alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri.....	274
Harita 5.21. Giyim alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri	275
Harita 5.22. Dayanıklı tüketim malları alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri	276
Harita 6.1. Çeper ve saçak yerleşimlerin Ankara metropoliten kenti arazi kullanımı üzerinde gösterimi.....	286

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kisaltmalar	Açıklama
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ATO	Ankara Ticaret Odası
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)

1. GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünyada kentleşme hızlı bir ivme kazanırken, kentlerin yapısında da önemli değişimler görülmüştür. Üretimde, ulaşımda ve iletişimde ileri düzeyde teknolojik gelişmeler sonucunda metropoliten kentlerin yapısında, büyümesinde ve çevresindeki yerleşimlerle ilişkilerinde farklılaşmalar oluşmaya başlamıştır. Kentsel işlevler metropoliten kentin yerleşim alanlarının dışında yer seçmiş, bu durum; kentlerin yerleşik sınırlarını aşarak, kırsal alanlara sıçrayarak, yayılarak ve saçaklanarak büyümesine neden olmuştur. Metropoliten kentlerdeki bu büyüme biçimi 'kentsel saçaklanma' olarak tanımlanmaktadır [Clawson, 1962; Kıray, 1998].

Kentsel saçaklanma, düşük yoğunluklu, yayılan veya sıçrayan, arazi kullanımında ayrışma özellikli bir mekansal gelişimi tanımlamakta ve bu gelişim özellikle metropoliten kentlerin çeperlerinde ve yakın çevresinde yer alan kırsal yerleşimler ile bunların çevresinde gözlenmektedir. Kentlerin saçaklanarak gelişimi engellenemez bir şekilde hızla devam etmekte ve kentsel saçaklanma, özellikle son yirmi yıllık süreçte plancılar ve yöneticilerin üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almaktadır. Kentsel saçaklanmanın ölçek ekonomisini yok ettiği, kamu hizmetlerinin etkinliğini azalttığı, kent merkezindeki ekonomik yapıyı zayıflattığı, enerji tüketimini artırdığı, özel otomobil kullanımını teşvik ettiği, trafik sıkışıklığı ve hava kirliliği gibi sorunlar yarattığı, ekosistemde dönüşü olmayan zararlara neden olduğu ve kırsal alanda sıçramalı, saçaklanan parçalı kentsel yerleşimlerin gelişiminde etkili olduğu tartışmaları artarak süren bir içerik kazanmıştır [Ewing 1997; Burchell ve ark., 1998; Downs, 1998; Brueckner, 2000; Johnson, 2001].

Konuyla ilgili tartışmaların odağında farklı iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşü savunan araştırmacılar saçaklanmanın önlenmesi ya da kontrollü gelişiminin sağlanması gerektiğini dile getirirken [Ewing 1997; Burchell ve ark., 2005; Downs, 1998; Johnson, 2001], diğer görüşü savunan araştırmacılar ise yayılmanın kaçınılmaz olduğunu ve bir gelişme biçimi olduğunu öne sürmektedirler [Mills ve Hamilton, 1989, Gordon ve Richardson, 1997, Brueckner, 2000]. Konuyla ilgili farklı görüşler

ortaya konulmuş olmakla birlikte; 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca yayınlanan 'Brundtland Raporu' ve 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan ve 'Rio Zirvesi' olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda; 'büyüme yönetimi (growth management)', 'akıllı büyüme (smart growth)', 'sürdürülebilirlik (sustainability)', 'yeni kentleşme (new urbanism)', 'kompakt/derişik-toplu kent (compact city)' gibi kavramlar gündeme gelmiştir. Bu toplantıların sonucunda, kentsel yayılmanın olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi, kentsel saçaklanmanın kentlerde bir sorun olarak görülmesi gerektiği üzerinde görüş birliğine varılmıştır [DLCD, 1992; Fulton, 1996; Frenkel, 2004; Weitz ve Moore, 1998; Nelson, 1999; Johnson, 2001].

Metropolitan kentlerin yayılarak ve saçaklanarak gelişen büyüme biçimi öncelikle Amerika'da daha sonra Avrupa'da, 1980 sonrasında ise özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkisini yoğun olarak hissettirmiştir. Türkiye'de ise bu süreç 1980li yıllardan sonra belirgin biçimde metropolitan kentlerde mekana yansımıştır [Harvey ve Clark, 1965; Mills ve Hamilton, 1989; Bilsel, 2006].

1980 sonrasında neo-liberal politikaların etkisiyle kentlerin saçaklanarak gelişimi hızlanmış ve saçaklanma etkisindeki yerleşimler dinamik bir sürece girmiştir. 20. yüzyıl boyunca ekonomik ve politik düzeni belirleyen korumacı ulus-devlet yapılanması neo-liberal politikaların uygulamaya konulmasıyla hızlı bir çözülme sürecine girmiştir. Dünya ülkelerinin birçoğunda uluslararası büyük sermayenin belirleyici olduğu ekonomik ve politik yeni bir düzen oluşmuştur. Uluslararası sermayenin akışkanlığı karşısında ulus-devlet sınırları giderek önemini yitirmiş, bu yeni düzende kentler ön plana çıkmıştır. Piyasa ekonomisinin belirlediği rekabet koşullarında kentler, uluslararası sermayeyi çekebilmek ve büyük ölçekli kentsel projeler kapsamında birbirleriyle yarışmak için hızla dönüşerek değişmektedir. Türkiye'de ulaşım altyapısındaki gelişmelerle kentlerde çevre yollarının inşa edilmesi, çevre yollarının ulaşabildiği alanlarda yeni iş, alışveriş ve konut alanlarının gelişmesi bu yeni gelişimin/değişimin yansımasıdır [Bilsel, 2006; Gökçe, 2002].

“Metropolitan kentlerin değişen büyüme biçimi ve bu büyüme biçiminin kentsel gelişme alanı olarak belirlenen kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlere etkisi”

tezin konusunu oluşturmaktadır. Yaşanan gelişmelerin Türkiye'nin metropoliten kentlerindeki etkisi "Ankara Metropoliten Kent" örneğinde incelenmiştir.

1923 yılında Türkiye'nin başkenti ilan edilmesiyle Ankara; ekonomik, sosyal ve mekansal açıdan hızlı bir değişim sürecine girmiştir. 1927 yılında 74 553 kent nüfusu 1960 yılında 650 067'e ulaşmış ve metropoliten kent olabilme nüfus ölçütünü sağlamıştır¹. 1980li yıllarda Türkiye'de planlama sistematığı ve yasal düzenlemelerde yaşanan değişimlerle, 1984 yılında 195 Sayılı Kanun Hakkında Kararname ve ardından yürürlüğe giren 3030 Sayılı Yasa² ile Ankara; İstanbul ve İzmir'le birlikte Türkiye'nin üç metropoliten kenti arasında yer almıştır. Seksenli yılların sonuna kadar Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle olmak üzere 5 ilçe belediyesinden oluşan ana kent, 1988'de Sincan'ın, 1991 yılında Gölbaşı ve Etimesgut ilçelerinin büyük şehire katılmasıyla sekiz ilçe belediyesinden oluşmuştur. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasa³ ile Akyurt, Bala, Çubuk, Elmadağ, Haymana, Kalecik, Kızılcahamam ilçelerinin Büyükşehirle bağlanmasıyla büyük şehir ilçe sayısı 15'e, 2008 yılında ise 5747 Sayılı Yasa⁴ ile Pursaklar ilçesinin kurulmasıyla ilçe sayısı 16'ya yükselmiştir. Ankara, 855 000 hektar büyüklüğündeki metropoliten alanı ile Türkiye'nin yetki/hizmet alanı en geniş metropoliten kenti olmuştur.

¹ İngilizce karşılığı metropol olan metropolis ve metropoliten kent gibi sözcüklerle açıklanmaya çalışılan metropoliten kent kavramı Türkçe de büyük şehir terimi ile ifade edilmektedir. Metropoliten kent kavramının metropoliten alan, metropoliten yönetim gibi türevlerinin oluştuğu ve bu kavramların zaman zaman birbiri yerinde kullanıldığı görülmüştür. Ancak metropoliten alanın merkez (ana)/çekirdek, çeper/çevre ve saçaklanma alanı gibi parçalardan oluşan metropoliten kent bütünü olduğuna dair görüşler oluşmuştur. Türkiye'de metropoliten kente ilişkin ilk tartışmalar 1960lı yıllarla başlamış ve 1965 yılından sonra metropoliten kentlerde olması gerekli ölçütler: nüfus büyüklüğü, çalışan nüfusun en az %50'sinin sanayi sektöründe istihdam edilmesi, imalat sanayi katma değerinin ülke katma değerine oranının en az %10-15 olması şeklinde özetlenmiştir. Bu dönemde yine büyük şehirlerin yönetimleri sorunlarının çözümüne ilişkin arayışlara gidilmiş, bu arayışlar 1984 yılında kabul edilen 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile sonuçlanmıştır. Yasa çok sayıda (en az 3ilçe) ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini büyükşehir belediyesi olarak tanımlamıştır. Böylece metropoliten kentlerde diğer kentlerden farklı yönetim biçimi oluşturulmuştur. Metropoliten kent metropoliten alan, büyükşehir ve ana kent gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı bu çalışmada metropoliten kent ifadesi büyük şehir tanımlamakta, ana kent ile ise metropoliten alanın merkez/çekirdek alanı ifade edilmektedir.

² 27.06.1984 tarihinde yürürlüğe giren 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası

³ 10.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası

⁴ 24.03.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa.

Metropolitenleşme sürecine giren kentin “çanak” biçimindeki makroformundan kaynaklanan sorunlar 1970li yılların sonlarının gündemini oluşturmuş ve bu dönemde sorunun çözümüne ilişkin planlama çalışmaları kentin çeperlere doğru gelişimini öngörmüştür. 1970li yıllarda Ankara’nın nüfusunun tamamına yakını topografik çanak içinde yaşarken, 1990 Ankara Nazım Planı karar ve uygulamaları, ardından gelen onaysız olmakla birlikte kentin gelişimini yönlendiren 2015 Yapısal Plan çalışmasının ‘desantralizasyon’ ilkesi bağlamında, çanak dışına önemli miktarda nüfus ataması öngörülmüştür. Böylece ‘kentin desantralizasyonu’ stratejisine koşut bir nüfus yayılması başlamıştır.

1970li yılların sonlarına kadar topografik çanak içinde büyüyen ve yoğunlaşan kent, 80li yıllarla birlikte ana ulaşım koridorları üzerinde yayılarak ve sıçrayarak büyümeye başlamıştır. 1990 Nazım Planının öngördüğü ‘Batı Koridoru’ ile başlayan ve güneybatı ve güney yönlerine (büyük ölçüde) orta-üst ve üst gelir grubunun talebi doğrultusunda yayılarak süren çanak dışına açılma süreci imar planlama yetkilerinin yerel yönetimlere devri ile ivme kazanmıştır. Metropoliten kent etkisinde kalan küçük ve orta ölçekli belediyelerin ana kent ile plan bütünlüğü ve denetimini gerektirmeyen mevzuata dayalı bağımsız plan uygulamaları ve 1980 sonrasında hız kazanan özel otomobil sahipliğindeki artışa paralel yükselen erişebilirlik eşiği, bugün ulaşılan boyutlarıyla tanımlanması ve kontrolü güç bir saçaklanma sürecinin yaşanmasının ortamını oluşturmuştur. Ankara metropoliten kentinin bu gelişimi, kentin tez çalışması kapsamında ele alınmasına neden olmuştur.

“1980 sonrası kentleşme sürecini etkileyen ekonomik, politik ve sosyal yapıdaki dönüşümlerin metropoliten kentlerde ne tür değişimlere neden olduğu”, “Bu değişimin yer aldığı saçaklanma alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşimlerin içeriğini nasıl etkilediği” soruları tezin problemini oluşturmaktadır.

1980 sonrası neo-liberal dönemin merkezi planlamayı yok eden yaklaşımlarının neden olduğu olumsuzluklar, kentsel ve kentsele dönüşmeye başlayan topraklar üzerinde spekülasyon hareketlerin yoğunlaşmasında etkili olmaktadır. Piyasa

ekonomisinin yönlendirdiği bu kentleşme modelinde, kamu yararının gözardı edildiği; nazım planların “çağın kentsel gelişme hızına ayak uyduramadığı” gerekçe gösterilerek, hem merkezi hem de yerel yönetimlerin üst ölçek planlamanın bağlayıcılığından kaçındığı; buna karşılık mevzi planlar ve plan revizyonları üzerinden yürütülen yeni bir planlama sisteminin benimsendiği ve bu yolla kamu yararından çok bireysel yarara yönelik kentsel gelişme projelerinin gündemde olduğu görülmektedir.

Bu probleme yönelik tez çalışmasının amacı, metropolitenleşmenin etkisinde ortaya çıkan saçaklanmanın nedenlerinin ve sonuçlarının analizidir. Çalışmanın çıkış noktasını ‘saçaklanarak genişleyen metropoliten kentlerde kır ve kent dokusunu bir arada bulunduran kentin gelişme alanlarında birbirinden farklı niteliklere sahip yerleşimlerin yapısal bileşenlerinin analiz edilmesi’ oluşturmaktadır.

Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde bir dönüşüm yaşanmakta ve bu dönüşüm süreciyle birlikte birbirinden farklı nitelikte yerleşimler oluşmaya başlamaktadır. Bu yerleşimler kırsal/yarı kentsel/kentsel nitelikli olmak üzere heterojen bir yapı göstermekte ve zamanla kentle bütünleşerek metropoliten kentin bir parçası olmaktadır. Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin kırsal niteliklerini yitirmesi, köy niteliğindeki yerleşimlerin metropoliten kent etkisiyle büyüyerek “zoraki mahalleler” niteliğini kazanması, bu yerleşimlerin geçirdikleri ekonomik, sosyal ve mekansal dönüşümü ortaya koymaktadır. Ancak yaşanan dönüşümle kırsal karakterini yitiren, buna karşın mevcut yapısıyla da kentsel olarak tanımlanamayan bazı yerleşimler sorunlu alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin kentsel ya da kırsal olarak tanımlanmasını güçleştirmektedir.

Ülkeler kendi koşullarına uygun, yasal düzenlemelerde ve uygulamalarda kullanılmak üzere kenti tanımlamakta ve bu tanımlamalarda yönetsel yapı, demografik yapı, ekonomik yapı, mekansal yapı, erişilebilirlik gibi ölçütler kullanmaktadır [Berry, 2000; Montgomery, 2003; UN, 2003, Pacione, 2005].

Türkiye’de kent tanımlamasında bu ölçütler kullanılmakla birlikte yasal düzenlemelerde ve uygulamalarda yönetsel yapı ve nüfus ölçütü esas alınmaktadır¹.

Saçaklanma etkisindeki yerleşimler; Türkiye’de kent kabul edilen nüfus ölçütünü oluşturan düzeyin altında kalmakla birlikte, saçaklanma sürecinde kentsel nitelik kazanan ancak yönetsel olarak kırsal alanda yer alması nedeniyle kentsel sayılmayan; buna karşılık yönetsel olarak belediye örgütüne sahip olması nedeniyle kentsel olarak tanımlanan kırsal nitelikli yerleşimlerden oluşmaktadır.

Bu tez, çalışma alanına ilişkin “güncel kentsel gelişme, saçaklanma dinamiklerini” ortaya koymaktadır. Ortaya konulan dinamiklerle gerçekleştirilen yerel durum çözümlemesi, metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki birbirinden farklı yapıdaki yerleşimlerin kentsel ya da kırsal olarak tanımlanamayacağını göstermektedir. Bu nedenle çalışmanın ortaya koyduğu “yerel durum çözümlemesi” ve “metropoliten kent etkisiyle dönüşüm sürecindeki kırsal yerleşimlerin günün koşullarına göre yeniden tanımlaması” tezin özgün değerini ve önemini ortaya koymaktadır.

Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin niteliğinin değiştiği ve değişimin etkisiyle bu yerleşimlerin kentle bütünleştiği tezin temel hipotezidir. Bu hipoteze yönelik; metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki farklı niteliklere sahip (heterojen yapıdaki) yerleşimlerin analizinde; yerleşimlerin yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapısı, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimlerin kent ilişki kurma biçimleri ortaya konmuştur.

¹Türkiye’de yerleşimlerin nüfus ölçütüne göre kent olarak tanımlanması için farklı nüfus eşikleri kullanılmıştır. Bu eşikler; 20 000, 5 000 ve 2 000 olarak kabul edilmiştir. 442 sayılı Köy Kanunu, nüfusu 2 000’den az olan yerleşimleri köy, 2 000-20 000 arasındaki olan yerleşimleri kasaba ve nüfusu 20 000’nin üzerindeki yerleşimleri kent kabul etmek şekliyle nüfus ölçütüne dayalı köy kent ayrımı yapmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı 4. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar 10 000, 5. Beş Yıllık Kalkınma Planından sonra da 20 000 nüfusu kent tanımı için sınır olarak kabul etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu ise “il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde yaşayan nüfusu” kent tanımı için esas alarak kenti yönetsel ölçüte dayalı olarak tanımlamaktadır. 1580 Sayılı Belediye Yasasının yürürlükte olduğu dönemde belediye kurulabilmesindeki nüfus sınırı 2 000 olarak belirlenirken, nüfusu 2 000 den az olsa da belediye teşkilatı bulunan il ve ilçe merkezleri kasaba olarak kabul edilerek buralarda Belediye Yasasının uygulanacağı kabul edilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Yasasında “nüfusu 5 000 ve üzerindeki yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir, il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur” hükmüyle bu sınır 5 000’e çıkarılmıştır.

Tezin alt hipotezleri ise şöyledir:

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimler farklı dinamiklerin/faktörlerin etkisiyle dönüşüm sürecine girer. Bu süreç yerleşimlerin yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapısında değişime neden olur.

- Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde yönetsel statü değişir.
- Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde nüfus artışı yüksektir.
- Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde ekonomik yapı istihdamın sektörel yapısının kırsal karakterini yitirip kentsel yapıya doğru evrilmesiyle değişmektedir. Bu değişimde tarım sektörünün istihdamdaki payı azalır.
- Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimler farklı gelir ve kültür gruplarınca tercih edilir, bu tercih yerleşimlerdeki sosyal yapıyı değiştirir.
- Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapı kentin talepleri, uygulanan plan ve programların etkisiyle değişir.

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde dönüşüm yeni gelişme alanları ve mevcut doku için farklı sonuçların ortaya çıkmasına yol açar:

- Yeni ve örgütlü gelişmeler (toplu konut alanları, düzenli konut alanları, belediye statüsündeki yerleşimler) ile mevcut yerleşimlerde (köy içi) sunulan su, kanalizasyon, ulaşım, çöp toplama hizmetleri ve sosyal ve kültürel hizmetler farklıdır.
- Dönüşüme uğrayan bu yerleşimlerdeki yerleşim içi ve dışı arazi değerleri arasında farklılıklar vardır.

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimler geçirdikleri dönüşüme rağmen kentle bütünleşemez ve farklı mekansal ve sosyal yapı sorununu içinde barındıran/sürdüren eklektik yapılar olarak kalır.

Tezin varsayımları ise şöyledir;

- Metropoliten kentin gelişme sürecinde kentin planlı ve/veya plansız fakat her iki koşulda da bir “kentsel gelişme programı”na dahil olmadan mevcut kent lekesinden kopuk parçalar halinde yayılması “saçaklanmasına”, “etki alanının büyümesine” ve “yönetilebilir olmaktan çıkmasına” yol açmaktadır.

Ankara Metropoliten Kenti plansız gelişmelerin etkin olduğu, kentsel dinamiklerin büyük ölçüde piyasa koşulları içinde biçimlenen bir döneme girmiş ve kent gereğinden fazla yayılmıştır¹. Bu aşamada yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile; belde belediyelerini Büyükşehir’e ilk kademe belediyesi olarak bağlayıp, kentin geniş etki alanı sayılabilecek bir bölgeyi, belediye sınırı içine dahil ederek bütüncül bir üst ölçek plan yapma görev ve sorumluluğun tanımlanması, kent makro formunun sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesinde bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Ancak yasa Büyükşehir Belediyesi sınırına katılan ve yönetsel açıdan kentsel nitelik kazanan bu yerleşimlerin kentsel hizmetlerini karşılamakla Büyükşehir Belediyelerini sorumlu tutmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi kentin içindeki gecekondulu alanlarıyla eski mahallelerin sorunlarını çözememişken; bu bölgeler için kaynak ayırarak yeni belediyelerin ve mahallelerin ihtiyaçlarını karşılaması gerekliliği, çözüm bekleyen yeni bir sorundur [TMMOB, Şehir Plancıları Odası, 2004].

- Kentsel büyüme, yayılma etkisi ve baskısı altında kalan alanlarda arazilerin kentsel arsalarla dönüşerek yüksek el değıştirme (piyasa) değerine sahip olmaları gerek arsa sahipleri gerek arsa geliştiricilerinin istediğı, sermaye birikimi ve transferi amaçlı olarak özellikle gelişmekte olan ülkelerde merkezi ve yerel siyaset tarafından da desteklenen “spekülatif” bir durumdur.

¹ 1980 sonrasında plansız gelişmeler dönemin en belirgin özelliğidir. Bu dönem üst ölçek plansız dönem ile parçalı üst ölçek plan onamalarının gündemde olduğu planlı-plansız dönemi kapsamaktadır 1989 yılında 1990 Ankara Nazım İmar Planı’nın plan yılının tamamlanmasından ardından 2015 Yapısal Plan, 2025 Ankara Nazım İmar Planı çalışmaları yapılmış, ancak bu planlar onanmamıştır. Ankara uzun yıllar üst ölçek planı olmadan bir gelişim süreci yaşamış bu süreç süreç “2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı” 2007 yılında onaylanarak yürürlüğe girmesi ile sona ermiştir

Merkezi yönetim tarafından arsa ve konut üretmek ya da konut üretimine mali destek sağlamak amacıyla Emlak Bankası, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulmuş ancak bunlar uygulamada yetersiz kalmıştır. 1980li yıllarda çıkarılan 2487 ve 2985 Sayılı Toplu Konut Yasaları bekleneni verememiştir. 2985 Sayılı Yasa ile ferdi kredi imkanı getirilmiş, 100 m² olan konut kullanım alanı 150 m²'ye çıkarılmıştır. Böylelikle, lüks konut üretiminin yolu açılmış, devlet eliyle kar amaçlı toplu konut yapımcılarına arsa ve kredi sağlanmıştır [Karasu, 2005]. Konut üretiminden sorumlu yerel yönetimler ise sahip oldukları imar yetkileriyle hem kentsel konut alanlarının oluşumunda hem de kentsel rantın yaratılmasında önemli bir yere sahiptir. Belediyelerce kentin gelişme alanlarında yapılacak kamulaştırmalar; kentsel gelişme alanlarının imar planlarına göre şekillendirilmesine yardımcı olacak, konut üretimi için konut kooperatiflerine arsa sağlayacaktır [Güler, 1998]. Bu arsalar, sabit gelirlielerin konut edinmesinde kullanılacak, toplumca yaratılan rant yine topluma geri dönecektir. Ancak bugün gelinen noktada belediyelerin kooperatiflerden ayrı şirket veya işletme oluşturarak konut üretimine girmesi, belediyeleri yap-satçı durumuna düşürmektedir. Bazı belediyeler kentsel yenileme amacıyla elde ettikleri arsalarda sosyal amaçlı konutların ötesinde geniş ve lüks konutlar inşa etmekte, konut üretimini, sosyal bir amaç olarak değil, belediye için gelir sağlayan bir kaynak olarak görmekte ve kentsel ranta spekülatif durum yaratmaktadır.

Tezin problemine yönelik çalışmanın yöntemini; kavramsal, kuramsal ve alan çalışmaları oluşturmaktadır. Kavramsal ve kuramsal bölüm kapsamlı literatür araştırmasından oluşmakta; burada ilgili kavramlar ve kuramlar yer almaktadır. Kent, kentleşme, metropoliten kent, metropoliten alan, kentsel saçaklanma gibi ilgili kavramlarla kırsal yerleşimlerin kentsel yerleşimlere dönüşümünün anlaşılmasına yönelik kitap, makale, tez ve diğer ilgili kaynaklar incelenmiştir. Literatür araştırmasının çıkarımları sonucunda metropoliten kent etkisindeki yerleşimlerin dönüşüm sürecinin çözümlenmesinde yerleşimlerde dönüşümü ortaya koyan analizler ve analizlerde kullanılan değişkenler belirlenmiştir. Alan çalışmasında ise tezin hipotezlerine yönelik verilerin toplanması amaçlanmış ve bu amaçla alan

çalışması kapsamında yer alan metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimler belirlenmiştir. Bu belirlemede nüfus değişiminin analizi ve emlak yetkilileriyle görüşme yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen yerleşimlerde derinlemesine görüşme ve anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Derinlemesine görüşme ve anket uygulaması “yüz yüze” yapılmıştır. Toplanan veriler örnek yerleşimler özelinde analize tabi tutulmuş, daha sonra sonuçlar genele ilişkin değerlendirilmiştir. Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerdeki dönüşümü ortaya koyan; yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapıdaki değişim, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimin kentle ilişki kurma biçimlerinin analizinde kullanılan değişkenler aşağıda açıklanmaktadır.

Yönetsel yapı

Kamu yönetimindeki köy ve kent ayrımında TÜİK’in “il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları” tanımındaki yönetsel örgüt sınırları kullanılmaktadır. Buna göre metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin 1980 sonrası yönetsel statülerindeki (köy, mahalle, belediye) değişim incelenmiştir. Bu inceleme yerel yöneticilerle yapılan görüşmeler ve yönetsel yapıyı değiştiren yasal düzenlemelerin değerlendirilmesiyle yapılmıştır.

Demografik yapı

Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerdeki demografik yapının analizinde nüfus verileri kullanılmıştır. Nüfustaki değişim, nüfus büyüklüğü ve nüfus artış hızıyla değerlendirilmiştir. Nüfus değişimi TÜİK’ten temin edilen 1980-2007 yılları nüfus verileri ile analiz edilmiştir. Nüfus artışıdaki göçün nedenleri sorgulanmış, göçe ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmede “nüfusun doğum yeri bilgileri” kullanılmıştır. 1985-2000 yılları arası değerlendirme TÜİK’ten sağlanan nüfusun doğum yeri verisiyle, 2007 yılına ilişkin değerlendirme ise hane halkı anket sonuçlarıyla yapılmıştır.

Ekonomik yapı

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde ekonomik yapıdaki değişim tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç temel sektörde çalışan nüfus oranının 1985-2007 yılları değişiminin değerlendirilmesiyle yapılmıştır. 1985-2000 yılları arası değerlendirme TÜİK verileriyle, 2007 yılına ilişkin değerlendirme ise yerel yöneticilerle yapılan görüşmeler ve hane halkı anket sonuçlarıyla yapılmıştır.

Sosyal yapı

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde sosyal yapı; gelir düzeyi, sosyal güvence durumu, eğitim durumu, okullaşma oranı ile değerlendirilmiştir. Ayrıca bu başlık altında; kişisel gelişim çabası, sanatsal etkinliklerle ilgilenme, sivil topluma özgü organizasyonları destekleme, sosyal ilişkiler, yerel yönetimlerin yetki, olanak ve hizmet düzeylerine ilişkin bilgi sahibi olma, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama gibi sosyal açıdan kentli yaşam tarzını analize yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirmede hane halkı anketleri kullanılmış ve öznel bir değerlendirme yapılmıştır.

Mekansal yapı

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapıdaki değişim yasal, yönetsel uygulamalar ile plan/programların incelenmesi, yerel yöneticiler ve emlak alım-satım yetkilileri görüşmeleriyle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede yerleşimlere talebin nedenleri ve bu talebin gelişimi sorgulanmıştır. Yerleşimlerin imar durumu, arsa ve arazi fiyatlarındaki değişim incelenmiştir. Yerleşimlerde arsa ve arazi fiyatlarındaki değer artışına ilişkin değerlendirme Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan temin edilen (1990-2006 yılları arası) emlak vergisine esas arsa ve arazi asgari m² birim değerleri kullanılmıştır. Emlak alım -satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerle ise gerçekleşen emlak alım-satım kiralama değerleri ortaya konulmuştur. Mekanın tanımlanmasında ise yoğunluk değişkeni kullanılmıştır. Yoğunluklar gros yoğunluk olarak hesaplanmış ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye

Yasası ile belirlenen Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki belediye ve mahalle sınırları esas alınarak yapılmıştır.

Kentsel hizmetler

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan kentsel hizmetlerden (sosyal ve teknik altyapı hizmetleri); eğitim, sağlık, kolluk, içme suyu, kanalizasyon, doğalgaz, çöp ve çevre temizliği, ulaşım, rekreatif ve kültürel amaçlı hizmetler ele alınmıştır. Değerlendirme yerel yöneticiler ve kurum/kuruluş yöneticileriyle yapılan görüşmelerle yapılmıştır.

Kentle ilişki kurma biçimi

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimleri yerleşimlerden kente yapılan iş, eğitim, sağlık, alışveriş ve rekreatif amaçlı yolculuklar ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede hane halkı anketleri kullanılmıştır.

Tezin alan çalışması kapsamında ele alınan yerleşimlerin belirlenmesinde; nüfus değişiminin analizi ve emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen görüşlerin değerlendirilmesi yöntemleri kullanılarak Ankara metropolitan kentinin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin saptanması amaçlanmıştır. Bu yöntemle kentin saçaklanma etkisiyle dönüşüm sürecine giren Ankara Metropolitan kentinin saçaklanma etkisindeki 21 yerleşim alan çalışmasının gerçekleştirileceği yerleşimler olarak belirlenmiş, bu yerleşimler tezin alan çalışmasının sınırlılığını oluşturmuştur. Alan çalışması kapsamında ele alınan yerleşimlerin belirlenmesine ilişkin yöntem aşağıda açıklanmaktadır.

Nüfus değişiminin analizi Türkiye İstatistik Kurumu nüfus sayım verilerinden elde edilen “nüfus artış hızları” ile değerlendirilmiştir. 1980-2000¹ yılları arası dönemde Ankara İlinin ilçe, bucak ve köy nüfuslarının yer aldığı bir veri tabanı

¹ Çalışmanın bu aşamasında 2007 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sayım sonuçları henüz açıklanmadığından bu veri tabanı 1980-2000 yılları verilerini kapsamaktadır.

oluşturulmuştur. Oluşturulan veri tabanından TÜİK'in kullandığı nüfus artış hızı hesaplama yöntemiyle yerleşimlerin nüfus artış hızı dört dönem için (1980-1985, 1985-1990, 1990-1997, 1997-2000) hesaplanmıştır. TÜİK Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı Nüfus ve Demografi Grup Sorumlusuyla yapılan görüşmede “sayım dönemlerinde nüfus artış hızının kırsal alanda %10'un, kentsel alanda %20'nin üzerindeki yerleşimlerin, nüfus artış hızındaki değişim nedeniyle suni ya da problemlili alanlar olarak görülebileceği” yaklaşımı esas alınmıştır.

Nüfus sayım dönemlerinin en az birinde¹ %10 ve üzeri nüfus artış hızını sağlayan yerleşimler belirlenmiştir. Bu yerleşimlerin 5216 Sayılı Yasa ile tanımlanan Ankara Metropolitan Alan sınırları içerisinde yığıldığı görülmüş ve tezin alan çalışmanın çerçevesi Ankara Metropolitan Alan sınırlarıyla sınırlandırılmıştır. Ancak bu alan içinde kalan metropolitan kentin çekirdek bölgesi ile 1980li yıllarda kentsel nüfusa/alana dahil edilen ve kentle bütünleştiği varsayılan yerleşimler² alan çalışmasının kapsamı dışında bırakılmıştır.

Alan çalışmasının çerçevesini oluşturan Ankara Metropolitan Alan sınırı içinde 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile kentsel nüfusa/alana dahil edilen 21 ilk kademe belediyesi ve 218 mahalle ve 86 orman köyü bulunmaktadır³. Bu yerleşimlerden 1980-2007⁴ yılları arasındaki nüfus sayım dönemlerinde %10 nüfus artış hızına sahip yerleşimler belirlenmiştir. Nüfus artış hızı ölçütünü 68 yerleşim sağlamıştır.

Metropolitan kentin saçaklanma etkisinde kalan yerleşimlerin belirlenmesinde yöntemin ikinci aşamasında emlak alım-satım yetkilileriyle görüşme yöntemi uygulanmış ve bu amaçla Ankara'nın genelinde/alt bölgelerinde uzmanlaşmış emlak alım-satım yetkilileriyle görüşmeler yapılmıştır. Emlak alım-satım yetkilileri emlak el değiştirme fiyatlarındaki değişim ile arsa satışlarına ilişkin durumu gözeterek bir

¹ 1980-1985, 1985-1990, 1990-1997, 1997-2000 yılları nüfus sayım dönemleri

² Dikmen, Karakusunlar, Karapürçek, Elvan, Eryaman, İmrahor, Ovacık, Ergazi ve İvedik mahalleri

³ Çalışmanın bu aşamasında 5747 sayılı yasa henüz yürürlüğe girmediğinden alan çalışması kapsamındaki yerleşimlerin yönetsel statülerine ilişkin verilen bu bilgi 5216 Sayılı yasanın tanımladığı yönetsel yapıyı ifade etmektedir.

⁴ Bu aşamada 2007 yılına ilişkin Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarının açıklanmasıyla alan araştırması çerçevesindeki yerleşimlerin 2007 nüfusları da değerlendirmeye katılmıştır.

değerlendirme yapmış ve bu değerlendirmeler sonucunda metropoliten kentin saçaklanma etkisinde kalan yerleşimler belirlenmiştir. Bu yöntemle 72 yerleşim belirlenmiştir.

Nüfus artış hızı analizi ve emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerle belirlenen yerleşimlerden oluşan iki grup oluşmuştur. Bu gruplar içerisinde her iki ölçütü sağlayan ortak yerleşimler yer alırken, her iki grupta yer alan farklı yerleşimler de bulunmaktadır¹. Çalışmanın bundan sonraki aşamasında nüfus artış hızı ölçütüyle belirlenen 68, emlak alım-satım yetkilileri görüşleriyle belirlenen 72 yerleşimden her iki ölçütü sağlayan ortak yerleşimler seçilmiştir. Her iki ölçütü 30 yerleşim sağlamıştır.

Alan çalışmasının evreni oluşturmaya yönelik belirlenen bu 30 yerleşimden evreni temsil edecek örneklerin seçilmesi ve bu örneklerin kentin tüm akslarında konumlanması amaçlanmıştır. Bu amaca göre örnek yerleşimlerin belirlenmesinde yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları, 2007 nüfus büyüklükleri ve 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızları ölçütleri kullanılmıştır. Çalışmanın alan araştırması kapsamında gelinen noktada “21” yerleşimde “1980-2007” yıllarına ilişkin çözümleme yapılması planlanmıştır.

Alan çalışmasını oluşturan 21 yerleşimin yönetsel yapıları, nüfusları, konumları, kent merkezine uzaklıkları Çizelge 1.1’de verilmektedir. Çizelge 1.1’den de anlaşılacağı gibi seçilen yerleşimler 20 000, 5000, 2000 nüfus büyüklüklerini temsil edecek büyüklükte ve 2000 nüfus eşiğinin altındaki yerleşimlerden oluşmakta, konum olarak ise kentin farklı coğrafi konumunda ve kente farklı uzaklıklarda konumlanmaktadır. Yerleşimlerin konumları Harita 1.1’de gösterilmektedir.

Tez çalışmasında kullanılan veriler TÜİK, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, Ankara Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeleri, ilk kademe belediyeleri ve muhtarlıklar olmak üzere diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından,

¹ Bu yerleşimler dördüncü bölümde Çizelge 4.1’de yer almaktadır.

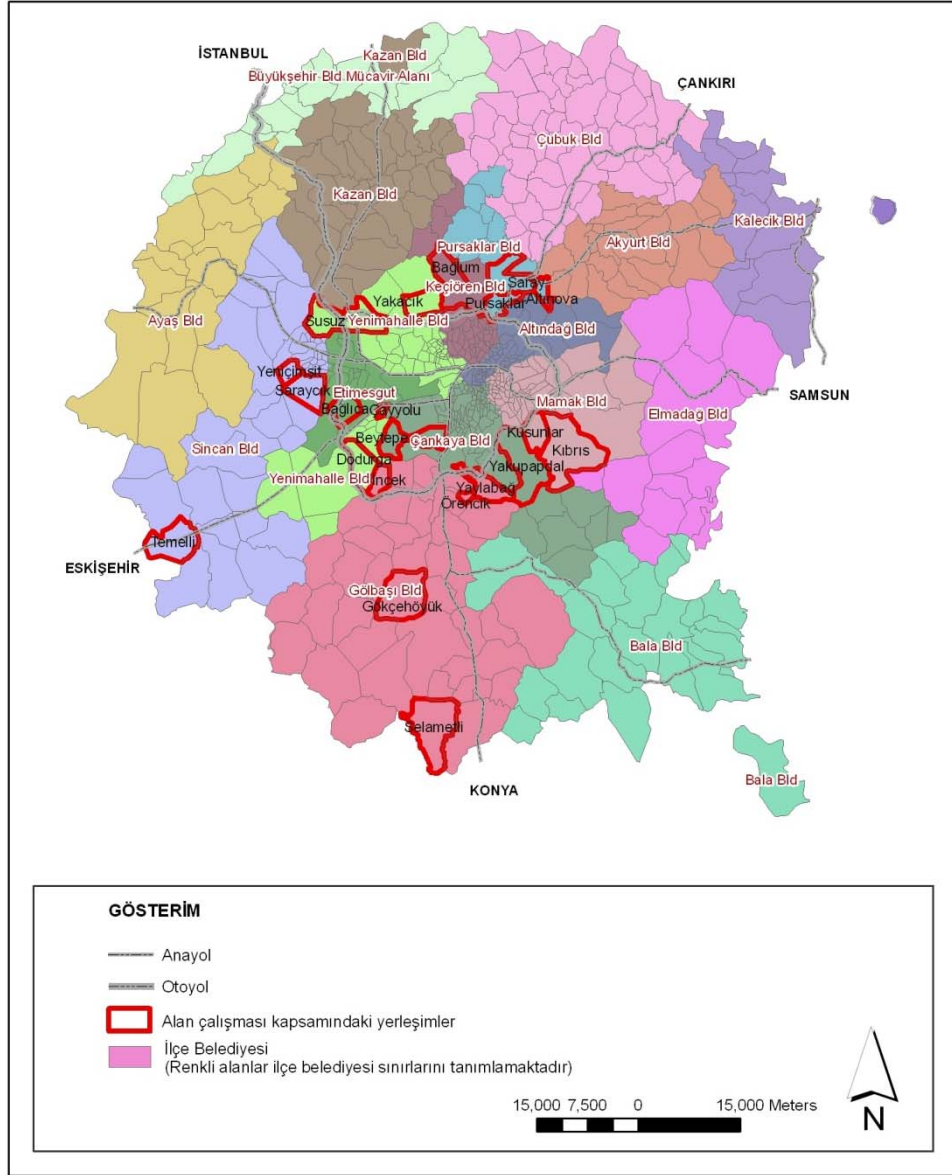
hane halkından sağlanmıştır. Verilerin toplanmasında ilgili yerel yönetim ve kurum/kuruluş yöneticileriyle derinlemesine görüşme, hane halkıyla anket tekniği kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında kullanılacak görüşme ve anket formları öncelikle bir pilot çalışmayla¹ test edilmiş, pilot çalışmada karşılaşılan kısıtlılıklar dikkate alınarak görüşme formları (EK-1’de verilmektedir) çalışma alanının bütününe uygulanmak üzere yeniden düzenlenmiştir.

Çizelge 1.1. Alan çalışması kapsamında belirlenen yerleşimler

Yerleşimin adı	Yönetmel Yapısı	2007 yılı nüfusu	Coğrafi Konumu	Kent merkezine uzaklığı (km)
Pursaklar	İlk kademe belediyesi	64197	Kuzey	12
Bağlum	İlk kademe belediyesi	21447	Kuzey	14
Saray	İlk kademe belediyesi	11537	Kuzey	20
Temelli	İlk kademe belediyesi	8280	Güneybatı	55
Selametli	İlk kademe belediyesi	3447	Güney	58
Altınova	İlk kademe belediyesi	3264	Kuzeydoğu	22
Kıbrıs	Mahalle	9704	Doğu	17
Yakacık	Mahalle	9019	Kuzeybatı	15
Çayyolu	Mahalle	8590	Güneybatı	20
Saraycık	Mahalle	7732	Batı	35
Yakupabdal	Mahalle	4506	Güneydoğu	17
Dodurga	Mahalle	4225	Güneybatı	24
Susuz	Mahalle	3274	Kuzeybatı	27
Gökçeşöyük	Mahalle	2247	Güney	35
İncek	Mahalle	2222	Güneybatı	23
Beytepe	Mahalle	1401	Güneybatı	15
Yeniçimşit	Mahalle	1230	Batı	30
Örencik	Mahalle	1115	Güney	20
Kusunlar	Mahalle	648	Doğu	16
Bağlıca	Mahalle	634	Güneybatı	22
Yaylabağ	Mahalle	390	Güneydoğu	16

Belirlenen 21 yerleşimdeki yerel yöneticiler [belediyelerde belediye başkanı, imar müdürü ya da sorumlusu, mahallelerde muhtar], kurum/kuruluş yöneticileri [sağlık ocağı yetkilisi, güvenlikle ilgili birim, eğitim kurumları (ilköğretim, lise müdürleri) emlak alım-satım yetkilileri vd.)] ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Hane halkı anketlerinde ise olasılıklı olmayan kotalı örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Hane halkı anketlerinde örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında belirlenmiş ve “427 adet” hane halkı anketi yapılması planlanmıştır.

¹ Pilot çalışmalar, Karakusunlar, Kutludüğün, Pursaklar, Bağlum, Kıbrıs, Saraycık, Beytepe’ de yapılmıştır.

Harita 1.1. Alan çalışması kapsamında belirlenen yerleşimlerin konumları

Tezin en önemli veri setlerinden biri nüfus verileridir. Son nüfus sayımının 2000 yılında yapılmış olması tezin kısıtlarındandır. Tez çalışması sürecinde 2007 nüfus sayımı (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, ADNKS) sonuçlarının açıklanmasıyla bu kısıt sayı temelinde giderilmiştir. Ancak 2007 nüfus sayımında sosyo-ekonomik verilere ilişkin ayrıntılı sayım yapılmadığından sorun devam etmiştir. Sosyal, ekonomik ve mekansal verilerin mahalle ve köy bazında temin edilememesi çalışmanın diğer kısıtını oluşturmuştur. Bu kısıtla, ilgili yerel yöneticiler, kurum ve kuruluş görüşmeleri ve hane halkı anketleriyle dolaylı veri sağlama yöntemiyle

giderilmeye çalışılmıştır. Yerel yönetim, kurum ve kuruluş birimlerinden sağlanan veriler kayıtlı veri formatında bulunamamış, bu nedenle veriler sözlü görüşmelere dayalı elde edilmiştir. Geçmiş yıllara ait verilerin sağlanamadığı durumlarda ise analizlerde kesit analizi yöntemi uygulanmış ve yerleşimlerin mevcut durumu ortaya konmuştur.

Veri toplanmasında görüşme ve anket yönteminin kullanılması, bu görüşme ve anketlerin tamamının araştırmacı tarafından yapılması alan çalışmasının uzun sürmesine neden olmuştur. Anket uygulamasında verilecek cevapları etkilememesi amacıyla hane halkı anketleri ucu açık soru yöntemiyle hazırlanmıştır. Anketlere verilen cevapların gruplandırılması yöntemiyle anketler değerlendirilmiş, bu da değerlendirme sürecinin zaman almasına neden olmuştur.

Tez çalışması metropoliten kentlerde yeniden yapılanmaya neden olan yasal düzenlemelerin yapıldığı süreçte ele alınmıştır. Bu süreç çalışma alanına ilişkin yönetsel yapıda değişikliklere neden olmuştur¹. Çalışma alanına ilişkin bu durum analiz sürecine dahil edilmiştir.

Tez çalışması yedi ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş bölümünden oluşmakta, bu bölümde tezin problemi, amacı, önemi, hipotezi, yöntemi ve kısıtlılıkları anlatılmaktadır. İkinci bölüm tezin teorik çerçevesini oluşturmaktadır. Kapsamlı literatür araştırması sonucunda konuyla ilgili kavramsal ve kuramsal bilgiler açıklanmaktadır. Kent, kentleşme, metropoliten kent, metropoliten alan, kentsel saçaklanma gibi ilgili kavramlarla kırsal yerleşimlerin kentsel yerleşimlere dönüşümünün anlaşılmasına yönelik çalışmalar incelenmiş, kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Üçüncü bölüm, Türkiye’de metropolitenleşme süreci ve metropoliten kentlerdeki büyüme biçimindeki değişimin “Ankara Metropoliten Kent” örneğinde incelendiği bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde Ankara Kenti’nin metropolitenleşme sürecine ilişkin gelişmeler anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde

¹ 5216 Sayılı Büyükşehir Yasası, 5390 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa, 5393 Sayılı Belediye Yasası, 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa

tezin yöntemi anlatılmaktadır. Teorik çalışmanın çıkarımları sonucunda Ankara metropoliten kenti saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin dönüşüm sürecinin çözümlenmesinde yapılan analizler ve analizlerde kullanılan değişkenler, alan çalışması kapsamında ele alınan yerleşimlerin belirlenmesi, belirlenen yerleşimlerde verilerin toplanmasında uygulanan yöntem anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, alan çalışmasının bulguları değerlendirilmektedir. 21 yerleşime ilişkin ayrı ayrı çözümleme yapılmıştır. Altıncı bölümde; alan araştırması sonuçları genele ilişkin değerlendirilmektedir. Yedinci bölümde ise; tezin sonuçlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm kapsamlı literatür araştırmasından oluşmakta ve konuyla ilgili kavramlar, kuramlar anlatılmaktadır. Kent, kentleşme, metropoliten kent, metropoliten alan, kentsel saçaklanma gibi ilgili kavramlarla kırsal yerleşimlerin kentsel yerleşimlere dönüşümü açıklanmaktadır.

2.1. Kent, Kentleşme ve Kentlileşme

İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsanların karşılaştıkları ve tek başlarına çözemedikleri güçlük, sorun ve imkansızlıkları toplum içinde gerçekleştirilen ilişkilerle çözümlmek ve ortadan kaldırmak isteği onların bir arada yaşama ihtiyacını ortaya koymuştur. İhtiyaçlarını karşılamak için girişilen bu faaliyette yeni gereksinimlerin doğması ve insanoğlunun bunları karşılamada yetersiz kalması onu kimi sosyal ilişkileri oluşturmaya itmiştir. İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu yerleşim olgusunun temelini oluşturmuştur.

İlk insan toplulukları birlikte mağaralarda yaşayan, avlanan ve yiyecek toplayan 25-30 kişilik göçebe gruplardan oluşmuştur. Buzul çağının sona ermesinden ve iklim koşullarının değişiminden sonra, bu göçebe gruplar tahıl ve hayvan ehlileştirilmesini başarmışlar ve tarım faaliyetine geçmişlerdir. Tarım faaliyeti, insan topluluklarının bir yörede daha uzun kalmalarını gerektirmiş ve böylece göçebelikten yerleşmeye geçilmiştir. Bu tarımsal ve yerleşik toplumlar nüfus ve büyüklük olarak geliştikçe toplum düzenini sağlama gereğini duymuşlar ve başlangıçta geniş aile, klan veya kabile temelinde kurulan düzen giderek daha karmaşık dinsel birlikteliğe dönüşmüştür.

Tarımsal faaliyetlerin yoğunlaşmasıyla artan üretim, toplumun bazı üyelerinin tarım dışı faaliyetlere yönelmesine imkan sağlamıştır. Yeni aletler üretme, el sanatları ve bunların değişimi gelişmiştir. Böylelikle zanaatkar ve tüccar sınıfının gelişimi gözlenmiştir. Büyük ölçekli tarım ve sulama sistemlerinin yönetimi, ticaretin getirdiği yeni imkanlar akrabalık bağlarının daha yerleşik süreçlerle değişimini

sağlamıştır. Geniş toplumları kapsayan dinsel ve törensel faaliyetler, göçebe kabilelerinin işgaline karşı korunma gereksinimi daha düzenli ve geniş yerleşimlerin oluşturmasını gerektirmiştir. Bu değişimlerin sonucunda ise kentler oluşmuştur [Eke, 2007].

2.1.1. Kent

Kent sözcüğünün kavramsal olarak; Orta Asya Türklerince şehir karşılığı olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Soğdça'dan Türklerin diline geçen “kend” sözcüğü yaygın olarak kullanılmış: “Yarkend”, “Taşkend”, “Semizkend” (Semerkant) örneklerinde olduğu gibi birçok kent bu şekilde adlandırılmıştır [Baykara, 2002].

Türkçeye geçen şehir kelimesi Farsçada “şehir” kökeninden gelmekte, kent kavramıyla aynı anlamı ifade etmek üzere yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Arapçadan Türkçeye geçen “vilayet” kelimesi¹ de “il” ile aynı anlamlıdır [http://www.tdk.gov.tr].

İngilizcede “city”, “urban” kelimeleri kentle benzer anlamlıdır. Kelime İtalyancada “citta”, Fransızcada “cite”, İspanyolcada “ciudad”, Almancada “stad”, Yunancada ise “polis” şeklindedir. Birçok dilde kent sözcüğüyle uygarlık sözcüğü arasında köken ilişkisi görülmektedir. Arapçada uygar sözcüğüne karşılık gelen “medeni” kelimesi kent anlamındaki “Medine” kelimesinden köken almaktadır. Medeni kelimesi Türkçede de “kentlileşmiş, kırsallıktan kurtulmuş ve uygar” anlamında kullanılmaktadır. Benzer şekilde uygarlık karşılığı olarak Fransızca “civilisation” ve İngilizce “civilization” ile İngilizce “city” kelimeleri Latince yurttaşların oluşturduğu birlik anlamına gelen “civitas” kelimesinden türemiştir. “Citizen” yine Latince yurttaş anlamında kullanılmaktadır. İngilizcede “polite” yani “kibar” sözcüğü Yunancada kent karşılığı olan “polis” teriminden türetilmiştir [Keleş, 2008; TUBİTAK, 2008].

¹ Merkezî yönetimin, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara, kamu hizmetlerinin gereklerine göre, ülke üzerinde yayılmış, bir vali yönetimindeki en önemli bölümü.

Kent, tanımlanması zor ve bazen de karmaşık bir olgudur. Tarihin bütün dönemlerinde değişik anlamlara sahip olabilen dinamik bir kavram niteliğindedir. Bakış açısı değişikçe kent; sosyologların, tarihçilerin, şehir plancılarının, iktisatçıların, antropologların, edebiyatçıların v.b. her bir disiplinin kendi kavrayışına yönelik olarak tanımlanmaktadır. İlk gelişen kent sosyolojisi kuramları temel sorun olarak kent ve köy ayrılığını belirleme sorununa gitmiş, bu kuramların kent tanımları hareket noktasını köy ve kent toplulukları arasındaki farklılıklar oluşturmıştır. Sosyologlar, genellikle kent denilen sosyal grubu köy topluluğunun karşısı olarak görmüş ve bu anlamda tanımlamışlardır [Topal, 2004; Bal, 2002].

Sosyologlar köyü (kırsal yerleşim)¹; iş bölümünün gelişmediği, ekonomisi tarıma dayanan, geniş aile tipinin, yüz yüze komşuluk ilişkilerinin bulunduğu yerleşimler olarak tanımlamaktadır. Kenti ise tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretiminin, dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşim biçimleri olarak tanımlamaktadır [Kıray, 1998].

Köy/kırsal yerleşimler çeşitli yönleriyle farklı bilim dalları tarafından tanımlanmıştır. Coğrafyacılar, arazi kullanım ve ölçütlerine bağlı tanımlamaları esas alarak, kırsal yerleşimleri yoğun olmayan arazi kullanımı, tarım ve orman alanları, rekreasyon alanları, çok küçük yerleşim alanları ve kentlerdeki orana düşük bir nüfus yoğunluğuna sahip yerleşimler olarak tanımlamaktadır. Hukukçular, kırsal yerleşimleri yönetsel bakışla köy olarak ifade etmekte, köyü belli bir yerde yerleşme ve müşterek ihtiyaçları karşılama zorunluluğuna bağlı olarak ortaya çıkan kuruluşlar olarak tanımlamaktadır [Çınar, 1992; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008].

The Dictionary of Human Geography’de yapılan diğer bir tanımlamada ise kırsal yerleşimler, tarım ve ormancılık için kullanılan geniş alanlarla; gelişmemiş, yapılmı olmayan alanların baskın olduğu, açık alanlara sahip, etrafıyla sıkı ilişkileri olan, düşük yoğunluklu ve içinde yaşayan topluluklar tarafından kırsal konutlar olarak

¹ Köy ya da diğer bir ifadeyle kırsal yerleşim kavramları aynı anlamda kullanılmaktadır.

kabul edilen, çevreye duyarlı alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kırsal topluluklar ise; kırsal alanda yaşayan sosyal ilişkileri kuvvetli, paylaşımcı topluluklar olarak tanımlanmaktadır [Johnston ve ark., 1998; Berry, 2000].

Kırsal alanlar kentsel alanlar dışındaki mekanlar olarak da tanımlanabilir. Ancak kırsal alandaki kültürel, sosyal, demografik, ekonomik, çevresel ve mekansal çeşitliliğin zaman içinde değişen koşullarla birlikte yeni anlamlar kazanmaya başlaması bu alanların tanımının yapılmasını güçleştirmektedir. 18. ve 19. yüzyıllarda kırsal alan doğal, çevresel ve sosyal açılarından kirlenmemiş alanlar olarak tanımlanırken, 20. yüzyılda kırsal alanlar tarımsal üretimin merkezleri olarak görülmüştür. 1960'larla 1990'larda, kırsal alan ve kırsal yaşam ilişkilendirilmiş, kırsal alanla ilgili gelişmeler sektörel yaklaşıma (tarım sektörü) dayandırılarak mekansal gelişim konusunda yeterli gelişim sağlanamamıştır. Bu tür yaklaşım ve politikalar kırsal alanın coğrafi konumunu üretim merkezleri olarak görmüştür. Ancak daha sonra kırsal alan ve tarımsal aktiviteler güç ve etki erozyonuna maruz kalmış değişen bir kırsal alan ve kırsal yaşam biçimi ile karşı karşıya kalınmıştır [Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008; Costis, 2003].

1990'larda kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun düşük olduğu, ekonomik hayatın daha çok tarım üzerine kurulu bulunduğu, doğal koşulların ve geleneksel değerlerin hayatın şekillendirilmesinde etkin olduğu ve eğitim, sağlık, haberleşme gibi sosyal imkanların yeterince gelişmemiş olduğu mekanlar olarak tanımlanmıştır.

Bugün ise kırsal alanlar, gerek bu alandaki yoğun insan ve doğa ilişkileri, gerekse bu alanların kendine özgü toplumsal ve ekonomik yapıları sebebiyle, karma alanlar olarak ele alınmaktadır. Bu alanlar, çoğu zaman tarım ve ormancılığın başat olduğu ama bunun yanında turizm küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi ekonomik ve sosyal yapılar kurduğu, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla sürekli etkileşim halinde olan mekanlar olarak tanımlanmaktadır [TKB, 2003; DPT, 2000].

Kentler ise temelde köyler, kasabalar gibi yerleşim birimleridir. Ancak bu yerleşim birimleri sahip oldukları özellikler nedeniyle birbirinden farklılaşmaktadır.

Kent insanların bir arada yaşadığı, belli bir nüfusu barındıran, ekonomik hayatta sanayi ve hizmet sektörünün ağırlığı bulunan, yönetsel örgüt birimine sahip yerleşim yerleridir. Diğer bir ifadeyle kent; farklı sektörlerde çalışan, farklı yaşam biçimlerine sahip insan topluluklarının yaşadığı yer olarak da tanımlanabilir. Farklı arazi kullanımlarının oluşu, geniş bir sosyal, ekonomik ve siyasi kuruluşların kentteki kaynaklarla ilgili faaliyetleri koordine etmesi kentin karmaşık bir yapı olmasına neden olmaktadır [Hartshorn, 1992].

Kentler belirli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlerdir. Kamu otoritesinin güçlü olduğu, resmi ve gayri resmi tüm kurumların gelişip, bürokratikleştiği birimlerdir. Bazı araştırmacılara göre bir yerleşimin kent sayılabilmesi için o yerleşimlerin belediye teşkilatına sahip olması gerekir. Bir başka deyişle o yerleşim yerinde belediye hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir [Yörükan, 2006, Ceritli, 2003].

Kentler insanın yaşamını sürdürdüğü ve yeryüzünden yararlandığı odak noktalarıdır. Çevresindeki bölgelerin bir ürünü olan ve buraları etkileyen kentler, ekonomik ve toplumsal gereksinimlere yanıt verecek biçimde gelişirler. Yerleşim alanlarının kent statüsü kazanmasında fiziksel altyapıdaki gelişmişlik önemlidir. Kentler başlıca çok sayıdaki bina ile ulaşım yollarından oluşmaktadır. Okulları, sosyal yardımları, acenteleri, hayırsever dernekleri, ibadethaneleri, müzeleri, sanat galerileri, locaları, siyasal partileri, ticaret odaları, kredi kurumları, sendikaları, fabrikaları, makineleri, gazeteleri, hayvanat bahçeleri, parkları, oyun alanları gecekonduları, nehir kıyıları ya da park bulvarları, ana caddeleri ve özel taksi şirketleri kentten ayrı düşünülemeyen olgulardır [Montgomery, 2003; Aydoğan, 2000].

Kent kavramı tarihin hemen her döneminde değişik anlama sahip dinamik bir kavram niteliğindedir. Öyle ki gerek yazında gerekse yasal düzenlemelerde her zaman ve her ülke için geçerli olabilecek bir kent tanımı yapılamadığı görülmektedir. Bununla

birlikte ülkeler yasal düzenlemeler ve uygulamada kullanılmak üzere kendi koşullarına uygun olarak; yönetsel yapı, demografik yapı, ekonomik yapı, fiziksel altyapı, arazi kullanımı, erişilebilirlik gibi ölçütler kullanmaktadır [Espon, 2006; Pacione, 2005; UN, 2003].

Yönetsel tanımlarda belirli sınırlar içindeki yerel yönetim birimlerine kent, bu sınırlar dışında kalan yerlere de köy adı verilmektedir. Kentin kendine ait bir hukuki işlevi vardır, bu işlev onu köyden ayırmaktadır. Kentte belediye meclisinin ve belediyenin kuruluşu bir yönetsel yapı olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak dünyada belediye sınırları içinde kalan yerler kent, bu sınırlar dışında kalan yerler köy olarak nitelendirilmektedir.

Demografik tanımlamalarda nüfus ölçütü kullanılmaktadır. Bu tür tanımlamalarda belli bir nüfus sınır kabul edilerek bu nüfus ve üstündeki yerleşim yerleri kent, bu nüfusun altındaki yerler ise köy kabul edilmektedir. Nüfus büyüklüğü tek başına yeterli bir ölçüt olmasa da kent tanımı için önemlidir. Kent, köy ve kasabalara göre daha büyük nüfusa sahip yerleşimlerdir. Kenti tanımlayan nüfus ölçütü ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin İsveç'te 500 kişi kenti oluşturabilecek nüfus iken, Kanada'da bu sayı 1000, Fransa'da 2000-5000, Türkiye'de 20 000, Japonya'da ise 30 000 olarak kabul edilir. Bu farklı tanımlamalar kentsel nüfus istatistiklerinin karşılaştırılmasını güçleştirmektedir. Amerika Nüfus Bürosuna göre 2500 nüfus kentsel alanın tanımlamasında yeterli bir nüfus ölçüsüdür. Ancak daha büyük kentler karmaşık tanımlama problemlerini ortaya çıkarmıştır. Ancak birçok durumda da kentler, kendi kent sınırlarının, yönetsel kentin veya meşru kent sınırlarının ötesinde büyümektedir [Hartshorn, 1992].

Nüfus ölçütünü kullanarak kent tanımlaması yapmak nüfusu yetersiz olduğu halde kentsel özellik gösteren yerleri köy statüsüne sokarak sorun yaratabileceği gibi, uluslararası araştırmalarda da problem yaratmaktadır¹. Bu sorunları gidermek

¹ Örneğin Danimarka'da 250, İsveç'te 500 kişi kenti oluşturabilecek nüfus iken, Kanada'da bu sayı 1000, Fransa'da 2000-5000, Türkiye'de 10 000, Japonya'da ise 30 000, Kore'de 40 000 olarak kabul edilir. Bu farklı tanımlamalar kentsel nüfus istatistiklerinin karşılaştırılmasını güçleştirmektedir.

amacıyla kent-köy ayrımında demografik ölçütlerin yanında ekonomik yapı, fiziksel altyapı, kamusal hizmetler ölçütleri de kullanılmaktadır.

Ekonomik yapı kenti tanımlayan diğer bir ölçüttür. Kent mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtım sürecinde toplumun sürekli değişen ihtiyaçlarına yanıt vermek üzere ortaya çıkan ekonomik bir yapıdır. Kent, nüfusunun çoğunun (%70) tarım dışı faaliyetlerde çalıştığı yerleşim yeridir.

Yerleşim alanlarının kent statüsü kazanmasında fiziksel altyapıdaki gelişmişlik önemlidir. Kentler başlıca çok sayıdaki bina ile ulaşım yollarından oluşmaktadır. Kentler aynı zamanda kentsel hizmet olarak tanımlanan gereksinimleri sunabilen yerleşimlerdir. Bu hizmetler; su temini ve arıtımı, atık su hizmetleri, çöp ve temizlik hizmetleri, imar çalışmaları, ulaşım hizmetleri, kesintisiz ve sağlıklı enerji (doğalgaz) temini, çevre sağlığı, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım şeklinde sayılabilir.

Kapsamlı bir kent tanımı, kentin hukuki, siyasi, ekonomik ve sosyal bir birim olduğunu belirtmek durumundadır [Aydoğan, 2000]. Bir yerleşim biriminin kent niteliğini taşıması için;

- Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması,
- Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- Nüfusun büyük oranda örgütlenmiş karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
- Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
- Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
- Yerel değerlerin yerini ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin (cemaat toplum tipinin) çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,

- Sosyal değerlerin yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması,
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmaları gibi özellikleri taşıması gerektiği söylenebilir [Erkan, 2002].

2.1.2. Kentleşme

En basit haliyle kentleşme “kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması” şeklinde demografik nitelikli olarak tanımlanabilir. Ancak bu tanım kentleşmeyi açıklamada yetersiz kalmaktadır. Kentleşme sadece bir nüfus hareketi değil aynı zamanda bir toplumun ekonomik ve sosyal yapısındaki değişmelerle de ilgilidir. Bu nedenle kentleşmenin sosyolojik, ekonomik ve demografik açılardan tanımları yapılmaktadır [Antrop,2000; Nijegac ve Toskic, 1999].

Kentleşmenin şeklini, boyutunu nüfus hareketliliği oluşturmakla birlikte, demografik dönüşümle kitlelerin kırsal kesim dışında bir yerleşim biriminde öbekleşmesi kentleşmenin sadece bir ayağını oluşturmaktadır. Ancak mekansal kentleşme tek başına yeterli olmamaktadır. Bu nedenle kentleşme demografik, sosyal ve ekonomik dönüşümleri içermelidir. Demografik açıdan kentleşme, özellikle kırdan kente yaşanan göçlerle beslenen nüfus yoğunluğunu ifade eder. Sosyal açıdan kentleşme, farklılaşma, uzmanlaşma, örgütlenme sürecini kapsayan bir dönüşümü ve davranış biçimini içermektedir. Ekonomik açıdan kentleşme ise tarım dışı faaliyetlerin (sanayi ve hizmetler sektöründe) yoğunlaşmasıdır.

Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmesi sosyo-kültürel ve ekonomik dönüşümle mümkündür. Kentleşmeden söz etmek için bu üç unsurun bir arada asgari düzeyde gerçekleşmiş olması gerekir. Bu koşullardan birinin (veya ikisinin) gerçekleşmiş olup, diğerlerinin gerçekleşmemesi durumunda, tam ve doğru anlamıyla bir kentleşmeden bahsetmek söz konusu değildir.

Kentleşmeye dair tanımlar şöyledir:

Kentleşme, kentlerin nüfus ve alan itibarıyla büyümesi, diğer taraftan da çeşitli nedenlerle kırsal kesimlere yönelen göç sonucunda mevcut köy, kasaba vb. yerleşim birimlerinin giderek büyümesi sonucunda kente dönüşüp, mevcut kent sayısının artmasıdır [Nadaroğlu, 1986].

Kentleşme, bazı yoğunluk ve büyüklük değerlerinden başlayarak nüfusun alansal yığılması; kent kültürü olarak tanımlanan bir dizi değer yargısı, davranış ve eğilimin yayılmasıdır [Dinçer, 1999].

Kentleşme kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade etmektedir. Fakat kentleşme sadece demografik bir olgu olmayıp, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel bir sürecin ifadesidir. Kentleşme sadece insanları kent olarak adlandırılan yerlere çekme sürecini belirtmekle kalmamakta, insanların kentin yaşam biçimini benimsemesi anlamına da gelmektedir [Erkan, 2002; Duru ve Alkan, 2002].

Kentleşme toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel dönüşümüdür. İstihdam yapısında, ağırlığın tarımdan hizmetlere ve sanayiye kayması, kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci hem de kentsel mekanın ve toplumsal pratiğin değişme sürecidir [Bal, 2002].

Kentleşmenin tanımında nüfus hareketini doğuran ekonomik, sosyal hatta siyasal değişimlerin yer alması kaçınılmazdır. Bu nedenle kentleşme “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye paralel olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran toplum yapısında artan oranda örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma doğuran insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci” şeklinde tanımlanabilir [Keleş, 2000].

Tanımda yer alan ekonomik unsur; üretim biçimindeki değişimi içermesi nedeniyle kentleşme tanımında özel bir ağırlığa sahiptir. Bu nedenle kentleşme; “tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş” olarak da tanımlanabilmektedir.

Kentlerin büyümesi tarımsal sektörün davranışlarına dayanmakta ve tarımsal alandan tarım dışı alanlara iş gücü kaymaktadır. Kentleşme sürecinde, sanayileşmeye koşut olarak yaşanan kırsal alandaki yapısal dönüşümler göçün temel kaynakları olarak görülmekte ve kırsal iticiliğini ifade etmektedir. Kırsal göçler; bir yandan aşırı nüfus artışı, diğer yandan ise tarımsal üretimde kullanılan yeni tekniklerin bu sektörde çalışanları üretim sürecinin dışına itmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretimde insan ve hayvan gücünün yerine makine gücünün kullanılması, tarım topraklarının mülkiyetindeki dengesizlik ve büyük tarımsal işletmelerin artışı sonucunda ortaya çıkan işsizlik ve topraksızlaşma, kırsal nüfusa hareketlilik kazandırmıştır. Bunlara ek olarak kentlerin ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda çekiciliği, iletişim ve ulaşım gibi iletiler güçlerinin gelişimi kentleşmenin en önemli nedenleri olarak açıklanabilir [Takuma, 2000; Tekeli, 1982].

Kentleşmenin günümüzden 5 000 yılı aşkın bir süre önce Mezopotamya'da ortaya çıktığı, daha sonra Mısır'da, İndus Vadisi'nde, Orta Amerikan kentlerinde başladığına ilişkin güçlü kanıtlar bulunmaktadır [Kaplan, 2004; Pacione, 2005]. Bu kentler kırsal karakterin baskın olduğu yerleşimlerdir. Bugün anladığımız içeriğiyle kentleşme, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında oluşmaya başlamıştır. Günün sanayileşmiş ve gelişmiş toplumlarında kentleşme olgusuna ortam hazırlayan yapısal değişimler sanayileşme devriminden önceleri mevcut olsa dahi, somut bir şekilde kentlerin nüfus ve fiziksel mekan olarak önem kazanması 19. yy ve özellikle sanayi devrimiyle hız kazanmıştır. Sanayileşmenin kentsel bir devrime yol açmasıyla kentler yeni işlevler üstlenerek önce İngiltere'de sonra da Avrupa ve Amerika'da hızla yayılmaya başlamıştır. İkinci dünya savaşına kadar kentleşme kent ve kırsal arasındaki ikili yapıyı tanımlarken, özellikle sanayileşmenin en yüksek noktaya ulaştığı dönemlerde kentlerin yakın çevresindeki kırsal alanlara arasındaki ilişkisi değişmeye başlamıştır [Davoudi ve Stead, 2003].

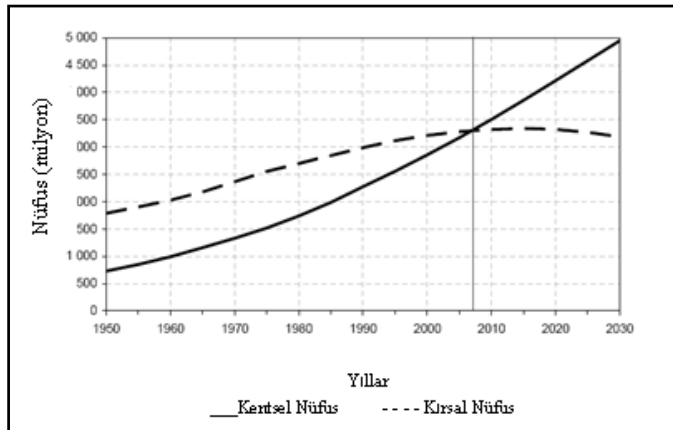
20. yy daki tartışmalar kentleşme süreci ve kentleri konu edinmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kente göçler, özellikle kentlerde ortaya çıkan kentsel altyapı ve konut sorunları, kentleşme sürecini tamamlamış gelişmiş ülkelerde ise kentsel ayrımlaşma, düşük gelir gruplarının kentsel hizmetlerden yeterli düzeyde

yararlanmamaları ve kentin dışına kayan üretim ve ekonomik etkinliklerden dolayı kent merkezlerinde yaşanan sorunlar gündemi oluşturmuştur. Bu tartışmalarda, kentsel gelişme süreci ve kentler ulus devlet çerçevesinde değerlendirilmiş, 1970 ekonomik bunalımı öncesinde bölge kentlerinin mevcut konumları, gelecekleri ulus devletlerin gelişmişlik düzeyleri ve gelişme potansiyelleriyle bağıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

1980li yılların başında ise küreselleşme konusunun giderek güncellik kazandığı, kentleri de içerecek şekilde genişlediği ve kentlerin küreselleşme sürecinde yüklenecikleri yeni roller ve işlevlerin önemli bir tartışma konusu olarak gündeme gelmiştir. 1990lı yıllarda küreselleşme ve yerelleşme süreçlerinin birbirlerini tamamlayıcı oldukları savı öne çıkarken yerel birimlerin bölge, kent özgün nitelikleri ve yereldeki öznelliklerin kullanımı yoluyla sağlanan başarıları tanımlanmaya başlamış ve bu kapsamda yerel yönetim mekanizmaları gündeme gelmiştir. Bu çerçevede küreselleşme-yerelleşme ile tanımlanan eğilimlerin belirlediği yeni dünya düzeninde kentlerin farklı işlevler ve roller kazanabileceği şekilde bir tartışmayı gündeme getirmektedir [Eraydın, 2001].

Uluslararası sermayenin akışkanlığı karşısında ulus-devlet sınırlarının giderek önemini yitirdiği bir düzende, küresel ya da bölgesel ölçekte ekonomik etkinliğin ve karar verme mekanizmalarının merkezi olan kentler ön plana çıkarak, küresel eklemlenme süreçlerinin etkin aktörleri konumuna yerleşmiştir. Küresel ölçekte piyasa ekonomisinin belirlediği rekabet koşulları içerisinde kentler uluslararası sermayeyi çekebilmek amacıyla büyük ölçekli kentsel projeler yoluyla birbirleriyle yarışmaya başlamıştır. Uluslararası ve yerel sermaye gruplarının yatırım alanını oluşturan kentler piyasa ekonomisinin etkisiyle hızla dönüşerek değişmektedir. Bu dönüşüm, karayolu altyapısının gelişimine bağlı olarak büyük sermaye gruplarının girişim ve yatırımlarıyla mevcut kent merkezleri dışında yeni iş ve finans merkezleri yaratılması, çevre yollarının ulaşabildiği alanlarda yeni konut alanlarının açılması ve kır kent ayrımını ortadan kaldıran bir kentsel yayılma sürecinin de yaratıcısı olmuştur.

Kentlerin hızla yayılarak büyümesi ve çevresindeki alanları etkilemesi 21. yy'da ülkelerin ortak sorunu haline gelmiştir. Birleşmiş Milletlerin dünyadaki kent kır nüfusunun değişimine ilişkin 2004 yılında yaptıkları çalışmada 1950-2030 yılları arası nüfus değişimleri incelenmiştir. Bahsi geçen yıllar arası kentsel ve kırsal nüfus eğilimleri Şekil 2.1'deki grafikte verilmiştir. Şekil 2.1'deki grafikten de anlaşılabacağı gibi, 2006 yılı kentsel ve kırsal nüfus için bir dönüm noktası olmuştur. 1950'lerden sonra artan kentsel nüfus ve bunun yanında azalan kırsal nüfus 2006 yılına gelindiğinde birbirine yaklaşmıştır. Çalışma, 2030 yılına gelindiğinde kentsel nüfusun kırsal nüfustan fazla olacağını, bu artışın gelişmekte olan ülkelerde daha fazla olacağını ve dünya nüfusunun %60'ının kentlerde yaşayacağını öngörmektedir [Cohen,2004; UN, 2004].

Şekil 2.1. Dünyadaki kent kır nüfusunun değişimi: 1950-2030 [UN, 2004]

2.1.3. Kentlileşme

Kentleşme beraberinde kentlileşme kavramını getirmiştir. Kentlileşme mekansal ağırlıklı bir süreç olarak tanımlanmıştır. Mekansal ağırlıklı tanımlamaya göre; kente göçle birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen aşama “kentlileşme” olarak adlandırılmıştır. Bu da kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma, toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci şeklinde açıklanmaktadır [Erkan, 2002; Kartal, 1992].

Tanım her ne kadar sosyal ve kültürel özellikleri kapsamakta ise de, temel vurgu mekana ilişkindir. Oysa kentlileşme, sadece kentte yaşama ya da kentin belli bir kesiminde yaşamaya karar kılmayla sınırlı değildir. Hatta bu süreç, kentlileşmenin temel zeminini oluşturmakta ise de, asıl özellikleri kültürel sosyal boyutlarda ortaya çıkmaktadır.

Sosyo-kültürel açıdan kentlileşmenin tanımı, kente göç edenlerin ve kentte yaşayanların, kent toplumunun değer ve yargı sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimini” benimsemesi şeklinde yapılmaktadır [Bal, 2002].

Kentlileşme, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki ana boyuttan oluşmaktadır. Ekonomik bakımdan kentlileşme kişinin geçimini tamamen kentte ve kente özgü işlerde sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşmektedir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise kente özgü tavır ve davranış biçimlerini benimsemesiyle gerçekleşmektedir [Kartal, 1992].

Kentlileşme, kente göç eden bireyin ya da kentte ikamet eden nüfusun değişim süreci sonucu geldiği konumdur. İnsanlar, kırsal alanlarda daha değişik ekonomik ve sosyo-kültürel yaşam biçimine sahiptir. Daha çok tarım veya hayvancılığa dayalı ekonomik hayatın bir parçasıdır. Sosyal ilişkiler ise aile ve komşuluğa dayalıdır [Karpas, 2003]. Toplumsal ilişkiler karşılıklı işbirliği çerçevesinde sürdürülmekte, kişiler kendi inançlarının dışındaki inançlara karşı daha az hoşgörülü yapıdadır. Bireysel özgürlükler değil, özellikle aile içi bağılıklar ön plandadır. Ortak karar alma ve bu karara uyma geleneği söz konusudur. Kentlerde ise bu özellikler önemli oranda farklılaşmaktadır.

Kentlileşme kentli insan davranışlarının bireyde, ailede ve diğer sosyal gruplarda gelişmesi sürecini anlatmaktadır. Bunlar ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik, inançsal ve estetik olmak üzere en az altı boyutta gözlenebilir.

- Ekonomik davranışlar; geçimini tarım dışı alanlarda, yani sanayi ve hizmet sektöründen karşılaması, işgücünün niteliklerinin yükselmesi, serbest piyasa koşulları içinde örgütlü olmayı amaçlaması,
- Sosyal davranışlar; aile kurumunu önemsemesi, aile içi ilişkilerde demokratik değer ve tutumları geliştirmesi, kadın-erkek eşitliğinin gereğini yapması, eğitime daha çok pay ayırması, toplumda bir statü (mevki) elde etmenin kişisel başarıyla ilişkili olduğunu ve buna göre kendini geliştirmesi, farklılaşmaları doğal karşılaması, patronaj türü ilişkilerden sakınması, serbest zamanını kişisel ve toplumsal faydaya dönük olarak kullanması,
- Siyasal davranışlar; siyasal toplumsallaşmayı önemsemesi, hakların ve sorumlulukların bilincinde olması, oy vermeyi vatandaş olmanın gereği sayması, siyasi kurumları demokrasinin yerleşmesinde vazgeçilmez yapılar olarak görmesi, sivil topluma özgü organizasyonları desteklemesi, yerel yönetimlerin yetki, olanak ve hizmet düzeylerinin yükseltilmesini istemesi ve sorumluluk alması, ulusal ve insanlığa ilişkin sorunlara karşı duyarlı olması,
- Psikolojik davranışlar; yüreğinden çok aklıyla karar vermesi, ölçülebilir başarıları amaçlaması, empati yapması (kendini ötekinin yerine koymasını), zamanı bilinçli kullanması, özgüvenini geliştirmesi, kendine ait fikirleri önemsemesi ve geliştirmesi, bilgi kaynaklarının güvenilirliğine ve çeşitliliğe dikkat etmesi, geçmişi değerlendirmesi, geleceği önemsemesi ve planlaması, kendini kentli/modern olarak değerlendirmesi, toplumsal değerlere uyması,
- İnançsal davranışlar; diğer grupların inanç ve pratiklerine saygı duyması, dinin evrensel mesajlarını anlamaya çalışması ve batıl inançları sorgulaması,
- Estetik davranışlar; oturduğu konutun, yaşadığı kentin çirkinliklerinden rahatsız olması ve güzelleştirmek için çaba harcaması, dilini özenle kullanması, beden sağlığını önemsemesi, beden bakımını düzenli yapması, sanata ve sanatçıya saygı duyması, sanatsal etkinliklerle ilgilenmesi

şeklinde sayılabilir [Bal, 2002].

2.2. Metropoliten Kent

İngilizce karşılığı metropol olan, metropolis¹ ve metropoliten gibi sözcüklerle açıklanmaya çalışılan metropoliten kent kavramı Türkçede büyükşehir terimleriyle ifade edilmektedir. Kavramın uluslararası geçerliliği olan kesin bir tanımını vermek oldukça zordur. Kavramın metropoliten alan, metropoliten yönetim gibi türevlerinin olduğu ve bu kavramların zaman zaman birbirinin yerinde kullanıla geldiği görülmektedir.

Kentleşme süreci içerisinde metropoller bu sürecin sosyo-ekonomik ve fiziksel boyutlarıyla odaklaştığı ve yoğunlaştığı mekansal bütünlüklerdir. Metropoliten kent önemli bir sosyal olgu olarak ortaya çıkarken nedenlerini aramak için çok gerilere gitmeye gerek yoktur. Sanayi devrimiyle birlikte sanayi ve hizmet sektörlerinde görülen büyük gelişme kentlerde niteliksel ve niceliksel dönüşüme ve değişime neden olmuş, yaşanan bu değişim süreci sonucunda geleneksel kentlerden farklı “metropoliten kent” olarak tanımlanan yeni bir yapı ortaya çıkmıştır.

İlk kent sosyologları Park, Burgess ve Mckenzie yaklaşık yüzyıl kadar önce Chicago kentiyle çevresindeki yerleşimler arasındaki etkileşimi gözlemleyip yeni bir olgudan, metropolitenleşmeden söz etmişlerdir. 1910lardan sonra Chicago ve çevresinde belirli bir ulaşım ve haberleşme düzeyinde kentsel yerleşimler arasında karşılıklı bir etkileşimin birçok yönde değiştiğini ve kentler arasında büyüklükler ve işlevler yönünden de yeni bir farklılaşmanın doğduğunu ileri sürmüşlerdir. Mckenzie, çeşitli faaliyetlerin farklılaşmasını özellikle imalatın en büyük kentten kaçıp orta kentlerde yerleşmesini, çalışılan yerle oturlan yerin gittikçe birbirinden uzaklaşmasını çevrede alt kentler (suburbler) oluşmasını, çok geniş saha içindeki çeşitli büyüklükteki yerleşimler arasında çok hareketli bir ilişkiler düzeni kurulduğunu, buna rağmen bu

¹ Metropol kavramı Yunanca asıllı metro (ana) ve polis (kent) sözcüklerinden türemiş ve ilkin Antik çağların kent devletlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Daha sonraları ise Londra, Paris, Tokyo, New York gibi büyük yerleşim merkezlerini belirlemek için de bu kavram kullanılmaya başlanmıştır.

ilişkilerin yayıldığı bölgenin merkezindeki ana kentin yoğun sosyal ekonomik ve idari ilişkilerde her şeye hakim olduğunu ve kontrol ettiğini gözlemlemiş, bu değişimi yeni bir sosyal ve ekonomik birim olarak kabul etmiştir [Kıray, 1998].

Metropolitan kent olarak tanımlanan bu yapı daha sonra bazı araştırmacılar tarafından da tanımlanmaya çalışılmıştır. Hall metropolitan kenti; çağdaş bir oluşum olarak ne kırsal ne de kent olarak nitelendirmekte; sınırlarının karşılıklı erişilebilirlik olanakları doğrultusunda belirlenebileceği görüşünü ortaya koymuştur. Hall, kırsal kente göçün sürekli olarak devam ettiği, ülke genelinde kentleşme oranının büyürken kentlerden dışarı doğru güçlü bir yayılmanın görüldüğü ve nüfusun kent merkezinden çevreye doğru yayılan bir kentleşmenin yaşandığını belirtmektedir [Hall, 1966]. Vander Zanden (1975), metropolitan kentin sanayi kentlerinin yeni teknolojilerin (ulaşımın kolaylaşması, kamusal hizmetlerin daha geniş bir coğrafyaya sunulabilmesi vb.) etkisiyle çevresindeki kentlerle bütünleşmesi ve ülke çapında bir merkez haline gelmesiyle ortaya çıktığını belirtmektedir [Aktaran: Tuzcuoğlu, 2002]. Metropolitan kent, yeni teknolojilerle birlikte (kitle iletişim ve ulaşımındaki gelişmeler) hızla değişen bir kentleşme süreci olarak açıklanabilmekte, merkezi devletlerinin oluşumuyla geniş alanlarda kamu denetimi ve esenliğin sağlanabildiği büyük kentler olarak da tanımlanabilmektedir [Eke, 1982].

Keleş, metropolitan kent kavramını; bir ülkenin ya da bölgenin çevresindeki kentsel ve kırsal yerleşim yerlerine ekonomik ve toplumsal yönlerden egemen ve genellikle ülkenin başka ülkelerle olan her türlü ilişkilerinin sağlandığı en büyük kenti veya bu kentlerden herhangi biri olarak tanımlamaktadır [Keleş, 1998].

Metropolitan kent nüfus ölçütü kullanılarak niceliksel olarak da tanımlanmıştır. Doxiadis (1968); metropolitan kenti büyük kentsel alan olarak tanımlamakta ve zamanla büyüyerek sınırlarını aştığını, diğer küçük kentsel yerleşimleri de içine alarak genişlediğini belirtmektedir. Doxiadis statik yapıda bir tek metropolitan kentin var olmadığını birçoğunun hızla değiştiğini, ortalama nüfusun 1 000 000-3 000 000 arasında olduğunu vurgulamakta ve metropolitan kentin etrafındaki yerleşimlere hizmet eden çok çekirdekli kentsel bir yerleşim olduğunu savunmaktadır.

Metropolitan kentler, ekonomik, kültürel ve siyasi etkileri açısından bölgesel, ülkesel, uluslararası olarak kümelenmiştir. Ancak bu boyutların ortaya konulması kolay olmamaktadır. Nüfusun yalnız bir boyutu oluşturduğu, nüfus toplamına ek olarak, nüfusun yapısal yoğunluğu, niteliği gibi ölçütlerin tanımlamalara temel olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yalnız bir boyutla ilgili olarak bile uzmanların üzerinde birleştikleri tüm ülkeler için geçerli bir “en az” sayıyı bulmak zordur.

Bazı çalışmalarda metropolitan kent:

Aktif nüfusun %75’inin tarım dışı alanlarda çalışıyor olması, bu sayının 10 000’den az olmaması; ekonomik ve sosyal bütünlük için ise ya nüfusun %15’inin anakentte çalışıyor olması ya da anakentte yaşayan nüfusun %25’inin çevre kentsel alanda çalışıyor olması gibi nüfus ölçütleriyle tanımlanmaya çalışılmıştır [Pacione, 2005].

Bu ölçütlerin kullanılması ülkelerin özgün koşullarının dikkate alınması durumunda kavramın uluslararası ortak bir tanımının yapılamayacağını göstermektedir. Çünkü bu ölçütlerin tüm ülkelerde uygulanabilme olanağının olmaması gibi bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Kentlerin metropolitan kent kapsamında olmalarına rağmen bir bölgenin metropolitan kent olma özelliklerinden sadece nüfus kriterine sahip olması, bunun dışında sosyo-ekonomik açıdan metropolitan kent özelliklerini taşıması metropolitan kent olarak tanımlanmasında yetersiz kalmaktadır. Ancak dünyada metropolitan kentlerin sayılarının artması ve bu kentler arasında karşılaştırmayı kolaylaştırabilmek amacıyla ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütler; nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu, tarım dışı alanda çalışan işgücü oranı ve sektörlerin kapasiteleri ve ciroları, merkez/ana kentle bütünleşme düzeyi, anakentin egemenliği ve karşılıklı bağımlılık, erişebilirlik, eve gidiş geliş sistemlerinin gelişmişlik düzeyi ve donatılardaki çeşitlilik olarak sayılmaktadır.

2.2.1. Metropolitan alan

Metropolitan alan Amerikan kökenli bir terim olarak çok büyük kentsel yerleşimi tanımlamaktadır. Bugünün gelişmiş ülkelerinde 19. yüzyıl sonlarından itibaren

ortaya çıkan metropoliten alan olgusu yeni ileri ulaşım, haberleşme ve üretim teknolojileri kadar bunların gerektirdiği ileri derecede farklılaşma, uzmanlaşma ve örgütlenmenin sonucunda ortaya çıkmıştır. Metropolitenleşme sürecinde önce üretim, yönetim ve denetim işlemleri farklılaşmakta, daha sonra da yönetimin rutin kısımları denetimden ayrılmaktadır. Yeni teknolojilerle daha geniş mekanlar gerektiren üretim ve yönetim çoğu kez ana kentin dışında yer seçmektedir. Bu dışa açılmada önce konut, sonra sanayi banliyöleri oluşmaktadır. 20. yüzyılın başından itibaren ise bir ölçüde kendine yeterliliği olan uydu kentler kurulmaktadır. Kentin dışına en çabuk çıkanlar en büyük ve en örgütlenmiş olan girişimlerin üretim ve rutin yönetim işlemleri olurken mali karar verme ve denetim işlevleriyle uzmanlaşmış mesleki servisler merkezde yer almayı devam ettirmişlerdir. Bu şekilde metropoliten alan, kentin konut alanlarıyla konut ve sanayi banliyölerinden önemli nüfus büyüklüklerine erişmelerine karşın kent merkezine bağımlılığını devam ettiren özel sanayi kentlerinden, metropolün ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiş tarımsal işletmelerle çevrelerindeki kırsal alana hizmet eden çeşitli servis merkezlerinden oluşmaktadır [Türel ve Günay, 1987].

Metropoliten alan öncelikli olarak 1910 yılında Amerikan nüfus sayımında büyük kentlerin (yönetim bölgesi) gruplanmasında tanımlanmıştır. Bu tanım 1950’de Standart Metropoliten Alan (SMA) ve 1960’da ise Standart Metropoliten İstatistik Alanı (SMSA) olarak değişmiştir. Standart Metropoliten Alan tanımlanmasında nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu ve ticari (mesleki) yapılar şeklinde ölçütler kullanılmıştır. Bu ölçütlere göre SMA’nın 50 000 nüfuslu en az bir merkezi kapsamı, 60 kişi/m² yoğunluklu ve tarım dışı alanlarda çalışan işçi oranının ise %70 olması gerekmektedir. 1959 yılında Standart Metropoliten Alan, Standart Metropoliten İstatistik Alanı (SMSA) haline dönüştürülmüş ve yeniden tanımlanmıştır. Farklılık 50 000 nüfuslu bir kent yerine, nüfusu en az 15 000 olmak üzere süreklilik gösteren iki kent ölçütlerindendir. 1980 yılında 50 000 nüfuslu tek bir yerleşim, eğer o yoksa metropoliten alanın nüfusu 100 000 olmalıdır ölçütü konulmuştur. 1983 yılında metropoliten alanın ismi Metropoliten İstatistiksel Alan olmuştur. Metropoliten alanda en az 1 000 000 nüfus ölçütü konulmuştur [Johnston, 1998; Pacione, 2005].

Metropolitan çalışma alanı ise, Brian Berry tarafından ‘metropolitan alanın git-gel ilişkisinin hinterlandı’ şeklinde tanımlanmıştır. İngiltere’de Standart Metropolitan Çalışma Alanının (SMÇA) bütün nüfusunun en az 70 000 veya daha fazla olması esas alınmıştır [Pacione, 2005].

Metropolitan alanın ülkelere, konulara ve gelişmişlik derecelerine göre değişen tanımları vardır. Genelde metropolitan alan yüksek yoğunluklu büyük bir merkezle onu çevreleyen ve onunla sıkı günlük ekonomik, sosyal, kültürel vb. ilişkisi olan kent ve köylerden oluşan ileri aşamada bir toplumun üzerinde oturduğu ve üretim yaptığı toprakların tümü olarak tanımlanmaktadır.

Metropolitan alan, yayılma ölçüsünün sonu olarak tanımlanırken, ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler nedeniyle yoğun olarak ana kentin etkisi altında olan düşük yoğunluklu kırsal alanları kapsamaktadır. Metropolitan alan kimi zaman kentle özel bir ilişkisi olan kırsal yerleşimleri de kapsayan geniş bir yönetsel alan olarak tanımlanır [Montgomery., 2003].

Metropolitan alan; kentin yakın etkisi altında olan kentsel yerleşimin sürekli bir görünüm sergilediği, ana kent ile günlük ilişkileri belirlenen ve birden çok sayıda kırsal-kentsel yerleşim birimini içeren bir alandır. Metropolitan alan kavramının bileşenlerini ise kentsel yoğunluk, nüfus büyüklüğü, tarım dışı alanlarda çalışan nüfus, çalışan nüfusun günlük git-gel hareketleri tanımlamaktadır [Göçer, 1990].

Metropolitan alan; kentsel faaliyetler sisteminde gelişme ve farklılaşmanın görüldüğü özellikle imalatın büyük kentten orta büyüklükteki kentlere yöneldiği, işyeri ve iskanın birbirinden uzaklaştığı çevrede alt kentlerin oluştuğu ve böylece geniş alanda, çeşitli büyüklükteki yerleşimler arasında dinamik ilişkilerin kurulduğu, buna karşın bölgedeki metropolitan kent merkezinin yoğun sosyal, ekonomik ve yönetsel ilişkilerle her şeye hakim olduğu ve kontrol ettiği yeni bir sosyal ve ekonomik birim olarak tanımlanmaktadır [Cerrah, 1999].

Metropolitan alanın nüfus büyüklüğü konusunda araştırmacılar tarafından kullanılan farklı kabuller vardır. Duncan, bir kentin ekonomik olarak metropoliten merkez oluşturabilmesi için nüfusunun 300 000 olması gerektiğini vurgulamıştır. Blumenfeld ve İsenberg 500 000, Florence ise 1 000 000 nüfus büyüklüğünü kabul etmiştir. Spreiregen metropoliten alan ve onun sınırını merkezden motorlu araçlarla 2 saatlik bir zaman içinde ulaşılan yer olarak tanımlarken bunun 100-800 km bir alanı içerdiğini, Freidmen ve Miller ise bu alanın merkezden itibaren onun etrafında oluşan 180 km’lik bir alan olduğunu vurgulamaktadır. Blumenfeld ise 90 km kadar olan alanı Standart Metropoliten İstatistik Alanı olarak değerlendirirken 90-125 km arasındaki saçak alanını da katmakta ve metropoliten alanın bütünleşik bir yapıda olduğunu belirtmektedir [Aktaran: Göçer, 1990].

Metropoliten alan özelliklerini belirleyen başlıca ölçütler nüfus büyüklüğü, desantrilizasyon; çevrede büyüme ve yayılma, yönetsel bölünme, örgütlenme ve uzmanlaşma olarak sayılabilir.

Desantralizasyon çevrede büyüme ve yayılma; kentin ekonomik ve kentsel fonksiyonların yerel belediye sınırları dışına çıkması, yayılması hareketidir. Bu hareket bir gradient (yoğunluk kademelenmesi-merkezden dışarı doğru çıktıkça azalan nüfus yoğunluğu) prensibi içerisinde teknik ve ekonomik bir oluşum şeklinde gerçekleşir. Bu oluşumu hazırlayan en önemli faktör, sanayi kentinin aşırı merkezileşme ve büyümesi sonucu kentli nüfusun yoğun yapılaşmanın getirdiği ekonomik olmayan sağlıklı hayat şartlarından kaçma ve çevre alanlarda yaşama isteğidir. Çevrede büyüme ve yayılma hareketi ise, desantrilizasyon sonucu kentin, yasal belediye sınırları dışındaki kırsal kullanımlı ve/veya boş çevre alanlarda yer alan kentleşme hareketidir. Bu hareket biçimi, geliştirdiği yeni kent fiziki mekan dokusu nedeniyle mevcut ülke ve kent planlarına, idare ve finansman mekanizmalarında bir farklılaşma yaratarak kendine özgü yeni bir kurumsal yapı düzeni talep eden bir oluşumdur [Sazak, 2002].

Yönetsel bölünme; nüfusun merkezden çevreye doğru yayılışı, idari şemanın da desantrilizasyonunu gerektirmiş, çevre yerleşimler belediyeleşmiş ve ayrı kişilikler

geliştirme yoluna girmişlerdir. Bu gelişme coğrafi büyümede kente katılım yönetimini gerek politik ve gerek ekonomik açıdan geçerli olmaması durumunda başlamıştır. Metropoliten kentin giderek artan nüfus ve yayılan yerleşim alanının getirdiği fiziksel ve sosyo ekonomik sorunlarına tek bir yönetim birimi ile çözüm getirilmesinin olanaksızlaşması nedeniyle metropoliten alanda yönetsel ve örgütsel çözümün birden çok sayıda yerel yönetimin örgütlenmesiyle oluşturulan metropoliten yönetim ya da büyük kent yönetimiyle sağlanması benimsenmiştir.

Örgütlenme ve uzmanlaşma; modern metropoliten alanlar yüksek düzeyde uzmanlaşmış iş gücünü barındırır. Metropoliten kent merkezi, kentin bölgenin hatta ülkenin hayatını etkileyecek tüm kararların alındığı yerdir.

Metropoliten alan sınırlarının saptanmasında bazı ölçütler kullanılmaktadır. Bu ölçütler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Toplam nüfus ve nüfus yoğunluğu,
- Kent içi ulaşım şebekesi sınırları,
- Ticari faaliyetlerin gösterdiği çeşitlilik,
- Perakende ticaret satış etki alanları,
- Toptan satış etki alanları,
- Endüstrinin dağılımı,
- Kentsel sosyal altyapı zenginliği,
- Kentsel teknik alt yapı zenginliği [Göçer, 1990].

Metropoliten alan sınırının belirlenmesinde en önemli ölçüt metropoliten merkezdeki işyerlerine çalışılan yer için gelinen uzaklıktır. Metropoliten işgücü alanı olarak tanımlanan ilk halkaya metropoliten merkeze işgünün en az %15'ini gönderen yerleşimlerle, işyerlerinde çalışanların en az %25'inin metropoliten merkezde oturduğu kentler katılmaktadır. Bu halkanın ötesindeki metropoliten dış kuşak ise metropoliten merkeze her gün çalışmak için gidenlerin diğer kentlere gidenlerden daha fazla olduğu yerleşimleri kapsamaktadır. Gelişmiş ülkelerde metropoliten alan sınırlarının ulaşım ve haberleşme sistemlerinin gelişmesine paralel olarak sürekli

genişlediği görülmektedir. Önceleri 30-40 km kadar olan günlük iş -iskan seyahatleri uzaklığı 100 km'ye kadar ulaşmaktadır [Türel ve Günay, 1987].

Metropolitan alan içindeki küçük yerleşimlerden merkez arasındaki sosyo ekonomik ilişkilerin incelenmesi ve bu ilişkilerden limitler çıkarılarak sınırlandırma yöntemleri geliştirmek yoluna gidilebilir. Geliştirilecek sosyo-ekonomik sınırlandırma ölçütleri şu faktörlerle yapılacak araştırmalardan çıkarılmalıdır.

- Metropolitan alan içindeki yerleşimlerden kent merkezine çalışmaya gelenlerin sayıları, git-gel frekansları ve sektörlere ayrılışı,
- Metropolitan alan içindeki yerleşimlerden kent merkezine donatılardan yararlanmaya gelenlerin sayısı ve gelen frekansları, kullandıkları donatılar vb.,
- Kentten dışa çalışmaya gidenlerin sanayi ve hizmetler sektörlerindeki sayıları git-gel frekansları,
- Merkez bölgesindeki ekonomik doku,
- Metropolitan alan içindeki yerleşimlerde çalışan nüfus sayısı sektörlere dağılımı,
- Çalışan nüfusun metropolitan alan içindeki günlük git-gel hareketleri, frekansları, yönlerin saptanması,
- Bölge içinde ticaret eylemi, yapılan günlük, haftalık, aylık git-gel frekansları ve sayıları,
- Ulaşım ağının durumunun saptanması, kapasiteleri, frekansları,
- Trafik akımlarının saptanması, yönleri ve frekanslarının belirlenmesi,
- Kent iç bölgesiyle haberleşme olanak ve frekanslarının saptanması. Günlük gazete, posta, telefon ve teleks ilişkilerin ve frekansların saptanması,
- Kullanılan yeşil alanların kullanım amaç ve sürelerinin (saatlik, günlük, hafta sonu ve mevsimlik gibi) saptanması olarak sayılabilir.

Metropolitanleşme süreci sonunda metropolitan alan içinde kentin hemen sınırları dışındaki gelişimlerin tanımlanabilmesi için metropolitan alan parçalarının belirlenmesi gerekir. Nüfusun kentsel mekanda yoğunlaşması ve merkezden dışarı

doğru yönelmesiyle oluşan metropoliten alan; merkez/çekirdek, çeper/çevre (periphery) ve saçaklanma alanı (fringe) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Merkez/ çekirdek

Merkez ya da çekirdek, çevresindeki kentsel ve kırsal topluluklara ekonomik ve sosyal yönlerden egemen, her türlü ilişkilerin sağlandığı ana kent olarak tanımlanmaktadır. Merkez; merkezi iş alanı, imalat sanayi ile ilgili alanlar, konut alanları ve açık alanlardan oluşur. Merkez, kentin planlanmış ve gelişmiş bölümüdür [Berry ve Horton, 1970].

Çeper/çevre

Kentsel gelişmenin en üst düzeydeki aşaması olarak tanımlanan metropolitenleşme olgusu giderek metropoliten alan içinde ancak merkezin (ana kentin) sınırları dışındaki gelişimleri gündeme getirmiş ve çeper kavramı oluşmuştur. Çeper kavramı ilk kez 1937 yılında T.L.Smith tarafından ortaya atılmış ve kentin yerleşik/bitişik alanlarının dışındaki yapılaşmış alan olarak tanımlanmıştır. Daha sonraları ise Pryor (1968), çeper alanını büyümekte olan kent merkeziyle onun kırsal hinterlandı arasında kalan alan, bir başka deyişle net olarak tanımlanmış iki kutup (kır/kent) arasında kalan alan olarak tanımlamıştır [Pryor, 1968; Emiroğlu, 1987].

Çeper kavramına daha sonra kentsel çeper ve kırsal çeper olmak üzere alt açılımlar getirilmiş ve kademelendirilmiştir. Kentsel çeper ve kırsal çeper olarak yapılan bu ikili ayrıma göre kentsel çeper ana kentle ilişki içinde olan ana kente bitişik ya da yakın olan, konut yoğunluğu tüm çeper alanı ortalama yoğunluğundan yüksek olan konut, ticaret, sanayi türü arazi kullanımların ve tarım dışı boş alanların gözlendiği alan olarak tanımlanmakta ve bu alanlarda arazi kullanımında daha hızlı bir dönüşümün ve ana kente düzenli günlük geliş gidişin gözlendiği belirtilmektedir. Kırsal çeper kentsel çeper alanına bitişik ortalama konut yoğunluğu tüm çeper alanının ortalama yoğunluğundan düşük olan, daha yüksek oranda tarım alanlarının

ve yapılarının gözlemlendiği nüfus artışında, arazi kullanım dönüşümünde daha düşük bir hızın gözlemlendiği alanlar olarak tanımlanmaktadır [Pryor, 1968; Emiroğlu, 1987].

Çeper, kentsel büyümenin beklendiği ve bu nedenle geçiş kullanımlarının bulunduğu kent parçasını tanımlar. Kırsal kentsel geçiş bölgesi, sürekli yapıli kentsel alan ile kentin banliyö alanları ve kırsalın hinterlandı arasındaki geçiş bölgesidir. Bu alan karma arazi kullanımını barındırmaktadır. Buralarda tarımın en önemli problemi, kentsel gelişme baskısı altında kalmasıdır [Johnston, 1998].

Çeper yerleşimler genellikle konut alanları niteliğinde olan, kent merkezinden uzakta ya da sınırlarına yakın yerlerde bulunan kent bölümü, aynı zamanda imalat sanayinin büyük bölümünün kentten koparak yerleştiği alanlardır. Çeper yerleşimler metropoliten kente bağımlı, onun ekonomik ve sosyal etkisi altındadır.

Çeper yerleşimlerin ortaya çıkışında (çeperde ilk mekansal büyüme ve yayılma hareketi) iki tür oluşum izlenmiştir. Bu oluşumlardan ilki; kente hemen bitişik olarak ve çok yoğun biçimde yerleşilerek gelişen yeni çevre yerleşimlerdir. Kent dikey olarak sergilediği büyümeye paralel olarak birbirini takip eden “zonlar” biçiminde yasal sınırların dışına taşarak yayılmaktadır. Oluşumun diğer türü ise; kentle çevresi arasındaki ana akslar boyunca ışınsal bir biçimde nüfusun ve işgücünün dışa yayılması sonucu ortaya çıkan yerleşimlerdir.

Saçaklanma alanı

Saçaklanma alanı (urban fringe), metropoliten kentin yayılma alanının sonudur. Kırsal ve kentsel alanı ayıran bir sınırdır. Bu sınır yönetsel sınır ile üst üste düşmeyebilir. Çeper olarak tanımlanmış alanlar içinde ana yollar boyunca şeritler halinde düşük yoğunluklu arada boşluklar bırakarak oluşan kentsel kullanımların oluşturduğu mekansal örüntü kentsel saçaklanma olarak tanımlanmaktadır.

Saçaklanmayı yerleşimin kırsal alana doğru sıçraması olarak kabul eden Gottman (1961) saçaklanmayı; yeni gelişmelerin etkisiyle iki yerleşimin aradaki tarım alanlarını içine alarak genişlemesi şeklinde açıklamaktadır. Metropoliten kentlerin

büyüme sürecinde, kent saçaklarında kırsal toprağın hızla kentsel arsaya dönüştüğü, sürekli olmayan arada boş alanların bulunduğu parçalı bir geçiş bölgesi örüntüsü oluşmuştur. Bu geçiş bölgesi “kentsel saçaklanmanın” gerçekleştiği alan olarak tanımlanmaktadır [Aktaran: Paul ve Tonts, 2005; Özçevik, 1999].

Kentsel saçaklanma alanı; kentsel ve kırsal alanların bir arada bulunduğu kırdan kente bir geçiş bölgesi ya da kentin çevresini kuşatan tarımsal alanlar olarak tanımlanabilir [Johnson, 1974; Sazak, 2002]. Saçaklanma alanları hem kentsel hem kırsal bileşenlerine ayrılabilir. Üretimin dağıtılması, kentsel ulaşımın dağılımı, ticaret ve yer seçimleri gibi analizler özellikle 1970’li yılların başlarına kadar hep kent merkezini referans noktası olarak çeşitli açıklamalarda bulunmuştur [Johnson, 1974]. Bu durum kentlerin genişlemesi ve merkezden olabildiğince uzak alanlara yayılması sonucu değişim göstermeye başlamıştır. Artık önemli olan iki nokta bulunmaktadır. Birincisi kent merkezi, diğeri ise çeperdeki yapılaşmış alanlardır. Merkezde arsa fiyatlarının artması bunun yanında ulaşımının kolaylaşması saçaklanmanın nedenleri olarak sayılmaktadır.

Nüfusu hızla artan, planlama hızını aşan büyüme ve gelişmeye sahip metropoliten kentler çevreye doğru yayılmaya başlayarak, yeni yerleşim alanlarının doğmasına neden olmaktadır. Saçaklanma sonucu meydana gelen bu yeni yerleşim alanlarından kente yakın olanların işlevsel yapılarında değişim meydana gelmekte ve artan nüfusun etkisiyle kısa zamanda büyüyerek kente doğru ilerlemektedir. Bu yerleşimlerde sanayi kollarının hizmete açılması, ulaşımın belli bir düzen içinde gerçekleşmesi, bu yerleşimlerin nüfusu çeken bir özelliğe sahip olmasına neden olmaktadır [Lucy, 1997; Aguilar 1999; George, 1999; Karataş, 2000; Oban, 2000].

2.2.2. Kent-bölge

Küreselleşmenin metropoliten kentleri etkilediği, metropoliten kentlerin sınırlarının çizilemediği ve metropoliten kentlerin birçok odaklı bölgelere dönüştüğü görülmektedir. Bu yeni kentsel biçim parçalanmayı getirmekte, kent ile çevresindeki bölgeler arasındaki farklılıkları azaltmakta ve böylece kent-bölge kavramı literatürde

yer almaktadır. Fordist üretim döneminde metropoliten kent merkezi mali oraganizasyonlar, sermaye yönetimleriyle yoğunlaşırken, sanayi ve konut alanları ve ticaret merkezleri kentin çevresine yayılmakta, bu süreçte merkezi iş alanının önemi artmaktadır. Bu süreçte metropoliten kentin parçası olan çevre yerleşimler/ uydu kentler merkeze bağımlıdır. Ancak bugünün metropoliten kentlerinde kentsel gelişmenin tüm bölgeye yayılması nedeniyle merkezi iş alanı nüfus ve faaliyet kaybetmekte, merkeze bağımlı olmayan kendi başına yeterli yerleşimler oluşmaktadır. Metropoliten alan kavramının yerini kent-bölge kavramının aldığı ve bu dönüşümün ise metropoliten yarılma ya da kenar kentleşme (edge city) olarak tanımlanmadığı tartışmaları literatürde yerini almaktadır [Tekeli, 2004, Soja, 2001, Garreau, 1991; Scott, 2004.

2.3. Metropoliten Kentlerde Bir Büyüme Biçimi Olarak ‘Kentsel Saçaklanma’

Bir önceki bölümde de (2.2.) bahsedildiği gibi metropoliten kent olgusu ilk olarak Amerikan kentlerinde görülmeye başlanmıştır. İlk kent sosyologları Park, Burgess ve Mckenzie Chicago kentiyle çevresindeki yerleşimler arasındaki etkileşimi gözlemleyip yeni bir olgudan “metropolitenleşmeden” söz etmişlerdir. 1910’lardan sonra Chicago ve çevresinde belirli bir ulaşım ve haberleşme düzeyinde kentsel yerleşimler arasında karşılıklı bir etkileşimin birçok yönde değiştiğini ve kentler arasında büyüklükler ve işlevler yönünden de yeni bir farklılaşmanın doğduğunu ileri sürmüşlerdir. Mckenzie, çeşitli faaliyetlerin farklılaşmasını özellikle imalatın en büyük kentten kaçıp orta kentlerde yerleşmesini, çalışılan yerle oturlan yerin gittikçe birbirinden uzaklaşmasını çevrede alt kentler oluşmasını, çok geniş saha içindeki çeşitli büyüklükteki yerleşimler arasında çok hareketli bir ilişkiler düzeni kurulduğunu, buna rağmen bu ilişkilerin yayıldığı bölgenin merkezindeki metropoliten kentin yoğun sosyal ekonomik ve idari ilişkilerde her şeye hakim olduğunu ve kontrol ettiğini gözlemlemiş, bu değişimi yeni bir sosyal ve ekonomik birim olarak kabul etmiştir [Kıray, 1998].

Bu dönemde oluşan alt kentleşme (banliyöleşme/suburbleşme)¹ olgusu konforları ve geçimleri için kent merkezlerine bağımlı olan küçük konut semtleri şeklinde tanımlanmıştır [Giddens, 2000]. Alt kentleşme olgusu, kentleşme teorileri arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Kent kuramları içinde alt kentleşme olgusunu ele alanlardan ilki ‘Kentsel Ekolojik Kuram’dır. Bu kuram modern sanayi kentinde, kentsel büyüme ve kentsel ayrımlaşma sorununu ele almaktadır. Kentsel Ekolojik Kuram içinde yer alan Homer Hoyt’un “Dilimler Kuramı”, orta ve üst gelir gruplarının kentsel mekan içinde kendilerine yer seçmelerini açıklaması bakımından önemlidir. “Dilimler Kuramı, oturma bölgelerinin içyapısı ile ilgilidir. Buna göre, kentlerin büyümesi ana ulaşım kanalları boyunca ve kentin bu oluşuma en az direnç gösteren yönlerde, fakat yine çemberin merkezinden (kent merkezi) çevresine doğru uzayan dilimler biçiminde gerçekleşmektedir [Keleş,1972]. Hoyt’a göre orta ve üst gelir grubu banliyölerinin kentsel mekanda kendilerine yer bulmaları; kent mekanı içinde daha önceden yapılanmış olan yüksek kaliteli konutların gelişme çizgileri doğrultusunda, ana ulaşım kanalları boyunca kentin bu oluşumlara en az direnç gösteren bölgelerinde ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kent genellikle yüksek standartlı oturma bölgeleri yönünde gelişir [Ertürk, 1997].

Alt kentleşme olgusunun neden ve hangi süreçlerde meydana geldiği tartışmaları devam etmiştir. Bu tartışmalar arasında Castells’in kentsel sistemin temel işlevinin tüketim süreçleri olduğu ön kabulü ile kentsel değişmeyi sosyo-mekansal mekanizmalarla açıklaması ve Harvey’in kentleşme süreçlerinin sanayi sermayesinin ürünlerine olan talebin arttırılmasından kaynaklandığı yönündeki düşünceleri belirleyicidir. Castells; kentsel değişmeyi sosyo-mekansal mekanizmalarla açıklarken kullandığı iki kavram vardır; metropolitenleşme ve alt kentleşme. Metropolitenleşme, nüfus ve kentsel sermayenin mekanda yoğunlaşmasıdır. Söz konusu yoğunlaşma, üretim araçları, işgücü, tüketim ve kurumsallaşmanın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Alt kentleşme süreci ise; sanayi birimlerinin ve iş alanlarının merkezden uzaklaşmasıyla orta sınıf ve kalifiye işçilerin hareketliliği ile

¹ Banliyö, sözcüğünün kökeni ‘kent kontrolü altında’ anlamına gelen Latince *sub urbe* terimine aittir.

gerçekleşmiştir. Bu durum %90'ı kamu harcamalarıyla yapılan otoyol inşaatları ile desteklenmiştir [Aslanoğlu,2000].

Harvey ise, kentsel mekandaki değişim süreçlerini kapitalist üretim ilişkileri bağlamında incelemiştir. Kapitalizmin doğası gereği fazla üretim nedeniyle bir krize girdiğini ve bunun aşırı birikimle sonuçlanması neticesinde kar oranlarında düşüşün yaşandığını belirten Harvey; buna çözüm olarak sermayenin ikincil döngülerinin işletilmesini önermektedir. Sermayenin ikincil döngülerine yapılan yatırımlar, inşa edilmiş çevreye diğer deyişle kentsel alana yapılan yatırımlardır. Fabrikalara, bürolara, konuta yapılan yatırımlar üretim ve tüketim için fiziksel çevre yaratılması açısından önemlidir. Aşırı birikim nedeniyle bunalıma giren kapitalist sistemin bu krizden çıkabilmesi için, alt kentleşme teşvik edilmektedir. Yeni yapılanan alt kentlerde inşaat sektöründe yapılan yatırımlar ve bu bölgede konut almak isteyen kişilere sağlanan ödeme kolaylıkları ile ikincil döngüler çalıştırılmaktadır [Aslanoğlu, 2000].

Amerika'da konut amaçlı oluşan alt kentleşme oluşumu arkasında yatan tüketim toplumu yaratma fikriyle yani küreselleşme dönemiyle birlikte 1970lerde Avrupa'da ve 1980lerde ise gelişmekte olan ülkelerin metropoliten kentlerinde de etkisini hissettirmeye başlatmıştır. Seksenlerin metropolitenleşme olgusu farklı bir yapıda gelişmeye başladığı bir döneme girmiştir. Bu dönem “metropoliten devrim” olarak tanımlanan yeni metropol gerçeğinin yaşandığı dönemdir. Yeni metropol gerçeği; tüketim ve yaşam biçimindeki tercihlerin/değişimlerin etkisiyle kentten izole, kentten uzakta kapılı korunaklı sitelerin olduğu kendi kendine yeten sınır/kenar (edge) kentlerin olduğu, ancak bunun yanında yine kentten izole gettoların olduğu, kent merkezinin etkisini yitirdiği merkezsiz kentleri tanımlamaktadır. Bu süreçte, yoğun nüfus hareketlerinin (konut, iş merkezleri ve sanayi) kentin saçakları yönünde yer seçtiği görülmektedir [Beauregard ve ark., 2008].

Metropoliten kent saçaklarındaki yoğun nüfus hareketleri kentin saçaklarındaki yerleşimlerde özellikle kırsal yerleşimlerde nüfus artışına neden olmaktadır. Bu yerleşimlerdeki nüfus artışı kırsal nüfus artışı değil, eski kırsal yerleşimlerin göç

olarak metropoliten kente katılması olayıdır. “Counterurbanization” olarak literatürde yer alan tersine göç yani kırsal kentleşmesi; saçaklanmanın etkisiyle gelişen, erişilebilirliğinin kolay olduğu kentin yakın çevresinde gözlenmektedir. Ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, özel araç sahipliği insanları hareketli kılmış ve kentin saçaklarına yerleşmelerine neden olmuştur. Rahat ortamlarda yaşama isteği bu tür alanlarda nüfus büyümesinin devam edeceğini öngörmektedir [Amcoff, 2006; Dahms ve McComb 1999; Ford, 1999; Paquette ve Domon, 2001; Henderson, 2005, Harvey ve Works, 2002].

Yeni metropoliten gerçeği metropoliten kentlerin çeperlerinde ve yakın çevresinde yer alan kırsal yerleşimlerde kentsel saçaklanma ile tanımlanan; düşük yoğunluklu, yayılan veya sıçrayan, arazi kullanımında ayrışma özellikli bir mekansal gelişime neden olmaktadır. Kentlerin engellenemez bir şekilde saçaklanarak gelişimi özellikle son yirmi yıllık süreçte plancılar ve yöneticilerin üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almaktadır. Kentsel saçaklanmanın ölçek ekonomisini yok ettiği, kamu hizmetlerinin etkinliğini azalttığı, kent merkezindeki ekonomik yapıyı zayıflatığı, enerji tüketimini artırdığı, özel otomobil kullanımını teşvik ettiği, trafik sıkışıklığı ve hava kirliliği gibi sorunlar yarattığı, ekosistemde dönüşü olmayan zararlara neden olduğu ve kırsal alanda sıçramalı, saçaklanan parçalı kentsel yerleşimlerin gelişiminde etkili olduğu tartışmaları artarak süren bir içerik kazanmıştır [Ewing 1997; Burchell ve ark., 1998; Downs, 1998; Brueckner, 2000; Johnson, 2001].

Konuyla ilgili tartışmaların odağında farklı iki görüş oluşmuştur. Birinci görüşü savunan araştırmacılar saçaklanmanın önlenmesi ya da kontrollü gelişiminin sağlanması gerektiğini dile getirirken [Ewing 1997; Burchell ve ark., 2005; Downs, 1998; Johnson, 2001], diğer görüşü savunan araştırmacılar ise yayılmanın kaçınılmaz olduğunu ve bir gelişme biçimi olduğunu öne sürmektedirler [Mills ve Hamilton, 1989, Gordon ve Richardson, 1997, Brueckner, 2000]. Konuyla ilgili farklı görüşler ortaya konulmuş olmakla birlikte; 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na yayınlanan “Brundtland Raporu” ve 1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan ve “Rio Zirvesi” olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda; “büyüme yönetimi (growth management)”, “akıllı büyüme (smarth

growth)", "sürdürülebilirlik (sustainability)", "yeni kentleşme (new urbanism)", "kompakt/derişik kent (compact city)" gibi kavramlar gündeme gelmiştir. Bu toplantıların sonucunda, kentsel yayılmanın olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi, kentsel saçaklanmanın kentlerde bir sorun olarak görülmesi gerektiği üzerinde görüş birliğine varılmıştır [DLCD, 1992; Fulton, 1996; Frenkel, 2004; Weitz ve Moore, 1998; Nelson, 1999; Johnson, 2001].

Gelişmiş ülkelerde kuramcılar metropoliten yayılmanın kontrollü bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için pek çok strateji geliştirmiştir. Bu stratejiler;

- Kısa mesafede yayılma ve uydu kentler,
- Uzun mesafede yayılma ve yeni kentler,
- Kenti diğer kentlerle bağlayabilecek ana ulaşım aksı üzerinde lineer gelişmeler,
- Kentin çevresinde oluşturulacak endüstriyel ve kentsel gelişme merkezleri,
- Tarım ve endüstriyel gelişmenin birlikte ele alındığı kırsal gelişme merkezleri

şeklindedir.

Az gelişmiş ülkelerdeki metropolitenleşme süreci ve çeperlerdeki saçaklanma olgusu ise farklı gelişmiştir. Sanayileşme aşamasına giren ülkelere gıda ve hammadde ihracatı yapan az gelişmiş ülkelerde kademeli bir yerleşim düzeni yerine tek hakim kent (private city) gelişmiş ve çevresindeki yerleşimlerin küçülmesine yol açmıştır. Ulaşım, iletişim ve üretim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu bu hakim kentin yapısı değişmiş çevresiyle iki yönlü ilişkiler içine girmiş ve metropoliten kent niteliği kazanmaya başlamıştır. Bu ülkelerde 1965'lerden sonra oluşmaya başlayan metropoliten alandaki yerleşimlerin niteliğini sermaye yoğun ileri teknolojinin yer seçimi kendi iç dinamizmiyle büyüyen orta çaplı sanayinin yer seçimi ve kırdan kente göçenlerin metropoliten alanda yerleşme biçimleri etkilemektedir. Metropoliten alan oluşumunda ileri teknolojiye sahip üretim birimleri, kentten uzakta yer seçerken orta çaplı üretim birimleri kentin hemen dışında yer seçmişlerdir. Kırdan koparak kente gelen mevcut arsa ve konut piyasası içinde yer bulamayan

kişiler başlangıçta kentin hemen bitişiğindeki alanlarda konutlarını yaparken orta çaplı sanayilerin çepere çıkmasıyla onların çevresinde ve yakınında konut alanlarını oluşturmaya başlamıştır. Başlangıçta birbirine ve kente bitişik olmayan bu alanlar büyümüş yayılmış birleşmiş ve metropoliten kentin büyüme biçimini oluşturmuşlardır.

Metropoliten alan içinde merkezden uzakta ileri teknolojiye sahip üretim birimlerinin yer seçiminden sonra bu alanla merkez arasında kalan tarımsal araziler ve köyler değişim sürecine girmişler, ana yol kenarlarında eski köy yerleşmelerinde veya yakınlarında yeni, düzensiz, farklı ve düşük kaliteli konut ve küçük işyerleri oluşmaya başlamıştır. Daha büyük yatırımlar ve örgütlenmeler oluştuğunda çeperde üst orta tabaka konutları apartmanlar ve site yerleşimleri saçaklanmalar biçiminde gerçekleşmektedir. Gelişmiş ülkelerle benzer bir süreç izlenmekle beraber az gelişmiş ülkelerde metropolitenleşme sürecinin temel farkı, örgütsüz kalitesiz ve hala çok hızlı bir devinim içinde sürüyor olmasıdır [Kıray, 1998].

2.4. Konuyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Bu bölümde; kentlerin yayılarak kent çeperlerine doğru büyümesi ve kent etkisiyle dönüşüm sürecine giren yerleşimlerle ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalar kısaca özetlenmiştir.

Lucy ve ark., (1997), çalışmalarında Richmond kentinde, banliyöleşme gelişimiyle birlikte banliyölerde imalat sanayilerinin geliştiğini ve bu gelişimle çeperde istihdam sağlandığını, bu alanlardaki tarımsal alanın kentsel alanlara dönüştüğünü saptamıştır. Bu dönüşümü ortaya koyarken; nüfus yoğunluğundaki değişim, nüfus artışı, 1950-1980 yılları arasındaki konut alanlarındaki artışı değerlendirmiştir. Tarımsal alanların tarım dışı kullanıldığı, tarım alanlarının %86'sının kaybedildiğini, kentlerin orta gelir gruplarının bu dönüşen kentsel alanlara yerleştiği sonucunu ortaya koymuştur.

Aguilar (1999), çalışmasında, gelişmekte olan ülkelerde kentsel yayılmanın basit banliyöleşme sürecinden farklı olarak geliştiğini savunur. Metropoliten alanda 1970lerden sonra nüfus büyümesinde yavaşlama gözlemlendiğini, ikincil kentlerin hızla

gelişmekte olduğunu, metropoliten gelişiminin farklı bir biçim aldığını ve büyümenin farklı kent ve kasabalara sıçradığını belirtmektedir. Sanayinin metropoliten alandan küçük kentlere ve kırsal alan yakınlarına doğru kaydığını, kentsel nüfusun gelişiminin ikincil kentlerde metropollerden daha hızlı büyüdüğüünün göstergesi olarak kullanır. Çalışmasında üç dönemden oluşan (1940-1970, 1970-1987 ve 1988-1998) bir çözümleme yapmıştır. Ekonomik ve sosyal değişimi araştırmak için; nüfus gelişimi, göç, istihdam, imalat sanayinin mekansal dağılımındaki büyüme verilerini kullanmıştır. Yerleşimleri ise belirli kategorilere ayırmış ve bu kategorileri, kentin metropoliten alanı, 500 000 üzerindeki kentsel merkezler, 100 000-500 000 nüfuslu kentsel merkezler, kentin çeperleri olarak sınıflamıştır. 1970lerden 1990'lara kadar kırsal belediyeden kentsel belediyeye dönüşüm oranlarını belirlemiştir.

Dahms ve Mc.Comb (1999) çalışmalarında Toronto'nun kentsel alanları dışındaki Güney Georgian Bay yerleşiminde (SGB) tersine göçü incelemişlerdir. Çalışma 1971-1991 yılları arasındaki nüfus değişimi ve ekonomik yapıdaki değişimi, göçlerin nereden geldiği, yerleşimden merkez ile günlük bir gitgel ilişkisinin olup olmadığı sorularına cevap aramıştır. Çalışmanın sonucunda 1971-1991 yılları arasında çalışma alanında %40,9'luk bir nüfus artışı olduğunu, bunun nedeninin kırsal alanda yaşama arzusundan kaynaklandığını, 60 yaş üzeri emekli göçün oluşturduğu ve bu göçün kaynağının ise bölgenin sanayi ve nüfus açısından önemli bir noktası olan Golden Horseshoe'dan geldiği ve 1986-1991 yılları arasındaki nüfus büyümesinin en önemli kaynağının ise metropoliten alandan olan göç olduğunu ortaya koymuştur. Günlük git-gel ve iş-iskan ilişkilerinde %69,8'lik bir oranın kısa mesafeli alanda olduğu sonucuna varılmıştır. Ekonomik değişimi ise yerleşimdeki dönem içerisindeki ticari birimlerdeki değişim ve artışla ortaya koymuştur. Sonuç olarak SGB, Ontorio eyaletine erişilebilirliğin artması ve doğal güzellikleri ve temiz çevresi ile çekici bir yerleşim haline dönüştüğü belirtilmiştir.

George (1999), çalışmasında ulaşımın metropoliten gelişim sürecinde önemli rol oynadığını, ulaşımın yerel yönetimce planlanıp finanse edildiğini, ulaşımın desantralizasyonu geliştiren bir güç olduğunu, metropoliten gelişiminin banliyö

ekonomisinin gelişimine, banliyölerde nüfus hareketliliğine ve tarımsal alanın tarım dışı amaçla kullanımına neden olduğunu savunmuştur.

Özçevik (1999), çalışmasında İstanbul metropoliteni kent çeper yerleşmelerinin tanımlanmasında klasik ölçütlerin geçerli olmadığını, kent çeperlerinin metropoliten kentin planlama sınırlarının tayininde ve metropoliten çeper tanımında bir araç olabileceği görüşünü bildirir. İstanbul metropoliten alan planlamasında plan ve yönetim sınırlarının yeniden tayinine katkıda bulunabilmek ve çeperde planlama politikalarını belirlemeyi amaçlar. İstanbul metropoliten kentinde yer alan çeper yerleşmelerin sosyo-demografik, ekonomik, yönetsel ve fiziksel yapılarının oluşumunda etkin olan faktörleri ve çeperdeki saçaklanmanın niteliğini belirlemiştir. Karataş (2000), çalışmasında kentleşmeye paralel olarak kentlerin yapılaşarak büyüdüğünü, çevresindeki kırsal yerleşimleri etkilediğini belirtir. Bu etkinin saçaklanma alanında yer alan kırsal yerleşimlerde yapısal dönüşüme neden olacağını, ana kentin hızla büyüyerek çeperlerinde bulunan yerleşimleri etkileyeceği ve yerleşimlerde sosyal, ekonomik ve fiziksel dönüşümün olacağını belirtmektedir.

Takuma (2000), çalışmasında kentlerin büyümesinin, tarımsal sektörün davranışlarına dayandığını, tarımsal alandan tarım dışı alanlara iş gücü kaydığını, metropoliten model geliştirirken kentsel alan ve hinterlandının kapsadığı kentsel ve kırsal pazarların dengelendiği modellerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Planlama çalışmalarında ne kadar tarımsal alanın kentsel kullanım için dönüşeceği, ne kadar işgücünün tarımdan kentsel sektöre kayacağı, kentsel arsa fiyatlarının ne kadar artacağını saptanması gerektiğini belirtmektedir.

Oban (2000), çalışmasında İzmir kentinin sanayileşme ve göç hareketlerine bağlı olarak hızla nüfusunun artarak metropole dönüştüğünü, planlama hızını aşan bu büyüme ve gelişmenin sonucunda çevreye doğru yayılmaya başlayan kentin, yeni yerleşim alanlarının doğmasına neden olduğunu, saçaklanma sonucu meydana gelen bu yeni yerleşim alanlarından kente yakın olanların fonksiyonel yapılarında değişimin meydana geldiği ve artan nüfusun etkisiyle kısa zamanda büyümekte ve kente doğru ilerlediğini, bu yerleşim birimlerinde sanayi kollarının hizmete açılması,

ulaşının belli bir düzen içinde gerçekleşmesi sonucu nüfusu çeken bir özellik oluşturduğunu, böylece bir taraftan anakentin büyüyerek çevreye yayılması, diğer taraftan da  evre yerleşimlerin kırsal niteliğini yitirerek kente özgü iş kollarının ekonomik etkinliğin yönünü tayin etmesi sonucunda çift yönlü bir alansal genişleme başlattığını, bu hareketlilikte de ulaşının belirleyici rol oynadığını ve sonuç olarak köy niteliğindeki yerleşimlerin zaman içinde büyüyerek kimilerinin kente bağlı mahalle görünümünü aldığını ve bazılarının ise belde statüsüne ulaştığını söylemektedir.

Keene (2001), çalışmasında kentsel yayılmanın sonuçlarını irdelemiştir. ABD’de federal sistemde uygulanan programların (otoyol, mortgage vb.) büyüme modellerini etkilediğini ve kentse gelişmeyi hızlandırdığını, son kırk yıl içindeki gelişme deneyimlerinin başarılı olmadığını ve artık limitlere yaklaşıldığını belirtmektedir. Metropoliten alanlarda gereksiz yere arazi savurganlığı yapıldığını belirtmektedir. Otomobil kullanımlı ulaşım sistemlerinin enerji tüketimi, hava kirliliği gibi sorunların artmasına neden olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında yenilenemez kaynaklardan olan nitelikli tarım alanlarının da aynı zamanda tüketildiğini, kent çeperlerinde meydana gelen gelişmelerin tarım arazilerini ve tarımsal ekonomileri tehdit ettiğini, bu gelişme alanlarında tarımsal faaliyetlerin devam etmesinin güçleştiğini belirtmiştir.  eperlerde yaşayan kentsel nüfusun ise pestisit, gübre ve tarımsal girdi ve faaliyetlerden rahatsızlık duymaları ve bu durumun tarımsal faaliyetlerin yapılmasını güçleştirdiğini belirtir. Kentsel yayılmayı  onleyici yerel politika olarak; kentsel büyüme sınırlarının gerekli olduğu d ş nencesiyle gelecek yirmi yıl için gelişme alanlarının belirlenmesini ve kamu destekli altyapı inşaalarının sadece bu sınır içinde yapılabileceği  onerisi getirilmiştir. Tarım arazilerinin korunması, kentsel gelişme sınırları ve diğer politikaların metropoliten planlamanın araçları olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Tarım alanlarının bir diğer koruma yolunun ise altyapıya getirilecek sınırlılık ile yapılabileceğini savunur. Mevcut altyapı alanlarının öncelikli olması ve yeni büyüme bölgelerinde yeni altyapı hizmetlerine sınırlılık getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Otoyol, kanalizasyon, içmesuyu gibi altyapının inşaası erişilebilir yeni gelişme alanlarını yaratırken; bu

gelişme okul, itfaiye, polis karakolunu ve diğer yerel faaliyetlerin de gerekliliğini ortaya çıkaracaktır.

Mamunlu (2001) çalışmasında, Türkiye’deki büyük kentlerde son elli yıldır yaşanan hızlı ve sağlıklı kentleşme faaliyetlerinin başta kenti çevreleyen yakın kırsal alanlar olmak üzere doğal ve yapay çevre üzerinde baskı yarattığını belirtmektedir. Kentlerde yaşanan bu sağlıklı gelişimin kontrol altına alınması ve ülke genelinde bölgelerarası dengeli bir gelişimin sağlanmasında kırsal alanların planlı gelişiminin son derece önem taşıdığını vurgular. Kırsal alanların sahip olduğu kaynakların rasyonel ve planlı bir şekilde kullanılmasının sürdürülebilirliğin sağlanması açısından bir zorunluluk olduğunu, kırsal alanlar, köy yerleşimlerinin önemi, kentsel dinamiklerin özellikle kırsal alanlar üzerinde yarattığı baskılar ve değişimler üzerinde yoğunlaşarak kırsal alan planlamasının gerekliliğini savunmuştur.

Hidding ve Teunissen (2002), çalışmalarında kentsel yayılmanın; tarım, doğal çevre ve açık alanlar gibi toplumsal fayda unsurları üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı istenilen bir gelişim modeli olmadığını, kentsel işlevlerin ve altyapının kırsal alanı etkilediği açıklanmaktadır.

Ryan (2002), çalışmasında kırsal alanda işlev değişikliğinin kentin ihtiyaçlarına göre geliştiğini, yeni yerleşim alanlarının gelişimi için metropoliten alanların kırsal alanı tehdit ettiğini, hızlı gelişen yerleşimlerde değerli kırsal karakterli ve açık alanların mutlak korunması gerektiğini belirtir. Çalışmasında kırsal yaşantının kimi gruplarca kabul gördüğünü ancak görüşme yapılan kişilerin büyük bölümünde tercih edilmediğini, kent ve kırsal olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, yerel yönetimlerin doğal ve kırsal çevrenin yapılaşmadan korunması için sorumlu kişilerin olması gerektiği ve denetim yetkisinin onlarda olması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle yeni gelişme alanlarının mevcut yapılaşmış alana yakın yerlerde seçilmesi, değerli tarım alanlarının ve doğal alanların bu şekilde korunabileceğini belirtmektedir.

Skinner ve ark., (2003), çalışmalarında Çin ekonomisinin büyümesinde kırsal sanayinin öneminin büyük olduğunu, kırsal kalkınma aşamasında yerel yönetimlerin aktif yer edinmesi gerektiğini, gelir artışı ile sosyal etkinin artacağını, politikaların kırdaki yaşayan insanların toprağı terk etmelerini ancak köylerini terk etmemelerini ve kasabalarının artık fabrika kasabalarına dönüştürülmesini teşvik edecek şekilde olması gerektiğini savunmaktadır.

Antrop (2004), çalışmasında, kent-kır arasındaki kutuplaşmanın, erişilebilirliğin halen önemli bir sorun olduğuna dikkat çeker. Birincil kent yakınlarındaki kırsal alanlarla ırak kırsal alanların değişim modellerinin birbirinden farklı olduğunu savunur. Kentleşmenin kent ve kasabaların büyümesi değil aynı zamanda etkilerinin kırsal alan üzerinde olan bir süreç olduğunu belirtir. İkinci Dünya savaşı sonrasında otomobil kullanımının artmasının kentin yayılmasına banliyö, metropoliten köylerin oluşmasına neden olduğunu belirtir. Kent ve kır arasındaki ilişkinin derinlemesine değiştiğini, kentleşmenin kentin etkisindeki kırsal alanların niteliğini değiştirdiğini ve kırsal alanların kentsel fonksiyonlara sahip olmasına neden olduğunu vurgular. Metropoliten köy, kentleşmiş köy, ırak köy gibi tanımların ortaya çıktığını, kırsal alanın geleceğinin kentlerin ihtiyaçlarına göre planlandığını ve nüfusun kentleşmeyi tanımlamada eksik kaldığını söylemektedir.

Hara ve ark., (2004) çalışmalarında 1967-1998 yılları arasında Bangkok'taki tarımsal alanın kentsel alana dönüşümünü inceler. 1960'lardan sonra Bangkok'ta hızlı bir nüfus gelişimini gözlediklerini, banliyölerin gelişiminin doğu ve kuzey koridoruna doğru olduğunu, kentleşmenin eski kent merkezinin 50 km'lik bir çapında gelişme gösterdiğini bu gelişimi ise nüfus artışı ile açıklamaktadır.

Madaleno (2004), çalışmasında banliyö, kırsal kentleşme (rurbanisation), çeper kentleşme (periurbanization), kır-kent geçiş bölgesi (rural-urban interface) gibi tanımların ortaya çıktığından söz etmektedir. Kentleşme ile birlikte açık alan ve kırsal alanların daraldığını, kent ve kırsal artık karşıt konseptler olmadığını, tarımsal üretim, tek evler, sanayi, ticaret ve servisler kent ve kent çeperlerinde heterojen bir

arazi kullanımını sağladığını; kentsel çiftliklerin rekreatif ve sağlıklı gıda üretimi amaçlı kurulduğunu belirtmektedir.

Cohen (2004), çalışmasında, gelişmekte olan ülkelerde kentsel büyümenin eğilimlerini incelemektedir. Kentsel büyümenin sadece mega kentlerde kalmayıp küçük kent ve kasabalarda da görüleceğini vurgular. Kent tanımlamasının neye göre yapılması gerektiği, nüfusun bir ölçüt olup olmadığı, ancak bu durumun her ülke koşullarına göre değiştiğini belirtir. Nüfus bilgilerinin erişilebilirliği, doğruluğu ve karmaşası çalışmanın güçlüklerindendir. Çalışmada 2000-2030 yılları arası kentsel ve kırsal nüfus tahminleri yapılmıştır. Mega kentlerin, (10 milyondan fazla nüfuslu) 1950-2000 yılları arasında artış gösterdiğini, küreselleşmenin, kentlerin yeni kimlikleri ve yerel güç odakları olduğunu, köy-kent [desakota; desa (village) kota (city)] gibi tanımların ortaya çıktığını ve tarım dışı faaliyetlerin artışı ile kırsal alandaki yaşam modelinin değişip bu alanların kentleştiğini, 2030'lı yıllarda kentlerde yaşayanların %60'ının düşük ve orta gelirli insanlar olması beklendiğini söylemektedir.

Henderson ve ark., (2005), çalışmalarında, kentleşmenin tarımsal ekonominin kentsel sanayiye dayalı ekonomiye dönüşümü ile gerçekleştiğini belirtir. Kırsal alanların üretim (hammadde) kentsel alanın ise tüketim alanı olduğunu belirtir. Tersine göç yani önce teknolojik gelişmelerle yaşanan kırdan kente ve ancak daha sonra ise kentin sorunlarından kaçmak için kentten kıra göç (emeklilik, temiz çevre de yaşama arzusu kırdan daha ucuz konut temini vb.) gibi sürecin geliştiğini belirtir.

Burchell ve ark., (2005), çalışmalarında, Amerika Birleşik Devletlerinde yasaların, politikaların ve uygulanan üst ölçek plan ve programların yayılmayı teşvik ettiğini belirtmektedir. Mevcut konut sayısının 1970'lere göre iki kat arttığı, otobanlar, ulaşım, erişilebilirliğin yeni bölgelerin gelişimini tetiklediğini savunur. Ancak doğal ve mali kaynakların tüketimi bu gelişmenin ne kadar doğru olduğu sorusunu sormaya neden olmuş ve Burchell yayılan ya da kompakt/derişik kent modeli mi sorusuna yanıt aramıştır. Yayılmayla birlikte gereksiz bir toprak tüketimine gidildiğini 1982-1997 yılları arasında ABD'de %17 oranında bir nüfus artışı gözlenmişken, kentleşen alan

oranının %47 olduğunu belirtmiştir. Bunun da tarım alanlarının, doğal açık alanların, kentleşme baskısı altında kaldığının göstergesi olarak yorumlamıştır. Her yıl 2,2 milyon hektar tarım alanı, ormanlar, sulak alanlar ve açık alanlarda dönüşüm yaşandığını ve 2000-2025 yılına kadar ABD’de 7 milyon hektar ekolojik açıdan önemli topraklarının kaybedileceğini vurgulamıştır. Ancak gelişme beklentisindeki çevrelerin bu süreçte 26,5 milyon konutun inşa edileceğini beklediğini belirtmiştir.

2.5. Literatür Çalışmasının Değerlendirilmesi

Kentleşme yerleşimlerin nüfus açısından büyümesi değil aynı zamanda kırsal alan üzerinde etkileri olan bir süreçtir. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünyada kentleşme hızlı bir ivme kazanırken, kentlerin yapısında da önemli değişimler görülmüştür. Üretimde, ulaşımda ve iletişimde ileri düzeyde teknolojik gelişmelerin sonucunda metropoliten kentlerin yapısında, büyümesinde ve çevresindeki yerleşimlerle ilişkilerinde farklılaşmalar oluşmaya başlamıştır. İkinci Dünya savaşı sonrasında otomobil kullanımının artması kentlerin yayılmasına banliyö, metropoliten köylerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu gelişmelerle kentin yakın etki alanındaki kırsal alanların kentle ilişkileri değişmekte, kentsel gelişmenin baskısı altında kalan kırsal alanların niteliği değişmektedir.

Kırsal alanlar kentlerin ihtiyaçlarına göre planlanmakta, bu süreç kırsal yerleşimlerde dönüşüme neden olmaktadır. Ancak bu dönüşüm sürecinde yerleşimler kentsel ya da kırsal bileşenleri birarada içeren yerleşimler olarak dönüşmektedir. Dönüşüm sürecindeki bu yerleşimlerin tek bir ölçüt ile tanımlanması güçleşmektedir. Bu nedenle kırdan kente dönüşen yerleşimlerin dönüşüm sürecine ilişkin analizlerde yerleşimlerin yönetsel yapıları; belediye örgütüne sahip olmaları, nüfus büyüklükleri, ekonomik yapılarında tarım dışı alanlarda çalışan nüfus oranı, yerleşimlerin fiziksel alt yapıları, yoğunlukları, yerleşimlerde sağlanan kentsel hizmetler, kent ile iş-iskan ilişkisi bakımından günlük git-gel ilişkileri ölçüt olarak kullanılmaktadır.

3. TÜRKİYE’DE KENTLERİN METROPOLİTENLEŞME SÜRECİ: “ANKARA ÖRNEĞİ”

Türkiye’de kentlerin metropolitenleşme süreci, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında daha geç başlayan bir olgu olup kendine özgü özellikler taşımaktadır. 1950 sonrası çok partili hayata geçilmesi, devletçilik ekonomisinin uzantısı olarak sanayi yatırımlarının ülke geneline yaygınlaştırılması, gelişen ulaşım ağlarıyla birlikte kırsal kesimden kentlere göç kentlerde yoğun bir nüfus yığılmasına neden olmuştur. Hızlı göçle birlikte kontrol edilemeyen kentleşme süreciyle kentler, gecekondulaşma, altyapı yetersizliği ile diğer çevresel ve sosyal sorunların yaşandığı metropollere dönüşmüştür. Bu gelişim öncelikle ülkenin üç büyük kenti; İstanbul, Ankara ve İzmir’de görülmüştür. Bu kentler planlama ve imar; kent toprağının kullanılması, konut ve belediye hizmetleri, ulaşım, kentsel alt yapı gereksinimlerinin büyümesi ve çevrenin kirlenmesi, hızlı kentleşme gibi sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Kentlerin yönetimini güçleştiren bu gelişmeler kentlerin yönetimde yeni model arayışlarını gündeme getirmiştir [Tekel, 2000].

Türkiye’de metropoliten kente ilişkin yaklaşımlar 1960lı yıllar başında İmar ve İskan Bakanlığı’na metropoliten planlama çalışmaları yapma görevinin verilmesi ve Bakanlık tarafından yapılan çalışmalarda metropoliten kent için belirli ölçütlerin göz önüne alınarak tanımlanmasıyla gündemde yer almaya başlamıştır. İmar ve İskan Bakanlığının 1965 yılından sonra yaptığı çalışmalarda metropollerde olması gerekli ölçütler: nüfus büyüklüğü, çalışan nüfusun en az %50’sinin sanayi sektöründe istihdam edilmesi, imalat sanayi katma değerinin ülke katma değerine oranının en az %10-15 olması şeklinde özetlenmiştir. 1960’larda son iki ölçüt hemen her ülkede geçerli olmuştur. Ancak nüfus büyüklüğü ölçütü ülkelerin nüfus, yüz ölçümü, sosyo ekonomik yapı yönetim sistemi gibi özelliklerine ve tercihlerine göre değişmiştir. 1960’lı yıllarda Türkiye’de yapılan çalışmalarda metropol alt nüfus sınırı genel nüfus, işgücü, istihdam, yerleşim ve kalkınma sorunları yönünden 500 000 olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de 1960lı yıllardan itibaren özellikle İstanbul’da metropoliten alanlar ve yönetimleri konusunda bilimsel teknik hukuki nitelikler taşıyan bir çabaya girilmiştir. Bu çabalar; metropoliten kentlerin sorunlarının artmasına paralel olarak 1965’te Bakanlar Kurulu kararıyla İmar ve İskan Bakanlığı’na bağlı biçimde İzmir, İstanbul, Ankara’da kurulan Nazım Plan Büroları; 1968 Büyük İstanbul Nazım Plan Taslağı, 1972 Bakanlıklar arası İmar Koordinasyon Kurulu 1972, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Metropoliten Hizmet Birliği Kanun Tasarısı, 1980 İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Büyükkent Birliği Kanun Tasarısı ve benzeri örnek verilebilir.

1961 Anayasası metropoliten alan yönetimleri kurulmasına olanaklı bir yapıya sahip olmadığı, bu nedenle bu dönemde hizmet birlikleri kurma denemeleri daha çok tek tek işlevleri yerine getiren kuruluşlar olması nedeniyle metropoliten alan yönetimlerini andırmazlar. 1980 yılında Milli Güvenlik Konseyinin 34 numaralı kararıyla büyük kentlerdeki yerel yönetim birimlerinin tüzel kişiliği kaldırılmış ve büyükkentlere bağlanmıştır. Bu daha sonra 1981 yılında 2561 sayılı Büyükşehirlerin yakın çevresindeki yerleşim yerlerinin ana belediyelere bağlanmaları hakkındaki birleştirme yasası çıkarılarak tüzel kişiliği kaldırılan birimlerin belediye şubesi veya mahalle olmalarına karar verilmiştir [Ayhan, 2006].

1961 Anayasası yerel yönetimlerin seçilmiş organlarına getirilen yargı güvencesi 1982 Anayasası’nın İçişleri Bakanlığı’na tanıdığı yerel yönetim organlarının veya üyelerinin haklarında kovuşturma veya soruşturma açılması halinde kesin hükme kadar görevden alma yetkisiyle bertaraf edilmesine ve vesayet kavramını getirmesine rağmen yine 1982 Anayasası’nın 127. maddesiyle büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri oluşturulmasına olanak tanınmıştır.

1980 sonrasında ülkenin iç ve dış konjonktürdeki değişimlerine bağlı olarak değişim devam etmiş, 1983 sonunda siyasal iktidar sivil kadrolara teslim edildiğinde merkezileşme eğilimlerinin yerini yerel birimleri demokrasinin ana unsurları olarak gören bir anlayışla yerelleşme hareketleri almıştır. Bu anlayış değişikliğinin sonucunda 1580 Sayılı Belediye Yasasında bu alanda önemli bir değişiklik ile İstanbul,

Ankara ve İzmir’de önce 195 sayılı Kanun Hakkında Kararname ile sonra da 3030 Sayılı Yasa ile iki düzeyli metropol kent yönetimi oluşturulmasında, aynı zamanda öncelikli olarak büyükkent merkezlerindeki kamusal hizmetlerde etkinliği ve verimliliği arttırma, ikincil olarak ise yerel düzeyde katılımı demokrasiyi sağlamak gibi amaçlar rol oynamıştır.

Büyükşehir sorunlarının zamanla artan biçimde ortaya çıkan çevre kentlerle beraber oluşturduğu sorunların uygulanan yönetim modelleriyle çözülmesinin güçlüğü aynı kentsel alanda birden fazla yerel yönetim biriminin faaliyet göstermesiyle kendini gösteren hizmet verimsizliği ve koordinasyon güçlüğü yeni bir yönetim modelini zorunlu kılmıştır. Yine nüfusça kalabalık bölgelerde yerel yönetim anlayışının temeli olan katılımın güçleşmesi büyükşehirlerde yeni bir örgütlenmeyi gerektirmiştir.

1984 yılında 3030 Sayılı Yasa ile metropoller Büyükşehir adıyla tanımlanmış ve ülkenin yönetim sisteminde diğer kentlerden farklı olarak değerlendirilmiştir. 1984 yılından sonra Büyükşehir olarak tanımlanabilmesi için belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunması koşulu getirilmiştir.

1984 yılında İstanbul, İzmir ve Ankara, 1986 yılında¹ Adana 1987 yılında² Bursa 1993 yılında³ Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun illerindeki belediyeler 3030 Sayılı Kanun uygulanacağı hükmüyle büyükşehir belediyeleri oluşturulmuştur. Son olarak Sakarya Büyükşehir belediyesi kurularak toplam sayı 16’ya ulaşmıştır [Kavruk, 2002].

Metropolitan kentlere ilişkin son düzenleme ise 2004 yılında gündeme gelmiştir. Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti döneminde (2002- halen devam eden) kamu yönetimini etkileyen bir sürece girilmiş ve bu dönemde kapsamlı modeller uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda hükümet tarafından çok sayıda tasarı taslağı hazırlanmış, büyükşehir belediyelerine ilişkin taslak 10 Temmuz 2004

¹ 5.6.1986 tarih ve 3306 sayılı kanunla

² 18.6.1987 tarih ve 3391 sayılı kanunla

³ 20.06.1993 tarihli ve 3911 sayılı yetki kanuna dayanılarak çıkarılan 504 no’lu Yasa ile

tarihinde “5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası” olarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın 4. maddesi “ Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10 000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750 000 den fazla olan il belediyelerinin fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak kanunla Büyükşehir Belediyesine dönüştürülebilir” ifadesiyle büyükşehir belediyesini tanımlamıştır. Aynı zamanda yasa büyükşehir belediyesi yönetiminin hukuki statüsünü de düzenlemektedir. Bütüncül bir üst ölçek plan yapma görev ve sorumluluğunu Büyükşehir Belediyelerine vererek bir görev tanımı, belde belediyelerini Büyükşehir’e ilk kademe belediyesi olarak bağlayıp kentin geniş etki alanı sayılabilecek bir bölgeyi belediye sınırı içine dahil ederek ise bir sınır tanımı yapmaktadır. Büyükşehir belediyesi sınırına katılan ve yönetsel açıdan kentsel nitelik kazanan yerleşimlerin kentsel hizmetlerini karşılamakta ise büyükşehir belediyelerini sorumlu tutmaktadır.

Yasanın Geçici 1. Maddesi “Büyükşehir belediyeleri yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Büyükşehirin 1/25 000 ölçekli nazım imar planlarını yapar veya yaptırır” hükmüyle plan yapma zorunluluğunu getirmiştir.

Yasanın Geçici 2. Maddesi ise Büyükşehir belediye sınırlarının genişletilmesi yöntemini açıklamaktadır. Yönteme göre:

- Nüfusu 5 000 000’den fazla veya valilik binası merkez kabul edilerek il merkezinin en uzak ilçelerin belediye sınırına kuş uçuşu 50 kilometreden az mesafesi olan büyük şehirlerde il mülki sınırı,
- Nüfusu 2 000 000’den 5 000 000’a kadar olan büyük şehirlerde valilik binası merkez kabul edilmek üzere 50 kilometre yarıçaplı,
- Nüfusu 1 000 000’den 2 000 000’a kadar olan büyük şehirlerde valilik binası merkez kabul edilmek üzere 30 kilometre yarıçaplı,
- Nüfusu 1 000 000’den aşağı olan büyük şehirlerde valilik binası merkez kabul edilmek üzere 25 kilometre yarıçaplı dairesel alan

büyükşehir belediye sınırları olarak belirlenir.

Yasanın yürürlüğe girmesiyle mevcut Büyükşehir Belediyelerinin (İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit, Sakarya, Bursa, Eskişehir, Antalya, Mersin, Kayseri, Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum ve Samsun) sınırları genişletilmiştir. İstanbul ve Kocaeli’nde (İzmit) Büyükşehir Belediye sınırları il mülki sınırı olmuştur. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek şartıyla nüfusu 1 milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 20 km, nüfusu 1 milyondan 2 milyona kadar olan Büyükşehirlerde yarıçapı 30 km, nüfusu 20 milyondan fazla olan Büyükşehirlerde yarıçapı 50 km olan dairenin sınırı Büyükşehir Belediyesinin sınırını oluşturmuştur.

Yasa “sınırlar içerisinde kalan ilçeler büyükşehir ilçe belediyeleri, beldeler ise büyükşehir ilk kademe belediyeleri” haline gelir şeklinde bir yönetsel yapıyı tanımlamaktadır. Ayrıca yasa “bu sınırlar içinde kalan köylerin tüzel kişiliği sona ererek mahalleye dönüşür” şeklinde yönetsel yapının diğer bileşenlerini de tanımlamaktadır. Bu şekilde oluşan mahallelerin katılacağı ilçe veya ilk kademe belediyesi, büyükşehir belediye meclisince belirlenmektedir¹. Orman köylerine ilişkin olarak ise bu köylerin tüzel kişiliğinin devam ettiğini, ancak ormanlarla ilgili diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere bu köylerin imar bakımından büyükşehir belediyesinin mücavir alanı sayılmasını belirtmektedir.

5216 Sayılı Yasa büyükşehirlerde sınır genişlemelerine neden olurken, kamu hizmetlerinin sağlıklı ve etkin biçimde yürütülmesinin sağlanması için yeni bir düzenlemeyi (5747 Sayılı Yasa) gündeme getirmiştir. Bu düzenleme sorunun büyükşehirlerde yeni ilçelerin kurulması, ilçe belediyelerine yakın ilk kademe belediyelerinin bu ilçelere mahalle olarak bağlanmasıyla çözümlenebileceği bir

¹ Yasanın birinci fıkrası gereğince büyükşehir belediyesi kapsamına alınan ilçelerin mülki sınırları içinde kalan belediye ve köylerle büyükşehir belediyesi kapsamına alınan belediyelerin mücavir alan sınırları içerisinde bulunan köylerden; birinci fıkrada belirtilen mesafelerin dışında kalan belediye ve köyler, bu yasanın yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde belediye meclisi veya köy ihtiyar heyetinin talebi üzerine Büyükşehir belediye meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile başka bir işleme gerek kalmaksızın Büyükşehir belediye sınırları içine alınabilir. Bu köylerin mahalle olarak hangi ilçe veya ilk kademe belediyesine katılacakları aynı meclis kararında gösterilir. Birinci fıkra gereğince Büyükşehir kapsamına alınan belediyelerin sınırlarında yerleşim düzeni gerekleri dikkate alınarak bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir sene içinde Büyükşehir belediye meclisinin talebi üzerine İçişleri Bakanlığınca gerekli değişiklikler yapılabilir.

yaklaşımı kabul görmüştür. Bu durumda büyükşehirlerde yeterli büyüklüğe sahip ilk kademe belediyeleri ilçe belediyesine dönüştürülmüş ve diğer ilk kademe belediyeleri ise kendisine en yakın ilçe belediyesi ile birleştirilerek mahalle statüsüne getirilmiştir.

3.1. Ankara'nın Metropolenleşme Sürecinin Gelişimi

Başkentlik işlevini üstlenen Ankara kentinin ulus devlet oluşturma projesinin en önemli sosyal ve mekansal boyutu olmasından kaynaklanan, özel bir konumu vardır. Bu konum, Ankara'yı sıradan bir Anadolu kasabası olmaktan çıkartıp, Türkiye'nin ikinci büyük kenti olmasını ve ülkesel ölçekte merkezi bir rol almasını sağlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra başkentlik işlevlerinin kente yüklenmesiyle birlikte Ankara'nın sosyal ve mekansal yapısında değişimler yaşanmış, kent hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. 1923 yılında yaklaşık 30 000 kişinin yaşadığı küçük bir Orta Anadolu kenti iken; 1927 yılında 74 553, 1960 yılında 650 067, 1990 yılında 2 584 594, 2000 yılında 3 356 877 ve 2007 yılında ise 4 140 890 kent nüfusuyla Türkiye'nin ikinci büyük metropoliten kenti olmuştur. Ankara metropoliten kenti; 16'sı büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan¹ ve 9'u büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan² toplam yirmi beş ilçeden oluşmaktadır.

Ankara'nın Cumhuriyetin ilanı sonrasında ekonomik, sosyal ve mekansal değişimler ve bunları takiben metropolitenleşme süreciyle devam eden yasal ve yönetsel yapısındaki değişimler sırasıyla; belediye sınırı, büyükşehir belediye sınırı, mücavir alan sınırı ve metropolitenleşmeyi ifade eden metropoliten alan sınırı biçiminde mekansal ifadesini bulmuştur. Aşağıda bu değişim süreci üç alt başlık altında ele alınmaktadır.

¹ Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Pursaklar, Sincan, Yenimahalle, Akyurt, Ayaş, Bala, Çubuk, Elmadağ, Kalecik ve Kazan

² Beypazarı, Çamlıdere, Evren, Güdül, Haymana, Kızılcahamam, Nallıhan, Polatlı ve Şereflikoçhisar

3.1.1. Belediye sınırının gelişimi

Ankara'nın başkent ilan edilmesiyle kentin imarı çerçevesinde öncelikle yönetim konusu gündeme gelmiş, 16 Şubat 1924'te 417 sayılı "Ankara Şehremaneti Kanunu" ile Ankara Şehremaneti kurulmuştur. Ankara Şehremaneti yürüttüğü planlama çalışmaları yanında, Ankara'nın ilk belediye sınırını da onamıştır¹. Yaklaşık 16 000 ha'lık bir alanı kapsayan bu ilk belediye sınırı; güneyde Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nü, doğuya doğru Küçükesat, Büyükesat, Aşağı İmrahor, Tuzluçayır ile Üreğil'i, kuzeyde Mamak, Keçioren, Etlik'in bir kısmını, batıda ise Atatürk Orman Çiftliği'ni kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Daha sonra bu sınır, 1940, 1942, 1960 ve 1973 yıllarında, doğu, batı, kuzey, kuzeydoğuya olan kısmi ilavelerle 32 000 ha'lık bir alana yayılmıştır.

Daha sonra 1982 yılında Ankara belediye sınırı kentsel gelişmeler dikkate alınarak genişletilmiştir. Toplam alanı 53 784 ha'a çıkan belediye sınırı güneybatıda Çayyolu ile Karakusunlar'ı dahil ederek, güneye doğru Konya yolu boyunca devam edip, güneyde Eymir Gölü'nü doğuya doğru İmrahor Vadisini, doğuda Karapürçek'i, kuzeye doğru Çubuk barajının tamamını kapsayarak, kuzeyde Pursaklar ile Bağlum'a, batıda Sincan'a kadar uzanacak şekilde belirlenmiştir.

Değişen yasal süreç ve sürecin yönetsel yapıdaki değişimiyle birlikte 1984 yılında 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası uyarınca Ankara, Büyükşehir Belediyesi statüsüne getirilmiştir. Seksenli yılların sonu ve doksanlı yılların başı itibarıyla kurulan ilçe belediyelerinin² Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlanmasıyla, Ankara Büyükşehir Belediyesinin alanı 61 220 ha'a genişletilmiştir [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Ankara Büyükşehir Belediyesi 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası kapsamında Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle

¹ Beldelerde belediye sınırı belirlenmesi ilk 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye yasasıyla zorunlu hale getirilmiştir. Ancak Ankara'nın ilk belediye sınırı 1926 yılında onanmıştır [Ankara Büyükşehir Belediyesi,2007]

² 1988 yılında Sincan, 1990 yılında Etimesgut, 1991 yılında Gölbaşı Belediyeleri

olmak üzere, bağlı 8 ilçe belediyesinden oluşmaktaydı. 2000 yılı nüfus sayımı itibariyle Ankara Büyükşehir Belediyesi olarak tanımlanmış bu alanda, 3 016 114 kişi yaşamaktadır.

2004 yılında ise 5216 Sayılı Yasanın Büyükşehir Belediye sınırlarının belirlenmesine ilişkin maddesi uyarınca (Geçici 2. madde), Ankara Büyükşehir Belediye Sınırı “Ankara Valiliği binası merkez alınmak üzere 50 km’lik yarıçaplı bir alanı kapsayacak şekilde” genişletilmiştir. Buna göre mevcut 8 ilçe belediyesine, doğuda Elmadağ, kuzeyde Kazan, kuzeydoğuda Çubuk ve Akyurt ilçelerinin tamamı, doğuda Kalecik, batıda Ayaş ve güneydoğuda Bala ilçelerinin bir kısmı olmak üzere 7 ilçe belediyesi katılmıştır. Yasa 50 km’lik sınır içindeki belde ve bucak merkezi niteliğindeki bütün belediyelerin de Büyükşehir Belediyesine ilk kademe belediyesi olarak bağlanması hükmünü getirmiştir. Ankara Büyükşehir Belediye Sınırı içine 21 adet ilk kademe belediyesi dahil olmuştur. Söz konusu ilk kademe belediyelerinden Oyaca (Haymana) ve Temelli (Polatlı) belediyelerinin idari anlamda bağlı oldukları ilçelerin merkezleri 50 km’lik çap dışında bulunmasına rağmen, ilgili yasa hükmü bu belediyelerin de Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlanmasına hükmetmiştir¹ [5216 Sayılı Yasa, 2004; Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Bugün Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin 5216 Sayılı Yasa ve uygulamasına yönelik olarak İçişleri Bakanlığı’nca çıkarılan Genelgeler doğrultusunda belirlenen sınırı 16 ilçe, 237 mahalleden oluşmakta ve 685 796,86 ha’lık bir alanı kapsamaktadır. Bu alanda 2007 yılı nüfus sayımı itibariyle 4 126 223 kişi yaşamaktadır.

¹ 5747 Sayılı Yasa ile ilk kademe belediyelerinden Pursaklar ilçe statüsüne geçirilirken, diğer 20 ilk kademe belediyesi kapatılarak bağlı oldukları ilçelere mahalle olarak bağlanmıştır. Ancak Oyaca Gölbaşı, Temelli ise Sincan İlçesine mahalle olarak bağlanmıştır.

3.1.2. Mucavir alan sınırının gelişimi

Ankara'nın ilk Mucavir Alan Sınırı 6785 sayılı İmar Yasasının 47. Maddesi hükmü¹ uyarınca 1958 yılında İmar İskan Bakanlığı'na onaylanmıştır. Bu alan yaklaşık 71 000 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Bu dönemde, kent nüfusu 455 000, kentsel alan ise 3650 ha'dan oluşmaktadır. 1973 yılında, mucavir alanın kuzeybatısı ve batısı (Etimesgut çevresi) ile güneybatısında (Lodumlu köyü çevresi) ilaveler yapılmış ve mucavir alan 74 500 hektara, kentsel alan 14 000 hektara, nüfus ise 1 250 000 kişiye ulaşmıştır. 1982'de Gölbaşı Belediye sınırının çıkartılmasıyla da mucavir alanın güney yönünde bir azalma olmuştur. Ancak 1982 yılında genişletilen Ankara Belediye sınırı yer yer mucavir alan sınırının dışına taşmış, belediyenin yetki ve sorumluluk alanı 72 985 hektara ulaşmıştır. 1986 yılında kuzeydoğuda Akyurt Belediyesi mucavir alanının genişlemesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesinin mucavir alanında kısmi daralma oluşmuş, 1988'de Sincan Belediyesi'nin Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlanmasıyla, Sincan belediye ve mucavir alanıyla birlikte batıda bir genişleme olmuştur. 1990 yılında Çayyolu Toplu Konut Alanı ile İvedik Küçük Sanayi Sitesi projeleri, 1992 yılında da doğuda Ortaköy Mezarlık Alanı, güneydoğuda Doğukent projesi, kuzeybatıda Susuz köyü ve çevresi planlama çalışmalarının öncelikle ele alınması ve 1982 Belediye Sınırı'ndaki mucavir alan dışına taşmaların giderilmesi gereklilikleri üzerine, mucavir alanda kısmi genişlemeler yaşanmıştır. Ancak, 1992 yılında Saray, Esenboğa köylerinin 3030 Sayılı Yasa kapsamında olmayan belediye statüsü kazanması nedeniyle, mucavir alan sınırında daralma yaşanmıştır.

1994 yılında ise, mucavir alan sınırı dışında bir üst ölçek plan kararı olmaksızın, küçük ve dağınık parçalardan oluşan mevzi planlar sonucunda yapılaşmaların yoğunlaşması, kentin makro formunu olumsuz etkileyen, kentsel altyapı hizmetlerine ek mali yük ve darboğazlar getiren uygulamaları durdurabilmek, bu uygulamalarla eş

¹ 09.07.1956 yılında kabul edilen 6785 sayılı İmar Yasasının 47. Maddesindeki "Belediye hudutlarına mucavir bulunan ve beldenin müstakbel inkişafı bakımından lüzumlu görülen ve belediyenin teklifi üzerine Vilayet İdare Heyetinin kararı ve İmar İskan Bakanlığı'nın tasdiki ile kabul edilen sahalarda da (Mucavir Alan) bu Kanun hükümleri tatbik olunur" hükmü ile ilk kez "Mucavir Alan" yasal bir çerçevede tanımlanmıştır.

zamanlı ve eş koşullu olarak yoğunlaşan plan dışı gelişmeleri kontrol altına alabilmek, 2025 Metropoliten Alan Planlama çalışmalarının yürütülmesini sağlamak amacıyla mücavir alan sınırı yenilenmiş, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmıştır. Buna göre; Ankara Büyükşehir Belediyesi Mücavir Alan Sınırı 201 878 hektara ulaşmıştır.

1995 yılında doğuda Gicik (Altınova) ve Peçenek köyünün bir kısmının birleştirilerek “Altınova” ismiyle yine mülga 3030 Sayılı Yasa kapsamında olmayan bir belde belediyesinin kurulması, 1997 yılında ise, Akyurt Belediyesi mücavir alan sınırının genişletilmesi ve Esenboğa Belediyesi mücavir alan sınırının onaylanmasıyla mücavir alanın kuzeydoğu kesiminde bir daralma olmuştur. Ancak 1998’de Esenboğa Belediyesi mücavir alan sınırının iptal edilmesiyle 193 262 ha büyüklüğündeki Ankara Büyükşehir Belediye ve Mücavir Alan toplamında kent lekesi 52 272 hektara ulaşmıştır.

2004 yılında 5216 Sayılı Yasa’nın yürürlüğe girmesiyle, büyükşehir belediyelerinin sınırları nüfusları oranında genişletilirken, bu genişleme alanındaki köylerin mahalle olarak büyükşehir bütününe katılması ilkesi benimsenmiştir. Bu düzenleme, büyükşehir belediyeleri için, yaklaşık 50 yıl süre büyük önem taşıyan mücavir alan sınırlarının, farklılaşmasına da neden olmuştur. Yasa belirlenen yarıçap içinde kalan orman köyü niteliği taşıyan köylerin, köy statülerinin devam etmesi suretiyle büyükşehir belediyesine mücavir alan olarak katılması hükmünü getirmektedir. Bu hüküm gereği toplam 87 adet orman köyü mücavir alanı oluşturmakta ve alanın büyüklüğü 161 315,74 ha’lık bir alanı kapsamaktadır. Mücavir alana katılan orman köylerinin 67’si, Akyurt, Ayaş, Bala, Çubuk, Elmadağ, Kalecik, Kazan İlçeleri ile Çanılı (Ayaş), Karaali (Bala) İlk Kademe Belediyelerinin mücavir alanı olarak belirlenmiştir. Ayrıca Kızılcahamam İlçe’sine bağlı 20 orman köyü ¹ 50 km’lik yarıçap içinde kalmasından dolayı mücavir alana dahil edilmiş böylece Ankara Büyükşehir Belediyesinin Mücavir Alanı düzenlenmiştir.

¹ Kızılcahamam ilçe merkezinin 50 km’lik yarıçap dışında kalmasından dolayı, idari olarak bu ilçeye bağlı 20 orman köyü 50 km’lik yarıçap içinde kalmasından dolayı, Ankara Büyükşehir Belediyesinin Mücavir Alanıdır.

3.1.3. Metropoliten alan sınırının gelişimi

Ankara'nın metropoliten alan sınırı Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu'nca sürdürülen planlama çalışmalarında kullanılmak ve çalışmalara esas teşkil etmek üzere 1976 yılında Mülga İmar İskan Bakanlığı'nca onanmıştır Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu'nca Ankara Metropoliten Alan Sınırı belirlemede sınır içine alınacak bölge ve yerleşimlerin tespitinde;

- Ankara kenti veya metropoliten alanın diğer noktalarıyla mevcut ya da geliştirilebilecek periyodik yolculukları, iş ve eğlence faaliyetleriyle ilgili işlevlerin veya özelliklerin olması,
- Ankara metropoliten alanı içinde doğal ve insan yapısı unsurların dengeli bir oranı sağlayarak, sağlıklı bir ekolojik yapı elde edilmesine katkıda bulunacak özellikleri taşıması,
- Metropoliten alan içinde, uzun vadede öngörülen veya tahmin edilen nüfus/yerleşme gelişmesinin alt yapı ve özellikle su ihtiyacının karşılandığı, aynı zamanda kente doğal alan olarak ekoloji ve rekreasyon yönünden fayda ve insan kullanımı sunabilecek özellikte olması,
- Metropoliten alanın mekan içindeki sürekliliğini ve sınırın geometrik tutarlılığını sağlamak için sınır içine alınmasını gerektirecek bir konumda olması

ölçütleri kullanılmıştır.

Yukarıdaki ölçütler uyarınca belirlenen 1/200 000 ölçekli Ankara Metropoliten Alan Sınırı, Mülga İmar ve İskan Bakanlığı'nca 1976 yılında onanmış, yaklaşık 11 500 km²'lik bir alanı kapsamıştır. Söz konusu sınır içindeki 515 yerleşimde, 1975 yılı itibariyle 2 197 462 kişi yaşamakta ve 30 adet belediye statüsünde yerleşim birimi bulunmaktadır [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 1977].

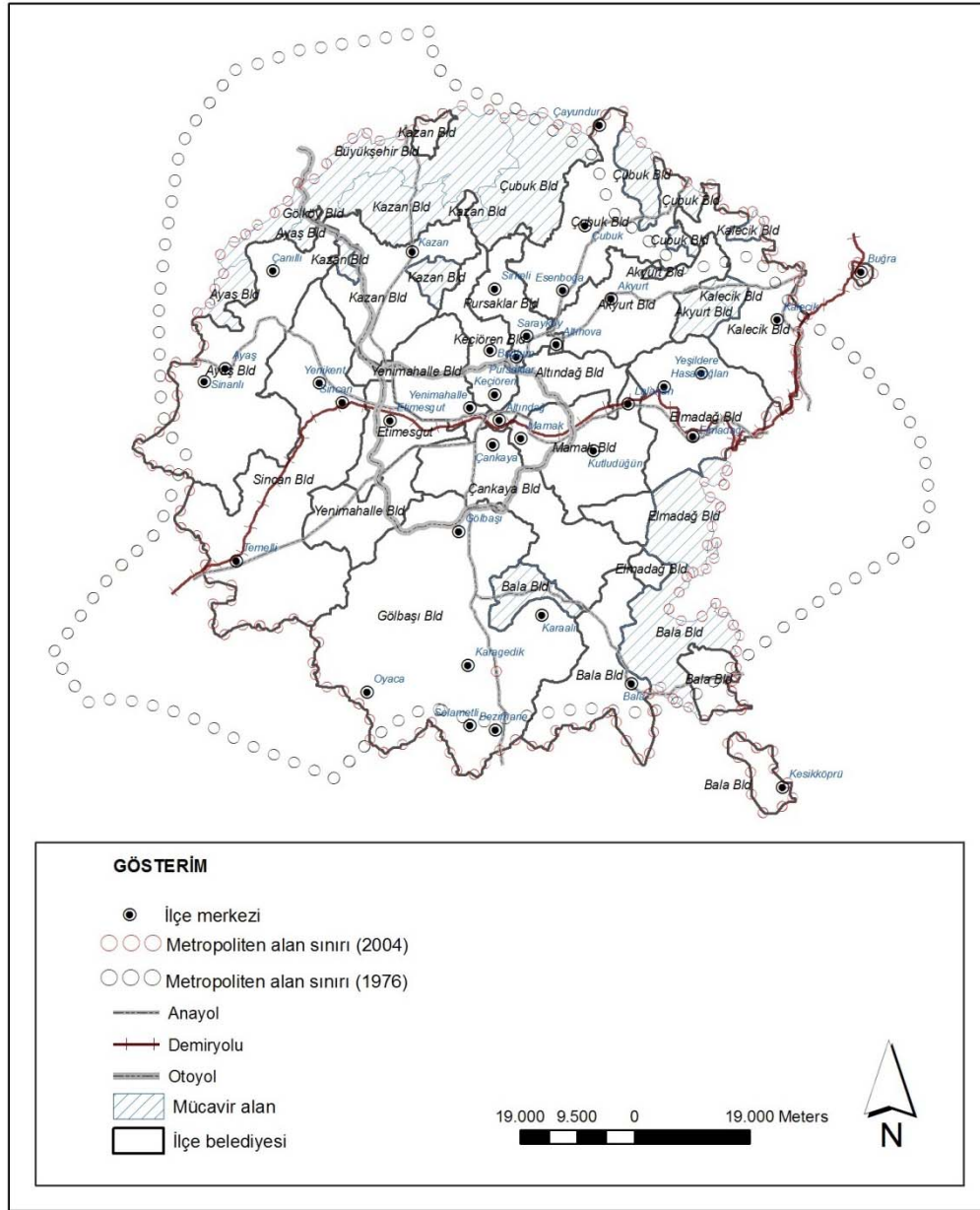
3030 Sayılı Yasa kapsamında, Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçioren, Mamak, Sincan ve Yenimahalle olmak

üzere 8 ilçe belediyesiyle, Ankara ilinin Akyurt, Ayaş, Bala, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Güdül, Haymana, Kalecik, Kazan, Kızılcahamam, Polatlı olmak üzere 12 ilçesi, Kırıkkale iline bağlı Bahşili, Balışeyh, Keskin, Yahşihan ilçeleri, ayrıca, Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçelerde olup, Mülga 3030 Sayılı Yasa kapsamında kalmayan bazı belde belediyeleri de yer almaktadır.

Ankara metropoliten alan sınırının belirlendiği, 1976 yılından sonra, ülkesel ve kentsel yapılanmada çok sayıda değişim yaşanmıştır. 1989'da Kırıkkale'nin il olmasıyla Delice, Sulakyurt, Keskin ilçelerinin de bu ile bağlanması, hem Ankara'nın doğu yönünde küçülmesine neden olmuş, hem bu ilçelerin idari açıdan Ankara kentiyle kurduğu ilişkiyi sınırlamış, hem de metropoliten alanın doğu yönünde etki alanının sınırlanmasına yol açmıştır. Ayrıca, Ankara kentinin kuzeyden su toplama havzası, doğudan doğal eşikler ve Kırıkkale ili, güneyden Gölbaşı Özel Çevre Koruma bölgesiyle fiziksel gelişiminin sınırlanmasıyla kent, batı-güneybatı yönünde bir gelişme koridoru boyunca yönlenme eğilimine girmiştir. Bu doğrultuda güneybatı koridorunda aks boyunca spekülasyon talepleri yoğunlaşmış, Temelli ve çevresi için üretilen planlarla metropoliten alanın güneybatı yönündeki etki alanının genişlemesi olanakları yaratılmıştır.

Ancak yaşanan değişimlere rağmen metropoliten alan sınırı yeni gelişmeler doğrultusunda revize edilememiş ve bu sınırı kontrol edebilecek, kurumlar arası eşgüdüm ve planlama uygulama birlikteliğini sağlayabilecek bir örgütsel yapılanmaya da gidilememiştir.

Bu aşamada yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile Ankara Büyükşehir Belediyesinin yetki ve sorumluluk alanı genişletince, 1976 yılında bilimsel ölçütlerle belirlenmiş sınırın kapsadığı alana yaklaşan bir yeni sınır oluşmuştur. Bu sınır, daha önce metropoliten alanda görülen Kırıkkale İli, Polatlı, Haymana, Kızılcahamam gibi ilçeleri kapsamazken, güneyde Kesikköprü, kuzeyde ise, Kalecik ve Çubuk'a bağlı bazı köyleri Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlamıştır. Ankara metropoliten alan sınırının gelişimi Harita 3.1'de görülmektedir.

Harita 3.1. Ankara metropoliten alan sınırının gelişimi (1976-2004 yılı)

Söz konusu metropoliten alan sınırı içinde, 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Kanuna göre, Ankara Büyükşehir Belediyesine dahil edilen 7 ilçe belediyesi, 21 ilk kademe belediyesi ile, Gündül, Haymana, Polatlı, Kızılcahamam ilçe merkezleri ve

Kızılcahamam'a bağlı Çeltikçi ile, Çamlıdere ilçesi ve buna bağlı Peçenek beldesi ve Kırıkkale il merkezi ile bu İl'e bağlı 4 adet belde bulunmaktadır¹.

2007 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, metropoliten alan sınırı içinde toplam Ankara Büyükşehir Belediye Sınırı (685 796,86 ha alan) kapsamında 4 126 223 kişi, mücavir alanda (161 315,74 ha) 13 126 kişi olmak üzere toplam 4 139 349 kişi yaşamaktadır.

3.2. Ankara Metropoliten Kentinin Gelişimindeki Planlama Çalışmaları

Ankara başkent olduktan sonra önemli bir nüfus çekim merkezi olarak işlev görürken imar edilme sürecinde Türkiye'deki ilk modern uygulamaları barındıran kentlerden biri olarak birçok konuda dikkati çeken örnekler vermiştir. Cumhuriyetle birlikte modernleşme projesi uygulanmaya başlanmış; Ankara'daki inşaat faaliyetini hızlandırmak, yeni konut ve resmi yapıları bir an önce gerçekleştirmek için yeni bir yönetsel örgütlenme gerekmiş, 1924 yılında İstanbul'dan esinlenilerek Şehremaneti kurulmuştur. Cumhuriyet yönetimi 1923-1933 arasındaki on yıl içinde, Ankara ve Anadolu'da kent mekanını planlı olarak yeniden düzenlemek için çok önemli yasal ve yönetsel yapılanmalara girişmiştir. Başkent Ankara'nın imarı için ikinci önemli adım, 1928 yılında 1351 Sayılı Yasa ile Ankara Şehri İmar Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. İmar Müdürlüğü doğrudan Dahiliye Vekaleti'ne bağlanmakta ve Ankara'nın yaratılması merkezi yönetimin görevi olmaktadır. Üçüncü aşama kapsamlı bir imar planı elde edilmesidir [Çamur, 2000].

Ankara kentinde kentsel makro formun gelişim süreci, kentin özellikle Cumhuriyet dönemi yaşadığı hızlı kentleşme sürecinin etkisiyle gelişmiştir. Kentin bugünkü makro formunun oluşmasında; 1924 tarihli Lörcher Planı, 1932 tarihli Jansen Planı olarak anılan "Ankara Şehri Umumi Planı", 1957 tarihli Yücel Uybadin "Ankara Şehri İmar Planı", 1982 tarihli "Ankara 1990 Metropoliten Alan Nazım Planı" etkili olmuştur. Onaylanmamış olmakla birlikte "Ankara 2015 Ulaşım Ana Planı" ve

¹ 5747 sayılı yasa ile belde belediyeleri kapatılmış 21 ilk kademe belediyesinden Pursaklar İlçe olurken diğer belediyeler mahalle olarak ilçe belediyelerine bağlanmıştır. Çeltikçi ve Peçenek beldeleri de kapatılarak köye dönüştürülmüştür.

- Kentin çeper oluşumunun gerçekleştiği 1990 Metropoliten Alan Nazım Planı dönemi,
- Kentin yayılma ve saçaklanma sürecinin yaşandığı planlı/ plansız dönem,
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasıyla başlayan yeni dönem “ 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı” dönemi

şeklinde sıralanabilir.

3.2.1. Çekirdek alanının oluşumu

1924 yılında Eski Ankara (kale ve çevresi) ve 1925 yılında Yenişehir için İstanbul İmar Komisyonu üyesi, Berlin’li mimar Dr. Carl Ch. Lörcher’e öncelikle zorunlu kentsel altyapıların götürülebilmesi arayışlarıyla yaptırılmış planlarla başlayan planlama çalışmaları, kentin makro formuna yönelik ilk biçimlendirme arayışı olmuştur.

Lörcher planı kenti Ankara Garı girişiyle Ulus Meydanı, Kale ve Dışkapı eksenlerine açılan bulvarlar üzerine kurgulamış, Gar’dan bugünkü Talatpaşa Bulvarının nüvesini oluşturan bir yol öngörmüştür. Bu yolla eski kentin güneyinden yeni kente ulaşan bir başka aks üzerinden Yenişehir adı verilen ve bugün Sıhhiye-Kızılay bölgesinin oluşumunu biçimlendiren bir konut bölgesi oluşumu kararı verilmiştir.

Lörcher’in eski kent için önemli yıkımlar içeren öngörüsü uygulanamaz bulunurken, kenti güney yönüne sıçratan ve kentin bugün merkezini oluşturan Kızılay ve çevresini biçimlendiren Yenişehir önerisi yerinde görülmüştür. Bu sıçrama, o dönemin erişilebilirlik olanakları ve mesafeleri dikkate alındığında çok önemli ve zor bir karar olarak görünmesinin yanında, kent makro formunun yönlenişi açısından da stratejik bir yer tutmuştur. Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığı köşkü için Çankaya çevresinde bir yer seçmesiyle Kale-Çankaya aksına oturduğu söylenen kentsel gelişimin yönlenişinde en önemli çaba olarak görülebilecek Lörcher Planının yol öngörüsü, o dönemin kısıtlı mali olanaklarına rağmen hızla hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bugünkü Kızılay çevresine hayat veren yol ve imar adası altyapısını

oluşturan temel kararları vermiş olan Lörcher Planının, Kale ve çevresi için hayata geçmeyen kararlarına ek olarak, İncesu deresinin Sıhhiye çevresinden geçişinde doğu yönünden başlayarak doğu-batı aksında oluşturduğu yeşil aks ve ayıraç da kentsel gelişme sürecinde büyük ölçüde yitirilmiştir. Uzun süre kentin ilk planı olarak bilinen Jansen Planının da nüvesini oluşturan Lörcher Planı kentin güneye yönelmesinde etkili olmuştur [Ankara Büyükşehir Belediyesi,2007].

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte başkent ilan edilerek hızlı bir büyüme gösteren Ankara kentinin gelişimini yönlendirecek bir planın elde edilmesi için 1927 yılında, sınırlı sayıda mimar/plancının davet edildiği imar planı yarışması açılmış, 1928 yılında sonuçlanan yarışmayı Herman Jansen kazanmıştır. Jansen'in planı, yarışma şartnamesinde öngörülen 50 yıl sonrası için 300 000 kişi hedefine yaklaşan 271 000 nüfusu, ortalama yoğunluğu 116 kişi/ha olan toplam 1 475 ha konut alanı üzerine yerleştirmiştir. Toplam 2 000 ha üzerinde, kentsel estetik, ekonomi, sağlık ve yedek büyüme alanları üzerine kurgulanan plan, konutlar için en çok 3 katlı yapılaşma tasarlayarak, motorlu taşıt yollarını en azda tutarak, yeşil kuşaklar içinden geçen yaya aksları önermiştir. Kent makro formunun oluşmasında, ileride kuvvetli bir girdi oluşturacak olan kuzey- güney aksı, Jansen Planı'nın en belirgin özelliğidir [Çamur, 2000].

Jansen Planı, Lörcher Planının Yenişehir için öngördüğü gelişim ve uygulama seçeneğini büyük ölçüde kabul etmiştir. Eski Ankara'ya fazla müdahale etmeyen Yenişehir Kavaklıdere aksında memur kesimin yaşayacağı bir konut gelişimi öngören plan, doğu ve batı uçlar olarak tanımladığı Tandoğan, Bahçelievler aksı ve Cebeci çevresini işçi mahalleri olarak tasarlamıştır. Kentin doğu batı yönünden geçen bir yeşil aks oluşumunu da öngören bu yaklaşım, Ankara'yı orta-düşük yoğunluklu bir bahçe kent olarak geliştirme hedefinde olmuştur.

Jansen planı doğu-batı yönündeki yeşil aks arayışını, kentin temel gelişim aksı olarak gördüğü kuzey-güney aksında da doğal eşik ve belirleyicilere oturtmaya çalışmış, Ankara Çayı, İncesu Deresi ve Kavaklıdere'yi önemli açık-yeşil alan aksları olarak tanımlamıştır. Atatürk Bulvarını bir yaya (promenad) ve protokol yolu olarak omurga

biçiminde tanımlayan bu plan, kentin bugün merkez bölgelerindeki dokunun temellerini atmış ancak bu alanlardaki süreç içinde arttırılan katlar ve kendi içinde yoğunlaştırmalarla bu doku temel dinamiklerini yitirmiştir. Kentteki doğal yükselti ve yapıları koruyarak gelişme öngören planın makro forma verdiği biçim, özellikle dere ve su geçişlerinde (Kavaklıdere ve İncesu Dereleri) büyük ölçüde tahribe neden olmuştur [Ankara Büyükşehir Belediyesi,2007].

1928 Jansen Planı'nın Ankara için 50 yıllık plan hedefi olarak öngördüğü 300 000 nüfusa 1950'lerin başında ulaşılması 1935'li yıllarda başlayan plan dışı gelişme baskılarını artırmıştır. Böylece “spekülasyon odaklı imar süreci”nin Ankara’da sorunların sonucu değil, sebebi olmasına yol açmıştır. Ankara planı hem Cumhuriyetin çağdaşlık konusundaki amaçlarını gerçekleştirmek hem de nüfusu yılda %6 hızla büyüyen bir kentin sorunlarını çözmek durumundaydı. Ancak istenilen sonuçların elde edilmesinin kolay olmadığı kısa sürede görülmüştür. Türkiye spekülasyon bir arsa piyasasının bulunduğu, hızla büyüyen bir kentte, plan uygulamanın zorluklarını ilk kez Ankara örneği üzerinde kavramaya başladı.

1939 yılı Ocak ayında Jansen’in işine son verilmiş, gerekçe olarak da şehrin ana hatlarının silinmez bir surette tespit ettirildiği ve yabancı danışmana gerek kalmadığı ifade edilmiştir. Fakat Jansen’in işine son verilmesine sebep olan en büyük etkenin Ankara’nın aşırı ölçülere varan arsa spekülasyonu ya da arsa sahiplerinin dayanılmaz baskıları olduğu söylenmiştir. Çünkü başta Falih Rıfkı Atay olmak üzere bazı yazarlar, Jansen planının başarısızlığını Cumhuriyet yönetiminin bir arsa politikası olmaması sonucu spekülasyonun baskın çıkışına bağlamaktadır. Jansen 1939 yılında planın uygulamasını Ankara Şehri İmar Müdürlüğü’ne bırakmıştır [Çamur, 2000]. Kentsel gelişme hızının yüksek olduğu ve kentin bu denli hızlı bir nüfus yığılmasına maruz kaldığı bir döneme¹ 1978 yılı öngörü nüfusuyla girilmiştir. 1950'lere gelindiğinde bu öngörüğü geçen nüfusun barınma gereksinimlerinin

¹ Türkiye’de nüfus artış ortalaması yaklaşık % 27 iken, Ankara’da nüfus artış hızının % 75 civarında olduğu ve bu nüfus büyümesinin kentin sosyo-ekonomik ve mekansal gelişimine önemli ölçüde etkilediği bir döneme girilmiştir. Özellikle 1950-55 döneminde % 89’a varan nüfus artış hızı, 1940’lı yıllarda Ankara’nın Türkiye nüfusu içinden aldığı %1 civarındaki payın, 1970’e gelindiğinde %3,5’e yaklaşmasına neden olmuştur.

aksına gelişme eğiliminde olduğu verisi yeterince süzilememiştir. Kızılay çevresinde bir merkezi iş alanı oluşturabilme yönünde açılımlar üretemeyen bu planın, günümüzde merkezi iş alanlarında yaşanan birçok sorunun da hazırlayıcısı olmuştur. Bu planın onaylandığı yıllarda hayata geçmesini olanaksızlaştıran ve planın adeta ölü doğmasına yol açan çok önemli bir gelişme olarak Kat Mülkiyeti Kanunu ve bu kanun uyarınca, Yücel -Uybadin Planını temel alarak yolların genişlikleri uyarınca kat yüksekliği belirleyen “Bölge Kat Nizamı Planı” adı verilen ancak plan olarak nitelendirilemeyecek haritaları etkili olmuştur. Lörcher ve Jansen Planlarının 2 katlı bahçeli evler olarak öngördüğü Yenişehir’de, 4’ten başlayarak 10’a ulaşan, hatta özel yüksek inşaat bölgeleri belirleyen bu haritalar, mevcut yol altyapısını değiştirmeksizin bulunduğu yerde yükselen bloklarla, hem kentin görünümünü hem de kentin merkezinden başlayarak, altyapı sorunları çözülmemiş yerleşim bölgelerinin yapısını değiştirmiştir.

Yücel-Uybadin planının kentsel sistem ve makro formun biçimlenmesi bağlamındaki en temel öngörüsü, bugün de kentin en temel ulaşım omurgasını oluşturan Konya-Samsun Yolu olarak adlandırılan çevre yolu öngörüsüdür. O dönem için kenti kuşaklayan ve Mamak yönünden Etlik, Ulus ve Kazıkıçı, Bahçelievler, Balgat üzerinden Konya yönüne ulaşan bu yol sistemi öngörüsü, geçtiği güzergahlardaki planlı ve plansız konut gelişimlerinin de hizmet aldığı önemli bir ivme olmuş ve kent makro formuna biçim veren temel bir perde niteliği de taşımıştır.

Belediye sınırlarıyla sınırlanan bu planın, onayından sonra hemen onay sınırına bitişik kaçak yapılaşma eğilimleri de kendisini göstermiştir. Buna en temel örnek olarak belediye sınırının batı ucunda önemli bir sosyal konut bölgesi olarak hayata geçirilen Yenimahalle’nin batı ve kuzeybatısındaki gecekondu ve kaçak yapılaşma eğilimleri gösterilebilir. Demetevler, Karşıyaka ve giderek Şentepe yöresinde başlayan ve bu yerleşimlerin belediye sınırı dışında kalmasının da bir etmen olduğu bu bölgedeki gelişimin benzerleri, İncirli, Keçioren, Siteler’e bitişik Önder-Ulubey, Tuzluçayır, Akdere, Öveçler, Sokullu bölgelerinde kendisini göstermektedir.

Bu planla oldukça yoğun ve görece homojen 750 000 nüfuslu bir kent olarak tasarlanan Ankara’da, planın 1987 yılı için tanımladığı nüfus öngörüsüne 1965 yılına gelmeden ulaşılmış, sürekli bir yoğunluk artışı talebi, kentin yerleşik alanlarında bugün de çözilemeyen sorunların hazırlayıcısı olmuştur. Belediye sınırı dışındaki gecekondulaşma eğilimleri, bugün bile dönüşmemiş önemli gecekondu bölgelerinin önerilen çevre yolunun kuzeyi başta olmak üzere, Şentepe, Esertepe, Aktepe, Zerdalitepe vb. hazine arazilerinin bulunduğu tepelerde ve Keçioren, Mamak, Önder vb. kenti her yönden çevreleyen yeni yerleşimlerin oluşumunu hazırlamıştır. Bu süreç “yağ lekesi” gibi büyüyen bir kent makro formu kente biçim veren temel unsur olmuştur.

Yücel Uybadin planı kentin var olan kuzey-güney gelişme eğilimini kabul eden tek merkezli büyümeyi öngören yapısıyla; alt merkez gelişimi, gecekondulaşma gibi gelecekte kent makro formunun oluşmasında çok önemli girdiler olacak oluşumları değerlendirmekten uzak bir plan olmaktan kaçınmamıştır. Planın 30 yıl için önerdiği nüfus 750 000 kişilik nüfus 1965 yılında aşılmıştır. Daha planın hazırlık sürecinde başlayan yoğunluk artış kararlarıyla Ankara’da imar sürecinin piyasa mekanizması koşullarına teslim edilmesi, planın geçerli olduğu alanda teknik ve sosyal altyapı sorunlarını artırmıştır. Var olan sorunları eğilimler doğrultusunda çözmeyi hedefleyen bu planın da 1960’lı yılların başlarında Ankara’nın hızlı büyüme sorununa çözüm olamayacağı anlaşılmıştır. Ülke yönetiminde 27 Mayıs 1960 İhtilali ile başlayan yeni dönem fiziki planlamada da farklı yaklaşımların benimseneceği bir dönemi başlatmıştır [Çamur, 2000].

3.2.2. Çeper alanının oluşumu

Ülke ölçeğinde ekonomik gelişmenin yönlendirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasıyla, merkezi yönetimin ve planlı gelişme isteminin yoğunluk kazandığı 1960’lı yıllar; fiziki planlamada değişimin büyük kentlerin planlanmasına yansıdığı yıllar olmuştur. Bu değişimin bir göstergesi olarak, 29 Ocak 1969’da İmar ve İskan Bakanlığı’na bağlı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu (AMANPB) kurulmuştur.

Büronun görevi Ankara kenti imar gelişimini baskı altında tutan spekülasyon hareketleri denetim altına alarak, kentin sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlamaktır. Buna yönelik olarak oluşturulan ekip, 1970-1975 yılları arasında yaptığı kapsamlı kent araştırmalarına dayanarak 1/50 000 ölçekli 1990 yılını hedefleyen bir nazım plan şeması geliştirmiştir. Plan kentin yeni gelişiminin topografik çanak dışında, batı koridoruna bağlı olarak gerçekleşmesini önermiştir. Şemanın onay tarihi 1982 olmakla beraber, bu zamana kadar ki gelişmeleri yönlendirmekte başarılı olduğu genel kanıdır. 1975 yılında Batıkent yerleşme alanının kamulaştırılmasıyla kamu arsa stoku oluşturulması ve uygulamanın gerçekleştirilmesi önemli adımlardır. Ancak 1984 sonrasında yapılan parçacı nazım plan değişiklikleri ve ilaveleriyle, özellikle de ıslah imar planlarının uygulamaya girmesiyle tamamen işlevsiz kalmıştır [Çamur, 2000].

1990 Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Çalışması sürecine kadar geçen planlı dönemler Ankara'nın çekirdek alanının oluşumunu sağlarken; çeperin oluşturulmasında 1990 Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Çalışmaları etkili olmuştur. 1990 Nazım Planı ile yeni yerleşimlerin bir makro form uyarınca gelişebilmesi anlamında özel bir strateji aranmış, bu çerçevede Ankara'nın içinde bulunduğu doğal çanak ve kentin doğal, çevresel değerlere zarar verilmeksizin en az maliyetle büyüyebileceği koridor olarak, büyük konut ve sanayi bölgelerinin kentin batısında yerleşmesini sağlayacak gelişme dinamiği oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle Batıkent, Eryaman, Sincan gibi toplu konut alanlarıyla Sincan Organize Sanayi Bölgesi gibi önemli odaklar “batı koridoru” adıyla gelişmeye açılarak kenti ağırlıklı İstanbul Yolu aksına yönlendirerek desantrilize etmektedir.

1990 Nazım Planında iş-iskan ilişkisi kurma anlamında karışık kullanımların bir arada bulunduğu bir aks olarak ortaya çıkan İstanbul Yoluna karşın, küçük bir konut gelişme bölgesi olarak öngörülen Eskişehir Yolu koridorunun 1990lı yıllar boyunca hızla speküle edilmesi ve çalışma alanlarından yoksun düşük ve orta yoğunluklu bir konut alanı olarak gelişmesi süreci de, kentin makro formu ve ulaşım ilişkilerinin biçimlenmesinde büyük önem taşımıştır [Günay, 2003].

1990 Nazım Planının çevre yolu öngörüsünün hükümet kararıyla değişmesi ve TEM yolunun Ankara geçişinde planlara uyulmaması bir “planlı plansızlık” dönemi şeklinde açıklanabilir. Bu dönemde, 1990 Nazım Planında bazı değişiklikler yapıldığı ve planın mevcut duruma uydurulması yönünde bir sürecin de başladığı ifade edilebilir. 1990 Nazım Planının kent makro formu için öngördüğü doğu-batı yönündeki açıklık sistemi ve kenti çepeçevre saran yeşil kuşak öngörüsü de, bazı bölgelerin yerleşim dışı tutulması ve ağaçlandırılması anlamında önemli bir karar olarak görülmektedir. Planın ortaya koyduğu topoğrafik çanağın kapalı görünen doğu ve kuzeydoğu ucundaki ağaçlandırma ve yerleşim dışı tutma kararları hayata geçerken, çanağın batı koridoruna açılan kesimlerinde hem kentsel gelişme etkisi, hem otoyol geçişi hem de görece düz topoğrafya, ağaçlandırmanın oluşmaması yanında bu bölgelerin plan değişiklikleriyle de yerleşime açılmasını beraberinde getirmiştir.

Bu ve benzeri plan değişiklikleri 1980lerin ikinci yarısından itibaren kentin gelişiminde temel sorun ve belirleyici haline gelen, uzun yıllar süren yetki kavgalarıyla birlikte, makro form uyarınca gelişme eğiliminden her yönde ve özellikle en speküle edilen bölgelerde yayılma saçılma sürecinin de başlangıcını oluşturmuştur. Yayılma ve farklı ellerden onaylanan parçacı planlarla mücadele edebilme anlamındaki “üst ölçek sorunsalı”, planlamanın rant dağıtma aracı haline indirgendiği ve bağlayıcı üst ölçek kararların verilmesinden kaçınıldığı bir sürecin de başlangıcı olarak yorumlanmaktadır.

3.2.3. Yayılma ve saçaklanma süreci

1980 sonrasında plansız gelişmeler dönemin en belirgin özelliğidir. Bu dönem üst ölçek plansız dönem¹ ile parçalı üst ölçek plan onamalarının² gündemde olduğu

¹ 1989 yılında 1990 Ankara Nazım İmar Planı’nın plan yılının tamamlamasının ardından 2015 Yapısal plan, 2025 Ankara Nazım İmar Planı çalışmaları yapılmış, ancak bu planlar onanmamıştır. Ankara uzun yıllar üst ölçek planı olmadan bir gelişim süreci yaşamış bu süreç “2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı” 2007 yılında onaylanarak yürürlüğe girmesi ile sona ermiştir.

² Merkezi yönetim tarafından onaylanan “çevre düzeni planları” da kentin bugünkü makro formunun gelişiminde etkili olmuştur. Bu planlar: Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı,

planlı-plansız dönemi kapsamaktadır. Bu döneme ilişkin gelişmeler aşağıda açıklanmaktadır.

1984’de 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile yeni bir Büyükşehir Belediyesi yönetimi düzenlemesi gerçekleştirilerek, başlangıçta 5, daha sonra 8 ilçeye ulaşan Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları oluşturulmuştur. Bu dönemde Ankara kenti, topoğrafik çanak içinde yoğunlaşmış, kentin meteorolojik havalanma koşulları ortadan kalkmış ve yağ lekesi biçiminde büyüyen kent makro formu, kentsel hava kirliliğinin de sebebi haline gelmiştir. Bu sorunu çözümleyebilmek ve giderek karmaşıklaşan kent içi ulaşım sorununa bir ana plan aracılığıyla çözüm üretmek çabasıyla, Ankara Büyükşehir Belediyesi’nce 2015 yapısal plan hazırlanmıştır.

Bu planda belediyenin planlama yetkisi mücavir alan sınırıyla sınırlansa da, kentin metropoliten etki alanını gözden kaçırmayan bir çerçeve tanımlamıştır. Bu çerçeve, topoğrafik çanak içine sıkışmış Ankara’nın hava kirliliği sorununu çözümlemek, bozulmuş iş-iskan ilişkilerini onarmak ve kentsel ulaşım ile ilişkin makro hedef ve uygulama araçları tanımlamak yönünde ilkeler tanımlamıştır [Çamur, 2000].

Nüfus istihdam ilişkileri kurularak yapılan kestirimlerle (projeksiyonlarla) 2015 yılı nüfusunun 5 milyon olarak belirlendiği 1/100 000 ölçekli bu plan onaylı olmamasına rağmen, kentin yağ lekesi biçimindeki gelişimin koridorlara yönlendirilmesinde özellikle de batı koridorundaki gelişiminin habercisi olmuştur.

Çevre otoyolu Ankara geçişinin işlevsizleştirdiği bu plan; bir protokolle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İl Müdürlüğü ve Büyükşehir Belediyesi tarafından “temel çerçeve” olarak kabul edilse de onaylanamadığı için, alt ölçekli plan ve uygulamaları olması gerektiği gibi yönlendirememiştir. Ancak, bu planı temel çerçeve olarak kabul eden kamu otoriteleri, birbirinden kopuk bir şekilde özellikle kentin güneybatı aksında yoğunlaşan plan onamaları ve yetki kavgalarıyla gündeme gelmişlerdir.

1985-1990 arasında gerek Ankara Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırı içinde belediyelerin gerekse mücavir alan sınırı dışında başta Ankara Valiliği olmak üzere çeşitli kamu kuruluşlarının yaptığı planlama ve uygulama çalışmaları Ankara'nın 1990 nazım plan çalışmasında öngörülen makro formunu önemli oranda değiştirmiştir. Çayyolu/Beytepe ve Gölbaşı yöresinde parça parça planlarla oluşturulan konut alanları ve Macun/İvedik yöresinde uygulaması başlayan organize küçük sanayi bölgesi oluşturulabilecek sağlıklı konut/işyeri dengesini alt üst etmiştir. Bunun dışında Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü Ankara Çevre Otoyolu ve erişim kontrollü devlet yolu projeleri, kent makro formunu beklenmedik biçimlerde etkilemiş, yeni sorun ve olanaklar yaratmışlardır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bir yandan “Güneybatı Ankara Gelişme Koridoru”nda 1/25 000 ölçekli bir çevre düzeni planı onaylarken, diğer yandan Bayındırlık İl Müdürlüğü aracılığıyla İncek, Beytepe, Tuluntaş çevresinde onayladığı mevzi planlarla bu koridorda, kontrollü ve çalışma alanlarıyla bütünleşen bir desantralizasyon ve odak oluşumu yerine, hızlı bir kentsel yayılma sürecinin de başlangıcını gerçekleştirmiştir. Bu aşamada, Mogan ve Eymir Gölleri çevresinin Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit edilmesi ve bu planla önemli miktarda alanın az yoğun villaların yerleşebileceği “bağ-bahçe” alanları olarak öngörülmesiyle kentsel makro form açısından önemli bir başka süreç yaşanmıştır. Bölgede güneybatı koridorundaki kentsel yayılma ile birleşen, güney koridorundaki az yoğun konut gelişimi hazırlanmış, böylece Eskişehir ve Konya yolu güzergahındaki 20-35 km'lik bir yelpazede çok hızlı bir üst gelir grubu konut alanı yayılması ortaya çıkmıştır. [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Çayyolu, Beytepe ve Gölbaşı yöresinde mevzi planlarla oluşturulan yeni konut alanları, İlçe Belediyelerince yapılan İslah İmar Planı uygulamaları, İvedik yöresindeki Organize Küçük Sanayi Bölgesi ile benzer uygulamalar, konut-işyeri dengesini bozmuştur. Bu süreç kentin saçaklanma, yayılma eğilimini hazırlamıştır. Bundan sonra arsa arazi spekülasyonları ve üst ölçek plan olmaksızın plan onamalarının yaşandığı sürece girilmiştir.

1990lı yıllara gelindiğinde, Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2025 yılını hedefleyen yeni çalışmalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu çerçevede, kentsel gelişimi kontrol edebilme amacıyla, anakentin etki alanını genişleten yeni bir yetki alanı tanımlanma çabasıyla, 2025 yılı erimli planlama çalışmaları da Büyükşehir Belediyesi’nce başlatılmışsa da bu aşamada, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Büyükşehir Belediyesi arasında gerek mücavir alan ve gerekse parçacı çevre düzeni planları üzerinden davaların yaşandığı ve metropoliten kentin kontrol edilebileceği bir çerçevenin oluşturulamadığı görülmektedir.

Kentsel yönetsel sistemin, imar-planlamaya ilişkin yasal çerçevenin, kentsel dinamikler ve makroformun büyük değişimler geçirdiği bir aşamada, Ankara Metropoliten Alanı ve odağında yoğunlaşan sorunları çözebilmek, kent makroformunu etkileyen, kentsel altyapı hizmetlerine gereksiz ek yük ve darboğazlar getiren parçacı gelişmeleri durdurabilmek, bu uygulamalarla eşzamanlı ve eş koşullu olarak yoğunlaşan plan dışı gelişmeleri kontrol altına alabilmek amacıyla 2025 yılı erimli planlama çalışmaları Büyükşehir Belediyesi’nce sürdürülmüş ve bu anlamda anakentin etki alanını genişleten yeni bir yetki alanı tanımlanmaya çalışılmıştır.

Yaklaşık 202 00 ha’a ulaşan yeni bir mücavir alan belirlenmiş ve bu sınır, 07.02.1994 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nca onaylanmıştır. Bu sınır onaması ardından anılan Bakanlık ve Büyükşehir Belediyesi arasında “Güneybatı Ankara” için sınır ve plan bazında bir dizi dava yaşanmıştır. Bu dönemde, davalı mücavir alan bölümlerini de içeren 1/25 000 ölçekli Güneybatı Ankara Gelişme Aksı ve Yakacık-Yuva Çevre Düzeni Nazım İmar Planları 14.03.1995 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nca ve her iki plana ait 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planları etaplar halinde Ankara Valiliği’nce onaylanmıştır. Yargı süreçlerinin Büyükşehir Belediyesi lehine sonuçlanıp, iptal edilen mücavirin Büyükşehir’e iadesi ve bu alanda Bakanlıkça yapılan planların iptali, bölgede oluşmuş sorun, beklenti ve spekülasyonların giderilmesine yetmemiştir.

Bu dönemde, anakentlerin yönetimini belirleyen yasal çerçevede de önemli uygulama güçlükleri ve anlaşmazlık konuları tanımlanmıştır. Etki alanındaki

yerleşimlere ilişkin karar üretemeyen ve mücavir alanla sınırlanan bir düzenleme getiren 3030 Sayılı Yasa ile hem metropoliten ilişkiler kontrol edilememiş, hem de mücavir alan sınırları içinde çok parçalı ve yeterli eşgüdümünden uzak yetki dağılımı karmaşası gündeme gelmiştir. Daha ötesi, anakent mücavir alanları içinde, 3030 Sayılı Yasa kapsamı dışında bırakılan “Belde Belediyeleri” oluşumuna gözyumulmuş, kent içindeki süreçleri ve gelişimi aktif etkilediği halde, kent bütünü sistematüğinden bağımsız ve her hangi bir üst ölçek kısıtı ve eşgüdümü olmaksızın plan uygulamaları yapabilen özerk belediyeler yaratılmıştır. Ankara örneğinde söz konusu belde belediyelerin¹ özellikle yapılaşma kısıtları olan Çubuk I Barajı Su Toplama Havzası içinde yoğunlaşmaktadır [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Böylesi karmaşık bir anakent yönetimi, planlama sistemiği ve yetki karmaşası altında 1990lı yılların başından bu yana Ankara Büyükşehir Belediyesince, Ankara 2025 Nazım Planı çalışmaları sürdürölmüştür². Planın amacı “Türkiye Cumhuriyeti’nin Başkenti Ankara’nın sahip olduğı doğal kaynak, değer ve potansiyelleri koruma-kullanma dengesi içinde değerlendirerek, yaşanabilir sürdürülebilir kentsel çevreler kazanması yanında, başkentlilik kimliğini vurgulayarak bölgesel ve ülkesel platformda bilim teknoloji, kültür, hizmet metropolü ve daha yaşanabilir bir başkent konumunda gelişimini sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu çalışmalar, Büyükşehir Belediyesi İmar Dairesince 30.07.1998 tarihinde sonuçlandırarak Ankara 2025 Nazım Planı onaylanmak üzere Büyükşehir Belediye Meclisine sunulmuştur. Ancak söz konusu plan önerisinin bir üst ölçek plan çalışmasının sunacağı kuramsal çerçeveden öte, nüfus artış hızının yavaşladığı bir dönemde, konut stoğunun da gereksinimleri karşılayabilecek düzeyde bulunduğı

¹ Bağlum, Pursaklar, Saraykoy, Altınova, Esenboğa

² 1984 yılından sonra kentin yeni olumsuzluklarla büyümesine yol açan plan dışı gelişmelerin önüne geçecek bir nazım plan çalışması, 1989-1994 döneminde Prof.Dr. Raci Bademli’nin Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanı olarak görev yaptığı dönemde başlatılmış ancak plan onay aşamasına gelememiştir. Daha sonra bu çalışmanın verilerinin temel alındığı ve il bütününe genişletildiğı 2025 yılı hedefli bir plan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. 6,5 milyon nüfusa göre hazırlanan plan, il genelinde altı gelişme aksı belirleyerek, 2015 Yapısal Plan’a benzer bir yaklaşımla iş ve konut alanlarını merkezden farklı noktalara yaymayı hedeflemiştir. 1994 İmar Daire Başkanlığı görevini Bademli’den devralan Ö.Faruk Erciyes başkanlığında yeniden başlanan 1/50 000 ölçekli nazım plan çalışmaları 1999 yılında tamamlanarak “Ankara 2025 Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım İmar Planı” ve “Ankara 2025 Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım İmar Planı Raporu 1995-2025” görüş alınmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara iletilmiştir.

halde abartılmış bir nüfus projeksiyonuna dayanarak hazırlandığı öne sürülmüştür. Büyükşehir Belediyesi'nin yetki alanını oluşturan mücavir alan sınırı dışına ve 3030 Sayılı Yasa kapsamı dışında kalan belde belediyelerince (Pursaklar, Saraykoy, Bağlum, Altınova, Esenboğa, Yenikent) yapılan planlara müdahale edemeyen bu plan çalışması sonrası, daha önce “güneybatı koridoru” olarak speküle edilen alanda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Büyükşehir Belediyesi işbirliği ile 2 ayrı 1/50 000 ölçekli üst ölçek plan onaması yapılmıştır.

Bunlardan ilki, Güneybatı Ankara Gelişme Aksı'nda (Eskişehir-Konya yolu ve çevre otoyolu arasında kalan bölümde) 18.07.2001 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanan 1/50 000 ölçekli “Ankara 1990 Nazım Planı Kısmi Revizyonu” dur. Bu planla 2015 planlama çalışmaları kapsamında tanımlanan yıldız formundaki gelişme-desantralizasyon aksları (Eskişehir yolu Aksı - İncek, Taşpınar Aksı) ve bunlar arasındaki Atatürk Orman Çiftliği açılımı sağlayan havalanma koridorunu tanımlayan makroform büyük ölçüde yitirilmiştir. İkinci olarak, aynı aksta otoyol dışı olarak tanımlanan, Güneybatı Ankara Metropolitan İmar Planı ismiyle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 24.02.2004 tarihinde bir başka 1/50 000 ölçekli plan onaması yapılmıştır. Ancak Danıştay 6. Dairesi anılan planın yürütmesini 19.09.2006 gün ve E: 2005/875 sayılı kararı ile, “ölçeği 1/50 000 olmakla birlikte parçacı olması ve şehircilik ilkeleriyle bağdaşmaması” gerekçeleriyle durdurmuştur.

Merkezi yönetim tarafından onaylanan “çevre düzeni planları” da kentin bugünkü makro formunun gelişiminde etkili olmuştur. Bu planlar:

- Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı
- Kazan-Sarayköy Çevre Düzeni Planı
- Temelli-Malıköy Çevre Düzeni Planı
- Çubuk-Akyurt Çevre Düzeni Planıdır [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nca 31.08.1992 tarihinde, Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları içinde¹ onaylanan 1/25 000 ölçekli Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı, yaklaşık 27 400 ha'lık bir alanda 84 000 kişilik nüfus ataması öngörmüştü. Plan çeşitli tarihlerde yapılan değişiklikler sonucu son halini 24.01.2006 tarihli onayıyla almıştır. Planın son halinde yapılan değişiklikler, yoğunluk artışları ve kentsel kullanımların yayılması yönündeki kararlarla değiştirilme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Alanın tümü dikkate alındığında yaklaşık 3 k/ha'lık bir yoğunluğa sahip olduğu görülen planın yapılaşma dışı tutulan alanlar gözönünde bulundurulduğunda, yaklaşık 8 000 ha'a yayılan bir alanda nüfus ataması yaptığı görülmektedir. Bu da yaklaşık 10 k/ha'lık bir nüfus yoğunluğuna işaret etmektedir. Bölgenin özel çevre koruma niteliği ve hassas koruma zonu tamamlaması anlamında düşük yapı ve nüfus yoğunluğunun bir gerekçesi bulunmakla ve bu yaklaşımın kabul edilebilir bir yanı olmakla birlikte, planın hayata geçmesi sürecinde çok yaygın bir prestij konut dokusu olduğu görülmüştür. Bu çok yaygın gelişme dokusu, gerek kentsel altyapı hizmetlerinin dağıtımı ve oluşturulmasında önemli bir sorun oluşturabilmekte, gerekse, bölgenin hassas koruma zonu niteliğinden çok villalar ile anılan bir niteliğe bürünmesine neden olabilmektedir. Kentsel ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerinin de sadece bireysel ulaşım ile yapılabilmesi yönündeki bir seçmeyi de beraberinde getiren bu yaygın makro form önerisinin, özel çevreye komşu alanlardaki yayılma-saçaklanma sürecini de tetikleyen bir unsur haline geldiği söylenebilir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca, Kazan odağı ve İstanbul Yolu koridoru gelişimini kontrol edebilmek amacıyla 30.09.1993 tarihinde onaylanan 1/25 000 ölçekli Kazan-Sarayköy Çevre Düzeni Planı, ortalama 100 ve 150 k/ha konut yoğunlukları ile yaklaşık 175 000 kişilik bir nüfus ataması gerçekleştirmiştir. Kazan havzasındaki değerli tarım toprakları ve Ova Çayı geçişi ile de bir bütünlük sunan bu koridorda bir yandan korunması gerekli doğal ve çevresel değerlerin yitirilmemesi, diğer yandan da kentsel gelişmenin öngörüldüğü koridorun önerilen çalışma alanları ile birlikte, bir dizi kentsel işlevle yüklenmesi öngörülmüştür. Ancak bu plana karşın

¹ 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilen sınır

koridor boyunca yaşanan kentsel gelişme, bir yandan kaçak sanayi alanları ve diğer yandan da plan dışında bulunan tarım toprakları için önemli bir imar baskısı oluşturmuş görünmektedir. Koridor boyunca öngörülen bu gelişme, Kazan ilçe merkezinde onaylanan planlarda da yoğunluk artışlarının hazırlayıcısı olmuş, planın öngördüğü çalışma alanları ile iş-iskan ilişkisi kurması beklenen orta yoğunluklu konut bölgeleri hayata geçmezken, kaçak sanayi alanlarına ilaveten, köy yerleşik alanları çevresinde prestij konutları ve villa nitelikli yayılmalar gözlenmiştir. Bu haliyle, planın koridor boyunca oluşturulması hedeflenen gelişimi yönlendirmekte çok başarılı olamadığını, yeni baskı ve gelişme eğilimlerini de tetiklediği söylenebilir.

Temelli çevresi ve bu odağı kent merkezine bağlayan Eskişehir Yolu koridoru boyunca desantralizasyon öngörüsünü sağlama amacıyla yapıldığı ifade edilen 1/25 000 ölçekli Temelli-Malıköy Çevre Düzeni Planı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na 29.05.1997 tarihinde onaylanmıştır. Temelli odağı çevresinde sanayi ve çalışma alanları ile bunlarla ilişkili gecekondü önleme bölgeleri oluşturulması yönünde plan kararları getiren bu planın yaklaşık 221 500 kişilik bir nüfus ataması yaptığı tespit edilmiştir. Bu plan alanında daha sonra yapılan organize sanayi yer seçimleri doğrultusunda yeni sanayi ve organize sanayi alanları da ayrılmış olmakla birlikte, bölgede planlanan sanayi alanlarının tamamına yakınının henüz hayata geçmediği, gecekondü önleme bölgesindeki konutların son dönemde inşaatına başlandığı, bölgedeki konutların daha çok üst gelir yerleşimleri niteliği taşıma eğiliminde olduğu bu haliyle çalışma alanlarının iş-iskan ilişkisini sağlama anlamında sorunları bulunduğu görülmektedir. Bölgede bu plan dayanak alınarak Temelli Belediyesi'nce onaylanan planların ise, atanmış nüfusu 2 ila 3 katına kadar çıkarabilecek bir kapasite tanımladığını, üstelik bu planların bir etap dahilinde bütünlüklü olarak hayata geçmediğini, daha çok talep doğrultusunda prestij konutlara yönelik uygulamalar yapıldığını söylemek olasıdır. Bölgenin üst gelir grubu yerleşim talepleriyle önemli ölçüde speküle olduğu bu süreçte, planın çalışma, sosyal konut ve iş-iskan ilişkisi amaçlı bir desantralizasyon ve odak tanımlama ilkesinin hayata geçmediği, bölgede kentsel yayılma eğilimini destekleyen bir hareket görülmektedir.

Esenboğa havalimanı ve Çubuk, Çankırı karayolları güzergahında, önemli sanayi tesislerinin yer seçme eğiliminde bulunduğu bir koridor bulunmasına karşın bölge, Çubuk I Barajının su toplama havzasında bulunduğu için yıllarca kontrol altında ve yapılaşma dışı tutulmaya çalışılmıştır. Ancak, gerek bölgede Çubuk ve Akyurt gibi iki önemli ilçe merkezinin bulunması ve gerekse havza içinde Büyükşehir bütününden kopuk olarak kurulmuş belde belediyelerinin kurulmuş olması nedeniyle bir süre sonra havzanın kontrol edilmesi olanaklı olamamıştır. 5216 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihe kadar Büyükşehir sınırları dışında kalan bu bölge için, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 22.06.2000 tarihinde onaylanan 1/25 000 ölçekli Çubuk-Akyurt Planı ile bu dinamikler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu plan Akyurt, Çubuk, Altınova ve Esenboğa belediyelerini kapsamakta ve tüm bu yerleşimler için yaklaşık 205 000 kişilik nüfus ataması öngörmekteydi. Buna karşın, anılan belediyelerce bu plana uyumlu olarak yapılması gereken planların toplam nüfusunun yaklaşık 1 200 000 olduğu tespit edilmiştir. Bu plan onamaları ilgili kurumlarca kontrol altına alınamadığı gibi, bu alanlara benzer şekilde Büyükşehir sınırları dışında ve bu belediyelere bitişik Bağlum-Pursaklar ve Saray belediyelerinin plan onama ve uygulamaları da denetim dışı kalmış görünmektedir. Bu üç belediyenin yaklaşık 1 500 000 kişilik nüfus ataması getirdiği de gözönünde bulundurulduğunda Büyükşehir sınırı dışındaki en önemli gelişmelerin kuzey koridoru olarak da adlandırılabilir Çubuk Ovasında gerçekleştirildiği görülmektedir. Çubuk-Akyurt Çevre Düzeni Planı'nın ise bu gelişmeleri kontrol altına alamadığı ve bölgenin değerli tarım toprakları, su toplama havzalarının elden çıkmasına yol açan bir gelişmeye neden olmuştur [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

3.2.4. 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Dönemi

Kentin bir üst ölçek planı olmayışının yayılma ve saçaklanmayı tetiklediği gerek akademisyenler gerekse ilgili meslek odalarınca sürekli gündeme gelmiştir. Bu aşamada yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası belde belediyelerini Büyükşehir'e ilk kademe belediyesi olarak bağlayıp, kentin geniş etki alanı sayılabilecek bir bölgeyi, belediye sınırı içine dahil ederek bütüncül bir üst

ölçek plan yapma görev ve sorumluluğu tanımlaması, kent makro formunun sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesinde önemli bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır.

Yasa büyükşehir belediyelerine önemli iki görev vermektedir. Görevlerden ilki, bir yıl içerisinde büyükşehir belediyesinin yeni sınırlarının (yasada tanımlanan 50 kilometre yarıçaplı pergel yöntemi) kesinleştirilmesi ve İçişleri Bakanlığınca onaylanması, ikincisi ise büyükşehir belediye sınırlarının bütününe ilişkin 1/25 000 ölçekli nazım imar planının iki yıllık süre içerisinde tamamlanmasıdır.

Yasasının Geçici 1. maddesi gereğince, Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı'nın nazım imar planı çalışmalarına başlayabilmesi için öncelikle metropoliten alan sınırının belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yasanın Geçici 2. maddesinde belirtilen yöntemle 2 000 000- 5 000 000 nüfus ölçütünü sağlayan Ankara metropoliten kenti için 50 kilometrelik yarıçap esas alınarak sınır tespit çalışmalarına başlanmıştır.

Yasal sürecin zorunluluklarıyla yaşanan bu durumun bazı kısıtlılıkları vardı. Bu kısıtlılık, yetki alanının 4 misli artışına neden olan yerleşimlerin büyükşehir belediyesine eklenmesi ve büyükşehir belediyesinin bugüne kadar planlama açısından bu yerleşimlerle ilişkisinin olmayışydı. 3030 Sayılı Yasa döneminde 8 ilçe belediyesinden oluşan ve yaklaşık 200 000 hektarlık bir yetki alanına sahip olan Ankara Büyükşehir Belediyesi, yeni dönemde 50 kilometre yarıçaplık sınır içinde 850 000 hektarlık bir yetki alanına ulaşmıştı. Bu alan 8 ilçe belediyesine ilave 7 ilçe belediyesi, ve 21 ilk kademe belediyesinden oluşmaktaydı. Pursaklar, Temelli, Saray, Bağlum ve Kazan gibi merkeze yakın belediyeler Büyükşehir'e katılırken, Ankara metropoliten planlama çalışmaları açısından çok fazla gözönüne alınmayan Kalecik, Bala, Ayaş, Sinanlı, Yukarı Çavundur, Kesikköprü, Sirkeli gibi daha uzakta olan belediyeleri de kapsamaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesinin bu belediyelere ilişkin altyapılarının olmayışı, planlama çalışmalarına başlamadan önce bu belediyelerin onaylı imar planlarının gözden geçirilmesini gerekli kılmıştı.

Diğer bir kısıtlılık ise 1 yıl süre verilen belediye sınırlarının tespitiyle ilgili çalışmaların tamamlanmasında karşılaşılmıştı. Sınır içerisine hangi köylerin katılıp katılamayacağı uygulamada karşılaşılan başka bir sorundu. Aslında 5216 Sayılı Yasa altyapısı tamamlanarak yürürlüğe girmemişti. Bu nedenle uygulama safhasında ortaya çıkan sorunların çözümü için ek yönetmeliklerin çıkarılması gerekmişti. Sınıra dahil edilecek köylere ilişkin “*Eğer 50 kilometrelik yarıçap içerisine köyün bir parseli dahi giriyorsa, merkez dışarıda olmakla birlikte köy sınıra alınacaktır*” şeklinde İçişleri Bakanlığı’nca genelge yayınlanmıştır. Köy sınırları esas alınarak; ilçelerin sınırları köylerin sınırlarıyla, kentin sınırı da bu ilçelerin sınırlarıyla belirlenmiştir. Bir yıllık süreç içerisinde sınır tespit çalışması tamamlanarak İçişleri Bakanlığının onayına sunulmuştur. Ancak çemberin dışında olmasına rağmen İçişleri Bakanlığının kararıyla sınıra resen katılmalar da olmuştur¹.

Ancak büyükşehir belediyesi sınır tespit çalışmalarını tamamlarken konuyla ilgili 5390 Sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair” yasa yürürlüğe girmiştir. Yasa 5216 Sayılı Yasanın Geçici 2’nci maddesinin birinci fıkrası gereğince merkezleri büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan ilçelerin, büyükşehir belediye sınırları içine giren belediye ve köyleri ile ilgiliydi. Bu yasa, yayımı tarihinden itibaren iki yıl içinde belediye meclisi veya mahalle ihtiyar heyetinin kararı ve büyükşehir belediye meclisinin görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının onayıyla başka bir işleme gerek kalmaksızın, eski statüleriyle, büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılabilir” hükmüyle köylere belediye sınırından çıkma hakkı tanınmıştı. Bu köyler talep etmeleri durumunda, Büyükşehir’in uygun görmesi ve İçişleri Bakanlığın onayıyla sınırın dışına alınabilecekti. Haymana Oyaca’ya, Temelli’ye ve Kızılcahamam’a bağlı olan köyler bu kapsamdaydı. Ancak sürecin kısılması sınırların büyükşehir tarafınca netleştirilip kesinleşmesi nedeniyle köylerin çıkma talepleri ret edilmiştir. Ancak Haymana İlçesi Oyaca İlk kademe belediyesine bağlı “Türk Şerefli Köyü” davayı kazanarak büyükşehir belediyesi sınırından çıkmıştır [Doğanay, 2008].

¹ Kesik Köprü, Bezirhane ve Selametli Belediyeleri

Sınır tespit çalışmaları sonucunda Ankara Metropolitan Alanı; 15 ilçe, 21 ilk kademe belediyesi ile 740 mahalle ve 86 orman köyünden oluşan 850 000 ha'lık bir alanı kapsamıştır¹. Daha önce yaklaşık 200 000 ha'lık bir alandan 850 000 ha'lık bir alana ulaşan ve yetki ve sorumluluk alanı 4 kat büyüyen Ankara Büyükşehir Belediyesi İstanbul da dahil olmak üzere, sorumluluk alanı en geniş sınıra sahip belediye olmuştur. Sınır tespit çalışmalarının tamamlanmasıyla Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı, iki yıllık süre zarfında 1/25 000 ölçekli planlama çalışmalarına başlamış ve plan 2007 yılında tamamlanmış, onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

2023 Başkent Ankara Nazım İmar planı sektörel ana planları, havza bazındaki nazım imar planları tarif etmekte, afetlere yönelik önlemler ve kentsel tasarıma yönelik gerekliliklerin altını çizmektedir. Büyükşehirlere yeni bağlanan belediyelerin daha önce onayladıkları planlardaki sorunları teşhis ederek gerekli revizyon ve etapları tanımlamış, plan sonrası yapılacak program alanlarını ve uygulamayı yönlendirecek mekanizmaları kolaylaştırmayı hedeflemiştir.

Bu durum, 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı sonrası yapılacak işlerin çerçevesini de tanımlamıştır. Buna göre, 2023 yılının Ankara'sını tasarlamak, bu planın onaylanmasının ardından bitmiş bir planlama çalışması yerine aksine, bu planlama çalışması sonrası yapılacak diğer planlar, oluşturulacak programlar, program alanları, projeler ve bunlarla bütünleşen "sürecin tasarımı", bu planın kendisine tarif ettiği en önemli seçim ve yaklaşımı uygulamıştır. Bu sürecin tasarlanmasında, sektörel ana planlar, havza ve koridor bazındaki planlama çalışmaları, kavramsal projeler, afetlere yönelik önlemler, kentsel tasarıma yönelik gereklilikler, plan sonrası için izleme ve değerlendirme programları ile hazırlanmıştır.

Diğer bir yaklaşımı, meskun konut alanları ve yerleşik alanlar içerisinde giderek ağırlaşan ve ihmal edilen sorun alanlarını tespit edip, buna yönelik müdahale biçimlerini geliştirmesidir. Özellikle son 25 yılda, giderek artan biçimde yeni kentsel

¹ Planın onaylanmasının ardında 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 Sayılı Yasa uyarınca bu alanın yönetsel yapısı 16 ilçe, 237 mahalle ve 87 orman köyünden oluşmaktadır.

gelişme alanları bulmak ve yeni yerleşme alanları yaratmak için uygulanan planlama pratiği, kentsel yaşam içindeki sorunlardan, yerleşik alanlarda her geçen gün kronikleşen sorunsallardan koparılan planlama pratiği, kentlerdeki yaşam kalitesini arttıracak çözümler ve kentsel yaşamın sağlıklı bir niteliğe kavuşabilmesi gerekliliklerden uzaklaştırılmıştır. Ankara kentinin “batı koridoru”na açılımı kentsel gelişme sürecinin en stratejik kararlarından birini veren 1990 Nazım Planı’nın, düzenli ve düzensiz diye ikiye ayırdığı kentsel yerleşik alanlar, bir yandan yoğunlukları giderek arttırılmış onaylı planlar, bir yandan da gecekonduları “dönüştüren” ıslah imar planlarıyla yepyeni sorun alanları yaratan, güçleşen yaşam koşulları sunan ve müdahale sistematigi ve araçları yeterince geliştirilmeyen nitelikleriyle 2000li yıllara ulaşmıştır. Yaşama ve çalışma alanlarının her alanındaki bu sorunlara çözüm üretme aciliyeti, kentin temel önceliğinin yerleşik alanlar içindeki karmaşık sorunları belirleme, mekansal, sosyo-ekonomik eşitsizlikleri algılama, bunlara özel proje ve müdahale biçimleri geliştirme yaklaşımının, planın temel yaklaşımlarından birisi olmasını beraberinde getirmiştir. Bu yaklaşım, onaylı planları birer belge olarak plan üzerine işleyen ve adeta “onaylı planların kolajı” niteliğinde bir plan üretilmesi yerine, tüm bu planlara ve bu planlarla oluşmuş çevrelere müdahale edilmesini, sorunlu planların revizyonuna ilişkin ilkelerin geliştirilmesini, sorunlu kentsel yaşam alanlarına ilişkin yaşam kalitesini arttıracak, kentsel alt ve üstyapı sorunlarını çözebilecek farklı müdahale biçim ve önceliklerinin araştırılıp, üretilmesi yaklaşımının benimsenmesine yol açmıştır [Doğanay, 2008].

850 000 ha’lık bir büyüklüğü kapsayan planlama alanı, 6 temel “planlama bölgesi” olarak ele alınmıştır. Bu farklı koridor ve havzaların, kentin bütününe yönelik genellik ve ilişki biçimleri koparılmaksızın tespit edilen tüm dinamik ve özgünlükleri, bölgelerin birbirine karşı göreceli üstünlük ve eşitsizliklerinin belirlenmesine ve buna yönelik müdahalelerin geliştirilmesine yol açmıştır. Aynı anlayış, kent içindeki mahallelerin ulaşım ve sosyo-ekonomik ilişkileri açısından birliktelikler sundukları “bölgecikler”in de, 2015 Planı ve Ulaşım Ana Planı tespitlerinin güncellenmesi suretiyle belirlenmesini beraberinde getirmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki 740 mahalle ve 86 orman köyünden oluşan 826 birimin, 129 bölgecik içinde tanımlanarak analiz edilmesi, planlama bölgeleri içindeki sorun

ve eşitsizliklerin de detaylı olarak belirlenebilmesini sağlamıştır. Bu metodolojik yaklaşım, planın odaklandığı sorun alanlarına ilişkin temel seçmelerle de bütünleşmektedir.

Bu süreç, 5216 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle genişleyen Ankara Büyükşehir Belediye ve Mücavir Alan Sınırlarının tespitinin ardından, Ankara Büyükşehir Belediyesine yeni bağlanan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin, Büyükşehir bağlanmadan önce onayladıkları planlara yönelik ivedi müdahalelerin araştırılmasıyla ilk adımlarından birisini atmıştır. Ankara Metropolitan Alan Kent Bütününe bitişik, Çubuk-1 Barajı Su Toplama Havzası içinde, en değerli tarım havzalarından Çubuk Ovası üzerinde, Kavacık Memba Suyu kaynağı ve Ankara Çayı havzasında, Büyükşehir imar rejiminden kopuk belde belediyeleri olarak gelişmiş ve ülkenin 4. büyük kenti olabilecek büyüklükte bir nüfus projeksiyonu tanımlamış Pursaklar ve Saray Belediyelerince onaylanmış planlara, abartılı nüfus projeksiyonları, tarım ve su havzalarını yok etmesi ve kent bütünü gereklilikleri ile bağdaşmaması gerekçeleri ile müdahale edilmesi, Ankara kenti için oluşturulmaya çalışılan "yerleşme politikası" ve kentsel, çevresel, kültürel ve doğal değerlerin sürdürülebilirliği anlamında önemli bir fikir vermektedir. Planın benimsediği genel ilkeler şunlardır:

"Ankara kent bütününden kopuk olarak gelişmiş ve 5216 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyesine bağlanmış ilçe ve ilk kademe belediyelerince, tarım topraklarına, su havzalarına yayılan ve abartılı nüfus projeksiyonlarına konu olan plan ve uygulamaların, hangi tür, ölçek ve aşamada olursa olsun, sürdürülebilirlik, koruma, kent ve kamu kaynaklarını etkin değerlendirme, bilimsel-teknik gereklere oturma ilkeleri bağlamında revizyonunu gerçekleştirmek,

Kent makro formunun kompakt yapısı içinde kronikleşmiş sorun alanlarını tespit ederek, bu bölgelerde özgün müdahale biçimleri, sosyal program ve proje alanları tespit etmek, gerekli kentsel yenileme ve dönüşümleri, gereğinde afet öncelikli proje ve müdahaleleri gerçekleştirmek,

Kent bütünü içinde tespit edilen sorun alanları ve önerilen özel projeleri, bütüncül bir kentsel yenilenme için fırsat olarak yorumlayarak, kentsel dağılma-yayılmayı engelleyecek yapılaşmaları özendirmek,

Kentin gelişimine yön verecek tüm planlama ve uygulama çalışmalarında, kamu ve özel nitelikli yatırımlarda, kente ve çevresine etkilerini analiz edecek, kentsel kaynakları ve altyapı yatırımlarını verimli kullanacak, stratejik kentsel çevresel etki değerlendirmesi analizlerinin yapılmasını sağlamak,

Kentsel makro form içinde açık-yeşil alan sistemini temel bir unsur olarak kurgulayıp, kent için havalanma koridorları yaratmak, bu sistemi olası afetler için yaratacağı potansiyelleri bağlamında değerlendirmek,

Parçacı ve noktasal yayılmalarla kentin makro formunu yağ lekesi biçimine sokan eğilimleri engelleyecek, kamu kurumları, geniş alan kullanan entansif kullanışlar, açık yeşil alanlar vb. kullanım kararlarını, makro formun temel unsurları olarak tanımlamak,

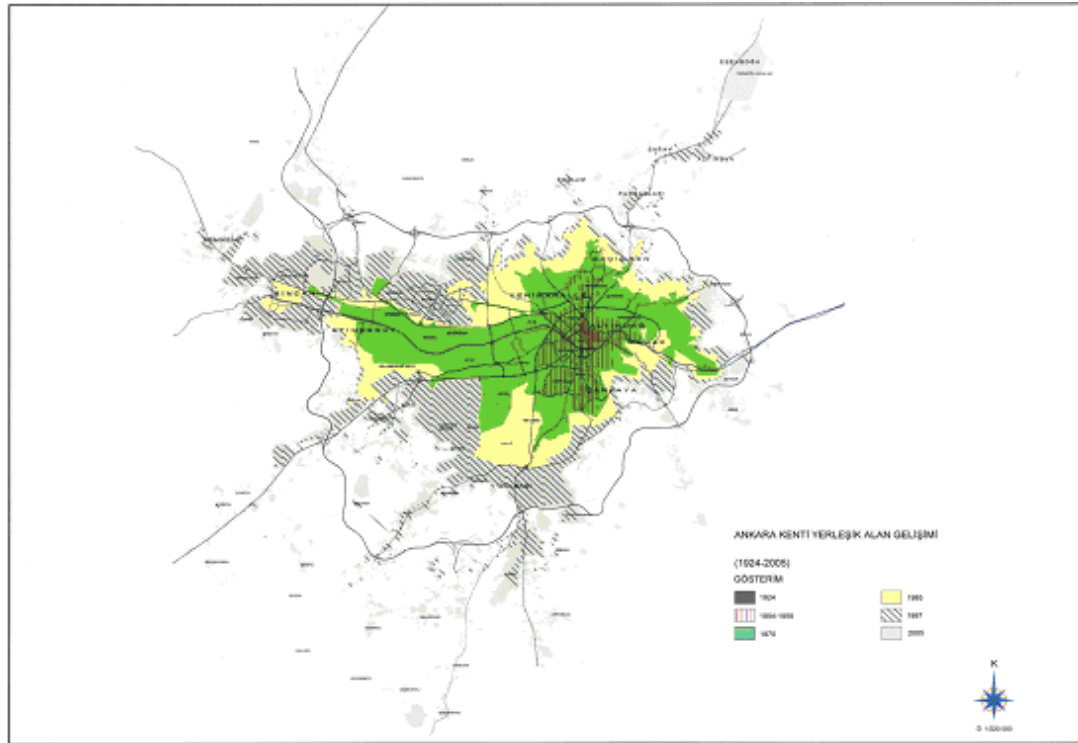
Karışık kullanımları (mixed use); kent makro formunun biçimlenişinde etkin olarak değerlendirilerek, gerilimleri azaltıp, sosyal bütünleşmeyi sağlayacak bir unsur olarak her ölçekteki planda etkin biçimde kullanmaktır” [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

3.3. Ankara Metropolitan Kenti Makro Formunun Biçimlendirmesine İlişkin Değerlendirme

Kentin makroformunun gelişiminin okunabilmesi anlamında kentte belirli dönemlerde yapılan arazi kullanım çalışmalarının tanımladığı kullanımlar ve sınırları değerlendirilmiştir. Kentte belirli aralıklarla yapılan planlama çalışmaları öncesinde gerçekleştirilen arazi kullanım çalışmalarının üst üste çakıştırıldığı, kentin mevcut yerleşik alanının gelişimi Harita 3.3’te gösterilmektedir.

1925 yılında onaylandığı ifade edilen Lörcher Planı için 1924 yılında yapılan arazi kullanım çalışması kentin kale ve bugün Ulus, Hacettepe adı verilen bölgeyle Gar arasındaki sınırlı yönelimini ortaya koymakta, kenti Yenışehir yönüne güneye sıçratan ve Gar çevresi ile bütünleştiren bir makro form öngörmüştür. Bu altyapıyı kullanan Jansen Planı ise, mevcut hali yaklaşık 300 ha olan kenti, 1500 hektarı bulan bir makro formla, kuzeyde bugünkü Aydınlikevler yakınlarına, batıda Bahçelievler’e, doğuda Cebeci’ye ve güneyde ise Çankaya sırtlarına dayandıran ve kentin bugünkü merkez bölgesini tanımlayan bir niteliğe kavuşturmuştur. Kentin aldığı çok hızlı göç ve büyüyen kent çevresindeki kaçak yapılaşma alanlarının Jansen Planı sınırlarını aşması ve kenti çevreleyen gecekondu alanlarının kente temel karakterini veren

unsurlar haline gelmesi, kentte bir makro formdan öte yağ lekesini andıran kendi çevresinde büyüme eğilimini başlatmıştır.

Harita 3.3. Ankara kenti yerleşik alan gelişimi [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007]

Kentin planlı alanlarına eklemlemeye çalışan bu gecekondü alanlarının oluşturduğu makro formüla 1952-54 yılları arasında kentin, Jansen Planının 1978 için öngördüğu 1.500 hektar alanın çok üzerine çıkararak yaklaşık 5700 hektarlık bir alana yayılmıştır. Yücel-Uybadin Planının 1987 yılı için yaklaşık 12 000 hektarı bulan bir alan için kentin kaçak yapılaşma alanlarının düzenlenmesi ve olası gelişme alanları olarak Etimesgut, Yenimahalle, Yıldız, Keçiören ve kuzeyinde öngördüğu büyüme seçeneği, daha sonra onaylanan Bölge Kat Rejimi Planı ile bulunduğu yerde yükselen ve yoğunlaşan bir merkez bölgesi oluşturması yanında, “ana çanak” adı verilen jeomorfolojik olarak yerleşmeye müsait alanlarda genişleme öngörmüştür.

Bugün kentin temel aktivitelerinin bulunduğu temel yoğunlaşma alanı haline gelen “ana çanak” içinde öngörülen büyüme ve yoğunlaşmaya karşın, hızlı göç ve yoğun

kaçak yapılaşma eğilimi, kentin 1970-1975 yılları arasında yaklaşık 22500 hektarlık bir alana yayılmasını ve bu yayılmanın yağ lekesi biçiminde kendi etrafına genişleme biçiminde sürmesine yol açmıştır. 1990 Ankara Nazım Planı, kentin batı koridoru boyunca topoğrafik çanak içinde desantralizasyonu ilkesini getirmiş ve motorlu taşıt ve toplu taşıma olanaklarının gelişmesine paralel, koridor boyunca çalışma ve yaşam alanları tasarlamıştır. Kentin 22500 hektardan yaklaşık 2 katı kadar bir alansal büyüklüğe ulaşmasını öngören bu makro form önerisi, ilk kez ana çanak dışına, jeomorfolojik ve topoğrafik koşullara en uygun ve düşük maliyetle yerleşilebilir alanlara büyüme öngörüsü içermektedir.

1985 yılında yapılan arazi kullanım çalışması ise, kentin yaklaşık 31 000 hektarlık bir büyüklüğe eriştiğini ve batı koridoru boyunca öngörülen desantralizasyonun hayata geçmeye başladığını göstermektedir. Kentin o dönem yaşadığı hava kirliliği için ana çanak dışına desantralizasyon öngörüsünde bulunan ve belirli odaklar tanımlayarak, yoğunlaşmanın getirdiği sorunları ısınsal koridorlar ve yeşil kamalar ile aşmaya çalışan 2015 Yapısal Plan Seması ise, daha sonra il olan Kırıkkale ile Polatlı, Temelli, Elmadağ, Kazan ve Ahiboz odaklarına ana yollar boyunca oluşan koridor gelişmeleri ile ulaşma hedefini benimsemektedir. Bu odak ve koridor gelişmeleri arasında çevre yolları oluşturarak, yeşil kuşak ve kamalar ile kentin havalanma koridorlarını da tanımlayacak biçimde gerçek ve planlı bir desantralizasyonla, işgücü-istihdam dengelerini sağlamayı öngören bu plan yaklaşık 210 000 hektarlık bir alanı kapsamaktadır [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

1997 yılında yapılan arazi kullanım çalışması ise, kentin 1985-1997 yılları arasında çok önemli bir yayılmayı yaşadığını göstermektedir. Bu yayılmanın altyapısı, 1990 ve 2015 planlama çalışmaları ile öngörülen koridor ve odaklar boyunca desantralizasyon kararı ile biçimlenmekle beraber, 1997 arazi kullanım çalışması, bir desantralizasyondan çok mevzi planlar ve parçacı onamalar ile odak ve koridorlar tanımlamaktan çok dağılma biçiminde bir yerleşme eğiliminin başladığına işaret etmektedir. Kentin yaklaşık 45 000 hektarlık bir alana yayıldığını tespit eden bu arazi kullanım çalışması, artan araç sahipliği ve bireysel ulaşım odaklı ulaşım seçimleri yanında, karışık kullanımlar içermeyen ve odaklar tanımlayan desantralizasyon

abalarından çok, sadece konut amaçlı prestij ağırlıklı plan kararlarının, kentsel yayılmayı hazırladığını da göstermesi açısından önemlidir [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı'nın hazırlanması sürecinde yapılan arazi kullanım çalışması kentin metropoliten cekirdeği ve yayılmasındaki detaylı tespitler yanında, Büyükşehir Belediyesine yeni bağlanan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin katılımıyla oluşan yeni sınırları ele alan bir çalışma niteğinde yapılmıştır. Ankara Valililiği merkez olmak üzere 50 km.'lik yarıçap baz alınarak tespit edilen Ankara Büyükşehir Belediye Sınırı yaklaşık 855 000 hektarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Metropoliten alana ilişkin arazi kullanımı Harita 3.4'te gösterilmektedir.

Bu sınırlar içinde yapılan arazi kullanım çalışması, 1997 yılı itibariyle yaklaşık 45 000 hektara yayılmış, metropoliten çekirdek olan merkez ilçelerdeki yerleşim alanlarının yaklaşık 61 000 hektarlık bir alana yayıldığını göstermektedir. Bu, 8 yıl içinde gerçekleşen yaklaşık %35'lik genişleme, 1985-1997 yılları arasındaki %50'ye yaklaşan ve 12 yıla yayıldığı görülen büyümeden farklı özellikler içermektedir. 1985-1997 yılları arasına göre daha az gibi görünen bu yayılma, 1997'ye kadar olan dönemde yerleşime açılarak ikamet edilir hale gelmiş, Eryaman, Batıkent, Elvankent, Sincan Gecekondur nleme Bölgeleri gibi kentin batı koridorunda yaklaşık 1.000.000 kişilik nüfusun yerleştiği yerleşim bölgeleri tanımlamayan, mevzi nitelikli az yoğun ve kopuk kopuk, bir kısmı da ikinci konut niteliğindeki konut alanlarından oluşmaktadır.

1985'te 2 300 000 dolaylarındaki kent nüfusunun 1997 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 2 984 000'e ulaşması da, kentin alan olarak genişlediği, 1985-1997 döneminde toplu konut alanları yaratan, gle artan nüfusun konut gereksinimlerini zezebilmeyi hedefleyen ve planlı olarak genişleyen bir Ankara'ya işaret etmektedir. Oysa 2000 yılı nüfusuna göre 3 300 000'e yaklaşan Ankara nüfusu, 1985-97 arasındaki nüfus artışının olmadığı bir Ankara'yı göstermekte, 1997-2005 döneminde kent nüfusunun bu biçim ve yoğunlukta artmadığını ve kentin aldığı g hızının düştüğü, gecekondu ve kaçak yapılaşma eğilimlerinin büyük ölçüde kontrol altına alındığını bir yapı içerisinde,

2005 yılı arazi kullanım çalışması verilerine göre, kentin metropoliten çekirdeği yaklaşık 61 000 hektara ulaşırken, 855 000 hektara ulaşan Büyükşehir sınırları içindeki yerleşik alanlar toplamı yaklaşık 80 000 hektar civarında gerçekleşmektedir. Önemli nüfus atamalarına sahip onaylı planları olan ve Büyükşehir belediyesine yaklaşık 300 000 kişilik bir nüfus ekleyen 28 belediye içindeki yerleşik alanlar ve bu belediyeler ile metropoliten çekirdek arasındaki kentsel kullanımların yaklaşık 22 000 hektarlık bir büyüklük kapsamaktadır. Bu belediyelerdeki genellikle orta ve düşük yoğunluklu konut alanları yanında ana yollar boyunca oluşan çalışma alanlarının oluşturduğu bu büyüklük içinde düzenli konut alanları yaklaşık 13 785, düzensiz konut alanları ise yaklaşık 9431 hektardır. [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

4. ANKARA METROPOLİTEN KENT ETKİSİNDEKİ YERLEŞİMLERİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ÇÖZÜMLENMESİNDE UYGULANAN YÖNTEM

Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerin dönüşüm sürecinin çözümlenmesi amacıyla yapılan çalışmanın yöntemi dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada yerleşimlerde dönüşümü ortaya koyan analizler ve analizlerin yapılmasında kullanılan değişkenler ortaya konulmuştur. Yöntemin ikinci aşamasında, Ankara metropoliten kentinin saçaklanma etkisindeki yerleşimler belirlenmiştir. Üçüncü aşamada belirlenen yerleşimlerde derinlemesine görüşme ve anket tekniği kullanılarak verilerin toplanması amaçlanmış, son aşamada ise toplanan veriler değerlendirilmiştir.

4.1. Analizler ve Analizlere İlişkin Değişkenler

1980 sonrasında Ankara metropoliten kenti saçaklanma etkisindeki yerleşimlerdeki değişimin/dönüşümün, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetlerin ve yerleşimlerin kentle ilişkilerinin analizinde;

- Yönetmel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapıdaki değişimin tarihsel süreçte (1980-2007 yılları arasında),
- Yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimin kentle ilişki kurma biçimlerinin mevcut durumda (2007 yılında)¹

ortaya konulması yöntemin birinci aşamasını oluşturmuştur.

Saçaklanma etkisindeki yerleşimlerdeki değişimin/dönüşümün, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetlerin ve yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimlerinin analizinde kullanılan değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenler aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

¹ Kentsel hizmetler ve kentle ilişki kurma biçiminde mevcut durum ortaya konulduğundan kesit analizi yapılmıştır.

Yönetsel yapıdaki değişim

Kamu yönetimindeki köy ve kent ayrımında TÜİK'in "il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları" tanımındaki yönetsel örgüt sınırları kullanılmaktadır. Buna göre metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin 1980 sonrası yönetsel statülerindeki (köy, mahalle, belediye) değişim incelenmiştir. Bu inceleme yerel yönetici görüşmelerinin ve yönetsel yapıyı değiştiren yasal düzenlemelerin değerlendirilmesiyle yapılmıştır.

Demografik yapıdaki değişim

Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde demografik yapıdaki değişim nüfus verileriyle analiz edilmiştir. Nüfustaki değişiminin analizinde, TÜİK'ten temin edilen¹ 1980-2007 yılları nüfus verileri kullanılmıştır. Nüfustaki değişim, nüfus büyüklüğü ve nüfus artış hızı değişkenleriyle değerlendirilmiştir. Ayrıca nüfus artışında göçün nedenleri sorgulanmış, göçe ilişkin değerlendirme yapılmıştır. 1985-2000 yılları arası için yapılan değerlendirmede TÜİK'ten sağlanan nüfusun doğum yeri verisi, 2007 yılına ilişkin değerlendirme ise hane halkı anket sonuçları kullanılmıştır.

Yerleşimlerin nüfuslarındaki değişim yerel yöneticilerle yapılan görüşmeler ve hane halkı anketleriyle değerlendirilmiştir. Yerel yöneticilerle yapılan görüşmede göçün nedenlerine ilişkin bilgiler değerlendirilmiş, hane halkı anketlerinden ise yerleşime geliş tarihi, yerleşime geliş nedeni ve yerleşimi tercih nedeni sorularından yararlanılmıştır.

¹ 2007 yılı nüfus sayım sonuçlarının açıklanmadığı dönemde yaşanan veri kısıtlılığı sağlık ocakları "ev tespit fişleri"nden yararlanılarak giderilmeye çalışılmış, ancak 2007 yılı nüfus sayım (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) sonuçlarının açıklanmasıyla bu kısıtlılık giderilmiş ve nüfus değişimine ilişkin değerlendirme TÜİK verilerine dayalı olarak yapılmıştır.

Ekonomik yapıdaki değişim

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde ekonomik yapıdaki değişim; tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan nüfusun oranının değişimi ile analiz edilmiştir. Bu değişiminin analizinde, 1985-2000 yıllarının değerlendirmesi TÜİK verileri, 2007 yılının değerlendirmesi ise yerel yönetici görüşmeleri ve hane halkı anket sonuçları kullanılarak yapılmıştır. Yerel yöneticilerle yapılan görüşmelerde; ekonomik yapıdaki değişimde özellikle tarım sektöründeki değişim sorgulanmıştır. Hane halkı anketlerinde ise hanedeki çalışan bireylerin hangi sektörde istihdam edildiklerine ilişkin sorulardan yararlanılmıştır.

Sosyal yapıdaki değişim

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde sosyal yapı; gelir düzeyi, sosyal güvence durumu, eğitim durumu, okullaşma oranı ile değerlendirilmiştir. Bu başlık altında ayrıca sosyal açıdan kentli yaşam tarzını analize yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu analizler sosyal yaşam başlığında değerlendirilmiş, bu amaçla kişisel gelişim çabaları kapsamında kitap dergi, gazete okuma, bilgisayar internet kullanımı, kursalar katılım faaliyetleri değerlendirilmiştir. Kitle iletişim araçlarını kullanma ve bu kullanımlardaki tercih edilen kanal ve program türü değerlendirilmiştir. Günlük yaşamda görüşülen kişiler, sinema, tiyatro, konser gibi sanatsal etkinliklere katılım durumları değerlendirilmiştir. Sivil topluma özgü kurumlara katılım ile kentsel hizmetler, belediye hizmetler hakkında bilgi sahibi olma, yerleşimlerin genel sorunları, yerel yönetimin belediye hizmetleri açısından etkinliğini sorgulama, yetersiz hizmetten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin girişim ile oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama gibi hanelerin katılım ve yönetim konusundaki hassasiyetleri değerlendirilmiştir.

Değerlendirmede hane halkı anketleri kullanılmış ve öznel bir değerlendirme yapılmıştır. Yerel yöneticiler ile eğitim ve sağlık kurumları yetkilileri ile yapılan görüşmelerde de yerleşimlerin sosyal yapısı, sosyal ve kültürel yaşama ilişkin

yapıları da sorgulanmıştır. Eğitim durumuna ilişkin değerlendirme TÜİK verileri (1985-2000 yıllarına kadar), 2007 yılına ilişkin değerlendirme ise sağlık ocaklarından alınan verilerle yapılmıştır.

Mekansal yapıdaki değişim

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapıdaki değişim; yasal ve yönetsel uygulamalar ve planlama çalışmalarının irdelenmesi ile yerel yönetici ve emlak alım-satım yetkilileri ile yapılan görüşmelerle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede yerleşime talebin nedenleri ve bu talebin gelişimi sorgulanmıştır. Yerleşimlerin imar durumu, arsa ve arazi fiyatlarındaki değişim, yoğunluklar incelenmiştir. Yerleşimlerde arsa arazi fiyatlarındaki değer artışına ilişkin değerlendirmede Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan temin edilen (1990-2006 yılları arası) emlak vergisine esas arsa ve arazi asgari m² birim değerleri kullanılmıştır. Bu amaçla Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan alınan ve arsa arazi m² birim değerlerinden oluşturulan bir veri seti oluşturulmuştur. 1990 yılı itibariyle elde edilen verilerden dört yılda bir yapılan beyan dönemlerine (1990, 1994, 1998, 2002, 2006) ilişkin olarak yerleşimlerdeki arsa ve arazi asgari m² birim değerlerindeki değişimin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yerleşimlerdeki “en düşük ve en yüksek mevki değerleri” beyan dönemleri yıllarında o yılın ortalama kur değerinden Amerikan Doları (\$) cinsinden hesaplanarak değer değişimleri incelenmiştir. Emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerle ise gerçekleşen emlak alım-satım kiralama değerleri ortaya konulmuştur. Mekanın tanımlanmasında yerleşimlerin yoğunlukları değerlendirilmiştir¹. Yoğunluklar gros yoğunluk olarak hesaplanmış ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile belirlenen Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki belediye ve mahalle sınırları esas alınarak yapılmıştır²

¹ Yerleşimlerin mahalle sınırları idari yapılanmadaki değişim nedeniyle parçalanmış bu nedenle 2008 yılındaki 5216 Sayılı Yasa ve sonrasındaki 5747 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle tanımlanan mahalle sınırları esas alınarak yoğunluk hesaplanmıştır.

² Bu sınırlar “Başar Bilgisayar Sistemleri Limited Şirketin'den” temin edilmiştir

Kentsel hizmetler

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde merkezi ve yerel yönetimlerce sağlanan kentsel hizmetlerden (teknik ve sosyal altyapı hizmetleri); eğitim, sağlık, kolluk, içme suyu, kanalizasyon, doğalgaz, çöp ve çevre temizliği, ulaşım, rekreatif ve kültürel amaçlı hizmetler ele alınmıştır. Değerlendirme yerel yönetici görüşmeleriyle yapılmıştır.

Kentle ilişki kurma biçimi

Metropolitan kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimi yerleşimlerden iş, eğitim, sağlık, ticari ve rekreatif amaçlı yapılan yolculuklar kapsamında hane halkı anketlerinde yer alan sorular aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede öncelikle metropolitan kent bölgelere ayrılmış ve bu bölgelemede 2023 1/25 000 Ankara Nazım İmar Planındaki “6 temel bölge” yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre 6 temel bölge aşağıdaki gibidir.

1. Merkez bölgesi, kentin merkezi iş alanları ve çevresi bulunmakta, ağırlıklı Altındağ ve Çankaya ilçeleri ile Yenimahalle ilçesinin küçük bir kısmı yer almaktadır.
2. Batı bölgesi Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ilçeleri olarak tanımlanan “Batı Koridoru”; Batıkent, Eryaman, Sincan Gecekondü Önleme Bölgesi ve Organize Sanayi Bölgesi ile bunlara eklenen Kazan Koridoru ve Ayaş İlçesini kapsamaktadır.
3. Güneybatı bölgesi, Eskişehir Yolunun temel omurga olduğu, Çankaya, Yenimahalle ve Gölbaşı ilçelerinin bir bölümünün kaldığı ve Temelli’yi içine alan bölgeyi kapsamaktadır.
4. Güney bölgesi, kentin ağırlıklı Konya Yolu üzerinde gelişen alanlarını kapsamaktadır. Çankaya ilçesinin bir bölümü ile Gölbaşı ve Bala ilçelerini kapsamaktadır.

5. Doğu bölgesi, Mamak, Elmadağ ve Kalecik ilçelerini kapsamaktadır.

6. Kuzey bölgesi, Esenboğa-Çankırı Yolunu omurga olarak alan Çubuk Havzası olarak nitelenen Altındağ, Keçiören, Çubuk ve Akyurt ilçeleri ile bu alanlar içinde kurulmuş ilk kademe belediyelerinin oluşturduğu alanı kapsamaktadır.

Bu yaklaşımla hanedeki bireylerin yaptıkları yolculukların yeri “yerleşim içi”, “yakın çevre” ve “merkez, kuzey, güney, doğu, batı, güneybatı” olmak üzere 8 grupta toplanmıştır.

4.2. Alan Çalışması Yapılacak Yerleşimlerin Belirlenmesi

Alan çalışmasının gerçekleştirileceği yerleşimlerin belirlenmesi amacıyla yerleşimlerin nüfus artış hızları değerlendirilmiştir. Nüfus değişiminin analizi Türkiye İstatistik Kurumu nüfus sayım verileri “nüfus artış hızları” ile değerlendirilmiştir. 1980-2000¹ yılları arası dönemde Ankara İlının ilçe, bucak ve köy nüfuslarının yer aldığı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Oluşturulan veri tabanından TÜİK’in kullandığı nüfus artış hızı hesaplama yöntemiyle² yerleşimlerin nüfus artış hızı dört dönem için (1980-1985, 1985-1990, 1990-1997, 1997-2000) hesaplanmıştır. TÜİK Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı Nüfus ve Demografi Grup Sorumlusuyla yapılan görüşmede “sayım dönemlerinde nüfus artış hızının kırsal alanda %10’un, kentsel alanda %20’nin üzerindeki yerleşimlerin, nüfus artış hızındaki değişim nedeniyle suni ya da problemli alanlar olarak görülebileceği” yaklaşımı esas alınmıştır.

¹ Çalışmanın bu aşamasında 2007 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sayım sonuçları henüz açıklanmadığından bu veri tabanı 1980-2000 yılları verilerini kapsamaktadır.

² Nüfus artış hızı, iki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1000 nüfus için yıllık artan nüfus olarak tanımlanmakta ve doğal artış bağıntısı ($P_{n+t} = P_n * e^{rt}$) ile hesaplanmaktadır. Burada;

P_n : n tarihindeki (dönem başındaki) nüfus

P_{n+t} : n+t tarihindeki (t yıl sonra) nüfus

e: Logaritma

r: Yıllık nüfus artış hızı

t: İki tarih arasındaki süre (yıl olarak)

açıklanmaktadır [TÜİK, 2000].

Nüfus sayım dönemlerinin en az birinde %10 ve üzeri nüfus artış hızına sahip yerleşimler belirlenmiştir. Bu yerleşimlerin 5216 Sayılı Yasa ile tanımlanan Ankara Metropolitan Alan sınırları içerisinde yığıldığı görülmüş ve tezin alan çalışmanın çerçevesi Ankara Metropolitan Alan sınırlarıyla sınırlandırılmıştır. Ancak bu alan içinde kalan, kentin çekirdek bölgesi ve 1980li yıllarda kentsel nüfusa/alana dahil edilen ve kentle bütünleştiği varsayılan yerleşimler (Dikmen, Karakusunlar, Karapürçek, Elvan, Eryaman, İmrahor, Ovacık, Ergazi ve İvedik mahalleri gibi) alan çalışmasının kapsamı dışında bırakılmıştır. Alan çalışmasının çerçevesini oluşturan Ankara Metropolitan Alan sınırı içinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediye yasasıyla kentsel nüfusa ve alana dahil edilen belde belediyesi statüsünde olan ancak ilk kademe belediye statüsüne geçirilen (21 adet) yerleşim ve daha önce köy statüsünde olan mahalleler (218 adet) ve 86 orman köyü bulunmaktadır.

Ankara Metropolitan Alan Sınırı içinde beş dönemlik sayım yılları¹ (1980-1985, 1985-1990, 1990-1997, 1997-2000, 2000-2007) esas alınarak kırsal karakterli yerleşimlerde en az bir dönem içerisinde nüfus artış hızı “%10 ve üzeri” olan yerleşimler kapsama dahil edilirken diğer yerleşimler kapsam dışı bırakılmıştır. Bu analizle belirlenen 68 yerleşim Çizelge 4.1’de verilmektedir.

Nüfus gelişiminin tek ölçüt olarak yetersiz olabileceği düşüncesiyle metropolitan kentin saçaklanma etkisinde kalan yerleşimlerin belirlenmesi amacıyla Ankara’nın genelinde/ alt bölgelerinde uzmanlaşmış emlak alım-satım yetkilileriyle görüşmeler yapılmıştır. Emlak alım-satım yetkililerinin emlak el değiştirme fiyatlarındaki değişim ve arsa satışlarına ilişkin durumu gözeterek yaptıkları değerlendirmelerde Ankara metropolitan kentinin saçaklanma etkisinde kaldığı varsayılan 72 yerleşim belirlenmiştir.

Nüfus artış hızı analizi ve emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerle belirlenen yerleşimlerden oluşan iki grup oluşmuştur. Bu gruplar içerisinde her iki

¹ Bu aşamada 2007 yılına ilişkin Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarının açıklanmasıyla alan araştırması çerçevesindeki yerleşimlerin 2007 nüfusları da değerlendirmeye katılmıştır.

ölçütü sağlayan ortak yerleşimler bulunurken, her iki grupta yer alan farklı yerleşimlerde tespit edilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki aşamasında nüfus artış hızı ölçütüyle belirlenen 68, emlak alım-satım yetkilileri görüşleriyle belirlenen 72 yerleşimden her iki ölçütü sağlayan ortak yerleşimlerin seçilmesi yöntem olarak kullanılmıştır. Bu seçimle 30 yerleşim belirlenmiş ve alan araştırmasının örneklerini oluşturmuştur. Bu yerleşimler Çizelge 4.1’de görülmektedir.

Çizelge 4.1. Nüfus değişim analizi, emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmeler doğrultusunda belirlenen yerleşimler

Yerleşimin ilçesi	Yerleşimin adı	Nüfusu % 10 ve üzerinde artan yerleşimler	Emlak alım-satım yetkililerinin değerlendirmesi ile seçilen yerleşimler	İki ölçütü sağlayan yerleşimler
Altındağ	Karacören	+	+	√
	Tatlar	+		
	Altınova	+	+	√
Çankaya	Beytepe	+	+	√
	Karataş	+		
	Yakubabdal	+	+	√
Etimesgut	Bağlıca	+	+	√
	Yapracık		+	
Gölbaşı	Ballıkpınar	+	+	√
	Gökçe höyük	+	+	√
	Hacıhasan		+	
	Hacılar		+	
	Hacımuratlı		+	
	İncek	+	+	√
	Karaoğlan		+	
	Kızılcaşar	+	+	√
	Oğulbey		+	
	Örencik	+	+	√
	Taşpınar		+	
	Tuluntaş		+	
	Velihimmetli		+	
	Yağlıpınar	+	+	√
	Yavrucak		+	
	Yaylabağ	+	+	√
	Yurtbeyi		+	
	Karagedik		+	
	Ahiboz		+	
	Günalan	+	+	√
	Bezirhane	+	+	√
	Mahmatlı	+	+	√
	Selametli	+	+	√

Çizelge 4.1. (Devam) Nüfus değişim analizi, emlak alım-satım yetkililerle yapılan görüşmeler doğrultusunda belirlenen yerleşimler

Yerleşimin ilçesi	Yerleşimin adı	Nüfusu % 10 ve üzerinde artan yerleşimler	Emlak yetkililerinin değerlendirmesi ile seçilen yerleşimler	İki ölçütü sağlayan yerleşimler
Keçiören	Bağlum	+	+	√
	Kösrelik	+		
	Sarıbeyler	+		
	Saray	+	+	√
	Pursaklar	+	+	√
Mamak	Gökçeyurt		+	
	Kıbrıs	+	+	√
	Kızılca		+	
	Kusunlar	+	+	√
	Ortaköy		+	
	Bayındır		+	
Sincan	Saraycık	+	+	√
	Tatlar	+		
	Yeniçimşit	+	+	√
	Yenipecenek		+	
	Yenikayı		+	
Yenimahalle	Alacaatlı	+	+	√
	Aşağıyurtçu		+	
	Balkuyumcu		+	
	Çayyolu	+	+	√
	Dodurga	+	+	√
	Karacakaya		+	
	Memlik		+	
	Susuz	+	+	√
	Şehitali		+	
	Yakacık	+	+	√
	Yukarıyurtçu		+	
	Yuva		+	
Akyurt	Balıklıhisar		+	
	Büğdüz		+	
	Doğanoluk		+	
	Güzelhisar		+	
	Karayatak	+		
	Kızık		+	
Ayaş	Bayram	+		
	Evcı	+		
Bala	Yeniköy	+		
	Üçem	+		
	Karaali	+		

Çizelge 4.1. (Devam) Nüfus değişim analizi, emlak alım-satım yetkililerle yapılan görüşmeler doğrultusunda belirlenen yerleşimler

Yerleşimin ilçesi	Yerleşimin adı	Nüfusu % 10 ve üzerinde artan yerleşimler	Emlak alım-satım yetkililerinin değerlendirmesi ile seçilen yerleşimler	İki ölçütü sağlayan yerleşimler
Çubuk	Aşağıçavundur		+	
	Çitköy	+		
	Gökçedere		+	
	Susuz	+		
	Esenboğa	+		
	Dumlupınar		+	
	Kızılca		+	
	Yenice	+	+	√
	Sirkeli	+		
	Abadan	+		
Elmadağ	Aşağıkamyşlı	+		
	Kuşçuali	+		
	Lalahan		+	
	Yeşildere		+	
Haymana	İkizce	+		
Kalecik	Gölköy	+		
	Kızılkaya	+		
	Tavşancık	+		
Kazan	Bitik			
	Dağyaka	+		
	Fethiye	+		
	İmrendi		+	
	Kumpınar	+		
	Saray		+	
	Güvenç	+		
	İnceğiz			
	İne	+		
	Kılıçlar	+		
	Kınık			
Kızılcahamam	Aşağıadaköy	+		
	Çavuşlar	+		
	Çeçtepe	+		
	Pazar	+		
Polatlı	Temelli	+	+	√
	Beyobası		+	
	Girmeç	+		
	Malıköy		+	
	Türkobası		+	

4.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veriler TÜİK, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, Ankara Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeleri ¹, ilk kademe belediyeleri ve muhtarlıklar olmak üzere diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanmıştır. Sosyal, kültürel ve ekonomik yapıdaki değişimlerin saptanmasına yönelik ise; ilgili kamu kurum/kuruluşları ile derinlemesine görüşme ve hane halkıyla anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır.

Gelinen noktada metropoliten kentin saçaklanma etkisinde olduğu 4.2. bölümde detaylı olarak anlatılan yöntemle ortaya konulan kırsal/kentsel niteliklere sahip 30 yerleşim belirlenmiştir. 30 yerleşimin toplam nüfusu 2007 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre “181 140” kişidir.

Hane halkı anketlerinin yapılmasında evren büyüklüğünden (181 140 nüfus büyüklüğü) %95 güven aralığında (0.05 örnekleme hatası) örnek büyüklüğü hesaplanarak yapılacak anket sayısı belirlenmiştir. Buna göre;

Anket sayısı, $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)} + t^2pq$ bağıntısından hesaplanmıştır

n: Örnek büyüklüğü

N: Evren büyüklüğü

d: Örnekleme hatası

p: İncelenen olayın oluş sıklığı

q: İncelenen olayın olmayış sıklığı

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer ² [Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004].

¹ Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle İlçe Belediyeleri

² Burada p ve q değerlerinin 0.5 olarak seçilmesi örneklem büyüklüğünün sayısını artırırken, t değeri ise 0.05 yani %95 anlamlılık düzeyi için tablolardan bulunan 1.96 sayısı olarak formüle konur.

Yukarıda belirtilen yöntem ile yapılan hesaplama sonucunda yapılacak anket sayısı “384” olarak belirlenmiştir. Her bir yerleşimde yapılacak anket sayısı ise “olasılıklı olmayan örnekleme” yöntemlerinden “kotalı örnekleme yöntemi” ile belirlenmiştir.

Olasılıklı olmayan örnekleme evreni temsil etmek amacıyla seçilecek örneğe girecek birimlerin tesadüfî olarak seçilemeyip araştırmacının kendi inisiyatifi ile seçtiği birimlerden oluşan örneklemedir. Olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden kotalı örnekleme yöntemi ise araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacının öngördüğü belirli değişkenlere göre sınıflandırılır. Araştırmacı seçtiği değişkenler açısından evreni benzer alt gruplara ayırır. Çalışacağı birim sayısını da kendi olanakları çerçevesinde saptar. [Karasar, 1999; Aziz, 2003].

Bu yaklaşım doğrultusunda örnek yerleşimler nüfus büyüklüklerine göre (20 000, 20 000- 5000 arası, 5 000-2 000 arası ve 2 000’nin altı) alt gruplara ayrılmış, bu yerleşimler kente farklı uzaklıklarda ve farklı coğrafi konumlarda gruplandırılmıştır. Alan çalışmasının evrenini oluşturan 30 yerleşimin toplam nüfusu 181 140’dır anket yapılacak kişi sayısı (örneklem büyüklüğü) ise 384 kişi olarak belirlenmiştir. 384 anketin her bir yerleşimde uygulama sayısı yerleşimlerin nüfus büyüklükleri ile doğru orantılı olarak dağıtılmıştır. Yerleşimlerde yapılması planlanan hane halkı anket sayısı Çizelge 4.2’de verilmektedir.

30 yerleşimden evreni temsil edecek örneklerin seçilmesi planlanmış ve bu örneklerin kentin tüm akslarında konumlanması amaçlanmıştır. Buna göre örnek yerleşimlerin belirlenmesinde yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları, 2007 nüfus büyüklükleri ve 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızları ölçütleri kullanılmıştır. Çalışmanın alan araştırması kapsamında yerleşimler kuzey yönünde (5), güney yönünde (5), güney batı yönünde (9), doğu yönünde (2), batı yönünde (2), kuzeybatı yönünde (2), kuzeydoğu yönünde (1), güneydoğu yönünde (1) adet olmak üzere konumlanmıştır. Her aksta çözümleme yapılması amaçlandığı için elemanın örnek sayısının ikiden fazla olduğu akslar üzerindeki yerleşimlerden yapılması planlanmıştır. Bu akslar kuzey, güney ve güneybatı yönlerinden oluşmaktadır.

Çizelge 4.2. Yerleşimlerde yapılması planlanan hane halkı anket sayısı

Yerleşimin adı	2007 nüfusu	Planlanan anket sayısı
Pursaklar	64197	136
Bağlum	21147	45
Saray	11537	24
Yakacık	9019	19
Kıbrıs	9704	21
Çayyolu	8590	18
Temelli	8280	18
Saraycık	7732	16
Yakubabdal	4506	10
Dodurga	4225	9
Selametli	3447	7
Susuz	3274	7
Altınova	3264	7
Alacaatlı	3068	7
Bezirhane	2612	6
Karacören	2602	6
Gökçehöyük	2247	5
İncek	2222	5
Yenice	1586	3
Beytepe	1401	3
Yeniçimşit	1230	3
Örencik	1115	2
Kızılcaşar	779	2
Mahmatlı	778	2
Kusunlar	648	1
Bağlıca	634	1
Ballıkpınar	525	1
Yaylabağ	390	1
Yağlıpınar	290	1
Günalan	91	1
Toplam	181140	384

Aynı aks üzerinde bulunan yerleşimlerden 2007 yılı nüfusu büyük olanlar, 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı yüksek olanlar ile konum olarak kent merkezine uzak olanlar arasından seçim yapılmasına karar verilmiştir. Konum olarak kent merkezine en yakın olan ancak nüfusu azalan yerleşimleri temsil eden yerleşimlerin örnek yerleşimlere dahil edilmesi planlanmıştır. Yerleşimler arasından seçilen ve elenen yerleşimler Çizelge 4.3'te verilmekte, seçilme ve elenme durumları ise aşağıda açıklanmaktadır.

Alacaatlı konum olarak Ankara'nın güney batısında konumlanmakta ve belirlenen örnek yerleşimlerden Çayyolu, Dodurga ile aynı aks üzerinde bulunmaktadır. 2007 yılı nüfus büyüklüğü, 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından bakıldığında; Çayyolu (8590, %15,4, 20 km), Dodurga (4225, %21,7, 24 km) Alacaatlı (3068,%9,8, 20km) durumdadır. Nüfus büyüklüğü, nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından değerlendirildiğinde Çayyolu ve Dodurga'nın seçilmesi, Alacaatlı'nın ise elenmesi uygun görülmüştür.

Bezirhane, Mahmatlı, Günelan, Yağlıpınar konum olarak Ankara'nın güneyinde konumlanmakta ve belirlenen örneklerden Selametli, Gökçe höyük, Örencik ile aynı aks üzerinde bulunmaktadır. 2007 yılı nüfus büyüklüğü, 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından bakıldığında; Selametli (3447, %9,4, 58 km) Bezirhane (2612, %3,1, 57 km), Gökçe höyük (2247, %15,4, 36km), Örencik (1115,%5,6, 20km), Mahmatlı (778, % -14, 50km), Günelan (91, %-12,3, 46km) ve Yağlıpınar (290, %-2,3, 36km) durumdadır. Nüfus büyüklüğü, nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından değerlendirildiğinde Selametli, Gökçe höyük ve Örencik'in seçilmesi, Bezirhane, Mahmatlı, Günelan ve Yağlıpınar'ın ise elenmesi uygun görülmüştür.

Karacaören ve Yenice konum olarak Ankara'nın kuzeyinde konumlanmakta ve belirlenen örneklerden Pursaklar, Bağlum, Saray ile aynı aks üzerinde bulunmaktadır. 2007 yılı nüfus büyüklüğü, 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından bakıldığında; Pursaklar (64197, %11,9,12km), Bağlum (21147, %6,9,14km), Saray (11537, %14, 20km), Karacören (2602, %2,2, 15km) ve Yenice (1586, %0, 26km) durumdadır. Nüfus büyüklüğü, nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından değerlendirildiğinde Pursaklar, Bağlum ve Saray'ın seçilmesi Karacaören ve Yenice'nin elenmesi uygun görülmüştür.

Kızılcaşar, Ballıkpınar konum olarak Ankara'nın güney batısında konumlanmakta ve belirlenen örneklerden İncek ile aynı aks üzerinde bulunmaktadır. 2007 yılı nüfus büyüklüğü, 2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından bakıldığında; İncek'in (2222, % 2, 23km), Kızılcaşar (779, %3, 16km) ve

Ballıkpınar (525, %0,1, 32km) durumdadır. Nüfus büyüklüğü, nüfus artış hızı ve kent merkezine uzaklıkları açısından değerlendirildiğinde İncek'in seçilmesi, Kızılcaşar ve Ballıkpınar'ın elenmesi uygun görülmüştür.

Çizelge 4.3. Alan çalışmasının evrenini oluşturan yerleşimler

Yerleşimin adı	2007 Nüfusu	2000-2007 yılları arası nüfus artış hızı (%)	Coğrafi Konum	Kent merkezine uzaklığı	Seçilme durumu
Pursaklar	64197	11,9	Kuzey	12 km	Seçildi
Bağlum	21147	6,9	Kuzey	14 km	Seçildi
Saray	11537	14	Kuzey	20 km	Seçildi
Kıbrıs	9704	3,1	Doğu	17 km	Seçildi
Yakacık	9019	2	Kuzey batı	15 km	Seçildi
Çayyolu	8590	15,4	Güneybatı	20 km	Seçildi
Temelli	8280	10,6	Güneybatı	55 km	Seçildi
Saraycık	7732	1,4	Batı	35 km	Seçildi
Yakubabdal	4506	9,2	Güneydoğu	17 km	Seçildi
Dodurga	4225	21,7	Güneybatı	24 km	Seçildi
Selametli	3447	9,4	Güney	58 km	Seçildi
Susuz	3274	10,8	Kuzeybatı	27 km	Seçildi
Altınova	3264	2,5	Kuzeydoğu	22 km	Seçildi
Alacaatlı	3068	9,8	Güneybatı	20 km	Elendi
Bezirhane	2612	3,1	Güney	57 km	Elendi
Karacaören	2602	2,2	Kuzey	15 km	Elendi
Gökçe höyük	2247	15,4	Güney	36 km	Seçildi
İncek	2222	2,0	Güneybatı	23 km	Seçildi
Yenice	1586	0	Kuzey	26 km	Elendi
Beytepe	1401	-24,4	Güneybatı	13 km	Seçildi
Yeniçimşit	1230	1,6	Batı	30 km	Seçildi
Örencik	1115	5,4	Güney	20 km	Seçildi
Kızılcaşar	779	3,3	Güneybatı	16 km	Elendi
Mahmatlı	778	-14	Güney	50 km	Elendi
Kusunlar	648	1,7	Doğu	16 km	Seçildi
Bağlıca	634	-5,6	Güneybatı	22 km	Seçildi
Ballıkpınar	525	0,1	Güney batı	32 km	Elendi
Yaylabag	390	-0,3	Güneydoğu	16 km	Seçildi
Yağlıpınar	290	-2,3	Güney	36 km	Elendi
Günelan	91	-12,3	Güney	46 km	Elendi

Yerleşimlerde son dönemlerdeki nüfus büyüklüğü ve nüfus artış hızları dikkate alınarak bir eleme yapılırken, son dönemde nüfusu azalan yerleşimleri temsil edecek yerleşimlerden de örnek seçilmesi düşünülmüş, bu amaçla nüfusu azalan yerleşimlerden kent merkezine en yakın yerleşimler seçilmiştir. Bu yerleşimler Beytepe (13km) , Bağlıca (22km) ve Yaylabag'dır (16km).

30 yerleşimdeki nüfusa (181 140) göre belirlenen 384 adet hane halkı anket sayısı 9 yerleşimin elenmesiyle 362'ye inmiştir. Ancak nüfusu 5000'in altındaki

yerleşimlerde 1-5 arasında değişen anket sayısının yetersiz kalabileceği düşünülmüş ve bu nedenle nüfusu 5000'in altındaki yerleşimlerde örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde güven aralığı arttırılmıştır. Bunun sonucunda nüfusu 5000'in altında olan yerleşimlerde 10'ar adet hane halkı anketinin yapılması uygun görülmüştür. Bu durum ilave 65 adet anketin daha yapılmasını gerektirmiştir. Sonuçta gelinen noktada "427 adet hane halkı" anketinin yapılması uygun görülmüştür. 21 yerleşimde uygulanan hane halkı anket sayısı Çizelge 4.4'de verilmektedir.

Verilerin toplanmasında görüşme ve anket tekniği kullanılmış ve bu amaçla yerel yöneticiler, kurum/kuruluş yöneticileri ve hane halkı görüşmelerinde kullanılmak üzere görüşme ve anket formları hazırlanmıştır. Görüşme ve anket formları öncelikli olarak bir pilot çalışmayla test edilmiş, pilot çalışma sırasındaki kısıtlılıklar dikkate alınarak görüşme ve anket formları çalışma alanının bütününe uygulanmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Görüşme ve anket formları ekler bölümünde verilmiştir. Görüşme ve anket formlarında yer alan konu başlıkları şöyle özetlenebilir:

Yerel yönetim görüşme formunda yer alan soru başlıkları: Yerleşime ilişkin genel bilgiler, demografik yapı, ekonomik yapı, mevcut kentsel hizmetler (sosyal donatı ve teknik altyapı), yerleşimin gelişme dinamikleri, yönetsel yapıya ilişkin görüşler, yerleşime ilişkin genel görüşler başlıklarında toplanmıştır.

Hane halkı görüşme formunda yer alan soru başlıkları: Kişisel bilgiler, ekonomik durum, konut ve yaşam çevresi bilgileri, kent içi hareketlilik, sosyo-kültürel ve rekreatif etkinliklere katılma, kentsel hizmetler ve katılım başlıklarında toplanmıştır.

Çizelge 4.4. Yerleşimlerde uygulanan hane halkı anket sayısı

Yerleşimin adı	2007 nüfusu	Örneklem sayısının dağılımı	Uygulanan görüşme sayısı
Pursaklar	64197	136	136
Bağlum	21147	45	45
Saray	11537	24	24
Kıbrıs	9704	21	21
Yakacık	9019	19	19
Çayyolu	8590	18	18
Temelli	8280	18	18
Saraycık	7732	16	16
Yakubabdal	4506	10	10
Dodurga	4225	9	10
Selametli	3447	7	10
Susuz	3274	7	10
Altınova	3264	7	10
Gökçe höyük	2247	5	10
İncek	2222	5	10
Beytepe	1401	3	10
Yeniçimsit	1230	3	10
Örencik	1115	2	10
Kusunlar	648	1	10
Bağlıca	634	1	10
Yaylabağ	390	1	10

4.4. Verilerin Değerlendirilmesi

TÜİK, Gelir İdaresi Başkanlığı ve Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'nden elde edilen verilerin (nüfusun sosyo ekonomik göstergeleri, arsa-arazi fiyatlarına ilişkin veriler) artış/azalışı değerlendirilmiştir. Yerel yöneticiler ve kurum/kuruluş yöneticileriyle yapılan görüşmelerde sözlü bilgiler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Hane halkı anketleri (427 adet) SPSS 16.0 programı kullanılarak dökümleri tamamlanmıştır. Bu kapsamda toplanan verilerin analizinde tüm çalışma alanını ele alan ve daha sonra yerleşimleri tekil olarak inceleyen, yerleşimlerin özelliklerini ortaya koyan dağılımların elde edilmesi, değerlendirmelerin yapılmasında ise çapraz tablo analiz yöntemi kullanılmıştır. Çapraz tablo analiz yönteminde ki-kare testi¹ kullanılmıştır.

¹ Ki - Kare Bağımsızlık Testi iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ şartını karşıladığı durumda değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenebilir.

5. ALAN ÇALIŞMASI ve BULGULARI

Bu bölümde Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan kır ve kent dokusunu bir arada bulunduran kentin gelişme alanlarındaki yerleşimlerin yapısal bileşenleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda; yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapıdaki değişim, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimi değerlendirilmiştir. Değerlendirme iki alt bölümde yapılmıştır. Birinci alt bölümde çalışma alanı kapsamındaki yerleşimleri tekil olarak inceleyen, yerleşimlerin özelliklerini ortaya koyan dağılımların elde edilmesi yöntemi izlenmiştir. İkinci alt bölümde ise tüm çalışma alanını bir arada değerlendiren ve değişkenler arasında çapraz sorgulama yöntemi ile birbirleriyle etkileşim içindeki değişkenlerin analiz edilmesi yöntemi izlenmiştir.

5.1. Ankara Metropoliten Kenti Etkisinde Kalan Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci

Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerin dönüşüm sürecine ilişkin alan çalışması kapsamında 21 yerleşim ele alınmıştır. Bu yerleşimlerdeki dönüşüme ilişkin analizler yönetsel yapı, demografik yapı, ekonomik yapı, sosyal yapı, mekansal yapı, kentsel hizmetler, kentle ilişki kurma biçimi alt başlıklarında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler aşağıda açıklanmaktadır.

5.1.1. Yönetsel yapıdaki değişim

Alan çalışması kapsamında incelenen yerleşimlerin yönetsel yapıları ilk kademe belediyesi ve mahalleden oluşmaktadır. İlk kademe belediye statüsündeki yerleşimler Pursaklar, Bağlum, Saray, Temelli, Selametli ve Altınova; mahalle statüsündeki yerleşimler ise Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Saraycık, Yakubabdal, Dodurga, Susuz, Gökçe höyük, İncek, Beytepe, Yeniçimşit, Örencik, Kusunlar, Bağlıca ve Yayla bağ'dır.

Tez çalışmasının devam ettiği süreçte alan çalışması kapsamındaki ilk kademe belediyelerinde yönetsel statü değişikliğini gerektiren bir yasa gündeme gelmiştir. Bu yasa 06.03.2008 tarihinde 5747 Sayılı "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde

İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” adıyla yürürlüğe girmiştir. Yasa büyükşehirlerde büyükşehir belediye sınırları içindeki ilk kademe belediyelerinde, diğer kentlerde ise belediye statüsündeki yerleşimlerde yönetsel yapıda değişikliğe neden olmuştur. Tezin alan çalışması kapsamında ele alınan Pursaklar, Saray, Bağlum, Temelli, Altınova ve Selametli belde belediyeleri 2004 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile ilk kademe belediyesi statüsüne geçirilmiş ve Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil edilmiştir. Ancak 5747 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle bu yerleşimlerden Saray, Bağlum, Temelli, Altınova ve Selametli ilk kademe belediyelerinin kapatılarak mahalleye dönüştürülmesi, Pursaklar’da ise ilçe kurulmasına karar verilmiştir.

Alan çalışması kapsamındaki yerleşimlerin yönetsel yapıları, 2007 yılı nüfusları, coğrafi konumları (kent merkezine, ilçe merkezine anayol bağlantısına uzaklığı) Çizelge 5.1’de¹ verilmektedir. Yerleşimlerin 1980 yılı sonrası yönetsel yapılarındaki değişim ise şöyle açıklanabilir:

Pursaklar

Pursaklar 1983 yılına kadar Altındağ İlçesi’ne, 1983 yılından sonra ise Keçiören İlçesinin kurulmasıyla Keçiören İlçesine bağlı bir köy yerleşimiydi. 1987 yılında belediye teşkilatının kurulmasıyla yerleşim belde belediyesi statüsüne geçirildi. 2004 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasanın yürürlüğe girmesiyle, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak ilk kademe belediyesi statüsüne geçirildi. 2008 yılında ise 5747 Sayılı Yasa ile metropoliten ilçe statüsüne geçirilerek Ankara’nın 25. ilçesi oldu. Yerleşimin Merkez, Ayyıldız, Fatih ve Yunus Emre olmak üzere dört mahallesi² bulunmaktadır. Ankara’nın kuzeyinde, çevre yoluyla Özal Bulvarı’na (Protokol yolu olarak da bilinen) bitişik bir şekilde konumlanan yerleşim, Keçiören İlçesine 5 km, kent merkezine 12 km mesafededir.

¹ Bu bölümde yer alan çizelge, şekil ve haritalar doktora çalışması kapsamında üretilmiştir.

² 5747 Sayılı Yasa ile Pursaklar’ın ilçe belediyesistatüsüne geçirilmiş, Altınova, Saray ve Sirkeli ilk kademe belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve yeni kurulan Pursaklar İlçesine mahalle olarak bağlanmıştır. Pursaklar İlçesi yeni bağlanan belediyelerin mahalleleriyle birlikte 15 mahalleden oluşmaktadır.

Çizelge 5.1. Yerleşimlerin yönetsel yapıları ve coğrafi konumları

Yerleşimin adı	Yönetsel Yapısı	2007 yılı nüfusu	Coğrafi Konumu	Kent merkezine uzaklığı (km)	İlçe merkezine uzaklığı(km)	Anayola uzaklığı (km)
Pursaklar	İlk kademe belediyesi*	64197	Kuzey	12	5**	0
Bağlum	İlk kademe belediyesi*	21447	Kuzey	14	6	1
Saray	İlk kademe belediyesi*	11537	Kuzey	20	20**	0
Temelli	İlk kademe belediyesi*	8280	Güneybatı	55	25**	0
Selametli	İlk kademe belediyesi*	3447	Güney	58	40	7
Altınova	İlk kademe belediyesi*	3264	Kuzeydoğu	22	22**	0
Kıbrıs	Mahalle	9704	Doğu	17	12	2,5
Yakacık	Mahalle	9019	Kuzeybatı	15	10	3
Çayyolu	Mahalle	8590	Güneybatı	20	21	2
Saraycık	Mahalle	7732	Batı	35	4	5
Yakupabdal	Mahalle	4506	Güneydoğu	17	12	3
Dodurga	Mahalle	4225	Güneybatı	24	24	7
Susuz	Mahalle	3274	Kuzeybatı	27	17	0
Gökçehöyük	Mahalle	2247	Güney	35	16	13
İncek	Mahalle	2222	Güneybatı	23	17	0
Beytepe	Mahalle	1401	Güneybatı	15	13	6
Yeniçimşit	Mahalle	1230	Batı	30	5	4
Örencik	Mahalle	1115	Güney	20	3	3
Kusunlar	Mahalle	648	Doğu	16	8	3,5
Bağlıca	Mahalle	634	Güneybatı	22	6	1
Yaylabağ	Mahalle	390	Güneydoğu	16	6	6

* 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesiyle; Saray, Bağlum, Temelli, Altınova ve Selametli ilk kademe belediyeleri kapatılarak mahalleye dönüştürülmüş, Pursaklar'da ise ilçe kurulmuştur. Altınova, Saray Belediyeleri yeni kurulan Pursaklar İlçesine, Temelli ise Sincan İlçesine bağlanmıştır.

** Pursaklar İlçesinin kurulmasıyla Pursaklar'a bağlanan Altınova ve Saray mahallelerinin Pursaklar ilçesine uzaklığı Altınova'dan 9km, Saray'dan ise 4km mesafededir. Sincan İlçesine bağlanan Temelli'nin ise ilçeye uzaklığı 60 km'dir.

Bağlum

Bağlum 1968 yılına kadar köy, 1968 yılında ise belediye teşkilatının kurulmasıyla belde belediyesi statüsüne geçirildi. 1983 yılına kadar Altındağ İlçesi'ne bağlı iken 1983 yılından sonra Keçiören İlçesine bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak ilk kademe belediyesi statüsüne geçirildi. Yerleşim; Kafkas, Hisar, Karşıyaka, Karakaya olmak üzere dört, 2004 yılında Güzelyurt, Sarıbeyler, Köşrelik ve Çalıseki köylerinin yerleşime mahalle olarak bağlanmasıyla toplam sekiz mahalleden oluşmaktaydı. Ancak 5747 Sayılı Yasa ile kapatılacak belediyeler arasında yer alarak yeni yönetsel yapılanma sonucunda Keçiören İlçesine mahalle olarak bağlandı. Ankara'nın

kuzeyinde ve çevre yoluna bitişik bir şekilde konumlanan yerleşim, Keçiören İlçesine 6 km, kent merkezine 14 km mesafededir.

Saray

Saray 1983 yılına kadar Altındağ İlçesi'ne bağlı, 1983 yılından sonra ise Keçiören İlçesine bağlı bir köy yerleşimiydi. 1994 yılında belediye teşkilatının kurulmasıyla, yerleşim belde belediyesi statüsüne geçirildi. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil edilerek ilk kademe belediyesi statüsüne geçirildi. Yerleşim; Merkez, Cumhuriyet, Osmangazi ve Fatih olmak üzere dört, 2004 yılında Gümüşoluk, Kurusarı ve Mahmudiye köylerinin yerleşime mahalle olarak bağlanmasıyla toplam yedi mahalleden oluşmaktaydı. Ancak 5747 Sayılı Yasa ile kapatılacak belediyeler arasında yer alarak yeni yönetsel yapılanma sonucunda yeni kurulan Pursaklar İlçesine mahalle olarak bağlandı. Ankara'nın kuzeyinde, Özal Bulvarının kenarında konumlanan yerleşim, Keçiören İlçe merkezine 20 km, Pursaklar İlçe merkezine 4 km ve kent merkezine 20 km mesafededir.

Temelli

Temelli 1925 yılında Bulgaristan'dan ve Romanya'dan göç eden göçmenler için Atatürk tarafından yerleşim yeri gösterilerek cumhuriyet tarihinin kurulan ilk planlı köyü ve daha sonra ise Polatlı İlçesi'nin ilk kuruluşundaki iki nahiyeden biriydi. 1992 yılında belde belediyesi statüsüne geçirildi. 2004 yılında ise 5216 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesine ilk kademe belediyesi olarak bağlandı. İstiklal, Hürriyet, Cumhuriyet ve Atatürk olmak üzere dört, 2004 yılında Alagöz, Alcı, Bacıköy, Beyobası, Çokören, Girmeç, Hisarlıkaya, Malıköy, Türkobası, Ücret ve Yenihisar köylerinin ise yerleşime mahalle olarak bağlanmasıyla toplam on beş mahalleden oluşmaktaydı. Ancak 5747 Sayılı Yasa ile kapatılacak belediyeler arasında yer alarak yeni yönetsel yapılanma sonucunda Sincan İlçesi'ne mahalle olarak bağlandı. Ankara'nın batısında Ankara Eskişehir Karayolu üzerinde (50.km) konumlanan

yerleşim, Polatlı İlçe merkezine 25 km, Sincan İlçe merkezine 60 km, kent merkezine ise 55 km mesafededir.

Selametli

Selametli 1983 yılına kadar Çankaya İlçesi'ne bağlı, 1983 yılından sonra ise Gölbaşı İlçesinin kurulmasıyla Gölbaşı İlçesine bağlı bir köy yerleşimiydi. 1994 yılında belediye teşkilatının kurulmasıyla, yerleşim belde belediyesi statüsüne geçirildi. 2004 yılında ise 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak ilk kademe belediyesi statüsüne geçirildi. Ancak 5747 Sayılı Yasa ile kapatılacak belediyeler arasında yer alarak yeni yönetsel yapılanma sonucunda Gölbaşı İlçesine mahalle olarak bağlandı. Ankara'nın güneyinde konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Ankara -Pozantı Yolu) 7 km, Gölbaşı İlçe merkezine 40 km ve kent merkezine 58 km mesafededir.

Altınova

Altınova 1994 yılına kadar Altındağ İlçesi'ne bağlı bir köy yerleşimiydi. 1994 yılından sonra belediye teşkilatının kurulmasıyla belde belediyesi statüsüne getirildi. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak ilk kademe belediyesi statüsüne getirildi. Yerleşim; Merkez, Yıldırım Beyazıt olmak üzere iki, 2004 yılında Peçenek ve Karaköy köylerinin de mahalle olarak bağlanmasıyla toplam dört mahalleden oluşmaktaydı. Ancak 5747 Sayılı Yasa ile kapatılacak belediyeler arasında yer alarak yeni yönetsel yapılanma sonucunda yeni kurulan Pursaklar İlçesi'ne mahalle olarak bağlandı. Ankara'nın kuzey doğusunda, Çankırı yolunun bitişiğinde konumlanan yerleşim, Altındağ İlçe merkezine 22 km, Pursaklar İlçe merkezine 9 km ve kent merkezine 22 km mesafededir.

Kıbrıs

Mamak İlçesine bağlı köy, 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Mamak İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın doğusunda konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Samsun çevre yolu) 2,5 km, Mamak İlçe merkezine 12 km ve kent merkezine 17 km mesafededir.

Yakacık

Yenimahalle İlçesine bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Yenimahalle İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın kuzeyinde konumlanan yerleşim, çevre yoluna 3 km, Yenimahalle İlçe merkezine 10 km, kent merkezine 15 km mesafededir.

Çayyolu

1950li yıllarda Kutuğun adıyla bilinen köyün adı 1967 yılında “Çayyolu” olarak değiştirilmiştir. Yenimahalle İlçesine bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Yenimahalle İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güneybatısında konumlanan yerleşim, Eskişehir yoluna 2 km, Yenimahalle İlçesine 21 km, kent merkezine 20 km mesafededir.

Saraycık

Yenimahalle İlçesi'ne bağlı köy 1983 yılında Sincan İlçesinin kurulmasıyla Sincan İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Sincan İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın batısında konumlanan yerleşim, en yakın

anayola (İstanbul Yolu) 5 km, Sincan İlçe merkezine 4 km ve kent merkezine 35 km mesafededir.

Yakupabdal

Çankaya İlçesine bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Çankaya İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güney doğusunda konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Konya-Samsun Çevre yolu bağlantısı) 3 km, Çankaya İlçe merkezine 12 km ve kent merkezine 17 km mesafededir.

Dodurga

Yenimahalle İlçesi'ne bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Yenimahalle İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güney batısında konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Eskişehir Yolu) 12 km, Yenimahalle İlçe merkezine 24 km ve kent merkezine 24 km mesafededir.

Susuz

Yenimahalle İlçesine bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Yenimahalle İlçesi'nin mahallesi statüsüne getirildi. Ankara'nın batısında konumlanan yerleşim, İstanbul Yolu tarafından ikiye bölünmüş durumdadır. Yerleşim Yenimahalle İlçe merkezine 17 km ve kent merkezine 27 km mesafededir.

Gökçehöyük

1950li yıllarda Çerkezhöyük adıyla bilinen köyün adı 1958 yılında Gökçehöyük olarak değiştirilmiştir. Çankaya İlçesi'ne bağlı köy, 1983 yılında Gölbaşı İlçesinin kurulmasıyla Gölbaşı İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı

Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Gölbaşı İlçesinin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güneyinde konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Konya Yolu) 13 km, Gölbaşı İlçe merkezine 16 km ve kent merkezine 36 km mesafededir.

İncek

Çankaya İlçesi'ne bağlı köy 1983 yılında Gölbaşı İlçesinin kurulmasıyla Gölbaşı İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Gölbaşı İlçesinin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güney batısında konumlanan yerleşim, İncek Bulvarına bitişik, Gölbaşı İlçe merkezine 17 km ve kent merkezine 23 km mesafededir.

Beytepe

1961 yılına kadar adı Lodumlu olan köyün ismi 1961 yılında Beytepe olarak değiştirildi. Çankaya İlçesine bağlı köy 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Çankaya İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güney batısında konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Eskişehir Yolu) 6 km, Çankaya İlçe merkezine 15 km ve kent merkezine 13 km mesafededir.

Yeniçimşit

Yenimahalle İlçesi'ne bağlı köy 1983 yılında Sincan İlçesinin kurulmasıyla Sincan İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Sincan İlçesinin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın batısında konumlanan yerleşim, en yakın anayola (İstanbul Yolu) 4 km, Sincan İlçe merkezine 5 km ve kent merkezine 30 km mesafededir.

Örencik

Yerleşim Virancık adıyla da bilinmektedir. Çankaya İlçesi'ne bağlı köy 1983 yılında Gölbaşı İlçesinin kurulmasıyla Gölbaşı İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Gölbaşı İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın güneyinde konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Konya Yolu) 3 km, Gölbaşı İlçe merkezine 3 km ve kent merkezine 20 km mesafededir.

Kusunlar

Mamak İlçesine bağlı köy, 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Mamak İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın doğusunda konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Samsun çevre yolu) 3,5 km, Mamak İlçe merkezine 8 km ve kent merkezine 16 km mesafededir.

Bağlıca

Yenimahalle İlçesi'ne bağlı köy 1990'da Etimesgut İlçesinin kurulmasıyla Etimesgut İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Etimesgut İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın batısında konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Eskişehir Yolu) 1 km, Etimesgut İlçe merkezine 6 km ve kent merkezine 22 km mesafededir.

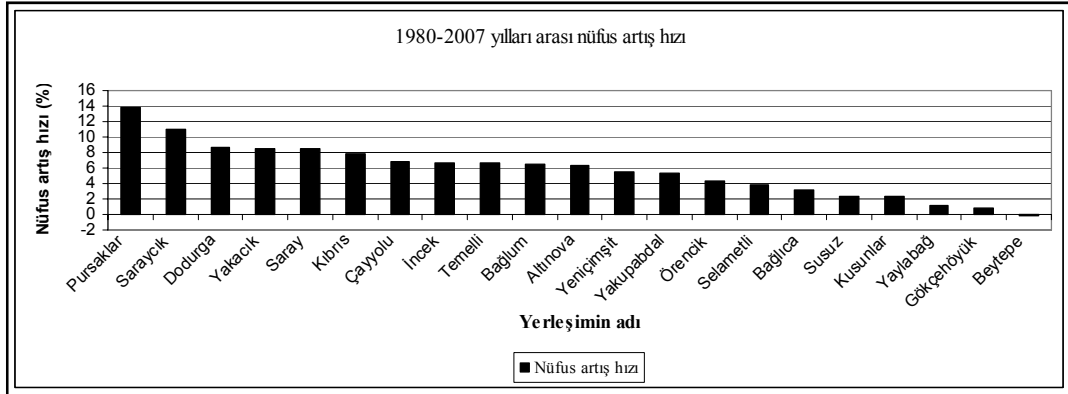
Yaylabağ

Yerleşim Bursal adıyla da bilinmektedir. Çankaya İlçesi'ne bağlı köy 1983 yılında Gölbaşı İlçesinin kurulmasıyla Gölbaşı İlçesine köy statüsünde bağlandı. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına katılarak Gölbaşı İlçesi'nin mahallesi statüsüne geçirildi. Ankara'nın

güney doğusunda konumlanan yerleşim, en yakın anayola (Konya Yolu) 6 km, Gölbaşı İlçe merkezine 6 km ve kent merkezine 16 km mesafededir.

5.1.2. Demografik yapıdaki değişim

Ankara metropoliten kent etkisindeki yerleşimlerde demografik yapıdaki değişim 1980-2007 yılları arası nüfus değişimiyle analiz edilmiştir. Yerleşimlerin 1980-2007 yılları arası nüfus büyüklükleri Çizelge 5.2’de, 1980-2007 yılları arasında toplam nüfus artışı hızları Şekil 5.1’de ve yerleşimlerin yıllara göre nüfus artış hızları ise Çizelge 5.3’te verilmektedir. Şekil 5.1’de de görüldüğü gibi yerleşimlerin 1980-2007 yılları arasında nüfus artış hızlarındaki değişim; Pursaklar (%13,8), Saraycık (%11), Dodurga (%8,6), Saray (%8,5), Yakacık (%8,5), Kırıs (%7,8), Çayyolu (%6,9), İncek (%6,7), Temelli (%6,7), Bağlum (%6,5), Altınova (%6,4), Yeniçimşit (5,5), Yakubabdal (%5,3), Örencik (% 4,4),Selametli (%3,9), Bağlıca (%3,2), Susuz (%2,4), Kusunlar (%2,3), Gökçe höyük (%0,9), Yaylabag (% 0,9), Beytepe (%-0,2) oranındadır.

Şekil 5.1. 1980-2007 yılları arasındaki nüfus artış hızları (%) [TÜİK, 1980-2007]

Çizelge 5.2. Yerleşimlerin yıllara göre nüfus büyüklükleri [TÜİK, 1980-2007]

Yerleşimin adı	1980 yılı	1985 yılı	1990 yılı	1997 yılı	2000 yılı	2007 yılı
Pursaklar	1558	2179	3526	13190	27974	64197
Bağlum	3673	4792	4900	8117	13193	21147
Saray	1172	1483	2281	3610	4341	11537
Kıbrıs	1194	1192	1770	4791	7812	9704
Yakacık	905	952	1327	5513	7862	9019
Çayyolu	1319	187	278	676	2918	8590
Temelli	1350	1681	2546	2461	3953	8280
Saraycık	399	541	1028	4687	7005	7732
Yakubabdal	1064	1346	1309	1613	2365	4506
Dodurga	414	379	366	421	922	4225
Selametli	1203	1080	2169	1661	1790	3447
Susuz	1692	980	1011	1301	1542	3274
Altınova	575	761	1899	2351	2732	3264
Gökçe höyük	1772	572	595	558	765	2247
İncek	368	412	676	1048	1936	2222
Beytepe	1484	521	354	4038	7749	1401
Yeniçimsit	275	271	387	629	1097	1230
Örencik	340	370	444	552	763	1115
Kusunlar	349	351	342	417	575	648
Bağlıca	268	256	318	548	938	634
Yaylabag	285	301	256	281	397	390

Yerleşimlerdeki nüfus gelişimi doğal nüfus artışı ve dışarıdan gelen göçle büyümüştür. Köy ve mahalle ölçeğinde göç verisine erişilememiş, ancak nüfusun doğum yeri bilgilerinden yararlanılarak değişim açıklanmaya çalışılmıştır. Yerleşimlerdeki nüfusun doğum yeri bilgileri Ankara ve Ankara dışı olmak üzere Çizelge 5.4'te verilmektedir. Çizelge 5.4'ten de anlaşılacağı üzere 1985 yılında yerleşimlerde Ankara doğumluların oranının yüksek olduğu ancak 2000 yılına gelindiğinde bu oranda düşüş olduğu görülmektedir. Yerleşimlerdeki bu değişim 1985 ve 2000 yılı için sırasıyla; Altınova (%91-77), Bağlıca (%88-34), Bağlum (%92-67), Beytepe (% 75-19), Çayyolu (%88-48), Dodurga (%96-42), Gökçe höyük (%76-73), İncek (%70-40), Kıbrıs (%94-55), Kusunlar (%97-93), Örencik (%95-82), Pursaklar (%75-50), Saray (%79-58), Saraycık (%60-32), Selametli (%98-96), Susuz (%94-81), Temelli (%81-78), Yakacık (%91-49), Yakubabdal (%89-82), Yaylabag (% 93-89), Yeniçimsit'te (%73-42) oranına düştüğü görülmektedir.

Hane halkı anket sonuçlarıyla 2007 yılına ilişkin yapılan değerlendirmede ise; Ankara doğumluların oranının Altınova'da (%70), Bağlum'da (%38), Kıbrıs'ta

(%43), Kusunlar'da (%70), Örencik'te (%60), Pursaklar'da (%40), Saray'da (%58), Temelli'de (%61), Bağlıca'da (%50), Beytepe'de (%60), Çayyolu'nda (%56), Dodurga'da (%60), Gökçe Höyük'te (%80), İncek'te (%70), Saraycık'ta (%38), Selametli'de (%99), Susuz'da (%90), Yakacık'ta (%37), Yakubabdal'ta (%70), Yaylabag'da (% 90), Yeniçimşit'te (%60) oranında olduğu görülmektedir. Ankara doğumlular oranındaki bu azalma yerleşimlerin göçle büyüdüğünü göstermektedir.

Çizelge 5.3. Yerleşimlerin yıllara göre nüfus artış hızları (%)

Yerleşimin adı	Nüfus sayımının yapıldığı yıl aralıkları					
	1980-1985	1985-1990	1990-1997	1997-2000	2000-2007	1980-2007
Pursaklar	6,7	9,6	18,8	25,1	11,9	13,8
Bağlum	5,3	0,4	7,2	16,2	6,9	6,5
Saray	4,7	8,6	6,6	6,1	14,0	8,5
Kıbrıs	0,0	7,9	14,2	16,3	3,1	7,8
Yakacık	1,0	6,6	20,3	11,8	2,0	8,5
Çayyolu	-39,1	7,9	12,7	48,7	15,4	6,9
Temelli	4,4	8,3	-0,5	15,8	10,6	6,7
Saraycık	6,1	12,8	21,7	13,4	1,4	11,0
Yakubabdal	4,7	-0,6	3,0	12,8	9,2	5,3
Dodurga	-1,8	-0,7	2,0	26,1	21,7	8,6
Selametli	-2,2	13,9	-3,8	2,5	9,4	3,9
Susuz	-10,9	0,6	3,6	5,7	10,8	2,4
Altınova	5,6	18,3	3,1	5,0	2,5	6,4
Gökçe Höyük	-22,6	0,8	-0,9	10,5	15,4	0,9
İncek	2,3	9,9	6,3	20,5	2,0	6,7
Beytepe	-20,9	-7,7	34,8	21,7	-24,4	-0,2
Yeniçimşit	-0,3	7,1	6,9	18,5	1,6	5,5
Örencik	1,7	3,6	3,1	10,8	5,4	4,4
Kusunlar	0,1	-0,5	2,8	10,7	1,7	2,3
Bağlıca	-0,9	4,3	7,8	17,9	-5,6	3,2
Yaylabag	1,1	-3,2	1,3	11,5	-0,3	1,2

Yerleşimlerin nüfuslarındaki artış TÜİK verileriyle değerlendirilmiş, bu artışın nedenleri yerel yöneticilerle yapılan görüşmeler ve hane halkı anketleriyle açıklanmıştır. Yerel yöneticilerle yapılan görüşmede göçün ağırlıklı olarak nereden ve ne amaçla yapıldığına ilişkin bilgiler değerlendirilmiş, hane halkı anketlerinden ise yerleşime geliş tarihi, yerleşime geliş nedeni ve yerleşimi tercih nedeni sorularından yararlanılmıştır. Hane halkı anket sonuçlarından elde edilen yerleşime geliş tarihi Çizelge 5.5'de, yerleşime geliş nedeni Çizelge 5.6'da ve yerleşimi tercih

neden ise Çizelge 5.7’de verilmektedir. Yerleşimlerin nüfuslarındaki değişim ise aşağıda açıklanmaktadır.

Çizelge 5.4. Doğum yeri bilgilerinin yıllara göre dağılımı [TÜİK, 1985-2000]

Yerleşimin adı	1985 Yılı		1990 yılı		2000 yılı		2007 yılı*	
	Ankara (%)	Ankara dışı (%)	Ankara (%)	Ankara dışı (%)	Ankara (%)	Ankara dışı (%)	Ankara (%)	Ankara dışı (%)
Altınova	91	9	86	14	77	23	70	30
Bağlıca	88	13	76	24	34	66	50	50
Bağlum	92	8	90	10	67	33	38	62
Beytepe	75	25	92	8	19	81	60	40
Çayyolu	88	12	70	30	48	52	56	44
Dodurga	96	4	93	7	42	58	60	40
Gökçeöyük	76	24	78	22	73	27	80	20
İncek	70	30	60	40	40	60	70	30
Kıbrıs	94	6	84	16	55	45	43	57
Kusunlar	97	3	97	3	93	7	70	30
Örencik	95	5	94	6	82	18	60	40
Pursaklar	75	25	64	36	50	50	40	60
Saray	79	21	73	27	58	42	58	42
Saraycık	60	40	52	48	32	68	38	63
Selametli	98	3	98	2	96	4	99	1
Susuz	94	6	92	8	81	19	90	10
Temelli	81	19	79	21	78	22	61	39
Yakacık	91	9	80	20	49	51	37	63
Yakubabdal	89	11	97	3	82	18	70	30
Yaylabag	93	7	98	2	89	11	90	10
Yeniçimşit	73	27	75	25	42	58	60	40
*Hane halkı anket sonuçları								

Pursaklar

Pursaklar’ın 1980 yılında 1558 nüfusu 2007 yılında 64197’e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllardan sonra hız kazanmış ve nüfus artış hızı 1997-2000 yılları arasında en yüksek hıza (%25,1) ulaşmıştır. 2000 yılı sonrasında nüfus artışı sürerken nüfus artış hızında yavaşlama (%11,9) görülmüştür. Bu durum Büyükşehir Belediyesine katılma süreciyle birlikte imar planlarının revizyon çalışmalarının devam etmesi nedeniyle inşaat faaliyetlerinin yavaşlaması ile açıklamaktadır. Nüfusu hızla artan yerleşim Çankırı, Çorum, Yozgat, Kırıkkale, Kalecik gibi çevre il ve ilçeler ağırlıklı olmak üzere, son yıllarda ise Kuzey Ankara

Protokol Yolu Kentsel Dönüşüm Projesi nedeniyle yıkılan gecekondu alanlarından ve kentin diğer bölgelerinden göç almaktadır. Göçün nedenleri ise iş ve barınma amaçlı açıklanabilir. Ulaşım bağlantılarındaki gelişmelerle yerleşimin erişebilirliği artmış bu da yerleşimin ana kent ile etkileşimini hızlandırmıştır. Konut fiyatlarının merkeze oranla düşük olması kentten göç alarak büyümesine, kentte iş bulma amacıyla kuzey ve çevre illerden gelenler için ise kentin girişinde ikamet olanağı sağlaması ve bu durumun memleketlerine yakınlık nedeniyle de yerleşimin tercih edilmesinde etken olmuştur. Yerleşimin yakın çevresinde yer seçen sanayi alanları ise iş-iskan ilişkisinin kurulması, havaalanı yolu üzerinde olması yerleşimin büyümesindeki diğer etmenler olarak gösterilmektedir [Pursaklar Belediyesi, 2008].

Çizelge 5.5. Yerleşime geliş tarihi (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Yerleşime geliş tarihi			
	1980 yılı öncesi	1980-1990 yılları arası	1991-2000 yılları arası	2000 yılı sonrası
Selametli	100	-	-	-
Susuz	80	-	-	20
Yaylabag	80	-	-	20
Gökçeşyük	70	-	10	20
Kusunlar	70	20	-	10
Yakupabdal	70	-	-	30
Temelli	61,1	5,6	5,6	27,8
Beytepe	60	-	10	30
Altınova	50	-	10	40
Bağlıca	50	-	-	50
İncek	50	-	-	50
Yeniçimşit	50	-	-	50
Dodurga	40	-	-	60
Örencik	40	-	-	60
Yakacık	36,8	-	31,6	31,6
Saray	33,3	-	4,2	62,5
Kıbrıs	28,6	9,6	28,6	33,3
Bağlum	26,7	4,4	15,6	53,3
Saraycık	25	6,2	37,5	31,2
Çayyolu	5,6	-	33,3	61,1
Pursaklar	5,1	5,8	29,4	59,6

Görüşme yapılan hanelerin %10,9'u 1990 yılından önce, %29,4'ü 1991-1999 yılları arasında %59,6'sı ise 2000li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime geliş nedeninin %32,4'ünün iş, %61'inin ise konut amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (% 6,6'sını ise diğer nedenler oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih

nedeninin %26,5'ini iş yerine yakınlık %7,4'ünü memleketlerine yakınlık (kuzey illerden gelenlerin memleket ilişkilerini devam ettirmesi), %16,9'unu akrabaya yakınlık oluştururken; yerleşimin en önemli tercih nedeninin ise (%33,8 oranında) konut fiyatlarının kent merkezine göre düşük olması gösterilmektedir.

Bağlum

Bağlum'un 1980 yılında 3673 nüfusu 2007 yılında 21447'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllardan sonra hız kazanmış ve nüfus artış hızı 1997-2000 yılları arasında en yüksek hıza (%16,2) ulaşmıştır. 2000 yılı sonrasında nüfus artışı devam ederken nüfus artış hızında yavaşlama (%6,9) görülmüştür. Bu durum Büyükşehir Belediyesine katılma süreciyle birlikte imar planlarının revizyon çalışmalarının devam etmesi nedeniyle inşaat faaliyetlerinin yavaşlaması ile açıklamaktadır. Göçle birlikte nüfusu artan yerleşim Çorum, Çankırı, Kırıkkale ve Erzurum illeri ağırlıklı olmak üzere göç almaktadır. Ayrıca kentin diğer bölgelerinden de göç almaktadır. Gelen göçün nedenleri iş ve barınma amaçlı olarak açıklanmaktadır. Yerleşimdeki konut gelişimiyle konuta yönelik hizmet sektörü gelişmiş ve bu gelişim göçün iş amaçlı gelişinde etkili olmuştur. Konut fiyatlarının kent merkezine göre düşük olması ve bu durumun talep eden gelir grubu için konut imkanı sağlaması yerleşimin büyümesinde etkili etmenlerden biri olarak gösterilmektedir [Bağlum Belediyesi, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %31,1'i 1990 yılından önce, %15,6'sı 1991-1999 yılları arasında %53,3'ü ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime geliş nedeninin %28,9'unu iş , % 44,2'sini ise konut amaçlı gelişler oluşturmaktadır (% 24,7'sini ise diğer nedenler oluşturmakta). Yerleşimi tercih nedeninin %20'sini iş yerine yakınlık, %17,8'ini akrabaya yakınlık, %2,2'sini yerleşimin sakinliği oluştururken; yerleşimin en önemli tercih nedeninin (%33,3 oranında) konut fiyatlarının kent merkezine göre düşük olması gösterilmektedir.

Çizelge 5.6. Yerleşime geliş nedeni (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşime geliş nedeni					
	İş	Konut	Eğitim	Göç	Yerlisi	Fikri yok
Altınova	20	30	-	-	50	-
Bağlıca	40	10	-	-	50	-
Bağlum	28,9	46,4	2,2	-	22,2	0,3
Beytepe	40	-	-	-	60	-
Çayyolu	22,2	72,2	-	-	5,6	-
Dodurga	-	60	-	-	40	-
Gökçe höyük	20	10	-	-	70	-
İncek	30	20	-	-	50	-
Kıbrıs	66,7	28,5	-	-	4,8	-
Kusunlar	20	-	-	-	80	-
Örencik	60	-	-	-	60	-
Pursaklar	32,4	61	0,7	-	3,7	2,2
Saray	29,2	41,7	-	-	29,1	-
Saraycık	43,8	31,2	-	12,5	12,5	-
Selametli	-	-	-	-	100	-
Susuz	20	-	-	-	80	-
Temelli	33,2	5,6	-	5,6	55,6	-
Yakacık	68,4	5,3	-	-	26,3	-
Yakupabdal	10	10	-	-	80	-
Yaylabağ	10	10	-	-	80	-
Yeniçimşit	50	-	-	-	50	-

Saray

Saray'ın, 1980 yılında 1172 nüfusu 2007 yılında 11537'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllardan sonra hız kazanmış ve nüfus artış hızı 2000-2007 yılları arasında en yüksek hıza (%14) ulaşmıştır. Çankırı yolu mevkiinde sanayi kuruluşlarının yer seçmesi, imarla birlikte inşaat faaliyetlerinin artması ve bu sektörde çalışmak için Çankırı, Kalecik, Samsun illerinden gelen göçle yerleşim büyümeye başlarken, 2004 yılıyla birlikte gecekondu bölgelerindeki yıkımlarla kentten de göç almaya başlamıştır. Göçün nedenleri iş ve konut amaçlı olarak açıklanmaktadır [Saray Belediyesi, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %33,3'ü 1990 yılından önce, %31,1'i 1990 yılından önce, %4,2'si 1991-2000 yılları arasında, %62,5'i 2000'li yıllarda gelmiştir.

Yerleşime geliş nedeninin %29,2'sinin iş, %41,7'sinin ise barınma amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (%29,1'ini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşiminin tercih edilmesinin en önemli nedenlerini %37,5'ini iş yerine yakınlık %16,7'sinin konut fiyatlarının hane bütçesine uygun oluşu, %8,3'ü memlekete yakınlık (kuzey illerden gelenlerin memleket ilişkilerini devam ettirmesi), %4,2'sini yerleşimin sakin ve havadar olması oluşturmaktadır.

Çizelge 5.7. Yerleşimi tercih nedeni (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşimi tercih nedeni					
	Memlekete yakın	Aile akrabaya ve yakın	İşe yakın	Bütçesine uygun	Sakin	Fikri yok
Altınova	-	10	10	30	-	50
Bağlıca	-	20	20	-	10	50
Bağlum	-	17,8	20	33,3	2,2	26,7
Beytepe	-	10	30	-	-	60
Çayyolu	-	11,1	27,8	-	55,6	5,6
Dodurga	-	20	10	-	30	40
Gökçe höyük	-	10	20	-	-	70
İncek	-	-	30	-	20	70
Kıbrıs	-	23,8	19	19	-	38,1
Kusunlar	-	20	40	-	-	40
Örencik	-	20	40	-	-	40
Pursaklar	7,4	16,9	26,5	33,8	5,1	10,3
Saray	8,3	4,2	37,5	16,7	4,2	29,2
Saraycık	-	25	6,2	12,5	-	56,3
Selametli	-	-	-	10	-	90
Susuz	-	-	20	-	-	80
Temelli	-	11,1	22,2	5,6	-	61,1
Yakacık	-	36,8	26,3	-	-	36,8
Yakupabdal	-	10	-	20	-	70
Yaylabag	-	-	10	10	-	80
Yeniçimşit	-	20	10	10	-	60

Kıbrıs

Kıbrıs'ın 1980 yılında 1194 nüfusu 2007 yılında 9704'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllardan sonra hız kazanmış ve nüfus artış hızı 1997-

2000 yılları arasında en yüksek hıza (%16,3) ulaşmıştır. Yerleşime geliş nedeninin iş ve barınma amaçlı olduğu belirtilmiştir. Bu nüfus öncelikle iş bulabilmek amacıyla kente gelmekte, yerleşimi ise barınma ihtiyacını sağlamak için tercih etmektedir. Gelen nüfusun Çorum, Yozgat, Kırşehir, Çankırı, Kars ve Bitlis olmak üzere Doğu Anadolu ve İç Anadolu illerinden geldiği belirtilmektedir. Ayrıca Güney Bayındır Kentsel dönüşüm projesinin uygulanması ile yeni gelişme konut alanlarıyla birlikte ana kentten de göç almış bu talep nüfus artışı hızlandırmıştır [Kıbrıs Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %38,2'si 1990 yılından önce, %28,6'sı 1991-1999 yılları arasında %33,3'ü ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime geliş nedeninin %66,7'sini iş, %28,5'ini ise konut edinme oluşturmaktadır. Yerleşiminin tercih edilmesinin %23,8'ini akrabaya yakınlık, %19'unu işe yakınlık ve %19'unu da konut fiyatlarının bütçesine uygun oluşu oluşturmaktadır. Yerleşimde hemşehrlik bağları, bazı çeper yerleşimlere nazaran kent merkezine yakın olmasıyla iş yerine yakınlık, konut fiyatlarının kent merkezine göre ucuz olması yerleşimin tercih edilme nedenlerindendir.

Yakacık

Yakacık'ın, 1980 yılında 905 nüfusu 2007 yılında 9019'a yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllardan sonra hız kazanmış ve nüfus artış hızı 1990-1997 en yüksek hıza (%20,3) ulaşmıştır. İvedik Organize sanayinin yerleşimin yakınında yer seçmesi yerleşimin bu gelişiminde etkili olmuştur [Yakacık Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %36,8'i 1980 yılından önce, %31,6'sı 1991-1999 yılları arasında %31,6'sı ise 2000li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime geliş nedeninin %68,4'ünü iş amaçlı geliş, %5,3'ünü barınma amaçlı oluşturmaktadır(%2,3'ü ise yerleşik nüfus). Yerleşimi tercih nedeninin %26,3'ünü işe yakınlık, %36,8'ini ise akrabaya yakınlık oluşturmaktadır. Bu da yerleşimde hemşehrlik bağlarının güçlü olduğunu göstermektedir.

Çayyolu

Çayyolu, 1980 yılında 1319 nüfusu 2007 yılında 8590'a yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı özellikle 1990lı yıllarda başlamış 1997'den sonra ivme kazanmıştır. 1997-2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (% 48,7) düzeye ulaşmış ve artmaya devam etmiştir. Konut kooperatiflerinin bölgede yer seçimiyle birlikte hızla gelişen yerleşim kent merkezinin kalabalığından kaçan, özellikle orta ve üst gelir grubu tarafından tercih edilmiştir. Yerleşimdeki konut gelişimiyle konuta yönelik hizmet sektörü gelişmiş ve bu gelişim göçün iş amaçlı gelişinde etkili olmuştur. [Çayyolu Mahallesi Muhtarı, 2008]

Görüşme yapılan hanelerin %5,6'sı 1980 yılından önce, %33,3'ü 1991-1999 yılları arasında %61,1'i ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime geliş nedeninin iş ve barınma amaçlı olduğu belirtilmiştir. Geliş nedeninin %22,2'sini iş, % 72,2'sini ise konut edinme oluşturmaktadır. Yerleşimi tercih nedeninin %27,8'ini işe yakınlık, %11,1'ini akrabaya yakınlık oluşturmaktadır. Yerleşimin en önemli tercih nedeninin (cevapların %55,6'sı) ise yerleşimin sakin, nezih bir yaşam çevresi sağladığı gösterilmektedir.

Temelli

Temelli, 1980 yılında 1350 nüfus 2007 yılında 8280'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 1990'lı yıllarda başlamış ve 1997 yılından sonra hızlı bir ivme kazanmıştır. 1997-2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%15,8) düzeye ulaşmıştır. 1990'lardan sonra yerleşimin çevresinde sanayinin gelişmesi, 1994 yılında belediyenin kurulması, yerleşimin Ankara'nın gelişme aksı olan güneybatı aksında yer alması yerleşimin büyümesinde etkili olmuştur. Yerleşim Ankara merkezden ve Polatlı'dan, Çorum, Çankırı, Kars, Kırıkkale gibi illerden göç almaktadır. Çevredeki sanayi alanlarının gelişimi bu göçte etkili olmuştur. Ayrıca, tarım sektöründe çalışmak üzere mevsimlik işçi göçü de gelmektedir. Bu göçler Temelli çevresi köyler ile Şanlıurfa ilinden gelmektedir. Çevrede özellikle Malıköy'de sanayi alanlarında çalışanlar yerleşimi işe yakın oluşu nedeniyle tercih

ederken, TOKİ bölgesi ve yeni gelişen konut alanlarında ise konut sahibi olma nedeniyle yerleşim tercih edilmektedir [Temelli Belediyesi, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %61,1'i 80 öncesinde %5,6'sı 1980-1990 yılları arasında % 5,6'sı 1990-2000 yılları arasında, %27,8'i ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime göçün nedeninin iş ve konut amaçlı olduğu belirtilmiştir. Geliş nedeninin %32,2'sinin iş, % 5,6'sını ise konut edinme oluşturmaktadır (diğerleri yerleşimin yerleşik nüfusedir). Yerleşimi tercih nedeninin %11,1'ini akrabaya yakınlık, %5,6'sını konutun bütçesine uygunluğu oluşturmakta en önemli tercih nedeni olarak ise (%22,2'sini) yerleşimin iş yerine yakın olması gösterilmektedir.

Saraycık

Saraycık, 1980 yılında 399 nüfusu 2007 yılında 7732'ye yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 1990'lı yıllarda başlamıştır. 1990-1997 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%21,7) düzeye ulaşmış ve artmaya devam etmiştir. Yerleşime gelen göçün iş ve konut amaçlı olduğu belirtilmiştir. Bu nüfus öncelikle iş bulabilmek amacıyla kente gelmekte, yerleşimi ise konut ihtiyacını karşılamak için tercih etmektedir. Göçün Çankırı, Çorum, Kırıkkale, Yozgat, Erzurum, Erzincan, Kars, Ağrı, Bitlis gibi İç Anadolu ve Doğu Anadolu illerinden geldiği belirtilmiştir. Ayrıca 150 haneye yakın Romen kökenli ailelerinde yerleşimde yaşadığı belirtilmiştir. Göçle gelenlerin yerleşimi tercih nedenleri; kırsal alandan gelip kırsal karakterli bir yerleşmeyi tercih etmeleri, ucuz konut temin edebilmeleri ve hemşerilik bağları olarak gösterilmektedir [Saraycık Mahalle Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %31,2'si 1990 yılından önce, %37,5'inin 1991-1999 yılları arasında %31,2'sinin ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Geliş nedeninin %43,8'ini iş, % 31,2'si ise konut edinme, %12,5 'ini ise zorunlu göç (kan davası vb) oluşturmaktadır. Yerleşimi tercih nedeninin %12,5'ini konutun bütçesine uygunluğu, %6,2'sini ise yerleşimin iş yerine yakın olması, %25'ini ise akrabaya yakınlık oluşturmakta bu da yerleşimde hemşerilik bağlarının güçlü olduğunu göstermektedir.

Yakupabdal

Yakupabdal, 1980 yılında 1064 nüfusu 2007 yılında 4506'ya yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 1990'lı yıllarda başlamıştır. 1997-2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%12,8) düzeye ulaşmıştır. Gelen nüfusun Çorum, Sivas, Yozgat, Van, Siirt, Çankırı ve Samsun ağırlıkta olmak üzere Doğu Anadolu ve İç Anadolu illerinden olduğu belirtilmektedir. Gelen nüfusun öncelikle iş bulabilme amacıyla kente geldiği, yerleşimi ise konut amaçlı tercih ettiği belirtilmektedir. Yerleşimdeki ara ve konut fiyatlarının merkeze göre düşük olması, ancak yerleşimin Çankaya'ya yakınlığı nedeniyle gelenlerin rant beklentisinde olması tercih nedenleri olarak sayılmaktadır. Ayrıca gelen göçün hemşerilik bağları nedeniyle de yerleşimi tercih ettiği söylenebilir [Yakupabdal Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %70'i 1980 yılı öncesinde %30'u ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime göçün nedeninin %10'unun iş, %10'unun ise konut amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (%80'ini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin %20'sini akrabaya yakınlık, %10'unu ise konut fiyatlarının kent merkezine göre düşük olması ve böylece fiyatların bütçelerine uygun olması olarak açıklanmaktadır.

Dodurga

Dodurga, 1980 yılında 414 nüfusu 2007 yılında 4225'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 1997 yılından sonra ivme kazanmıştır. 1997-2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%26,1) düzeye ulaşmış ve artmaya devam etmiştir. Yerleşimdeki bu hızlı nüfus artışının nedeni Türkkonut Çayyolu II Uydu kent projesinin yerleşimde yer seçimiyle açıklanmaktadır. Gelen nüfus, daha önceleri kentin farklı mahallelerinde ikamet eden, kent merkezinin gürültüsünden bunalan, sessiz ve sakinliği tercih edenler ile konut sahibi olma amacıyla yerleşimi tercih edenlerden oluşmaktadır [Dodurga Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %40'ını yerleşik nüfus oluşturmakta %60'ının ise 2000'li yıllarda yerleşime geldiği görülmektedir. Geliş nedeninin %60'ının ise konut edinme oluşturmaktadır. Yerleşimi tercih nedeninin %10'unun işe yakınlık, %20'si ise aileye yakınlık şeklinde belirtilmiştir. Ümitköy ve çevresinde gelişen konuta yönelik hizmet sektöründe çalışanların işyerine yakın olması ile yerleşimi tercih etmesi ve bu tercihte de yerleşimdeki konut fiyatlarının Ümitköy'e göre daha düşük olması belirtilirken, aileye yakınlık tercihinde ise çalışan annelerin çocuklarının bakımı nedeniyle aile yakın olmayı tercih etmesi gösterilmektedir. Yerleşimin en önemli tercih nedeni (cevapların %30'u) ise yerleşimin sakin, nezih bir yaşam çevresi sağladığı görüşüdür.

Selametli

Selametli, 1980 yılında 1203 nüfusu 2007 yılında 3447'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı artan ve azalan bir durum göstermekle birlikte 2000 yılı sonrasında hızlı bir artış göstermektedir. 1985-1990 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%13,9) düzeye ulaşmıştır. Daha sonraki yüksek artış hızlarından birinin (%9,4) ise 2000-2007 yılları arasında olduğu görülmektedir. Gelen göç aslında yerleşik nüfusun köye geri dönüşüdür. Özellikle 2004 yılındaki idari yapıdaki değişimin bunda etkili olduğu, bu değişimin gelişme beklentisi yarattığı, ancak bunun yanında kent merkezinde ekonomik anlamda hayatlarını sürdürmekte zorlanan nüfusun geri dönmesi şeklinde açıklanmaktadır. Yerleşimin yaz ve kış nüfusu arasında farklılık göstermekte, bunun da yaşlı ve emekli nüfusun yerleşimde sürekli ikamet ederken, genç ve orta yaşlı nüfusun Gölbaşı ve Ankara kent merkezinde ikamet ettiği ancak bahar aylarıyla birlikte (kış aylarına nazaran ulaşımın kolaylaşması), yerleşimde ikamet etme tercihi artmaktadır [Selametli Belediyesi, 2008]. Görüşme yapılan hanelerin tamamını yerleşik nüfus oluşturmuş ve bu nüfus 1980 yılı öncesi yerleşimde ikamet etmeye başlamıştır.

Susuz

Susuz, 1980 yılında 1692 nüfusu 2007 yılında 3274'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 2000 yılından sonra ivme kazanmıştır. 2000-2007 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%10,8) düzeye ulaşmıştır. Bu artış idari yapılanmadaki değişim ile açıklanabilir. Eryaman toplu konut alanı içinde bulunan bazı konut sitelerinin muhtarlığa bağlanması bu nüfus artışını açıklamaktadır. Nüfus artışının diğer bir nedeni ise İstanbul yolu üzerindeki sany alanlarının gelişimidir. Bu amaçla gelenlerin Çorum, Çankırı ve ağırlıkta olmak üzere İç Anadolu kentlerinden olduğu belirtilmektedir. İstanbul yolu üzerindeki sanayi alanlarında çalışanların yerleşimin işe yakın olması, konut kiralalarının düşük olması nedeniyle tercih ettiği belirtilmiştir [Susuz Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %80'i 1980 yılı öncesinde %20'si ise 2000'li yıllarda yerleşime gelmiştir. Yerleşime göçün nedeninin %20'sinin iş amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (%80'ini ise yerleşik nüfus oluşturmakta). Yerleşimi tercih nedeninin iş yerine yakın olması (%20) olarak açıklanmaktadır.

Altınova

Altınova, 1980 yılında 575 nüfusu 2007 yılında 3264'e yükselmiştir. 1985-1990 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%18,3) düzeye ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda da artış devam etmiştir. Göçün nedenleri, ulaşımındaki gelişmeyle daha önceleri kent merkezinde yaşayan yerleşik nüfusun geri dönüş yapması, bunun yanında gelişen konut alanları ve konutların kent merkezine oranla daha düşük fiyatlarda konut olanakları sunması, çevredeki sanayi tesislerinin gelişmesiyle birlikte sanayide çalışan nüfusun işe yakın olma nedeniyle yerleşimde ikamet etmeyi tercih etmesi şeklinde açıklanmaktadır [Altınova Belediyesi, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %50'si yerleşik nüfus, %10'u 1991-2000 yılları arasında gelenler ve %40'ı ise yerleşime 2000li yıllarda gelenlerden oluşmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %20'sini iş, %30'unu ise konut amaçlı gelişler oluşturmaktadır

(%50'sini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşiminin tercih edilme nedeninin %10'unu iş yerine yakınlık, %10'unu ise akrabaya yakınlık oluştururken, %30'unu konut fiyatlarının hane bütçesine uygun oluşu oluşturmaktadır.

İncek

İncek, 1980 yılında 368 nüfusu 2007 yılında 2222'e yükselmiştir. Yerleşimin nüfus artışı 1990lı yıllardan sonra ivme kazanmıştır. 1997-2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek (%20,5) düzeye ulaşmıştır. Bu nüfus artışı üst gelir grubunun konut amaçlı yerleşimi tercih etmesi, bu gelişimle birlikte konuta yönelik hizmetler gelişmiş (restoran, bekçi bahçıvan), iş imkanlarının oluşması nüfusun yerleşimi tercih etmesine neden olmuştur [İncek Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %50'sini yerleşik nüfus, %50'si ise yerleşime 2000li yıllarda gelenler oluşturmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %30'unu iş, %20'sinin ise konut amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (%50'sini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin %30'unun işe yakınlık, %20'sinin ise yerleşimin sakin, nezih bir yaşam çevresi oluşturmaya gösterilmektedir.

Beytepe

Beytepe, 1980 yılında 1484 nüfusu 2000 yılında 7749'a kadar yükselmiş, 2007 yılında ise 1401'e düşmüştür. Yerleşimin nüfus gelişimi artan ve azalan bir durum göstermekle birlikte 1990 yılı sonrasında hızlı bir artış (% 34,8) göstermiştir. 2000-2007 yılları arasında nüfustaki azalma (%-24,4) yerleşimdeki idari yapıdaki bölünmeden kaynaklanmaktadır. Bu durum muhtarlığa bağlı yeni gelişen konut alanlarının idari olarak Mutlu mahallesine bağlanması ile açıklanmaktadır. 1985 yılı sonrasında yerleşim hızla göç almıştır. Bunun da en önemli nedeni konut kooperatifinin yerleşim ve çevresinde yer seçmesidir. Konut dışında Bilkent, Hacettepe ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile bazı kamu kurumlarının (Köy Hizmetleri, Büyükşehir Belediyesi, Askeri kurumlar gibi) yerleşim ve çevresinde yer seçimi Beytepe'nin gelişiminde etkili nedenler olarak açıklanmaktadır. Bu kurumlar

yerleşimde iş olanağı yaratırken, yeni gelişen konut alanlarındaki inşaat faaliyetleri çalışma olanağı yaratmakta, konuta yönelik hizmetler gelişmekte ve bu da özellikle köy içi yerleşimin tercih edilmesinde etkili olmaktadır. Yeni gelişme alanları ise kentin üst gelir grubuna hitap eden, sakin havadar ve nezih bir yaşam çevresi sunması nedeniyle tercih edilmesinde etkili olmuştur [Beytepe Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %60'ını yerleşik nüfus, %10'unu 1991-2000 yılları arasında gelenler, %30'unu ise yerleşime 2000li yıllarda gelenler oluşturmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %40'ını iş, %10'unu ise konut amaçlı gelişlerden kaynaklandığı görülmektedir (%50'sini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin %30'unun işe yakınlık, %10'unun ise akrabaya yakınlık nedeniyle tercih edildiği görülmektedir.

Yeniçimşit

Yeniçimşit, 1980 yılında 275 nüfusu 2007 yılında 1230'a yükselmiştir. 1990 yılları sonrasında nüfus büyümesinde artış görülmektedir. En hızlı gelişimin (%18,5) 1990-2000 yılları arasında olduğu görülmektedir. Gelen nüfusun Çankırı, Çorum, Kırıkkale, Yozgat, Erzurum, Ağrı, Kars, gibi İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi illerinden olduğu belirtilmektedir. Bu nüfus yerleşimde hayvancılık faaliyetlerini devam ettiren ve Sincan'daki sanayi ve hizmetler sektöründe iş imkanı bulanlardan oluşmaktadır [Yeniçimşit Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %50'si yerleşik nüfus, %50'si ise yerleşime 2000li yıllarda gelenler oluşmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin tamamını iş amaçlı nedenler oluşturmaktadır. Yerleşimi tercih nedeninin %20'sini akrabaya yakınlık, %10'unu işe yakınlık, %10'unun ise konut fiyatlarının hane bütçesine uygun oluşu (%50'si yerleşik nüfus) gösterilmektedir.

Örencik

Örencik, 1980 yılına 340 nüfusu 2007 yılında 1115'e yükselmiştir. 1990 yılları sonrasında nüfus büyümesinde artış görülmektedir. En hızlı gelişimin (%10,8) 1997-2000 yılları arasında olduğu görülmektedir. Yerleşimin nüfus artışı göçe bağlı olarak 1990lı yıllardan sonra hızlanmıştır. Gelen nüfusun yoğun olarak Bala, Çorum, Çankırı, Maraş, Urfa ve Kars olmak üzere Doğu Anadolu ve İç Anadolu illerinden geldiği belirtilmektedir. Bu nüfus öncelikle iş bulabilmek amacıyla Gölbaşı'na gelmekte, yerleşimi ise barınma ihtiyacını karşılamak için tercih etmektedir. Yerleşimdeki konut fiyatlarının Gölbaşı merkezine göre düşük olması yerleşimin tercih nedenleridir [Örencik Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %40'ını yerleşik nüfus, %60'ını ise yerleşime 2000li yıllarda gelenler oluşturmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %60'ını iş amaçlı nedenler oluşturmaktadır (%40'ı ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimin tercih nedeninin %20'sini akrabaya yakınlık, %40'ını işe yakın olması oluşturmaktadır.

Kusunlar

Kusunlar, 1980 yılında 349 nüfusu 2007 yılında 648'e yükselmiştir. 1990 yılları sonrasında nüfus büyümesinde artış görülmektedir. En hızlı gelişimin (%10,7) 1997-2000 yılları arasında olduğu gözlenmiştir. Yerleşimin doğal nüfus artışıyla büyüdüğü belirtilmektedir. Bununla birlikte 4-5 hanenin de yerleşime sonradan geldiği, gelenlerin kentte iş bulma amacıyla geldiği ve yerleşimi akrabaya yakın olduğu için tercih ettiği belirtilmektedir [Kusunlar Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %70'i yerleşik nüfus, %20'si ise yerleşime 1980-1990 yılları arasında gelenler ile %10'u ise 2000li yıllarda gelenlerden oluşmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %20'sini iş amaçlı nedenler oluşturmaktadır (%80'ini ise

yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin ise %20'sini akrabaya yakınlık, %40'ını işe yakın oluşu oluşturmaktadır.

Bağlıca

Bağlıca, 1980 yılında nüfusu 268 olan yerleşimin 2000 yılında nüfusu 938'e yükselmiş ve 2007 yılında ise 634'e gerilemiştir. Yerleşimin nüfus büyümesi 1990lardan sonra ivme kazanmış, 2000 yılından sonra azalmıştır. Bunun nedeni ise muhtarlığa bağlı Başkent Üniversitesi Yurtlar Bölgesinin idari yapıdan ayrılması olarak açıklanmaktadır. Nüfus verilerinden de anlaşılabileceği üzere yerleşimdeki en yüksek nüfus artış hızı 1990-1997 ve 1997-2000 yılları arasında görülmektedir. En hızlı gelişimin 1997-2000 yılları arasında olduğu görülmektedir. Bu dönemdeki nüfus artış hızı %17,9'a ulaşmıştır. Yerleşimdeki bu büyüme, Başkent Üniversitesi'nin yerleşimde yer seçmesi ile birlikte görülmeye başlanmıştır. Bunu kooperatifleşmeyle devam eden bir gelişme izlemiştir. Üniversitenin yarattığı istihdamla birlikte farklı illerden ya da kentin farklı bölgelerinden iş yerine yakınlık sebebiyle yerleşimde konut talebinin sağlanması göçün nedenleri olarak açıklanabilir. Ayrıca kooperatif alanlarında inşaatı tamamlanan, yerleşilebilir durumda olan konutlarda da ¹ kentin çeşitli mahallelerinden gelen nüfus bulunmaktadır. Üniversitede çalışanlar için işe yakınlık tercih nedeni iken, yerleşimin Eskişehir aksında konumlanması ve bu aksın gelişme etkisinde olması yerleşimin ikinci tercih nedeni olarak belirtilmektedir [Bağlıca Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %50'sini yerleşik nüfus, %50'sini ise yerleşime 2000li yıllarda gelenlerden oluşturmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %40'ını iş amaçlı, %10'unu barınma amaçlı nedenler oluşturmaktadır (%50'sini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin %20'sini akrabaya yakınlık, %20'sini işe yakınlık, %10'unu ise yerleşimin sakin ve havadar bir yaşam çevresi sunması oluşturmaktadır.

¹Yerleşimde toplu taşıma ve doğalgaz hizmetinin olmayışı nedeniyle bazı konutlar ikinci konut olarak kullanılmakta, hizmet alabilme durumunda ise göçün artacağı düşünülmektedir.

Yaylabağ

Yaylabağ, 1980 yılında 285 nüfusu 2007 yılında 390'a yükselmiştir. Yerleşimde en hızlı gelişim (%11,5) 1997-2000 yılları arasında olmuştur. Dışarıdan gelen nüfusun yaklaşık 5 hane kadar olduğu belirtilmektedir. Bunun dışında yerleşimde ikinci konut (hafta sonu kullanımı) amaçlı gelişmeler görülmektedir. Polis Akademisi'ne yakınlık nedeniyle çalışanların yerleşimi barınmada geçici olarak tercih ettiği belirtilmiştir [Yaylabağ Mahallesi Muhtarı, 2008].

Görüşme yapılan hanelerin %80'ini yerli, %20'sini ise yerleşime 2000li yıllarda gelenler oluşturmaktadır. Yerleşime geliş nedeninin %10'unu iş amaçlı, %10'unu barınma amaçlı nedenler oluşturmaktadır (%80'ini ise yerleşik nüfus oluşturmaktadır). Yerleşimi tercih nedeninin %10'unu işe yakınlık, %10'unu ise konut fiyatının bütçesine uygunluğu oluşturmaktadır.

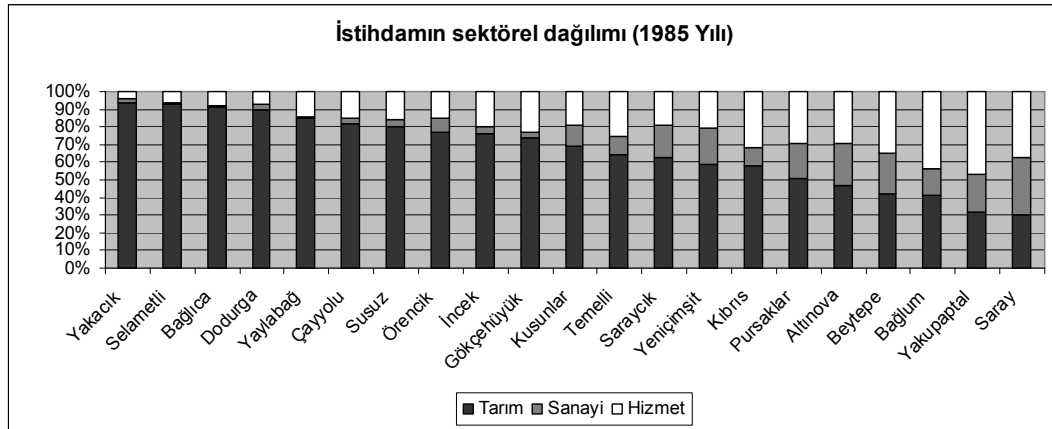
5.1.3. Ekonomik yapıdaki değişim

Yerleşimlerde ekonomik yapı üç temel sektör; tarım sanayi ve hizmetler sektöründe çalışanların dağılımıyla değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin 1985-2007 yılları istihdamın sektörel dağılımı Çizelge 5.8'de verilmekte, sektörler arası dağılımlar ise, Şekil 5.2, Şekil 5.3, Şekil 5.4 ve Şekil 5.5'te gösterilmektedir. Tarım sektöründe istihdam edilen nüfus oranında yıllar itibariyle azalma görülmekte, bu durumun bazı yerleşimlerde önemli oranda olduğu görülmektedir. Yerleşimlerde ekonomik yapıdaki dönüşümde yerleşimlerin kentle etkileşiminin artması, istihdamın kentsel iş kollarına yönelmesi, tarımsal gelirdeki azalma, toprağın kentsel kullanıma dönüşümüyle elde edilen gelirin tarımsal gelirden yüksek olması gibi nedenlerin etkili olduğu belirtilmektedir [Yerel yönetici görüşleri, 2008]. Yerleşimlerde ekonomik yapıdaki değişim aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

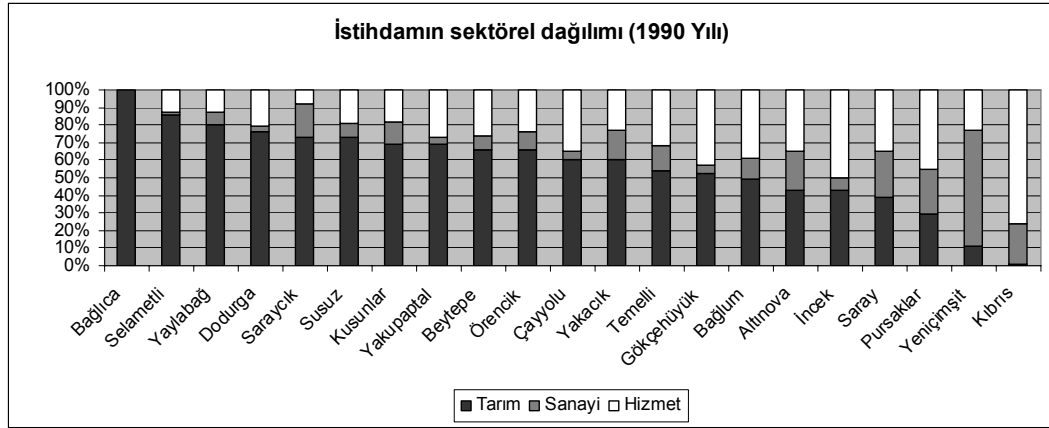
Çizelge 5.8. Yıllara göre istihdamın sektörel dağılımı (%) [TÜİK, 1985-2000]

Yerleşimin adı	1985 Yılı			1990 Yılı			2000 Yılı			2007 Yılı *		
	T	S	H	T	S	H	T	S	H	T	S	H
Altınova	47	4	29	43	22	35	57	17	26	-	53	47
Bağlıca	91	1	8	100	-	-	42	1	57	22	-	78
Bağlum	37	14	39	49	12	39	40	10	50	3	16	81
Beytepe	42	23	35	66	8	26	4	2	94	10	10	80
Çayyolu	82	3	15	60	5	35	22	10	68	-	10	90
Dodurga	90	3	7	76	3	21	34	-	66	9	17	74
Gökçe höyük	74	3	23	52	5	43	75	3	22	14	9	77
İncek	76	4	20	43	7	50	41	7	52	27	-	73
Kıbrıs	58	10	32	1	23	76	42	13	45	5	14	81
Kusunlar	69	12	19	69	13	18	64	17	19	12	24	65
Örencik	77	8	15	66	10	24	69	7	24	9	18	73
Pursaklar	51	20	29	29	26	45	24	19	57	-	19	81
Saray	30	33	37	39	26	35	41	22	37	-	27	73
Saraycık	63	18	19	73	19	8	67	8	25	15	19	65
Selametli	93	1	6	86	1	13	83	4	13	24	24	53
Susuz	80	4	16	73	8	19	62	14	24	17	70	13
Temelli	64	11	25	54	14	32	64	11	25	12	39	48
Yakacık	94	2	4	60	17	23	60	29	11	-	31	69
Yakubabdal	32	21	47	69	4	27	50	9	41	18	23	59
Yaylabag	85	1	14	80	7	13	75	5	20	33	-	67
Yeniçimşit	59	20	21	11	66	23	67	6	27	26	35	39

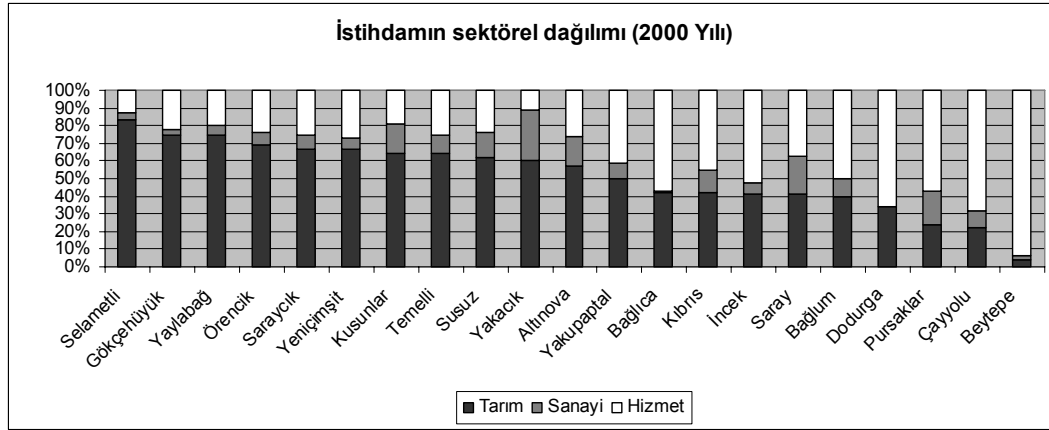
T: Tarım, S: Sanayi, H: Hizmet
 *Hanehalkı görüşme sonuçlarıdır.

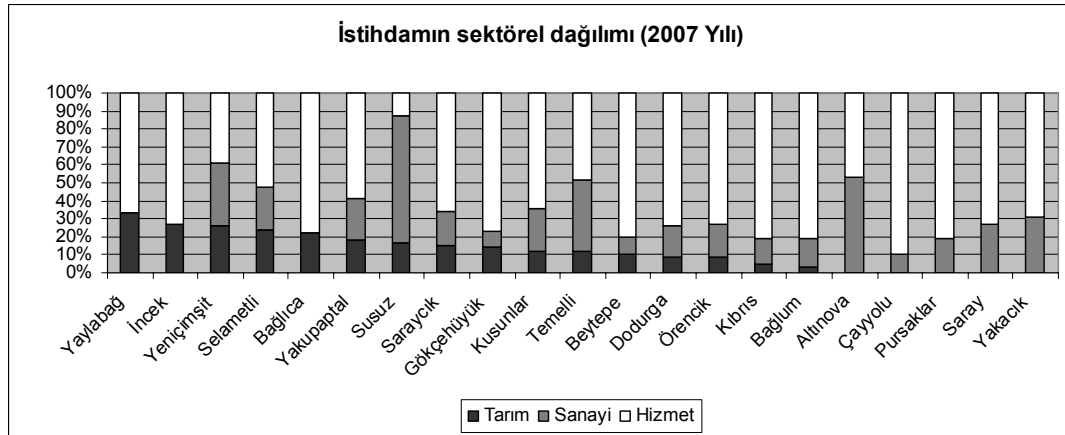
Şekil 5.2. İstihdamın sektörel dağılımı [TÜİK, 1985]

Şekil 5.3. İstihdamın sektörel dağılımı [TÜİK, 1990]

Şekil 5.4. İstihdamın sektörel dağılımı [TÜİK, 2000]

Şekil 5.5. İstihdamın sektörel dağılımı [Alan çalışması, 2008]

Altınova

1985 yılında çalışan nüfusun %47'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %43'e gerilemiş, 2000 yılında ise %57'ye yükselmiştir [TÜİK, 1985-2000]. Ancak 2000 yılından sonra yaşanan gelişmeler tarım sektörünün önemini azaltmıştır. İmar çalışmalarının başlamasıyla yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (inşaat, ticaret) yönelmiştir. Yerleşimdeki gelişmelere ek olarak yakın çevrede gelişen sanayi tesislerinin artması istihdamın sanayi sektörüne kaymasına neden olmuştur. Gelişen ulaşım bağlantılarıyla yerleşimin kentle etkileşimi artmış, bu etkileşim nüfusun kentte çalışmasına neden olmuştur. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır. Ancak kalan tarım arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %20) bulunmaktadır [Altınova Belediyesi, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %53'ünün sanayi, %47'sinin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %10'u evet cevabı vermiştir.

Bağlıca

1985 yılında çalışan nüfusun %91'i tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 yılında %100'e yükselmiş ancak 2000 yılında % 42'ye gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. 1997 yıllarına kadar yerleşimin temel geçim kaynağı tarım sektörü iken; Başkent Üniversitesi'nin ve konut kooperatiflerinin gelişimi, 1999 yılında ise imar çalışmalarının başlaması tarım sektöründe hızlı bir çözülmeye neden olmuştur. Geçimini tarım sektöründen sağlayan yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (ticaret) yönelmeye başlamıştır. Üniversitenin yerleşimde yer seçimi yerleşimde istihdam olanağı yaratmış, bu da yerleşimde hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranının artmasına neden olmuştur. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır. Ancak kalan tarım arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %25) bulunmaktadır [Bağlıca Mahalle Muhtarı, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %22'sinin tarım

ve %78'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %30'u evet cevabı vermiştir.

Bağlum

1985 yılında çalışan nüfusun %37'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %49'a yükselmiş, 2000 yılında ise % 40'a gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Tarım ve hayvancılık yerleşimin önemli bir geçim kaynağını oluştururken, tarımla birlikte kentte kentsel iş alanlarında çalışma yerleşimde 1960larda başlamıştır. 1990 yılı sonrasında ise imar çalışmalarının başlamasıyla birlikte yerleşimde dönüşüm başlamış ve konut alanlarının gelişimiyle birlikte tarım sektörü önemini yitirmiş ve ekonomik yapıda dönüşüm hızlanmıştır. Yerleşimde sadece tarımla (hayvancılık yapan) geçinebilen 4-5 hane bulunmaktadır [Bağlum Belediyesi, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %3'ünün tarım, %16'sının sanayi ve %81'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %15,6'sı evet cevabı vermiştir.

Beytepe

1985 yılında çalışan nüfusun %42'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %66'ya yükselmiş, 2000 yılında ise %4'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Üniversitelerin (ODTÜ, Hacettepe, Bilkent), resmi kurumların, konut kooperatiflerin gelişimiyle birlikte ekonomik yapıda hızlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Geçimini tarım sektöründen sağlayan yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelir ile farklı iş kollarına (ticaret) yönelmiş, üniversite ve resmi kurumlar istihdam olanağı yaratmıştır. Yerleşime sonradan gelen nüfus ise kentsel işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane bulunmamaktadır. Ancak kalan arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %15) bulunmaktadır [Beytepe Mahalle Muhtarı, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %10'unun tarım, %10'unun sanayi ve %80'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı

sorusuna ise %20'si evet cevabı vermiştir. Bu haneler köy içi yerleşimde ikamet eden hanelerdir.

Çayyolu

1985 yılında çalışan nüfusun %82'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %60'a, 2000 yılında ise %22'ye gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Yerleşimin toplu konut alanı ilan edilmesiyle konut alanlarının gelişimi ekonomik yapıda hızlı bir dönüşüme neden olmuştur. Geçimini tarım sektöründen sağlayan yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelir ile farklı iş kollarına (ticaret) yönelirken, yerleşime sonradan gelen nüfus ise kentsel işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane bulunmamaktadır [Çayyolu Mahalle Muhtarı, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %10'unun sanayi ve %90'ının ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin tamamı hayır cevabı vermiştir.

Dodurga

1985 yılında çalışan nüfusun %90'ını tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %76'ya, 2000 yılında ise %34'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Yerleşimin toplu konut alanı ilan edilmesiyle konut alanlarının gelişimi ekonomik yapıda hızlı bir dönüşüme neden olmuştur. Geçimini tarım sektöründen sağlayan yerleşik halk arazi satışlarından elde ettikleri gelir ile farklı iş kollarına (ticaret) yönelirken, yerleşime sonradan gelen nüfus ise kentsel işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane bulunmamaktadır. Ancak kalan arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %15) bulunmaktadır [Dodurga Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %9'unun tarım, %17'sinin sanayi ve %74'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %40'ı evet cevabı vermiştir. Bu haneler köy içi yerleşimde ikamet eden hanelerdir.

Gökçe höyük

1985 yılında çalışan nüfusun %74'ü tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %52'ye gerilemiş, 2000 yılında ise %75'e yükselmiştir [TÜİK, 1985-2000]. Garnizon komutanlığının yerleşimde istihdam yaratması, konut kooperatiflerinin gelişimi ile inşaat faaliyetlerinde çalışanların yerleşimde ikamet etmesi, daha önceleri kentte ikamet eden yerleşik nüfusun dönüşü ile birlikte tarım sektörünün istihdamdaki payı azalmıştır. Geçimini sadece tarımdan sağlayan hane kalmamakla birlikte yerleşik nüfus çiftçilik uğraşlarını (%20) devam ettirmektedir [Gökçe höyük Mahallesi Muhtarı, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %14'ü tarım, %9'u sanayi ve %77'sinin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %40'ı evet cevabı vermiştir. Bu haneler köy içi yerleşimde ikamet eden hanelerdir.

İncek

1985 yılında çalışan nüfusun %76'sı tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %43'e, 2000 yılında ise %41'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Üst gelir grubunun talebiyle gelişen konut alanlarıyla birlikte ekonomik yapıda bir dönüşüm yaşanmıştır. Geçimini tarım sektöründen sağlayan yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelir ile farklı iş kollarına (ticaret) yönelirken, tarımsal faaliyetlerini devam ettirmek amacıyla Polatlı, Gökçe höyük yönünde tarlalar satın almış ve tarımsal üretime devam etmiştir. Yerleşime sonradan gelen nüfus ise kentsel işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane bulunmamaktadır. Ancak kalan arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %20) bulunmaktadır [İncek Mahalle Muhtarı, 2008]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %27'sinin tarım, %73'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %50'si evet cevabı vermiştir. Bu haneler köy içi yerleşimde ikamet eden hanelerdir.

Kıbrıs

1985 yılında çalışan nüfusun %58'i tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran, 2000 yılında ise %42'ye gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Yerleşimde tarımda çalışan sayısı azalırken, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan nüfus artmıştır. Kıbrısköyü-Güney Bayındır Kentsel Dönüşüm Projesi ile birlikte mekanda dönüşüm başlamış, kentle erişebilirliğin artmasıyla kentsel iş alanlarındaki iş imkanlarından yararlanılmaya başlanmıştır. Yerleşimde geçimini tamamen tarımdan sağlayan hane bulunmamakta ancak hayvancılık yaparak gelir sağlayan 5-6 hane bulunmaktadır [Kıbrıs Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %5'inin tarım, %14'ünün sanayi ve %81'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise tamamı hayır cevabı vermiştir.

Kusunlar

1985 ve 1990 yılında çalışan nüfusun %69'u tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 2000 yılında %64'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Yerleşimde tarımda çalışan sayısı azalırken, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan sayısı artmıştır. Doğukent Projesiyle birlikte tarım arazilerinin proje alanında kalması nedeniyle tarımsal faaliyetler azalmış ve sanayi ve hizmetler sektörüne yönelmeye başlamıştır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen 2-3 hane bulunmaktadır [Kusunlar Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %12'sinin tarım, %24'ünün sanayi ve %65'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %30'u evet cevabı vermiştir.

Örencik

1985 yılında çalışan nüfusun %77'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %66'ya 2000 yılında ise %69'a gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Ancak 2000 yılından sonra yaşanan gelişmeler tarım sektörünün önemini azaltmıştır. İmar

çalışmalarının başlamasıyla yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (ticaret) yönelmiştir. Yerleşimdeki bu gelişime ek olarak yakın çevrede gelişen sanayi tesislerinin de artması istihdamın sanayi sektörüne kaymasına neden olmuştur. Yerleşimde geçimini sadece tarımla sağlayabilen hane bulunmamaktadır. Ancak kalan arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (yaklaşık %30) bulunmaktadır [Örencik Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %9'unun tarım, %18'inin sanayi, %73'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %30'u evet cevabı vermiştir.

Pursaklar

1985 yılında çalışan nüfusun %51'i tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %29'a, 2000 yılında ise %24'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. 1990larda imarla çalışmalarıyla birlikte gelişme hızlanmıştır. İmar çalışmalarının başlamasıyla yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (inşaat, ticaret) yönelmiştir. Yerleşimdeki gelişmelere ek olarak yakın çevrede sanayi tesislerinin de artması istihdamın sanayi sektörüne kaymasına neden olmuştur. Gelişen ulaşım bağlantılarıyla yerleşimin kentle etkileşimi artmış, bu etkileşim nüfusun ana kentte çalışmasına neden olmuştur. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır [Pursaklar Belediyesi, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %19'unun sanayi, %81'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %9,6'sı evet cevabı vermiştir. Ancak bu haneler yakın çevre ve illerden göç eden ve memleketlerinde çiftçilik uğraşlarını devam edenlerden oluşmakta, yerleşimde tarımsal faaliyet bulunmamaktadır.

Saray

1985 yılında çalışan nüfusun %39'u tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %39'a, 2000 yılında ise %41'e yükselmiştir [TÜİK, 1985-2000]. Ancak 2000 yılından sonra yaşanan gelişmeler tarım sektörünün önemini azaltmıştır. İmar

alışmalarının başlamasıyla yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (ticaret) yönelmiştir. Yerleşimdeki gelişmelere ek olarak yakın çevrede sanayi tesislerinin de artması istihdamın sanayi sektörüne kaymasına neden olmuştur. Gelişen ulaşım bağlantılarıyla yerleşimin kentle etkileşimi artmış, bu etkileşim nüfusun kentte çalışmasına neden olmuştur. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır. Ancak kalan arazilerinde çiftçilik uğraşlarını devam ettiren haneler (%10) bulunmaktadır [Saray Belediyesi, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %27'sinin sanayi, % 73'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %12,5'i evet cevabı vermiştir.

Saraycık

1985 yılında çalışan nüfusun %63'ü tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran ve 1990 yılında %73'e yükselmiş, 2000 yılında ise % 64'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri devam etmekle birlikte (yaklaşık %20'si) yerleşimde çalışan nüfusun %60'ı informal işlerde istihdam olanağı bulmaktadır [Saraycık Mahalle Muhtarı, 2007] Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun % 15'inin tarım, %19'unun sanayi ve %65'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %6,2'si evet cevabı vermiştir

Selametli

1985 yılında çalışan nüfusun %93'ü tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 yılında %86'ya, 2000 yılında ise %83'e gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Belediyenin kurulması, Ahiboz odağında sanayinin gelişmesiyle birlikte tarımda çalışan nüfus oranında azalma görülmekte ancak tarımsal faaliyetlerhalen önemli oranda devam etmektedir [Selametli Belediyesi, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %24'ünün tarım, %24'ünün sanayi ve %53'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %80'i evet cevabı vermiştir

Susuz

1985 yılında çalışan nüfusun %80'i tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 yılında %73'e, 2000 yılında ise %62'ye gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Eryaman'ın toplu konut alanı olarak ilan edilmesiyle yerleşimde arazi satışları başlamış, yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (ticaret, sanayi) yönelmiştir. İstanbul yolundaki sanayi gelişimiyle ekonomik yapıda dönüşüm hızlanmıştır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır [Susuz Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun % 17'sinin tarım, %70'inin sanayi ve %13'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %60'ı evet cevabı vermiştir

Temelli

1985 yılında çalışan nüfusun %64'ü tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990'da %54'e, 2000 yılında ise %64'e yükselmiştir [TÜİK, 1985-2000]. Ancak 2000li yıllarda tarımsal gelirdeki azalma bunun yanında organize sanayi bölgesinin gelişimiyle istihdam sanayi sektörüne kaymıştır. İmar çalışmalarının başlamasıyla yerleşik nüfus arazi satışlarından elde ettikleri gelirle farklı iş kollarına (ticaret) yönelmiştir. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane bulunmaktadır. [Temelli Belediyesi, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %12'sinin tarım, % 39'unun sanayi, %48'inin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %22,2'si evet cevabı vermiştir.

Yakacık

1985 yılında çalışan nüfusun %94'ü tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 ve 2000 yılında %60'a gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. İvedik ve Ostim sanayi sitelerinin gelişimiyle ekonomik yapıda değişim hızlanmış, sanayi sektöründe çalışan

nüfus artmıştır. Yerleşimin kentle etkileşiminin artması, yerleşimde imar çalışmalarının başlaması ekonomik yapıdaki dönüşümün hızlanmasına neden olan diğer etmenler olarak sayılmaktadır. Yerleşimde sadece tarımla geçinebilen hane kalmamıştır [Yakacık Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %31'i sanayi ve %69'unun ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %5,3'ü evet cevabı vermiştir

Yakubabdal

1985 yılında çalışan nüfusun %32'si tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 yılında % 69'a yükselmiş, 2000 yılında ise %50'ye gerilemiştir [TÜİK, 1985-2000]. Göçle birlikte büyüyen nüfus kentsel iş kollarında iş olanağı bulmakta, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Yerleşimde halen sadece tarımla geçinebilen haneler bulunmakta, bu haneler geçimini hayvancılıktan sağlamaktadır [Yakubabdal Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %18'inin tarım, %23'ünün sanayi ve %59'unun ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %30'u evet cevabı vermiştir

Yaylabağ

1985 yılında tarım sektörü %85, 1990'da %80 iken, 2000 yılında ise %75'e gerilemiştir. Yerleşik nüfus tarımsal faaliyetlerini devam ettirmektedir. Ancak tarımdan elde edilen gelirin hane halkı geçiminde yetersiz kalması nedeniyle kentsel iş kollarında istihdam sağlanmaya çalışılmıştır (ODTÜ Eymir yerleşkesi, vb.). Yerleşimin imarlı gelişen bölgesinde konut ihtiyacını sağlayan nüfus (Polis Akademisi'nde ve kent merkezinde çalışan kiracılar) ise kentsel iş kollarında çalışmaktadır [Yaylabağ Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %33'ünün tarım, %67'sinin ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise hanelerin %70'i evet cevabı vermiştir.

Yeniçimşit

1985 yılında çalışan nüfusun %59'u tarım sektöründe istihdam edilirken bu oran 1990 yılında %11'e gerilemiş, 2000 yılında ise %67'ye yükselmiştir [TÜİK, 1985-2000]. Sincan'da sanayi sektöründeki gelişme ile birlikte tarım tek geçim kaynağı olmaktan çıkmış genç nüfus sanayi sektöründe çalışmaya başlamıştır [Yeniçimşit Mahalle Muhtarı, 2007]. Hane halkı anket sonuçlarında çalışan nüfusun %26'sının tarım, %35'inin sanayi ve %39'unu ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Halen ekip biçtiğiniz tarla, bağ-bahçeniz var mı sorusuna ise %30'u evet cevabı vermiştir

5.1.4. Sosyal yapıdaki değişim

Yerleşimlerde sosyal yapı; eğitim durumu, okullaşma oranı, sosyal güvence, gelir durumu ile değerlendirilmiştir. Ayrıca kişisel gelişim çabası, sanatsal etkinliklerle ilgilenme, sivil topluma özgü organizasyonları destekleme, günlük ilişkiler, yerel yönetimlerin yetki, olanak ve hizmet düzeylerine ilişkin bilgi sahibi olma, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama gibi sosyal açıdan kentli yaşam tarzını analize yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır

Eğitim

Yerleşimlerde eğitim durumunda yıllara göre değişim Çizelge 5.9'da verilmektedir. 1985-2000 yılları verileri TÜİK'ten, 2007 yılı verileri ise sağlık ocaklarından sağlanmıştır. 2007 ADNKS'de eğitim durumu bilgileri ilçe bazına inebilmiş, bu nedenle mahalle ve köy verileri açıklanmamıştır. Açıklanan verilerde ise eğitim durumu “okuma yazma bilen ve “okuma yazma bilmeyen” ayrımıyla değerlendirilmiştir.

TÜİK 2007 yılı ADNKS sonuçlarına göre Ankara’da okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4 okuma yazma bilenlerin oranı ise %96’dır. Yerleşimlerin 2007 yılına ilişkin okuma yazma bilmeyen ve bilenlere ilişkin sağlanan verilerde (sağlık ocağı verileri), çalışma alanı genelinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %12 okuma yazma bilenlerin oranı ise %88’dir. Bu da yerleşimlerde okuma yazma bilmeyenlerin oranının Ankara’dan yüksek, okuma yazma bilenlerin oranı ise düşük olduğunu göstermektedir.

Ancak okuma yazma bilenlerin mezun oldukları eğitim kurumuna göre değerlendirildiğinde bazı yerleşimlerde lise ve yüksek okul mezun oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu da sadece okuma yazma bilen/bilmeyenlere göre yapılacak değerlendirme yanıltıcı olabileceğini göstermektedir. Yerleşimlerin yıllara göre eğitim durumundaki değişime Çizelge 5.9’dan da anlaşılabileceği üzere yıllar itibarıyla gelişmenin olduğu, bazı yerleşimlerde bu durumun yüksek oranlarda değiştiği görülmektedir. Yerleşimler özelinde “bir öğretim kurumundan mezun olmayan” grup ile “yüksek okul mezunu olanlar” için yapılan değerlendirme ile bu durum aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Altınova, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %40,6 iken bu durum 2007 yılında %4,7’ye düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1 iken bu oran 2007 yılında %9,1’e yükselmiştir.

Bağlıca, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %24,6 iken bu durum 2007 yılında %1,5’e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %2 iken bu oran 2007 yılında %5,2’ye yükselmiştir.

Bağlum, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %20,6 iken bu durum 2007 yılında %15,8’e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,6 iken bu oran 2007 yılında %2,8’e yükselmiştir.

Beytepe, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %16,8 iken bu durum 2007 yılında %4'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %4,5 iken bu oran 2007 yılında %9,6'ya yükselmiştir.

Çizelge 5.9. Yerleşimlerde eğitim durumunda yıllara göre değişim [TÜİK, 1985-2000; Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, 2007]

Yerleşimin adı	Yıllar	Bir öğretim kurumundan mezun olmayan (%)	İlkokul mezunu (%)	İlköğretim mezunu (%)	Ortaokul mezunu (%)	Lise mezunu (%)	Yüksek okul mezunu (%)
Ankara	1985	18,3	49,1		11,7	14,5	6,3
	1990	15,0	48,5		12,2	16,2	8,1
	2000	19,4	33,6	3,2	9,7	22,1	12,0
	2007	-	-	-	-	-	-
Altınova	1985	40,6	46,9		4,9	6,5	1,0
	1990	18,6	61,1		10,9	6,8	2,6
	2000	26,0	43,7	3,4	11,5	12,1	3,3
	2007	4,7	10,9	41,5	16,1	17,7	9,1
Bağlıca	1985	24,6	66,3		2,5	4,5	2,0
	1990	41,2	51,8		2,2	3,9	0,9
	2000	13,8	35,3	1,3	5,5	39,4	4,7
	2007	1,5	13,2	15,5	34,4	30,1	5,2
Bağlum	1985	20,6	60,9		12,0	4,8	1,6
	1990	18,9	61,5		11,8	6,5	1,3
	2000	29,0	2,1	17,0	39,7	9,3	3,0
	2007	15,8	17,5	24,9	20,2	18,7	2,8
Beytepe	1985	16,8	64,5		6,1	8,0	4,5
	1990	14,1	71,7		6,9	5,2	2,1
	2000	5,8	21,7	1,0	9,2	46,6	15,8
	2007	4,0	21,9	25,9	14,7	23,9	9,6
Çayyolu	1985	28,2	63,8		3,4	3,4	1,3
	1990	15,3	63,3		8,7	7,7	5,1
	2000	16,0	16,6	3,2	5,8	23,3	35,1
	2007	0,8	6,1	13,3	7,9	21,6	50,4
Dodurga	1985	14,9	78,2		3,4	1,5	1,9
	1990	20,8	70,5		4,5	3,0	1,1
	2000	9,8	72,9	0,4	8,1	8,4	0,4
	2007	1,2	6,0	22,0	9,2	23,8	37,9
Gökçeşeyir	1985	17,3	62,4		9,9	9,4	1,0
	1990	12,3	61,5		14,0	9,8	2,3
	2000	22,0	46,9	2,4	8,1	16,6	4,1
	2007	7,1	13,4	49,8	13,9	13,4	2,4
İncek	1985	22,5	62,6		4,8	7,3	2,8
	1990	15,5	57,3		9,2	9,2	8,8
	2000	18,7	48,7	2,0	8,7	11,8	10,1
	2007	3,9	15,4	40,7	14,2	16,6	9,2
Kıbrıs	1985	32,2	58,7		4,1	4,7	0,4
	1990	17,7	67,5		7,9	5,4	1,6
	2000	24,9	43,7	3,1	11,7	13,2	3,4
	2007	4,9	17,3	35,6	18,2	19,2	4,8
Kusunlar	1985	19,6	76,8		2,2	0,7	0,7
	1990	18,5	73,7		4,2	1,9	1,5
	2000	22,9	56,0	1,6	10,7	7,3	1,6
	2007	4,6	12,9	57,5	12,3	10,5	2,2
Örencik	1985	23,3	64,3		5,8	5,4	1,2
	1990	20,8	67,1		6,4	4,9	0,9
	2000	24,1	48,4	3,3	11,9	11,2	1,2
	2007	4,4	16,9	51,4	13,9	12,7	0,8
Pursaklar	1985	20,6	64,2		8,4	5,2	1,6
	1990	17,9	62,6		11,1	6,8	1,6
	2000	26,7	2,6	16,8	38,2	11,8	3,9
	2007	2,4	16,4	35,4	20,4	20,2	5,2

Çizelge 5.9. (Devam) Yerleşimlerde eğitim durumunda yıllara göre değişim [TÜİK, 1985-2000; Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, 2007]

Yerleşimin adı	Yıllar	Bir öğretim kurumundan mezun olmayan (%)	İlkokul mezunu (%)	İlköğretim mezunu (%)	Ortaokul mezunu (%)	Lise mezunu (%)	Yüksek okul mezunu (%)
Saray	1985	17,9	67,9		8,3	4,7	1,3
	1990	20,5	59,9		10,5	6,4	2,7
	2000	24,6	40,5	3,5	13,1	15,4	3,0
	2007	3,1	14,1	51,7	15,7	13,4	1,9
Saraycık	1985	29,4	59,1		5,8	5,0	0,8
	1990	26,4	59,5		7,6	5,7	0,8
	2000	29,8	53,0	2,7	7,0	7,0	0,5
	2007	10,0	16,9	51,1	14,4	6,9	0,7
Selametli	1985	24,4	72,3		1,7	1,1	0,6
	1990	17,2	73,4		5,3	2,8	1,3
	2000	25,8	50,5	3,8	10,2	8,7	1,2
	2007	6,3	17,5	56,8	14,8	4,0	0,6
Susuz	1985	19,6	76,3		2,1	1,6	0,4
	1990	16,3	76,7		3,9	2,3	0,8
	2000	20,8	52,4	4,6	11,7	8,8	1,7
	2007	6,8	13,3	51,9	16,3	9,7	2,0
Temelli	1985	23,1	60,0		8,8	6,8	1,3
	1990	14,1	64,8		11,8	7,0	2,3
	2000	21,4	48,3	2,6	10,4	13,8	3,5
	2007	4,1	10,5	50,9	16,3	14,5	3,7
Yakacık	1985	33,3	64,8		1,0	0,4	0,5
	1990	22,4	71,2		3,2	2,2	1,0
	2000	31,2	51,7	2,2	6,8	6,3	1,8
	2007	7,6	14,1	51,2	15,7	9,9	1,5
Yakupaptal	1985	34,5	56,0		2,5	5,8	1,1
	1990	31,9	64,9		1,5	0,6	1,1
	2000	28,5	50,5	3,7	9,1	6,7	1,5
	2007	4,0	17,4	38,3	17,7	19,8	2,8
Yaylabağ	1985	16,3	78,9		3,3	0,5	1,0
	1990	22,7	68,6		4,3	3,8	0,5
	2000	19,9	55,7	1,7	12,2	9,1	1,4
	2007	6,7	13,4	57,3	13,4	9,2	0,0
Yeniçimşit	1985	20,1	71,6		2,6	4,6	1,0
	1990	14,8	69,5		9,0	5,5	1,3
	2000	27,3	49,5	3,2	8,3	9,5	2,2
	2007	10,0	9,3	50,5	17,4	11,9	1,0

Çayyolu, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %28,2 iken bu durum 2007 yılında %0,8'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,3 iken bu oran 2007 yılında %50,4'e yükselmiştir.

Dodurga, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %14,9 iken bu durum 2007 yılında %1,2'ye düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,9 iken bu oran 2007 yılında %37,9'a yükselmiştir.

Gökçehöyük, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %17,3 iken bu durum 2007 yılında %7,1'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1 iken bu oran 2007 yılında %2,4'e yükselmiştir.

İncek, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %22,5 iken bu durum 2007 yılında %3,9'a düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %2,8 iken bu oran 2007 yılında %9,2'ye yükselmiştir.

Kıbrıs, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %32,2 iken bu durum 2007 yılında %4,9'a düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,4 iken bu oran 2007 yılında %4,8'e yükselmiştir.

Kusunlar, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %19,6 iken bu durum 2007 yılında %4,6'ya düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,7 iken bu oran 2007 yılında %2,2'ye yükselmiştir.

Örencik, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %23,3 iken bu durum 2007 yılında %4,4'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,2 iken bu oran 2007 yılında %0,8'e düşmüştür.

Pursaklar, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %20,6 iken bu durum 2007 yılında %2,4'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,6 iken bu oran 2007 yılında %5,2'ye yükselmiştir.

Saray, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %17,9 iken bu durum 2007 yılında %3,1'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,3 iken bu oran 2007 yılında %1,9'a yükselmiştir.

Saraycık, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %29,4 iken bu durum 2007 yılında %10'a düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,8 iken bu oran 2007 yılında %0,7'ye düşmüştür.

Selametli, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %24,4 iken bu durum 2007 yılında %6,3'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,6 2007 yılında %0,6 oranında sabit kalmıştır.

Susuz, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %19,6 iken bu durum 2007 yılında %6,8'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,4 iken bu oran 2007 yılında %2'ye yükselmiştir.

Temelli, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %23,1 iken bu durum 2007 yılında %4,1'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,3 iken bu oran 2007 yılında %3,5'e yükselmiştir.

Yakacık, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %33,3 iken bu durum 2007 yılında %7,6'ya düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %0,5 iken bu oran 2007 yılında %1,5'e yükselmiştir.

Yakupabdal, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %34,5 iken bu durum 2007 yılında %4'e düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1,1 iken bu oran 2007 yılında %2,8'e yükselmiştir.

Yaylabağ, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %16,3 iken bu durum 2007 yılında %6,7'ye düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1 iken bu oran 2007 yılında %0'a düşmüştür.

Yeniçimşit, 1985 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayanların oranı %20,1 iken bu durum 2007 yılında %10'a düşmüştür. 1985 yılında yüksek okul mezun oranı %1 iken bu oran 2007 yılında %1 oranında sabit kalmıştır.

Okullaşma oranı

Yerleşimlerde eğitime katılım durumu değerlendirmiş bu değerlendirmede hane halkı anketlerinde 4-17 yaş arasındaki hane halkı bireylerinin okul öncesi eğitim,

İlköğretim ve orta öğretim katılım oranı hesaplanmıştır. Bu oranlar Çizelge 5.10'da verilmektedir.

Okul öncesi eğitim çağındaki çocukların aile dışı eğitim kurumlarına katılım oranı Dodurga'da (%100), Gökçeöyük'te (%100), Beytepe'de (%86), Kibris'ta (%80), Çayyolu'nda (%67), Kusunlar'da (%50), Bağlum'da (%46), Saray'da (%43), Susuz'da (%38), Selametli'de (%33), İncek'te (% 25), Pursaklar'da (%19), Altınova'da (%17), Yakacık'ta (%17), Bağlıca'da (%14), Temelli'de (%14), Yakupabdal'da (%13), Saraycık'ta (%13) oranındadır. Örencik, Yaylabağ, Yeniçimşit'te ise katılımın olmadığı görülmüştür.

Çizelge 5.10. Okullaşma oranı

Yerleşimin adı	Okul öncesi eğitim (%)	İlköğretim (%)	Orta öğretim (%)
Altınova	17	100	100
Bağlıca	14	100	100
Bağlum	46	100	100
Beytepe	86	100	100
Çayyolu	67	100	100
Dodurga	100	100	100
Gökçeöyük	100	100	100
İncek	25	100	100
Kibris	80	100	90
Kusunlar	50	100	83
Örencik	-	100	67
Pursaklar	19	100	91
Saray	43	100	100
Saraycık	13	93	36
Selametli	33	100	100
Susuz	38	100	100
Temelli	14	100	100
Yakacık	17	100	100
Yakupabdal	13	100	37,5
Yaylabağ	-	100	100
Yeniçimşit	-	100	100
Ortalama	36,9	99,7	90
Ankara	29	97	90

İlköğretimde okullaşma oranı Saraycık'ta %93 oranında, diğer yerleşimlerde ise %100'dür. Orta öğretimde okullaşma oranına bakıldığında yerleşimlerde bu oranda farklılık görülmektedir. Altınova, Bağlıca, Bağlum, Beytepe, Çayyolu,

Dodurga, Gökçehöyük, İncek, Saray, Selametli, Susuz, Temelli, Yakacık, Yaylabağ, Yeniçimşit'te %100 oranında iken, Pursaklar'da, Kıbrıs'ta %90, Kusunlar'da %83, Örencik'te %67, Yakubabdal'da %37,5, Saraycık'ta %36 oranındadır.

Ankara'da okul öncesi eğitim ilköğretim ve ortaöğretimde okullaşma oranları sırasıyla okul öncesi eğitimde %29, ilköğretimde %97, ortaöğretimde %90 oranındadır [Ankara Valiliği, 2006]. Yerleşimlerde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı %36, ilköğretimde okullaşma oranı %99,7 orta öğretimde ise bu durum %90 oranı ile Ankara ile benzer durumdadır. Ancak Saraycık ve Yakupabdal'da orta öğretimde okullaşma oranlarının (sırasıyla %36, %37,5) Ankara'nın gerisinde olduğu görülmüştür.

Hanelerin çocuklarını okul dışında eğitim ve sosyal amaçlı kurslara katılımını sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme Çizelge 5.11.'de verilmektedir. Yerleşimlerde bu tür kullanımların %29,4 oranında olduğu görülmüştür.

Örencik, Selametli, Yaylabağ, Yeniçimşit'te okul dışı kurslara katılımın olmadığı, Saraycık (%7,1), Kusunlar (%10), Yakubabdal (%10), Bağlıca (%12,5), Saray (%17,6), Temelli (%18,8), Altınova (%20) oranında olduğu görülmüştür. Yakacık (%30,8), Bağlum (%31,6), Beytepe (%33,3), Pursaklar (% 35,2), Kıbrıs (%35,7), Susuz (%50), Gökçehöyük (%57,1), Dodurga (%60), Çayyolu'da (%75) oranında olduğu ve genel ortalamının üzerinde olduğu görülmüştür. Sosyal amaçlı kurslara ise Dodurga (%20), Gökçehöyük (%14,3), Çayyolu (%12,5), Beytepe (%11,1), Pursaklar'da (% 4,4) oranında katılımın olduğu görülmüştür.

Çizelge 5.11. Çocukların okul dışı kurslara katılımı (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Gitmiyor	Eğitim amaçlı	Sosyal amaçlı
Altınova	80	20	-
Bağlıca	87,5	12,5	-
Bağlum	68,4	31,6	-
Beytepe	55,6	33,3	11,1
Çayyolu	12,5	75	12,5
Dodurga	20	60	20
Gökçeöyük	28,6	57,1	14,3
İncek	87,5	-	12,5
Kıbrıs	64,3	35,7	-
Kusunlar	90	10	-
Örencik	100	-	-
Pursaklar	60,4	35,2	4,4
Saray	82,4	17,6	-
Saraycık	92,9	7,1	-
Selametli	100	-	-
Susuz	50,0	50	-
Temelli	81,2	18,8	-
Yakacık	69,2	30,8	-
Yakupabdal	90	10	-
Yaylabağ	100	-	-
Yeniçimşit	100	-	-
Genel ortalama	70,6	26,6	2,8

Sosyal Güvence

Yerleşimlerde sosyal güvence hizmetinden yararlanma durumu değerlendirilmiş ve bu hizmetlerden yararlanma oranında farklılık görülmüştür. Yerleşimlerdeki hanelerin sosyal güvence hizmetlerinden yararlanma oranı Çizelge 5.12’de verilmektedir. Çizelge 5.12’den de anlaşılabacağı gibi yerleşimlerde %88,5 oranında emekli sandığı, sosyal sigortalar kurumu ve bağ-kur gibi sosyal güvence hizmetlerinden, %10,8 oranında yeşil kart, %0,7 oranında ise özel sigorta gibi sosyal güvence hizmetlerinden yararlanıldığı görülmektedir. Yerleşimlerde sosyal güvence hizmetlerinden yararlanma oranının yüksek olduğu söylenebilir. Ancak yerleşimler kendi içinde değerlendirildiğinde Saraycık, Yakacık, Yeniçimşit, Örencik, Kusunlar, Bağlıca, Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Yaylabağ, Beytepe, Kıbrıs’ta sosyal güvencesi olmayan ve yeşil kart hizmetinden yararlanan hanelerin olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.12. Sosyal güvence türü (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yeşil kart (%)	ES-SSK-Bağ-kur (%)	Özel sigorta (%)
Altınova	-	100	-
Bağlıca	20	80	-
Bağlum	13,4	86,6	-
Beytepe	10	90	-
Çayyolu	5,6	88,8	5,6
Dodurga	-	90	10
Gökçe höyük	-	100	-
İncek	-	90	10
Kıbrıs	9,6	90,4	-
Kusunlar	20	80	-
Örencik	20	80	-
Pursaklar	10,3	89,7	-
Saray	-	100	-
Saraycık	37,5	62,4	-
Selametli	-	100	-
Susuz	-	100	-
Temelli	-	100	-
Yakacık	26,3	73,7	-
Yakupabdal	20	80	-
Yaylabağ	10	90	-
Yeniçimsit	20	80	-
Genel ortalama	10,8	88,5	0,7

Ankara’da sosyal güvencesi olmayan ve yeşil karttan yararlananların oranı %6 oranındadır [Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007]. Ankara’nın metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerde bu oran %10,8 olup, yerleşimlerde sosyal güvence durumunun Ankara’nın gerisinde kaldığı söylenebilir.

Gelir

Yerleşimlerde farklı gelir grupları yer almaktadır. Bu gelir grupları TÜİK’in “Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları Araştırması”ndaki “Hane Halkı Bütçe Araştırması”nda oluşturulan gruplara göre sınıflandırılmıştır. Gruplar hane halkı kullanılabilir gelirine göre yüzde 5’lik dilim hane halkı gelir gruplarından oluşturulmuştur [TÜİK, 2006].

TÜİK’in bu çalışması en son 2005 yılında yapılmış ancak daha sonra Ankara Ticaret Odası (ATO) bu çalışmayı gelirin yüzde 5’lik dilimlere göre dağılımında bir değişiklik olmadığını varsayarak 2007 yılına güncellemiştir. Buna göre %5’lik dilimlerde ortalama. 1-3. %5’lik dilimler açlık sınırının altında, 4-15. %5lik dilimler

yoksulluk sınırının altında 16-20. %5'lik dilimler ise yoksulluk sınırının üzerindeki hane halkı geliri olarak kabul edilmiştir. Hane halkı aylık gelirleri Çizelge 5.13'te verilmektedir

Çizelge 5.13. %5'lik dilimlerde ortalama hane halkı aylık gelirleri [ATO, 2007]

Gelire göre aile dilimleri	Nüfus (kişi)	Hane sayısı	Hane başına ortalama aylık gelir (TL)
1. %5	3 287 979	864 893	251
2. %5	3 960 929	864 893	450
3. %5	3 622 716	864 893	571
Açlık sınırı	10 871 624	2 594 678	
4. %5	3 486 106	864 893	667
5. %5	3 294 893	864 893	755
6. %5	3 224 333	864 893	840
7. %5	3 424 463	864 893	931
8. %5	3 260 381	864 893	1023
9. %5	3 369 006	864 893	1116
10. %5	3 533 191	864 893	1211
11. %5	3 574 884	864 893	1315
12. %5	3 532 163	864 893	1430
13. %5	3 482 194	864 893	1555
14. %5	3 631 071	864 893	1715
15. %5	3 593 945	864 893	1876
Yoksulluk sınırı	52 278 252	12 973 391	
16. %5	3 797 351	864 893	2094
17. %5	3 587 863	864 893	2350
18. %5	3 589 892	864 893	2706
19. %5	3 704 350	864 893	3293
20. %5	3 628 546	864 893	5884
Toplam (ortalama)	70 586 256	17 297 855	1602
Paylar (%)	Nüfusun (%)	Hanelerin (%)	
Açlık sınırının altındakilerin oranı	15,4	15,0	
Yoksulluk sınırının altındakilerin oranı	74,1	75,0	

Yerleşimler bazında hanelerin aylık ortalama gelir grupları yerleşimler bazında ATO'nun sınıflamasına göre gruplandırılmış bu sınıflamanın sonuçları açlık sınırının altında, yoksulluk sınırının altında ve yoksulluk sınırını üstünde olma üzere 3 grupta Çizelge 5.14'te verilmiştir.

Çizelge 5.14'ten de anlaşılacağı gibi Ankara'nın metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerde gelir dağılımının yoksulluk sınırının altındaki grupta yığıldığı (%70,4) görülmektedir. Yoksulluk sınırının üzerindeki gelir grubu (%20) oranında, açlık

sınırının altındaki gelir grubu ise (%9,6) oranındadır. Ancak yerleşimler kendi içinde değerlendirildiğinde, Çayyolu, Susuz, Dodurga, İncek, Gökçe höyük, Bağlıca, Beytepe, Örencik, Pursaklar, Kıbrıs, Saray’da yoksulluk sınırının üzerinde haneler in bulundu, diğer yerleşimlerde bulunmadığı görülmüştür. Bu yerleşimlerden Beytepe, Çayyolu, Dodurga, Gökçe höyük, İncek, Kıbrıs ve Susuz’ da açlık sınırının altındaki gelir grubuna sahip haneler bulunmamamaktadır. Ancak genel olarak yerleşimlerin yoksulluk sınırının altındaki hanelerden oluştuğu söylenebilir.

Çizelge 5.14. Yerleşimlerde gelir grupları (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Açlık sınırı altındakiler (%)	Yoksulluk sınırının altındakiler (%)	Yoksulluk sınırının üstündekiler (%)
Altınova	50	50	-
Bağlıca	10	60	30
Bağlum	2,2	97,8	-
Beytepe	-	90	10
Çayyolu	-	11,2	88,8
Dodurga	-	50	50
Gökçe höyük	-	60	40
İncek	-	50	50
Kıbrıs	-	95,2	4,8
Kusunlar	10	90	-
Örencik	30	40	30
Pursaklar	4,3	72,2	23,5
Saray	8,3	83,4	8,3
Saraycık	31,5	68,5	-
Selametli	30	70	-
Susuz	-	20	80
Temelli	16,7	83,3	-
Yakacık	5,3	94,7	-
Yakupabdal	20	80	-
Yaylabağ	50	50	-
Yeniçimşit	40	60	-
Genel ortalama	9,6	70,4	20

Sosyal yaşam

Sosyal yaşam kapsamında kişisel gelişim çabaları (kitap dergi, gazete okuma, bilgisayar internet kullanımı, kursalar katılım), kitle iletişim araçlarını kullanma ve bu kullanımlardaki tercih edilen kanal ve program türleri değerlendirilmiştir. Ayrıca

günlük yaşamda görüşülen kişiler, sinema, tiyatro, konser gibi sanatsal etkinliklere katılım durumları değerlendirilmiştir. Sivil topluma özgü kurumlara katılım ile kentsel hizmetler, belediye hizmetler hakkında bilgi sahibi olma, yerleşimlerin genel sorunları, yerel yönetimin belediye hizmetleri açısından etkinliğini sorgulama, yetersiz hizmetten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin girişim ile oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama gibi hanelerin katılım ve yönetim konusundaki hassasiyetleri değerlendirilmiştir.

Kişisel gelişim çabaları

Yerleşimlerde kitap okuma oranı %21,1 oranındadır. Bu oranın üzerinde olan yerleşimler sırasıyla Çayyolu, Gökçeşöyük, Beytepe, Temelli, Dodurga, Kıbrıs, Bağlum, Pursaklar'dır. Bu oranın altında kalan yerleşimler İncek, Saray, Bağlıca, Kusunlar, Susuz, Yakubabdal, Yaylabağ, Yakacık'tır. Altınova, Örencik, Saraycık, Selametli, Yeniçimşit'te ise kitap okuma alışkanlığı görülmemiştir. Yerleşimlerde gazete okuma oranı %57,8 oranındadır. Bu oranın üzerinde olan yerleşimler sırasıyla, Gökçeşöyük, Çayyolu, Kıbrıs, Temelli, Beytepe, Bağlum, Bağlıca, Dodurga, İncek, Pursaklar'dır. Bu oranın altında kalan yerleşimler Altınova, Saray, Örencik, Susuz, Yakubabdal, Yaylabağ, Yakacık, Yeniçimşit, Kusunlar, Selametli, Saraycık'tır. Yerleşimlerde dergi okuma oranı % 12,2 oranındadır. Bu oranın üzerinde olan yerleşimler sırasıyla, Çayyolu, Gökçeşöyük, Dodurga, Temelli, Kıbrıs, Saray'dır. Bu oranın altında kalan yerleşimler Beytepe, İncek, Kusunlar, Yaylabağ, Bağlum, Pursaklar'dır. Altınova, Bağlıca, Örencik, Selametli, Saraycık, Susuz, Yakubabdal, Yakacık, Yeniçimşit'te dergi okuma alışkanlığı görülmemiştir.

Yerleşimlerde bilgisayar kullanımı %35,6, internet kullanımı %34 oranındadır. Bu oranın üzerinde olan yerleşimler sırasıyla Çayyolu, Gökçeşöyük, Dodurga, Temelli, Beytepe, Pursaklar, Kıbrıs'tır. Bu oranın altında kalan yerleşimler Bağlum, Yakacık, Yaylabağ, Saray, İncek, Bağlıca, Susuz, Yakubabdal, Altınova, Selametli, Saraycık'dır. Kusunlar, Örencik, Yeniçimşit'te bilgisayar ve internet kullanımı görülmemiştir. Yerleşimlerde kursa katılım %19,7 oranındadır. Bu oranın üzerinde olan yerleşimler sırasıyla Çayyolu, Gökçeşöyük, Dodurga, Temelli, Kıbrıs, Yakacık,

Beytepe, Pursaklar'tır. Bu oranın altında kalan yerleşimler; Saray, Bağlum, Yaylabağ, İncek, Bağlıca, Susuz, Yakupabdal, Kusunlar'dır. Altınova, Selametli, Saraycık, Örencik, Yeniçimşit'te kursa katılım görülmemiştir.

Kişisel gelişim çabaları açısından ele alınan faaliyetleri bir arada değerlendirilmiş ve bu değerlendirme Çizelge 5.15'te verilmiştir. Yerleşimlerin bu faaliyetlerin tamamına katılımı %30,1 oranındadır. Bu oranın üstünde kalan yerleşimler Çayyolu, Gökçeşhüyük, Dodurga, Temelli, Beytepe, Kıbrıs, Pursaklar, Bağlum'dur. Bu oranın altında kalan yerleşimler Saray, İncek, Bağlıca, Yaylabağ, Yakacık, Susuz, Yakupabdal, Altınova, Kusunlar, Örencik, Selametli, Yeniçimşit, Saraycık'dır.

Çizelge 5.15. Kişisel gelişim çabaları (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Gazete Okuyor mu?		Kitap Okuyor mu?		Dergi Okuyor mu?		Bilgisayar Kullanıyor mu?		İnternet Kullanıyor mu?		Kursa Gitmiş mi?		Tüm faaliyetlerin ortalaması
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
Altınova	50	50	-	100	-	100	10	90	10	90	-	100	11,7
Bağlıca	70	30	10	90	-	100	20	80	20	80	10	90	21,7
Bağlum	71,1	28,9	24,4	75,6	8,9	91,1	33,3	66,7	33,3	66,7	15,6	84,4	31,1
Beytepe	80	20	40	60	10	90	50	50	50	50	20	80	41,7
Çayyolu	88,9	11,1	72,2	27,8	77,8	22,2	83,3	16,7	83,3	16,7	61,1	38,9	77,8
Dodurga	70	30	30	70	30	70	60	40	50	50	50	50	48,3
Gökçeşhüyük	90	10	50	50	40	60	60	40	60	40	50	50	58,3
İncek	60	40	20	80	10	90	20	80	20	80	10	90	23,3
Kıbrıs	85,7	14,3	28,6	71,4	19	81	42,9	57,1	42,9	57,1	28,6	71,4	41,3
Kusunlar	20	80	10	90	10	90	-	100	-	100	10	90	8,3
Örencik	40	60	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	6,7
Pursaklar	61	39	22,1	77,9	8,1	91,9	43,4	56,6	41,9	58,1	19,9	80,1	32,7
Saray	50	50	16,7	83,3	16,7	83,3	25	75	25	75	16,7	83,3	25,0
Saraycık	6,2	93,8	-	100	-	100	6,2	93,8	6,2	93,8	-	100	3,1
Selametli	10	90	-	100	-	100	10	90	10	90	-	100	5,0
Susuz	50	50	10	90	-	100	20	80	20	80	10	90	18,3
Temelli	83,3	16,7	33,3	66,7	22,2	77,8	55,6	44,4	44,4	55,6	38,9	61,1	46,3
Yakacık	26,3	73,7	5,3	94,7	-	100	31,6	68,4	31,6	68,4	21,1	78,9	19,3
Yakupabdal	40	60	10	90	-	100	20	80	10	90	10	90	15,0
Yaylabağ	40	60	10	90	10	90	30	70	20	80	10	90	20,0
Yeniçimşit	30	70	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	5,0
Genel ortalama	57,8	42,2	21,1	78,9	12,2	87,8	35,6	64,4	34	66	19,7	80,3	30,1

Kitle iletişim araçlarının kullanımı

Yerleşimlerde televizyon izlenme oranı ve tercih edilen televizyon kanallarına ilişkin değerlendirme Çizelge 5.16'da verilmektedir. Yerleşimlerde televizyon izlenme oranı yüksektir (%97). Televizyon seyredenlerin %35,7'sinin özel bir kanal tercih etmediği, %64,3'ünün ise KanalD, Show TV, Star, Cine5, CNBC, NTV, STV, ATV, KralTV, TRT gibi kanallarını tercih ettiği görülmektedir. KanalD, ShowTV, Star, ATV, TRT gibi genel olarak her kesime hitap eden televizyon kanalları dışında, Cine5, CNBC ve NTV gibi farklı kültür gruplarınca tercih edilen kanallarda izlenmektedir. Ancak bu kanalları tercih edenlere Çayyolu, Dodurga, Gökçeöyük, Pursaklar'da görülmüştür.

Televizyon programlarından hangilerini tercih ettiklerine ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Tercih edilen programlar yerli dizi, eğlence güldürü, talk show, yarışma, haber, açık oturum tartışma ekonomi, belgeseller, yabancı sinema, dini programlar, spor, kültür sanat, kadın programları şeklinde gruplandırılmış ve değerlendirme sonuçları Çizelge 5.17'de verilmiştir. Çizelge 5.17'den de anlaşılabileceği üzere görüşme yapılan kişilerin %18, 8'i özel bir tercih belirtmezken, %31,2'si yerli dizi, %1,9'u eğlence- güldürü, talk show, %12,6'sı yarışma, %19,1'i haber, %1,9'u açık oturum tartışma ve ekonomi, %1'i belgesel, %5,1'i yabancı sinema, %1'i dini programlar, %4,1'i spor, % 0,5'i kültür sanat, %2,9'u kadın programlarını tercih ettiklerini belirtmiştir. Açık oturum tartışma ekonomi, belgesel ve kültür sanat gibi programların Beytepe, Çayyolu, Gökçeöyük, Pursaklar, Saray gibi yerleşimlerde tercih edildiği görülmüştür.

Yerleşimlerde radyo dinleme oranının televizyon seyretme oranına göre olduğu (%47,8 oranında) görülmüştür. Dinlenen radyo kanallarına ilişkin cevaplar Çizelge 5.18'de değerlendirilmiştir. Dinlenen radyo kanallarının yayın özelliklerine göre incelendiğinde, belirtilen kanalların Türkçe müzik, yabancı müzik, Türkçe karışık, arabesk, dini konular ağırlıklı program özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Radyo dinleyenlerin %41,7'si tercih belirtmezken, %8,3'ü Türkçe müzik, %2,5'i yabancı müzik, %24,5'i karışık, %16,2'si arabesk, %6,9'u dini program yayını yapan

kanallar tercih ettiği görülmüştür. Yabancı müzik ağırlıklı kanalları Çayyolu ve Dodurga da tercih ettiği görülmüştür.

Çizelge 5.16. Kitle iletişim araçlarının (televizyon) kullanımı (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Televizyon izliyor mu?		Hangi kanalı tercih ediyor										
	Evet	Hayır	Kanal D	Show	Star	Cine5	CNBC	NTV	STV	ATV	KralTV	TRT	Tercihi yok
Altınova	100	-	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Bağlıca	90	10	11,1	33,3	11,1	-	-	-	-	-	-	-	44,4
Bağlum	93,3	6,7	19	23,8	2,4	-	-	2,4	9,5	2,4	-	4,8	35,7
Beytepe	100	-	10	30	10	-	10	-	-	-	-	-	40
Çayyolu	100	-	38,9	11,1	-	-	27,8	11,1	-	5,6	-	-	5,6
Dodurga	90	10	33,3	11,1	-	11,1	11,1	-	-	11,1	-	-	22,2
Gökçeöyük	90	10	33,3	11,1	-	-	-	11,1	-	22,2	-	11,1	11,1
İncek	100	-	30	20	-	-	-	10	-	10	-	-	30
Kıbrıs	100	-	23,8	23,8	-	-	-	-	4,8	4,8	-	-	42,9
Kusunlar	100	-	-	20	10	-	-	-	40	-	-	-	30
Örencik	100	-	10	60	20	-	-	-	10	-	-	-	-
Pursaklar	95,6	4,4	15,4	15,4	5,4	-	1,5	1,5	8,5	3,8	1,5	-	46,9
Saray	95,8	4,2	17,4	26,1	4,3	-	-	-	8,7	4,3	4,3	-	34,8
Saraycık	100	-	-	31,2	-	-	-	-	-	-	-	6,2	62,5
Selametli	100	-	-	40	20	-	-	-	10	-	-	10	20
Susuz	100	-	20	40	-	-	-	-	-	-	10	-	30
Temelli	100	-	33,3	33,3	5,6	-	-	-	5,6	5,6	-	5,6	11,1
Yakacık	100	-	15,8	36,8	5,3	-	-	-	10,5	5,3	-	-	26,3
Yakupabdal	100	-	10	30	-	-	-	-	10	-	-	-	50
Yaylabağ	100	-	20	20	-	-	-	-	30	10	-	-	20
Yeniçimşit	100	-	-	50	20	-	-	-	-	-	-	-	30
Genel ortalama	97	3	16,9	24,6	4,8	0,2	2,2	1,7	7,5	3,9	1	1,4	35,7

Çizelge 5.17. Televizyon programlarındaki tercihler (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Hangi televizyon programını tercih ediyor											
	Yerli dizi	Eğlence güldürü talk show	Yarışma	Haber	Açık oturum tartışma ekonomi	Belgeseller	Yabancı sinema	Dini programlar	Spor	Kültür sanat	Kadın programları	Tercihi yok
Altınova	-	-	30	10	-	-	10	-	10	-	10	30
Bağlıca	33,3	-	33,3	22,2	-	-	-	-	-	-	-	11,1
Bağlum	40,5	-	4,8	26,2	-	-	-	4,8	-	-	4,8	19,0
Beytepe	20	-	20	20	10	-	-	-	10	-	-	20
Çayyolu	44,4	-	-	5,6	11,1	-	27,8	-	-	5,6	-	5,6
Dodurga	22,2	-	-	11,1	-	-	22,2	-	11,1	-	22,2	11,1
Gökçeöyük	33,3	-	11,1	44,4	11,1	-	-	-	-	-	-	-
İncek	50	-	20	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıbrıs	28,6	-	14,3	28,6	-	-	4,8	-	9,5	-	4,8	9,5
Kusunlar	30	-	10	40	-	-	-	-	-	-	10	10
Örencik	50	-	40	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Pursaklar	28,5	2,3	6,2	18,5	2,3	3,1	6,2	-	3,8	0,8	2,3	26,2
Saray	39,1	8,7	13	13	4,3	-	-	4,3	4,3	-	4,3	8,7
Saraycık	18,8	6,2	12,5	6,2	-	-	6,2	-	-	-	-	50
Selametli	10	-	40	10	-	-	-	10	-	-	10	20
Susuz	40	10	20	10	-	-	-	-	-	-	-	20
Temelli	50	-	22,2	22,2	-	-	-	-	5,6	-	-	-
Yakacık	36,8	-	15,8	15,8	-	-	5,3	-	15,8	-	-	10,5
Yakupabdal	10	-	10	30	-	-	20	-	10	-	-	20
Yaylabağ	20	-	20	20	-	-	-	-	-	-	-	40
Yeniçimşit	20	10	20	10	-	-	-	-	10	-	-	30
Genel ortalama	31,2	1,9	12,6	19,1	1,9	1	5,1	1	4,1	0,5	2,9	18,8

Çizelge 5.18. Kitle iletişim araçlarının (radyo) kullanımı (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Radyo dinliyor mu?		Hangi radyo kanalını tercih ediyor					
	Evet	Hayır	Türkçe müzik	Yabancı müzik	Türkçe Karışık	Arabesk	Dini	Tercih yok
Altınova	30	70	-	-	33,3	-	-	66,7
Bağlıca	20	80	-	-	50	50	-	-
Bağlum	44,4	55,6	15	-	10	25	15	35
Beytepe	70	30	-	-	42,9	28,6	-	28,6
Çayyolu	88,9	11,1	18,8	25	31,2	6,2	-	18,8
Dodurga	60	40	16,7	16,7	50	-	-	16,7
Gökçehöyük	70	30	28,6	-	14,3	-	-	57,1
İncek	40	60	25	-	25	25	-	25
Kıbrıs	71,4	28,6	13,3	-	6,7	6,7	6,7	66,7
Kusunlar	30	70	-	-	3,3	33,3	33,3	-
Örencik	50	50	-	-	60	40	-	-
Pursaklar	46,3	53,7	3,2	-	22,2	14,3	6,3	54
Saray	33,3	66,7	12,5	-	37,5	12,5	12,5	25
Saraycık	43,8	56,2	-	-	-	14,3	-	85,7
Selametli	50	50	-	-	60	20	20	-
Susuz	40	60	25	-	50	25	-	-
Temelli	61,1	38,9	9,1	-	27,3	18,2	9,1	36,4
Yakacık	42,1	57,9	-	-	12,5	12,5	25	50
Yakupabdal	60	40	-	-	16,7	33,3	-	50
Yaylabağ	20	80	-	-	-	-	-	100
Yeniçimşit	20	80	-	-	50	50	-	-
Genel ortalama	47,8	52,2	8,3	2,5	24,5	16,2	6,9	41,7

Sosyal ilişkiler

Sosyal ilişkiler kapsamında günlük yaşamda görüşülen kişiler sorgulanmış ve bu sorunun yanıtında günlük yaşamda en çok görüştüğünüz kimdir sorusuna aile ve yakınları, komşu, arkadaş yanıtları alınmıştır. Yerleşimlerde günlük yaşamda görüşülen kişilere ilişkin değerlendirme Çizelge 5.19’da verilmektedir. En çok görüşülen kişilerin yerleşimlerin genel değerlendirmesinde %47,9 oranında arkadaş, %25,8 komşu, %26,3 oranında aile ve yakınları olduğu görülmüştür. Çizelge 5.19’dan da anlaşılacağı üzere komşuluk ilişkilerinin Kusunlar, Selametli, Yeniçimşit’te yüksek olduğu ve yerleşimlerin sosyale ilişkilerinde kırsal yaşantının baskın olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.19. Günlük yaşamda görüşülen kişiler (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Günlük yaşamda en çok görüşülen kişiler		
	Aile ve yakınları (%)	Komşu (%)	Arkadaş (%)
Altınova	30	20	50
Bağlıca	50	-	50
Bağlum	22,2	22,2	55,6
Beytepe	20	10	70
Çayyolu	22,2	11,1	66,7
Dodurga	20	20	60
Gökçehüyük	10	10	80
İncek	40	30	30
Kıbrıs	33,3	19	47,6
Kusunlar	30	50	20
Örencik	30	30	40
Pursaklar	22	27,9	50
Saray	25	33,3	41,6
Saraycık	81,3	12,5	6,2
Selametli	-	60	40
Susuz	44,5	22,2	33,3
Temelli	5,5	27,8	66,7
Yakacık	26,4	36,8	36,8
Yakupabdal	30	10	50
Yaylabağ	-	50	50
Yeniçimşit	50	30	20
Genel ortalama	26,3	25,8	47,9

Sanatsal etkinliklerle ilgilenmek

Sanatsal etkinliklere katılımın değerlendirmesi amacıyla hane halkı görüşmelerinde tiyatro, sinema ve konser gibi etkinliklere katılım durumu incelenmiştir. Yerleşimlerde sanatsal etkinliklerle ilgilenme oranları Çizelge 5.20’de verilmektedir. Yerleşimlerde sanatsal etkinliklere katılım oranının düşük olduğu görülmüştür. Tiyatroya gitme %7, sinemaya gitme %20,1, konsere gitme ise %6,6 oranında olduğu görülmüştür.

Yerleşimlerde tiyatroya gitme oranı sırasıyla Dodurga, Çayyolu’nda %30-40 oranında en yüksek oranda iken bunu %10 oranında Bağlıca ve İncek, %6 oranında Pursaklar, %4 oranında Bağlum ve Saray izlemektedir. Diğer yerleşimlerde ise tiyatro kullanımı görülmemiştir. Sinemaya gitme oranının tiyatroya gitme oranına göre daha yüksek oranda (%20,1) olduğu görülmüştür. Yerleşimlerden Çayyolu, Gökçehöyük’te bu oran %50, Beytepe, Dodurga, Kıbrıs, Temelli, Pursaklar %25-40,

Altınova, Bağlum, İncek, Örencik, Saray, Yakupapatal %10-20, Yakacık'ta ise %5,3 oranında görülmüştür. Diğer yerleşimlerde sinema kullanımı görülmemiştir. Konsere gitme oranı (%6,6) oranında olup tiyatro ve sinemaya gitme oranından daha düşüktür. Bu etkinliğe katılanların oranı Gökçeşöyük'te %30, Çayyolu'nda %16,7 oranında iken, Temelli'de %16,7, Yakubabdal'da %10, Susuz'da %10, Pursaklar'da %8,8, Bağlum'da %6,7, Kıbrıs'da %4,8, Saray'da %4,2 oranındadır.

Çizelge 5.20. Sanatsal etkinliklerle ilgilenme (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Tiyatroya gidiyor mu?		Sinemaya gidiyor mu?		Konsere gidiyor mu?	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Altınova	-	100	10	90	-	100
Bağlıca	10	90	-	100	-	100
Bağlum	4,4	95,6	17,8	82,2	6,7	93,3
Beytepe	-	100	30	70	-	100
Çayyolu	33,3	66,7	50	50	16,7	83,3
Dodurga	40	60	30	70	-	100
Gökçeşöyük	40	60	50	50	30	70
İncek	10	90	20	80	-	100
Kıbrıs	-	100	38,1	61,9	4,8	95,2
Kusunlar	-	100	-	100	-	100
Örencik	-	100	10	90	-	100
Pursaklar	6,6	93,4	25,7	74,3	8,8	91,2
Saray	4,2	95,8	16,7	83,3	4,2	95,8
Saraycık	-	100	-	100	-	100
Selametli	-	100	-	100	-	100
Susuz	-	100	-	100	10	90
Temelli	-	100	27,8	72,8	16,7	83,3
Yakacık	-	100	5,3	94,7	-	100
Yakupabdal	-	100	10	90	10	90
Yaylabag	-	100	-	100	-	100
Yeniçimşit	-	100	-	100	-	100
Genel ortalama	7	93	20,1	79,9	6,6	93,4

Sivil topluma özgü kurumlara katılım

Yerleşimlerde sivil topluma özgü kurumlara katılım oranı %14,8 oranındadır. Yerleşimlerde sırasıyla Çayyolu (%77,8), Dodurga (%60), Gökçeşöyük (%40), Temelli (%22,2), Bağlıca (%20), İncek (%20), Susuz (%20), Pursaklar (%17,6),

Beytepe (%10), Saray (%8,3), Bağlum (%4,4), sivil topluma özgü kuruluşlara katılım görülürken, diğer yerleşimlerde ise bu tür kuruluşlara katılım görülmemiştir.

Katılım ve Yönetim Özellikleri

Yerleşimlerde katılım ve yönetim boyutunda kentsel hizmetler, belediye hizmetlerine ilişkin sorular yöneltilmiş, yerleşimlerin genel sorunları, yerel yönetimin belediye hizmetleri açısından etkinliği değerlendirilmiştir. Yetersiz hizmetten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin girişim, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama gibi hanelerin katılım konusundaki hassasiyetleri değerlendirilmiştir. Yerleşimlere ilişkin genel olumlu ve olumsuz görüşler ile yerleşim hakkındaki düşünceleri alınmıştır.

Yerleşimlerde kentsel hizmet tanımlaması %14,3 oranında yapılamamışken, %68,1 oranında kısmen tanımlanmış, %17,6 oranında ise tam anlamıyla tanımlanabilmiştir. Kentsel hizmetleri tanımlayan ve kısmen tanımlayan kişilere bu hizmetlerin yaşadıkları çevrede yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiş ve alınan cevapların %83,3'ünün hizmetlerin yetersiz olduğu, %16,7'sinin ise yeterli olduğu görüşü alınmıştır. Bu görüşler Çizelge 5.21'de yer almaktadır.

Yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetlerin yeterli olduğu düşüncesi Çayyolu (%88,2), Dodurga (%30), Pursaklar (% 24), Saray (%22,7), Bağlum (%10,8), Altınova (%20), Gökçe höyük, Kıbrıs, İncek (% 10), oranında iken, diğer yerleşimlerde kentsel hizmetlerin yetersiz olduğu görüşme yapılan kişilerin ortak kanısıdır.

Çizelge 5.21. Kentsel hizmetlerden memnuniyet (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Kentsel hizmetlerden ne anlıyor?			Kentsel hizmetler yeterli mi?	
	Tanımlayamamakta	Kısmen tanımlamakta	Tanımlamakta	Evet	Hayır
Altınova	-	100	-	20	80
Bağlıca	20	70	10	-	100
Bağlum	17,8	60	22,2	10,8	89,2
Beytepe	-	90	10	-	100
Çayyolu	5,6	38,8	55,6	88,2	11,8
Dodurga	-	50	50	30	70
Gökçeöyük	-	70	30	10	90
İncek	-	100	-	10	90
Kıbrıs	4,8	81	14,2	10	90
Kusunlar	-	100	-	-	100
Örencik	20	80	-	-	100
Pursaklar	15,4	61,8	22,8	24,3	75,7
Saray	8,4	70,8	20,8	22,7	77,3
Saraycık	25	68,8	6,2	-	100
Selametli	20	70	10	-	100
Susuz	-	90	10	-	100
Temelli	-	88,9	11,1	-	100
Yakacık	42,1	57,9	-	-	100
Yakupabdal	10	80	10	-	100
Yaylabağ	40	60	-	-	100
Yeniçimşit	50,0	50,0	-	-	100
Genel ortalama	14,3	68,1	17,6	16,7	83,3

Yetersiz olduğu düşünülen hizmetler açısından değerlendirildiğinde; alınan cevapların %66,7'sinin hizmetlerin tamamının yetersiz olduğu, %6,6'sının altyapı ve kanalizasyon probleminin olduğu, %1,3'ünün çöp ve çevre temizliği sorunu yaşandığı, %4'ünün toplu taşıma sorunu, %6,9'unun park ve yeşil alan yetersizliği, %14,5'inin ise kültürel tesis ve faaliyetlerin yetersiz olduğu kanaati oluşmuştur. Yerleşimlerde yetersiz olduğu düşünülen hizmetlere ilişkin görüşler Çizelge 5.22'de verilmektedir.

Çizelge 5.22. Yetersiz olduğu düşünülen kentsel hizmetler (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yetersiz olan kentsel hizmetler					
	Altyapı-kanalizasyon sorunu	Çöp-temizlik sorunu	Toplu taşıma sorunu	Park ve yeşil alan azlığı	Kültürel tesis/faaliyet yetersizliği	Hepsi
Altınova	-	-	-	-	-	100
Bağlıca	-	-	-	-	-	100
Bağlum	-	-	-	-	39,4	60,6
Beytepe	-	-	-	-	-	100
Çayyolu	-	-	-	-	50	50
Dodurga	-	-	28,6	-	-	71,4
Gökçehöyük	-	-	-	-	-	100
İncek	-	-	-	-	-	100
Kıbrıs	-	-	-	-	-	100
Kusunlar	-	-	-	-	-	100
Örencik	-	-	-	-	-	100
Pursaklar	15,1	4,7	11,6	24,4	33,7	10,5
Saray	-	-	-	-	5,9	94,1
Saraycık	58,3	-	-	-	-	41,7
Selametli	-	-	-	-	-	100
Susuz	-	-	-	-	-	100
Temelli	-	-	-	-	-	100
Yakacık	-	-	-	-	-	100
Yakupabdal	-	-	-	-	-	100
Yaylabağ	-	-	-	-	-	100
Yeniçimşit	-	-	-	-	-	100

Çizelge 5.22’den de anlaşılacağı üzere; Altınova, Bağlıca, Beytepe, Gökçehöyük, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Örencik, Selametli, Susuz, Temelli, Yakacık, Yakubapdal, Yaylabağ, Yeniçimşit’te alınan cevaplarda hizmetlerin tamamının yetersiz olduğu belirtilirken; Saray’da bu durum %94,1 oranında iken %5,9 oranında kültürel tesislerin eksikliği, Bağlum’da %60,6 oranında iken %39,4 kültürel tesislerin eksikliği Çayyolu’nda %50 oranında iken %50 kültürel tesislerin eksikliği Dodurga’da %71,4 oranında iken %28,6 oranında toplu taşıma sorunu olduğu, Saraycık’ta %41,7 oranında iken %58,3 oranında kanalizasyon problemi olduğu, Pursaklar’da ise 10,5 oranında iken %15,1 oranında kanalizasyon sorunu, %4,7 oranında çöp sorunu, %11,6 oranında toplu taşıma sorunu, %24,4 oranında park ve yeşil alan, %33,7 oranında kültürel tesis eksikliği sorunu şeklinde açıklanmıştır.

Yerleşimlerde yerel yönetime ilişkin büyükşehir ve ilçe belediye başkanlarını tanıma ve hizmetlerinden memnun olma sorusu yöneltilmiş ve bu soruya alınan cevaplar Çizelge 5.23'te verilmektedir. Çizelge 5.23'ten de görüldüğü üzere Büyükşehir belediye başkanı tanıma durumu (%98,8) oranında olup, büyükşehir belediyesinin hizmetlerinden memnun olma durumu ise %74,2 oranındadır. İlçe belediye başkanını tanıma durumu (%84,3) oranında, ilçe belediyelerinin hizmetlerinden memnun olma durumu %39,1 oranındadır.

Çizelge 5.23. Yerel yönetim birimleri hakkında bilgi sahibi olma (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Büyükşehir belediye başkanını tanıyor mu?		Büyükşehir belediyesinin hizmetlerinden memnun mu?				İlçe belediye başkanını tanıyor mu?		İlçe belediyesinin hizmetlerinden memnun mu?			
	E	H	H	K	E	F	E	H	H	K	E	F
Altınova	100	-	-	-	100	-	100	-	30	-	70	-
Bağlıca	80	20	50	-	30	20	80	20	50	-	30	20
Bağlum	97,8	2,2	31,1	-	68,9	-	93,3	6,7	42,2	-	57,8	-
Beytepe	100	-	30	-	70	-	100	-	90	-	10	-
Çayyolu	100	-	61,1	5,6	33,3	-	77,8	22,2	77,8	-	22,2	-
Dodurga	100	-	40	-	50	10	60	40	90	-	-	10
Gökçeğyük	100	-	60	-	40	-	90	10	100	-	-	-
İncek	100	-	10	-	90	-	90	10	90	-	10	-
Kıbrıs	100	-	14,3	-	85,7	-	76,2	23,8	81	-	19	-
Kusunlar	100	-	30	-	70	-	70	30	100	-	-	-
Örencik	100	-	-	-	90	10	60	40	100	-	-	-
Pursaklar	100	-	14,7	5,9	79,4	-	91,9	8,1	26,5	11	62,5	-
Saray	100	-	8,3	-	91,7	-	87,5	12,5	50	-	50	-
Saraycık	100	-	18,8	-	81,2	-	50	50	81,2	-	12,5	6,3
Selametli	90	10	50	-	50	-	90	10	90	-	10	-
Susuz	100	-	20	-	80	-	70	30	70	-	30	-
Temelli	100	-	22,2	-	77,8	-	83,3	16,7	55,6	-	38,8	5,6
Yakacık	94,7	5,3	31,6	-	68,4	-	84,2	15,8	52,6	-	47,4	-
Yakupabdal	100	-	-	-	100	-	70	30	90	-	10	-
Yaylabag	100	-	10	-	90	-	80	20	100	-	-	-
Yeniçimşit	100	-	40	-	60	-	70	30	90	-	10	-
Genel ortalama	98,8	1,2	22,7	2,1	74,2	1	84,3	15,7	56,2	3,5	39,1	1,2
E: Evet, H: Hayır, K: Kısmen, F: Fikriyok												

Sunulan hizmet düzeyinin yükseltilmesi, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama adına şikayet ederek sorumluluk alma ve katılım boyutuna katılmak değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin genelinde yapılan değerlendirmede katılım oranının %30 oranında olduğu görülmüştür.

Sorunların çözümüne ilişkin yapılan şikayetlerin %25,2'sinin çözümlendiği belirtilmiştir. Şikayetlerin çözümsüz kalması kişilerin şikayet konusundaki ısrarcılığını etkilemekte, bunun da zamanla bireylerin duyarsız kalmalarına neden olduğu görüşü oluşmaktadır. Sorunların çözümsüzlüğünün nedenlerine ilişkin değerlendirmede ise görüşlerin %27,3 oranında belediyelerin yetersiz olduğu, %46,4 oranında belediyelerin bu konuda ilgisiz olduğu görüşündedir. Diğerleri ise bu konuda fikir belirtmemiştir. Yetersiz hizmet nedeniyle şikayette bulunma, belediyelerin sorunların çözebilme durumuna ilişkin görüşler Çizelge 5.24'de verilmektedir.

Çizelge 5.24. Yetersiz hizmet nedeniyle şikayette bulunma

Yerleşimin adı	Yetersiz hizmet nedeniyle şikayette bulunuyor mu?		Şikayetler çözümleniyor mu?		Belediye sorunları çözebilir mi?			Belediye sorunları neden çözemiyor		
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Fikri yok	Belediye yetersiz	Belediye ilgisiz	Fikri yok
Altınova	-	100	-	-	-	80	20	30	50	20
Bağlıca	20	80	-	100	-	50	50	20	30	50
Bağlum	35,6	64,4	31,2	68,8	8,9	80,0	11,1	63,4	22,0	14,6
Beytepe	40	60	-	100	-	100	-	10	90	-
Çayyolu	11,1	88,9	100	-	11,1	72,2	16,7	37,5	43,8	18,8
Dodurga	20	80	-	100	10	70	20	22,2	55,6	22,2
Gökçeöyük	20	80	-	100	-	50	50	-	50	50
İncek	10	90	-	100	20	70	10	-	87,5	12,5
Kıbrıs	57,1	42,9	9,1	90,9	9,5	66,7	23,8	10,5	63,2	26,3
Kusunlar	40	60	-	100	-	70	30	-	80	20
Örencik	10	90	-	100	-	80	20	-	80	20
Pursaklar	31,6	68,4	32,6	67,4	32,6	51,9	15,6	28,6	46	25,4
Saray	29,2	70,8	57,1	42,9	16,7	45,8	37,5	50	5	45
Saraycık	50	50	-	100	-	81,2	18,8	-	81,2	18,8
Selametli	30	70	66,7	33,3	-	80	20	80	-	20
Susuz	20	80	-	100	-	60	40	-	60	40
Temelli	27,8	72,2	40	60	-	66,7	33,3	50	16,7	33,3
Yakacık	36,8	63,2	28,6	71,4	15,8	52,6	31,6	18,8	43,8	37,5
Yakupabdal	10	90	-	100	-	70	30	-	70	30
Yaylabag	40	60	-	100	-	70	30	10	60	30
Yeniçimşit	20	80	-	100	-	6	4	-	6	4
Genel ortalama	30	70	25,2	74,8	14,6	63,4	22,1	27,3	46,4	26,3

Yerleşimlerin genel sorunları değerlendirilmiş ve bu değerlendirmede 14 adet sorun belirlenmiştir. Bu sorunlar; altyapı ve kanalizasyon sorunu, su sorunu, elektrik kesintisi, doğalgazın olmayışı, çöp ve temizlik sorunu, trafik ve toplu taşıma sorunu, yol, kaldırım düzenlemesi, spor alanları/sportif faaliyetlerin yetersizliği, kültürel tesis ve faaliyetlerin yetersizliği, park ve yeşil alan azlığı, otopark sorunu, alışveriş birimlerinin eksikliği, güvenlik ve denetim eksikliği olarak sıralanmıştır. Alınan cevaplarda yaşanan çevrenin yeterli olduğuna ilişkin görüşler de alınmıştır. Yaşanılan çevreyle ilgili sorunlar Çizelge 5.25'te verilmektedir.

Çizelge 5.25. Yaşanılan çevreyle ilgili sorunlar (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Altınova	0	0	0	6,7	0	26,7	0	0	6,7	30	0	20	0	0	10
Bağlıca	0	0	0	20	0	33,3	6,7	0	23,3	3,3	0	10	0	0	3,3
Bağlum	5,9	1,5	0,7	0	8,9	8,1	25,9	0,7	16,3	8,9	0	1,5	0	0	21,5
Beytepe	0	30	0	20	0	30	13,3	0	0	0	0	6,7	0	0	0
Çayyolu	0	0	0	1,9	9,3	29,6	14,8	1,9	1,9	0	0	0	0	0	40,7
Dodurga	0	0	0	3,3	0	33,3	3,3	0	3,3	3,3	0	26,7	0	0	26,7
Gökçeşhüyük	30	16,7	0	3,3	0	33,3	0	0	0	3,3	0	6,7	0	0	6,7
İncek	10	23,3	0	3,3	13,3	10	6,7	0	3,3	0	0	16,7	0	0	13,3
Kıbrıs	6,4	12,7	6,3	6,3	0	23,8	22,2	0	12,7	3,2	0	1,6	0	0	4,8
Kusunlar	10	33,3	0	0	26,7	23,3	0	0	3,3	0	0	3,3	0	0	0
Örencik	23,3	33,3	0	10	0	26,7	0	0	0	0	0	0	0	0	6,7
Pursaklar	3,2	1,2	2,2	0	3,2	15,7	10	1,2	14	13,2	0,5	0	0,2	0	35,3
Saray	0	2,8	0	0	1,4	6,9	20,8	1,4	5,6	22,2	0	8,3	0	7	23,6
Saraycık	31,3	2,1	0	0	20,8	8,3	22,9	0	0	0	0	0	0	0	14,6
Selametli	30	16,7	0	0	0	23,3	6,7	0	3,3	0	0	13,3	0	0	6,7
Susuz	26,7	10	0	23,3	6,7	3,3	6,7	0	3,3	10	0	3,3	0	0	6,7
Temelli	14,8	13	0	13	0	27,8	5,6	0	5,6	1,9	0	13	0	0	5,6
Yakacık	10,5	7	0	3,5	5,3	3,5	22,8	1,8	0	26,3	0	14	0	0	5,3
Yakupabdal	0	20	0	3,3	6,7	6,7	30	0	3,3	23,3	0	0	0	0	6,7
Yaylabağ	33,3	0	0	0	0	33,3	0	0	10	10	0	10	0	0	3,3
Yeniçimşit	26,7	33,3	0	0	3,3	6,7	13,3	0	6,7	3,3	0	0	0	0	6,7
Genel ortalama	9,5	5,9	0,9	1	3,4	15,1	31,3	0,5	6,5	7,5	0,1	2,5	0,1	0,1	15,6
1. Altyapı ve kanalizasyon sorunu 2. Su sorunu 3. Elektrik kesintisi 4. Doğalgazın olmayışı 5. Çöp ve temizlik sorunu 6. Trafik ve toplu taşıma sorunu 7. Yol, kaldırım düzenlemesi 8. Spor alanları/sportif faaliyetlerin yetersizliği 9. Kültürel tesis ve faaliyetlerin yetersizliği 10. Park ve yeşil alan azlığı 11. Otopark sorunu 12. Alışveriş birimlerinin eksikliği 13. Güvenlik 14. Denetim 15. Yeterli															

Çizelge 5.25'ten de anlaşılacağı gibi yerleşimlerde farklı sorunlar gözlenmiştir. Yerleşimlerdeki sorunlar değerlendirildiğinde görüşlerin %15,6 oranında yerleşimlerin yeterli yaşam çevresi oluşturduğu düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Sorunların ise %31,3 oranda yol ve kaldırım düzenlemesi, %15,1 oranda trafik ve toplu taşıma sorunu, %9,5 oranında altyapı ve kanalizasyon sorunu, %7,5 oranında park ve yeşil alan eksikliği, %6,5 oranında kültürel tesis ve faaliyetlerin eksikliği, %5,9 oranında su sorunu, %3,4 oranında çöp ve temizlik sorunu, %2,5 oranında alışveriş birimlerinin eksikliği, %1 oranında doğalgazın olmayışı, %0,9 oranında elektrik kesintisi, %0,5 oranında spor alanları ve sportif faaliyetlerin yetersizliği, %0,1 oranlarında da otopark, güvenlik ve denetim eksikliği olduğu görülmüştür.

Hane halkı görüşmelerinde yerleşimlere ilişkin genel olarak olumlu ve olumsuz özellikleri hakkında görüşler alınmıştır. Yerleşimler hakkında alınan olumlu görüşler; akrabaya yakın olması, kente yakın olması, işe yakın olması, sakin ve havadar olması, gelişme potansiyelinin olması, yaşanabilir bir çevre oluşturması, komşuluk ilişkilerinin iyi olması, konut fiyatlarının düşük olması şeklinde gruplandırılmıştır. Yerleşimler hakkında olumlu görüşler Çizelge 5.26'da verilmektedir.

Çizelge 5.26.'dan da anlaşılacağı üzere yerleşimlerle ilgili görüşlerin %14,1 oranı olumlu görüş bildirmezken, olumlu görüşlerin sırasıyla %27,4'ü yerleşimlerin sakin ve havadar olması, %25,5 oranında gelişme beklentisi içinde olduğu, %17,1 oranında komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu, %5,2 oranında iş yerine yakın olması, %4,4 oranında yaşanabilir çevreler yarattığı, %4,2 oranında konut fiyatlarını kente oranla düşük olduğu, %1,2 oranın kente yakın oluşu, %0,9 akrabaya yakın olması şeklinde belirtilmiştir.

Çizelge 5.26. Yerleşimler hakkında olumlu görüşler (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Olumlu görüşü yok	Akrabaya yakın	Kente yakın	İşe yakın	Sakin ve havadar	Gelişmekte	Yaşanabilir çevre	Komşuluk ilişkileri iyi	Konut fiyatları ucuz
Altınova	10	-	-	10	20	10	-	40	10
Bağlıca	20	-	-	10	20	50	-	-	-
Bağlum	11,1	-	6,7	2,2	35,6	33,3	-	6,7	4,4
Beytepe	10	-	-	30	10	-	50	-	-
Çayyolu	-	-	-	5,6	33,3	-	61,1	-	-
Dodurga	10	-	-	-	60	20	10	-	-
Gökçe höyük	-	-	-	-	50	-	-	50	-
İncek	10	-	-	20	10	40	20	-	-
Kıbrıs	14,3	-	-	-	-	61,9	-	19	4,8
Kusunlar	30	-	10,	-	50	-	-	10	-
Örencik	40	-	-	-	50	-	-	10	-
Pursaklar	9,6	0,7	-	3,7	33,8	34,6	-	14	3,7
Saray	4,2	-	-	4,2	29,2	33,3	-	12,5	16,7
Saraycık	43,8	12,5	-	-	25	-	-	-	18,8
Selametli	10	-	-	-	10	-	-	80	-
Susuz	10	-	-	-	10	-	-	80	-
Temelli	16,7	-	-	11,1	5,6	38,9	-	27,8	-
Yakacık	15,8	5,3	-	5,3	5,3	21,1	-	47,4	-
Yakupabdal	10	-	10	-	50	20	-	-	10
Yaylabağ	50	-	-	10	-	-	-	40	-
Yeniçimşit	50	-	-	20	-	-	-	30	-
Genel ortalama	14,1	0,9	1,2	5,2	27,4	25,5	4,4	17,1	4,2

Yerleşim hakkında olumsuz görüşler ise; kente uzak olması, kalabalıklaşması, ulaşım sorununun olması, taş ocaklarının olumsuz etkilerine maruz kalması, gelişimini yavaş olması, kentsel yaşantının olmaması, belediye hizmetlerinin yetersiz olması ve konut fiyatlarının artıyor olması şeklinde gruplandırılmıştır. Yerleşimler hakkında olumlu görüşlerin dağılımı Çizelge 5.27’de verilmektedir.

Çizelge 5.27’den de anlaşılacağı üzere metropoliten kentin saçaklana etkisindeki yerleşimlerle ilgili görüşlerin %20,1 oranı olumsuz görüş bildirmezken, olumsuz görüşlerin sırasıyla % 46,8’si yerleşimlerde belediye hizmetlerinin yetersiz

olduğunu %13,1'i yerleşimlerin göç alarak büyüdüğünü (kalabalıklaştığı), %8,8'i yerleşimlerde kentsel yaşantının olmadığını, %4,7'si yerleşimlerin kente uzak olduğunu, %4,4'ü ulaşım sorunu yaşadıklarını, %1,2'si konut fiyatlarının arttığı (kira bedeli) ve bu miktarın ödeme güçlerini aştığını, % 0,9'u taş ocaklarının olumsuz etkisi altında kaldıklarını ve %0,5'i ise yerleşimdeki gelişimin yavaş olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 5.27. Yerleşimler hakkında olumsuz görüşler (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Olumsuz görüşü yok	Kente uzak	Göç alıyor	Ulaşım sorunu	Taş ocaklarının çevreye etkisi	Gelişmesi yavaş	Kentsel yaşantı yok	Belediye hizmetleri yetersiz	Konut fiyatları artıyor
Altınova	20	10	-	-	-	-	-	70	-
Bağlıca	20	-	-	-	-	-	-	80	-
Bağlum	15,6	4,4	13,3	2,2	-	-	24,4	40	-
Beytepe	10	-	-	30	10	-	50,0	-	-
Çayyolu	10	-	-	-	-	-	-	90	-
Dodurga	-	-	10	50	-	-	-	40	-
Gökçe höyük	20	-	-	-	-	-	-	80	-
İncek	20	-	-	20	-	-	10	50	-
Kıbrıs	28,6	-	4,8	4,8	19	-	4,8	38,1	-
Kusunlar	-	-	-	-	-	-	-	100	-
Örencik	40	-	-	20	-	-	-	40	-
Pursaklar	22,1	7,4	22,8	5,9	-	-	14,7	25	2,2
Saray	20,8	20,8	-	-	-	-	-	58,3	-
Saraycık	25	-	56,2	-	-	-	6,2	12,5	-
Selametli	-	-	-	-	-	-	-	100	-
Susuz	-	-	-	-	-	20	-	80	-
Temelli	22,2	-	11,1	-	-	-	-	66,7	-
Yakacık	26,3	-	5,3	-	-	-	5,3	63,2	-
Yakupabdal	20	-	-	-	-	-	-	80	-
Yaylabağ	20	-	-	-	-	-	-	80	-
Yeniçimşit	10	-	-	-	-	-	-	90	-
Genel ortalama	20,1	4,7	13,1	4,4	0,9	0,5	8,2	46,8	1,2

5.1.5. Mekansal yapıdaki değişim

Yerleşimlerde mekansal yapıdaki değişimin 80li yıllarla başlayan yasal, yönetsel ve planlama çalışmalarının etkisiyle başladığı söylenebilir. 1980li yıllarda Türkiye'de

planlama sistematığı ve yasal düzenlemelerde yaşanan değişimlerle, 1984 yılında 195 sayılı Kanun Hakkında Kararname ve ardından yürürlüğe giren 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile Ankara Türkiye'nin üç metropoliten kenti arasında yer almıştır. Bu dönemi takiben seksenli yılların sonu ve doksanlı yılların başı itibariyle metropoliten kentte yeni ilçe belediyeleri kurulmuş; Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle'den oluşan metropoliten ilçe sayısı Etimesgut, Gölbaşı ve Sincan ilçelerinin kurulması ve büyükşehir belediyesine katılmasıyla beşden sekize yükselmiştir. 1970li yıllara kadar topografik çanak içindeki gelişim 80li yıllarla birlikte yeni ilçe belediyelerine sıçramıştır.

Metropolitenleşme sürecine giren kentin “çanak” biçimindeki makroformundan kaynaklanan sorunların çözümü çeperlere doğru gelişim öngörüsüyle aşılmaya çalışılmıştır. Bu durum 1990 Ankara Nazım Planı karar ve uygulamaları, ardından gelen onaysız olmakla birlikte kentin gelişimini yönlendiren 2015 Yapısal Plan çalışmasının ‘desantralizasyon’ ilkesi doğrultusunda gerçekleşmiştir.

1990 Nazım planı Batıkent, Eryaman, Sincan toplu konut alanları, Sincan Organize Sanayi Bölgesi gibi önemli odaklarla batı koridorunu geliştirmeye açmıştır. Bu gelişme koridorunda Susuz, Saraycık ve Yeniçimşit, Yakacık yerleşimleri bulunmaktadır. Eryaman toplu konut alanının gelişimiyle Susuz köyünün arazilerinin bir kısmı proje alanı içinde kalmış ve köyün arazileri kamulaştırılmıştır. Bu gelişimi daha sonraları konut kooperatiflerinin ve bireysel girişimcilerin talebi izlemiştir. 2015 Yapısal Plan Şemasının desantralizasyon öngördüğü Kazan odağı ve İstanbul Yolu koridoru, kentsel gelişme, sanayi gelişimi bu koridordaki gelişimi hızlandırmıştır. Sincan toplu konut alanları, Sincan Organize Sanayi Bölgesi gibi önemli odaklarla batı koridorunun gelişiminin etkileri Saraycık ve Yeniçimşit'te görülmeye başlanmıştır. Sincan'ın büyümesi çevresine sıçramış ve Sincan'ın gelişme yönü güney batı yönüne yani Saraycık ve Yeniçimşit yerleşimlerine kadar ulaşmış, bu yerleşimler kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiştir. Batı koridorundaki diğer önemli bir gelişme ise Macun/İvedik yöresinde uygulanan organize küçük sanayi bölgesi oluşturan planlama çalışmalarıdır. Bu gelişimin etkileri ise örnek yerleşimlerden Yakacık'ta

görülmeye başlanmıştır. Sanayi gelişimiyle birlikte büyük bir nüfus çekimine neden olan yerleşim kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiştir.

1990 Nazım plan kararının bir diğer gelişme koridoru Eskişehir koridoru olarak belirlenmiş ve bu koridor gelişme konut bölgesi olarak öngörülmüştür. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 2015 Yapısal Plan Semasının öngördüğü önemli çalışma odaklarından birisi olan Temelli çevresi ve bu odağı kent merkezine bağlayan Eskişehir Yolu koridoru boyunca desantralizasyon öngörüsünü sağlama amacıyla yapıldığı ifade edilen 1/25 000 ölçekli Temelli-Malıköy Çevre Düzeni Planı'nın onaylanması, diğer yandan Bayındırlık İl Müdürlüğü aracılığıyla onaylanan mevzi planlarla bu koridorun kentsel yayılma sürecinde etkili olmuştur.

Güneybatı gelişme koridorunda Beytepe, Çayyolu, İncek, Dodurga, Bağlıca, Temelli yerleşimleri bulunmaktadır. Beytepe, Çayyolu ve İncek'te özellikle mevzi imar planlarıyla gelişen ve ort üstü ve üst gelir grubuna hitap eden bir konut gelişimi gerçekleşmiş, bu gelişim daha sonra Dodurga ve Bağlıca yerleşimlerine de sıçramıştır. Çayyolu'ndaki arazi fiyatlarındaki artış bireysel yatırımcıyı Dodurga ve Bağlıca yönüne yönlendirmiştir. Tükkonut II uydu kent projesinin Dodurga'da yer seçimiyle birlikte bu yerleşimde dönüşüm başlamıştır. Temelli-Malıköy Çevre Düzeni Planı Temelli odağı çevresinde sanayi ve çalışma alanları ile bunlarla ilişkili gecekondü önleme bölgelerinin oluşturulması yönünde plan kararları getirmiştir. Bölgede sanayi alanlarının gelişimi henüz tamamlanmamıştır. Gecekondü önleme bölgesinde ise üst gelir yerleşimleri niteliğindeki eğilimde gelişmeler görülmeye başlanmıştır. 1997 yılında Temelli Malıköy çevre düzeni planı ile bölgenin sanayi, çalışma alanları ve gecekondü önleme bölgesi kararları ile sanayi tesislerinin gelişimi, ayrıca gecekondü önleme bölgelerindeki konutların gelişimi ile mekandaki değişim hızlanmıştır.

Güney koridorunda gelişmeler 2015 planının teknoloji yoğun odağı olarak belirlenen Ahıboz odağı ve Mogan ve Eymir Gölleri çevresinin Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit edilmesi ve bu alan için yapılan Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planıyla yaşanmaya başlamıştır. Bu planla önemli miktarda alanın az yoğun villaların yerleşebileceği bağ-bahçe alanları olarak öngörülmüştür.

Bölgede plan onayan kurumun kentsel altyapı konusunda sorumluluğu bulunmaması ve bu kararların yerel yönetimlerle eşgüdümlü üretilmemesi süreci, güneybatı koridorundaki kentsel yayılmayla birleşen, güney koridorundaki az yoğun konut gelişimini de hazırlamıştır. Eskişehir ve Konya yolu güzergahındaki 20-35 km’lik bir yelpazede çok hızlı bir üst gelir grubu konut alanı yayılması ortaya çıkmıştır.

Güney koridorunda Örencik, Gökçe höyük, Yaylabağ ve Selametli yerleşimleri bulunmaktadır. Örencik, Gökçe höyük ve Yaylabağ’da az yoğun villaların bağ bahçe öngörüsü ile özel otomobil sahipliğiyle gelişim görülmektedir. Ayrıca Örencik’te TOKİ tarafından çok katlı yapıları da içeren konut projesi hayata geçmiştir. Yaylabağ ise toplu konut alanı ilan edilmiştir. Selametli’de ise henüz mekana yansıyan bir gelişim görülmemekle birlikte yerleşimin Ahıboz sanayi odağındaki gelişmelerin etkisinde kalabileceği düşünülmektedir.

Kuzey koridorunun gelişiminde anakent mücavir alanı içinde kalan ancak 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası kapsamı dışında bırakılan Pursaklar, Bağlum, Saray ve Altınova belde belediyelerinin oluşumu etkili olmuştur. Kuzey çevre yolunun gelişimiyle erişebilirliğinin artması, kent bütünden kopuk bağımsız imar planlama süreçleri bu belde belediyelerinin gelişiminde etkili olmuş ve bu gelişim mekana yansımıştır. Bu yerleşimlerde parsel düzeninde konut gelişimi görülmektedir. Doğu koridoru doğal eşikler açısından kısıtlılıkları, aynı zamanda sosyal yapı açısından da sorunları olan gecekondu gelişiminin gözlendiği bir koridor olarak gelişmiştir. 1992 yılında mücavir alana katılan doğuda Ortaköy Mezarlık Alanı, güneydoğuda Doğukent projesi çalışmalarının bu koridorda yer alan Kıbrıs ve Kusunlar yerleşiminde mekansal gelişimi etkilemiştir. Kıbrıs Mahallesi Güney Bayındır Kentsel Dönüşüm projesi kapsamındaki gelişim ve kooperatiflerle hızlanan bir süreçte mekansal değişime uğrarken, Kusunlar’da ise Doğukent projesi kapsamına giren araziler kamulaştırılmıştır. Projenin ancak alt yapı çalışmalarına başlanabilmiş henüz konut yapımına başlanmamıştır. Güney doğuda konumlanan Yakupabdal yerleşimi de yine gecekondu gelişimiyle değişime uğramıştır.

2000li yıllar özellikle beş binli yasaların gündemde olduğu dönemlerdir. Bu dönemde (2005 yılında) yürürlüğe giren 5393 sayılı belediye yasasının 73. maddesi; “Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir” hükmünü getirmiştir. Bu hüküm uyarınca Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içinde 45 adet kentsel dönüşüm proje alanı ilan edilmiştir. Bu projelerden 1 tanesinin Beytepe’de, 1 tanesinin Yakupabdal mevkiinde, 3 tanesinin Susuz ve çevresi mevkiinde, 1 tanesinin Kusunlar, 1 tanesinin İncek’te yapılması planlanmakta ve bu projelere ilişkin planlama çalışmaları devam etmektedir.

Kadastro ve imar durumu

Yerleşimlerin tamamının kadastro 1950li yıllarda tamamlanmıştır. İlk kademe belediyelerinden Pursaklar, Bağlum, Saray, Temelli, Altınova’nın imar planları bulunmakta ancak Selametli’de imar planı henüz yapılmamıştır. Mahalle statüsündeki yerleşimlerden Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Dodurga, Beytepe, Bağlıca, İncek Gökçe höyük, Örencik, Yaylabağ, Saraycık, Yeniçimşit mahallelerinin imar planları yapılmış, Susuz, Yakupabdal, Kusunlar mahallelerinin ise imar planları yapım aşamasındadır. Çayyolu, Dodurga, Gökçe höyük, İncek, Bağlıca, Beytepe ve Örencik yerleşimlerinde mevzi imar planı ile gelişmeler olmuş bu planlar konut amaçlı yapılmıştır. Diğer yerleşimlerde mevzi imar planı bulunmamaktadır.

Talebin gelişimi

Yerel yöneticiler ve emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerde arsa arazi satışlarındaki talebin hangi yıllarda geliştiği ve talebin nedenleri ve alımların kimler tarafından yapıldığı ve yerleşimlerdeki yapılaşmadaki kat sayısı talep edilen kat miktarı değerlendirilmiştir. Yerleşimler açısından bu durum şöyle özetlenebilir:

Altınova’da arazi satışları 1995 yılında başlamıştır. Bireysel girişimci ve kooperatifler tarafından alınmıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiş ve parsel düzeninde 4-8 katlı konutlar yap-satçı modelinde bir yapılaşma olmuştur. 2004 yılında yerleşimin Büyükşehir Belediyesi’ne bağlanmasıyla mevcuttaki imar planında revizyona gidilmiş ve parsel düzeni yerine en az 4000 m² alanlarda konutlar donatılarıyla (park, yeşil alan vb.) planlanmıştır. Bu durum hisseli parsellerin satışlarında yaşanan anlaşmazlıklar, mevcut müteahhit firmaların (küçük ölçekli) ölçeğinin üstünde inşaat yapımları nedeniyle yerleşimdeki inşaat faaliyetleri yavaşlamış ve bu durum satışlara yansımıştır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Bağlıca’da 1990 yılında Başkent Üniversitesi’nin yerleşimde yer seçmesi ile Üniversite tarafından arazi alımları başlamış ve 1994 yılında sonra ise bireysel girişimcilerin konut amaçlı alımlarıyla devam etmiştir. 1999 yılında ise satışlar hızlanmıştır. 2000 yılında ise kooperatiflerce talep görmüştür. 2-15 kat arasında müstakil villa düzeni ve çok katlı olmak üzere konut gelişimi görülmektedir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Bağlum’da arazi satışları 1994 yıllarında başlamıştır. Alımlar konut amaçlı gerçekleşmiş ve parsel düzeninde 3-4 katlı yap-satçı modelinde bir yapılaşma olmuştur. Yerleşimde %5 oranında kooperatiflerle 5-10 kat arasında yüksek katlı konut gelişimi görülmektedir. 2004 yılında yerleşimin Büyükşehir Belediyesi’ne bağlanmasıyla mevcuttaki imar planında revizyona gidilmiş ve parsel düzeni yerine en az 4000 m² alanlarda konutlar donatılarıyla (park, yeşil alan vb.) planlanmıştır. Bu durum hisseli parsellerin satışlarında yaşanan anlaşmazlıklar, mevcut müteahhit firmaların (küçük ölçekli) ölçeğinin üstünde inşaat yapımlarını gerektirmiş, inşaat faaliyetleri yavaşlamış ve bu durum satışlara yansımıştır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Beytepe’de arazi satışları 1960larla 1995 yılları arasında kamulaştırmayla birlikte (ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Tarım Bakanlığı, Köyİşleri Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Büyükşehir Belediyesi) başlamış

ve 1995 yılından itibaren kooperatifler ve bireysel girişimcilerin alımlarıyla devam etmiştir. Kamusal kullanımlar dışındaki gelişmeler konut amaçlı gerçekleşmiştir. Mevcutta 2-5 kat arasında konutlar gelişmiş ancak 15 kata kadar yapılaşma izni verilmiştir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Çayyolu'nda arazi satışları 1986 yıllarında kooperatiflerle başlamış ve 1995 yılından sonra ise bireysel girişimcilerin talebiyle devam etmiştir. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiştir. 2-11 kat arasında müstakil villa düzeni ile çok katlı konutlar şeklinde bir yapılaşma oluşmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Dodurga'da arazi satışları 1990lı yıllarda başlamıştır. Alımlar kooperatifler ve bireysel girişimci tarafından yapılmıştır. Çayyolu Uydu Kent II proje kapsamında Türkkonut tarafından altyapı arsaların koöptiflere satışı şeklinde gelişmiştir. 3-12 kat arasında müstakil villa düzeni ile çok katlı konutlar şeklinde bir yapılaşma oluşmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Gökçeşöyük'te arazi satışları 1990larda başlamış, son beş yılda ise hız kazanmıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı kooperatifler ve İncek- Tuluntaş mevkiinde arazisini satan ve burada tarımsal faaliyetlerini devam ettirmek isteyen şahıslar tarafından yapılmıştır. Yerleşimin Özel Çevre Koruma bölgesinde oluşu nedeniyle az katlı villa şeklinde yapılaşmadan oluşmaktadır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

İncek'te arazi satışları 1975 yıllarında başlamış, 1990lı yıllarda hız kazanmıştır. Ancak son birkaç yılda imar planı çalışmaları nedeniyle satışlar yavaşlamıştır. Alımlar konut amaçlı gerçekleşmiştir. Bireysel girişimci ve kooperatiflerden talep görmüştür. 2-3 kat arasında müstakil villa düzeninde bir yapılaşma oluşmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Kıbrıs'ta arazi satışları 1980li yıllardan sonra başlamıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiştir. Yerleşim Kıbrıs- Güney Bayındır kentsel dönüşüm proje

alanı içinde kalmaktadır. Alımlar bireysel girişimci ve kooperatifler tarafından gerçekleştirilmiştir. Parsel ve site düzeninde 4-8 katlı konutlar şeklinde bir yapılaşma oluşmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Kusunlar'da arazi satışları 1990lı yıllarda Doğukent projesi kapsamında kamulaştırmayla başlamıştır. Kooperatifler ve bireysel girişimciler tarafından alımlar gerçekleştirilmiştir. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiş, ancak proje halen altyapı çalışmaları aşamasında devam etmektedir. Köy içi mevkinin imar planı bulunmamaktadır. 1-3 kat arasındaki kırsal konut ve apartmanlardan oluşmaktadır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Örencik'te arazi satışları 1993 yılında yerleşimde kooperatiflerin yer seçmesiyle başlamıştır. Bu konutlar 2 katlı müstakil villalardan oluşmaktadır. Ancak daha sonra alımlar TOKİ tarafından gerçekleştirilmiş 6-8 katlı toplu konut alanı projesi faaliyete geçmiştir. Yerleşim içi mevkiinde 3 kata kadar yapılaşma izni verilmektedir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Pursaklar'da arazi satışları 1987 yıllarında başlamış ve 2000 yılında hız kazanmıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiş ve parsel düzeninde 3-4 katlı konutlar yap-satıcı modelinde bir yapılaşma olmuştur. Yerleşimde %10 oranında ise kooperatiflerle 5-11 kat arasında yüksek katlı konut gelişimi de görülmektedir. 2004 yılında yerleşimin Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanması ve Kuzey Ankara Girişi Proje Alanında yer almasıyla mevcut imar planında revizyona gidilmiş ve parsel düzeni yerine en az 4000 m² alanlarda konutlar donatılarıyla (park, yeşil alan vb.) planlanmıştır. Bu durum hisseli parsellerin satışlarında yaşanan anlaşmazlıklar, mevcut müteahhit firmaların (küçük ölçekli) ölçeğinin üstünde inşaat yapımları nedeniyle yerleşimdeki inşaat faaliyetlerini yavaşlatmış, bu durum satışlara yansımıştır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Saray'da arazi satışları 1997 yıllarında başlamıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiş ve parsel düzeninde 4-8 katlı konutlar yap-satıcı modelinde bir yapılaşma olmuştur. 2004 yılında yerleşimin Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmasıyla

mevcut imar planında revizyona gidilmiş ve parsel düzeni yerine en az 4000 m² alanlarda konutlar donatılarıyla (park, yeşil alan vb.) planlanmıştır. Bu durum hisseli parsellerin satışlarında yaşanan anlaşmazlıklar, mevcut müteahhit firmaların (küçük ölçekli) ölçeğinin üstünde inşaat yapımları nedeniyle yerleşimdeki inşaat faaliyetlerinin yavaşlamasına ve satışların azalmasına neden olmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Saraycık'ta arazi satışları 1970lerin sonunda başlamıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı yapılmıştır. 1-3 katlı müstakil kırsal konut oluşumu görülmektedir. Ancak Sincan'daki gelişmelerle İlçenin gelişme yönünün yerleşime doğru sıçraması nedeniyle 2000li yıllarda bireysel yatırımcı tarafından da talep görmeye başlamıştır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Selametli'de arazi satışları 2005 yılında başlamış, alımlar bireysel girişimci tarafından yapılmıştır. Yerleşimin imar planı bulunmamaktadır. Mevcut konutlar 1-2 katlı kırsal konut niteliğindedir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Susuz'da arazi satışları 1979 yılında Eryaman Toplu Konut Alanı ilan edilmesiyle proje kapsamında kalan arazilerde kamulaştırma ile başlamış bunu daha sonra 1985 yılı itibariyle kooperatifler izlemiştir. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleştirmiştir. Ayrıca İstanbul Yolu sanayi gelişimi ile bireysel yatırımcıların yerleşimde depolama alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla arazi talepleri gelişmiştir. Yerleşimin imar planı yapım aşamasındadır. Köy içi konutlar 4 kata kadar yapılaşmıştır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Temelli'de arazi satışları 1992 yılında başlamış ve 2000 li yıllarda hızlanmıştır. Alımlar konut, ikinci konut ve sanayi tesisi yapımı amaçlı olarak gelişmiştir. Kooperatifler ve bireysel girişimci tarafından talep edilmektedir. Konutlar 3-7 katlı yapılaşmaktadır. Yerleşim içinde parsel düzeninde, kooperatif belgelerinde ise ada bazında site şeklinde yapılaşma görülmektedir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Yakacık'ta arazi satışları 1980li yıllardan sonra başlamıştır. Alımlar konut yapımı amaçlı gerçekleşmiştir. Alımlar bireysel girişimci ve kooperatifler tarafından gerçekleşmiştir. Parsel ve site düzeninde 3-7 katlı konutlar şeklinde bir yapılaşma oluşmuştur [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Yakupabdal'da arazi satışları 1970lerde başlamıştır. Arazinin parçalı olması nedeniye kooperatifler tarafından tercih edilmemekte, alımlar bireysel girişimci tarafından yapılmaktadır. Yerleşimin imar planı henüz yapılmamıştır. Genel olarak 200- 600 m² büyüklüğünde satışlar yapılmaktadır [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Yaylabag'da arazi satışları 2002 yılında başlamış ve alımlar bireysel girişimci tarafından ikinci konut yapımı amaçlı yapılmıştır. Ancak son yıllarda yerleşimin toplu konut alanı ilan edilmesiyle TOKİ ve Türkkonut tarafından alımlar yapılmaktadır. Villa tipi müstakil ikinci konut ile mevcut kırsal konutlar dışında yerleşimde 2-3 katlı parsel düzeninde konutlar bulunmaktadır. Yerleşimde 2-6 kata kadar yapılaşma izni verilmektedir.

Yeniçimşit'te arazi satışları Sincan'daki gelişmelerle İlçenin gelişme yönünün yerleşime doğru sıçramasıyla 2000li yıllarda başlamış ve alımlar bireysel yatırımcı tarafından yapılmıştır. Yerleşimde kırsal konut türü gelişme görülmektedir [Yerel yöneticiler ve emlak alım satım yetkilileri, 2008].

Arsa ve arazi fiyatlarındaki değişim

Yerleşimlerde arsa arazi fiyatlarındaki değişim incelenmiştir. Bu değişim Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan temin edilen (1990-2006 yılları arası) emlak vergisine esas arsa ve arazi asgari m² birim değerleriyle değerlendirilmiştir. Değerlendirme köy içi değerler ve köy dışındaki arazilerde alt ve üst değerlerin ortalaması alınarak yapılmıştır. 1990-2006 yılları arası yerleşimler bazında köy içi ve dışındaki yerlerde

arsa ve arazi asgari m² değerleri Amerikan doları biriminde Çizelge 5.28’de verilmektedir.

Yerleşimlerde arsa arazi fiyatları farklılık göstermektedir. Mevcut yerleşim ile yeni gelişme alanları arasında farklılık bulunmaktadır. Belediye statüsündeki yerleşimlerde gelişme merkezde (köy içi mevki) gerçekleştiği için Pursaklar, Bağlum, Temelli, Saray, Altınova ve Selametli’de yerleşimin genelinde arsa arazi değerleri köyiçi ve dışı fiyatları birbirine yakındır. Ancak Çayyolu, Beytepe, İncek, Dodurga, Susuz’da yeni gelişme konut alanları ile köy içi arsa arazi değer artışında farklılık görülmektedir. Diğer yerleşimlerde ise köy içi ile dışı arazi fiyatları birbirine yakındır.

Çizelge 5.28. Emlak vergisine esas arsa ve arazi asgari m² birim değerleri (Amerikan Doları) [Gelir İdaresi Başkanlığı, 1990-2006]

Yerleşimin adı	Köy içi					Köy dışı alanlar				
	1990	1994	1998	2002	2006	1990	1994	1998	2002	2006
Altınova	0,13	0,18	0,76	3,18	9,87	0,1	0,1	0,4	2,4	5,9
Bağlıca	2,16	0,61	0,38	1,91	6,58	1,4	0,5	0,3	2,2	7,9
Bağlum	-	-	-	-	-	0,3	6,9	3,2	3,7	5,9
Beytepe	7,79	9,20	1,90	15,92	32,89	8,0	1,7	9,7	79,6	72,4
Çayyolu	6,49	4,60	5,71	35,03	49,34	13,0	11,5	9,5	57,3	106,9
Dodurga	-	-	0,38	3,18	7,89	-	-	3,1	3,0	11,5
Gökçeöyük	-	-	0,11	0,32	0,79	-	-	0,3	0,4	1,3
İncek	0,61	15,34	0,34	0,96	2,30	0,6	23,0	1,6	2,7	18,4
Kıbrıs	0,54	0,25	0,38	8,92	-	0,4	0,3	1,2	3,5	16,4
Kusunlar	0,54	0,46	1,14	1,27	3,29	0,4	0,4	0,9	1,0	4,3
Örencik	0,22	3,07	0,23	0,64	2,63	0,9	24,5	1,1	1,2	4,4
Pursaklar	0,43	-	-	-	-	2,6	5,2	4,3	6,1	32,6
Saray	-	-	-	-	-	-	-	2,3	2,2	13,5
Saraycık	0,52	0,55	3,05	3,18	6,58	0,5	0,7	6,5	6,1	9,9
Selametli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1
Susuz	3,03	1,84	0,38	0,72	5,26	2,6	1,5	0,3	0,7	21,4
Temelli	-	-	-	-	0,99	-	0,9	9,5	3,2	3,5
Yakacık	4,33	2,30	2,29	2,55	6,58	4,3	2,3	1,3	1,5	7,9
Yakubabdal	0,87	0,15	0,19	0,64	6,58	2,6	0,8	0,8	1,2	2,6
Yaylabağ	0,13	-	0,17	0,32	1,64	0,2	2,3	0,6	0,9	2,8
Yeniçimşit	0,6	0,61	1,14	3,18	6,58	1,5	1,6	2,5	10,2	6,6

Yerleşimlerde emlak alım-satım yetkilileriyle yapılan görüşmelerde konut kira-satış bedeli, arsa satış bedeli ve satışlardaki konut-arsa oranlarına ilişkin görüş, değerlendirmeleri alınmıştır.

Satışlar içinde Pursaklar ve Çayyolu'nda konut satışları yoğunlukta iken, Bağlum, Saray, Dodurga, Altınova, Temelli, İncek, Kıbrıs, Örencik, Beytepe, Gökçeköyük, Bağlıca'da konut ve arsa satışları yer almakta bunların büyük bölümünü (%80'ini) arsa satışları oluşturmaktadır. Selametli, Yakupabdal, Susuz, Saraycık, Yaylabağ, Yakacık, Kusunlar, Yeniçimşit'te ise sadece arsa satışı bulunmaktadır.

Arsa satış bedeli bulunduğu konuma göre farklılık göstermekle birlikte m² birim fiyatları açısından değerlendirildiğinde en yüksek fiyatların sırasıyla Çayyolu, Beytepe, İncek'te (200-700TL arasında değiştiği) görüldüğü bu yerleşimleri ikinci sırada Bağlıca ve Dodurga'nın (80-150TL), üçüncü sırada Pursaklar, Bağlum, Saray, Altınova, Temelli, Susuz, Gökçeköyük, Örencik ve Yaylabağ'ın (50-80TL), dördüncü sırada Kıbrıs, Yakacık, Yakupabdal, Yeniçimşit ve Saraycık'ın (20-40TL) izlediği, Selametli ve Kusunlar'da ise bu değer en düşük seviyede (5-7TL) olduğu belirtilmiştir.

Konut satış bedeli konutun bulunduğu konuma, büyüklüğüne vesundduğu olanaklara göre farklılık göstermekle benzer kalitedekiler arasında en yüksek fiyatların sırasıyla Çayyolu, Beytepe, İncek'te (150 000-700 000 TL arasında değiştiği) görüldüğü bu yerleşimleri ikinci sırada Bağlıca, Gökçeköyük ve Dodurga'nın (150 000-200 000) , üçüncü sırada Pursaklar, Bağlum, Saray, Altınova, Temelli, Kıbrıs (60 000-100 000) , dördüncü sırada Yakacık, Örencik, Yakupabdal'ın (20 000-50 000) izlediği görülmüştür. Yeniçimşit, Saraycık, Selametli Kusunlar, Susuz ve Yaylabağ'da ise konut satışının olmadığı belirtilmiştir.

Konut fiyatlarına ilişkin olarak ise köy içi fiyatlarının gelişme bölgesine göre düşük olduğu bu nedenle kırsal konutların her aksta 150-300TL arasında kira bedelinin olduğu ancak gelişme konut alanlarında fiyatların değiştiği belirtilmektedir. Çayyolu, İncek ve Beytepe'de kiralık fiyatlarının en yüksek seviyede olduğu (500-2000TL), bunu Bağlıca, Dodurga ve Pursaklar'ın (400-600TL) izlediği, Bağlum, Saray, Kıbrıs, Yakacık, Temelli, Susuz, Altınova'da kira bedellerinin (250-350TL) arasında olduğu belirtilmiştir. Saraycık, Yeniçimşit, Örencik, Gökçeköyük, Yaylabağ, Kusunlar ve

Yakupabdal'da ise yine bu bedelin (150-250TL) kadar olduğu belirtilmiştir. Selametli'de ise kiralık konut talebi bulunmamaktadır.

Yerleşimlerdeki mekanın tanımlanmasında yoğunluklar yerleşimlerin alanları, yerleşimlerdeki mevcut konut sayısı ile değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin sınırları esas alınmış ve 2007 nüfuslarına göre gros yoğunlukları hesaplanmıştır. Mevcut konut sayısı ise TÜİK 2007 yılı ADNKS sonuçlarından elde edilmiştir. Yerleşimlerin alanları, mevcut konut sayıları ve yoğunlukları Çizelge 5.29'da verilmektedir. Yerleşimler alan büyüklüklerine göre sıralandığında büyükten küçüğe doğru yerleşimler sırasıyla; Kıbrıs, Selametli, Yakupabdal, Susuz, Gökçehöyük, Bağlum, Temelli, Saraycık, Beytepe, Saray, Yaylabağ, Dodurga, Yakacık, Kusunlar, Bağlıca, Pursaklar, İncek, Yeniçimşit, Altınova, Çayyolu, Örencik şeklinde sıralanmaktadır.

Çizelge 5.29. Yerleşimlerin alan büyüklükleri, gros yoğunlukları, konut sayıları

Yerleşimin adı	Yönetmel Yapısı	Alan (ha)	2007 yılı nüfus	Gros yoğunluk (k/ha)	Konut sayısı
Pursaklar	İlk Kademe Belediyesi	1402	64197	45,8	26857
Çayyolu	Mahalle	396	8590	21,7	4314
Bağlum	İlk Kademe Belediyesi	3994	21147	5,3	9832
Yakacık	Mahalle	1982	9019	4,6	3990
Saraycık	Mahalle	2695	11537	4,3	1896
Altınova	İlk Kademe Belediyesi	782	3264	4,2	954
Örencik	Mahalle	306	1115	3,6	442
Saray	İlk Kademe Belediyesi	2170	7732	3,6	6962
Temelli	İlk Kademe Belediyesi	2915	8280	2,8	5352
Dodurga	Mahalle	2138	4225	2	3628
İncek	Mahalle	1159	2222	1,9	960
Kıbrıs	Mahalle	6275	9704	1,5	2685
Yeniçimşit	Mahalle	866	1230	1,4	383
Yakupabdal	Mahalle	4427	4506	1	2267
Selametli	İlk Kademe Belediyesi	5048	3447	0,7	858
Susuz	Mahalle	4423	3274	0,7	2676
Beytepe	Mahalle	2676	1401	0,5	1082
Gökçehöyük	Mahalle	4102	2247	0,5	786
Bağlıca	Mahalle	1455	634	0,4	654
Kusunlar	Mahalle	1665	648	0,4	184
Yaylabağ	Mahalle	2148	390	0,2	168

Yerleşimlerde yapıli çevre açısından değerlendirme mevcut konut sayıları dikkate alınarak yapılmıştır. 2007 yılı ADNKS sonuçlarına göre yerleşimlerdeki konut sayısı

en çoktan en aza doğru yerleşimler sırasıyla; Pursaklar, Bağlum, Saray, Temelli, Çayyolu, Yakacık, Dodurga, Kıbrıs, Susuz, Yakupabdal, Saraycık, Beytepe, İncek, Altınova, Selametli, Gökçe höyük, Bağlıca, Örencik, Yeniçimşit, Kusunlar. Yaylabag şeklinde sıralanmaktadır. Yerleşimlerdeki gros yoğunluklara Çizelge 5.29.'dan bakıldığında en yüksek yoğunluğun 45,8k/ha düzeyinde Pursak'larda olduğu ve bunu 21,7k/ha'la Çayyolu'nun izlediği, diğer yerleşimlerde ise 5,3-0,2 k/ha arasında değiştiği görülmektedir. Bu da yerleşimlerin düşük yoğunluklu yerleşimlerden oluştuğunu göstermektedir.

Konuta ilişkin bilgiler

Yerleşimlerde konutun mülkiyet durumu Çizelge 5.30'da verilmektedir. Çizelge 5.30'dan da anlaşılacağı gibi yerleşimlerde konut sahipliği oranının yüksek olduğu, bu oranının Ankara'nın (%58), üzerinde olduğu görülmektedir.

Yerleşimlerde konutun kira bedeli Çizelge 5.31'de verilmektedir. Çizelge 5.31'den de anlaşılacağı gibi kira bedeli 100 TL değerinden başlamakta ve 700 TL ve üzeri fiyat aralığında değişmektedir.

Bazı yerleşimlerde ikinci konut kullanımı görülmektedir. Bu yerleşimler Bağlıca, Beytepe, Örencik'te doğalgaz hizmetinin olmaması nedeniyle konutlar mevsimlik kullanılmaktadır. Gökçe höyük, Yaylabag'da hafta sonu konutları kullanımı görülmektedir. İncek'te üst gelir grubuna hitap eden yine ikinci konut kullanımı gözlenmiştir. Ayrıca, Selametli'de konutların mevsimlik kullanıldığı görülmüştür. Hane halkı görüşmelerinde Beytepe, Gökçe höyük, İncek ve Örencik'te konutların ikinci konut olarak kullanımına rastlanmıştır.

Çizelge 5.30. Konutun mülkiyet durumu (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Konutun mülkiyet durumu			
	Kira	Ev sahibi	Aile bireyine ait	Lojman
Altınova	40	60	-	-
Bağlıca	40	60	-	-
Bağlum	37,8	62,2	-	-
Beytepe	40	60	-	-
Çayyolu	27,8	66,7	-	5,6
Dodurga	10	90	-	-
Gökçe höyük	20	70	-	10
İncek	20	70	-	10
Kıbrıs	28,6	61,9	9,5	-
Kusunlar	10	80	10	-
Örencik	60	40	-	-
Pursaklar	33,1	61	4,4	1,5
Saray	41,7	58,3	-	-
Saraycık	18,8	75	6,2	-
Selametli	-	100	-	-
Susuz	20	80	-	-
Temelli	38,9	61,1	-	-
Yakacık	10	90	-	-
Yakupabdal	10	90	-	-
Yaylabağ	20	80	-	-
Yeniçimşit	30	60	10	-
Ankara	31,33	58,65	5,48	3,7

Yerleşimlerde konutların yapılış şekli incelendiğinde, konutların kişilerin kendi olanaklarıyla, bireysel girişimci tarafından, kooperatiflerle ve lojman olarak ilgili kurum tarafından inşa edildiği görülmüştür. Kendi olanaklarıyla inşa edilen konutlar 1-2 katlı müstakil yapılı konutlardan oluşurken, bireysel girişimci tarafından inşa edilen konutlar parsel düzenindeki 3-5 katlı (bazen de üzeri) apartmanlardan oluşmaktadır. Kooperatiflerce inşa edilen konutlar toplu site düzeninde inşa edilmiş durumdadır. Lojmanlar ise kurumlarca çalışanlarına sağlanan konutlardır. Lojman şeklindeki konutlara çalışma alanında Gökçe höyük'te Garnizon Komutanlığı'nda bulunmaktadır.

Çizelge 5.31. Konutun kira bedeli

Yerleşimin adı	Konutun kira bedeli (TL) (% dağılımı)						
	100-200 TL	200-299 TL	300-399 TL	400-499 TL	500-599 TL	600-699 TL	700 TL ve üzeri
Altınova	25	50	25	-	-	-	-
Bağlıca	-	75	25	-	-	-	-
Bağlum	-	37,5	62,5	-	-	-	-
Beytepe	25	50	25	-	-	-	-
Çayyolu	-	20	-	-	-	20	60
Dodurga	-	-	-	-	100	-	-
Gökçeöyük	-	100	-	-	-	-	-
İncek	-	100	-	-	-	-	-
Kıbrıs	-	50	50	-	-	-	-
Kusunlar	100	-	-	-	-	-	-
Örencik	83,3	16,7	-	-	-	-	-
Pursaklar	-	17,9	64,1	12,8	-	5,1	-
Saray	11,1	66,7	22,2	-	-	-	-
Saraycık	100	-	-	-	-	-	-
Selametli	-	-	-	-	-	-	-
Susuz	-	100	-	-	-	-	-
Temelli	57,1	42,9	-	-	-	-	-
Yakacık	75	25	-	-	-	-	-
Yakupabdal	100	-	-	-	-	-	-
Yaylabağ	50	50	-	-	-	--	-
Yeniçimşit	100	-	-	-	-	-	-

Konutların yapılış şekline ilişkin değerlendirme Çizelge 5.32’de yer almaktadır. Yerleşimlerde Selametli’deki konutların tamamının kendi olanaklarıyla yapılan konutlardan oluşurken diğer yerleşimlerde kendi olanakları ya da bireysel girişimci tarafından yapılan konutlar bulunmaktadır Bağlıca, Bağlum, Çayyolu, Dodurga, İncek, Pursaklar, Temelli, Kıbrıs’ta kendi olanakları ve bireysel girişimci dışında konut kooperatifleri eliyle de konut edinildiği görülmektedir.

Çizelge 5.32. Konutun yapılış şekli

Yerleşimin adı	Konutun yapılış şekli (% dağılımı)			
	Kendi olanakları	Bireysel girişimci	Kooperatif	Lojman
Altınova	30	70	-	-
Bağlıca	10	80	10	-
Bağlum	6,7	86,6	6,7	-
Beytepe	30	70	-	-
Çayyolu	5,6	27,8	66,7	-
Dodurga	-	40	60	-
Gökçehöyük	60	30	-	10
İncek	30	60	10	-
Kıbrıs	57,1	14,3	28,6	-
Kusunlar	60	40	-	-
Örencik	10	90	-	-
Pursaklar	0,7	86	13,2	-
Saray	16,7	83,3	-	-
Saraycık	93,8	6,2	-	-
Selametli	100	-	-	-
Susuz	80	20	-	-
Temelli	33,3	68,4	5,6	-
Yakacık	31,6	68,4	-	-
Yakupabdal	90	10	-	-
Yaylabağ	30	70	-	-
Yeniçimşit	70	30	-	-

Hane halkı görüşmelerinde konutların yapılış şekline ilişkin değerlendirme Çizelge 5.33'te görülmektedir. Site düzenindeki konutlar Bağlum, Çayyolu, Dodurga, Pursaklar ve Temelli'de görülmüş, bu yerleşimlerde site dışında müstakil ve apartman tipi konutlarda bulunmaktadır. Müstakil ve apartman türü konutların bir arada bulunduğu yerleşimler Altınova, Yakacık, Bağlıca, Beytepe, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Örencik, Saray, Saraycık ve Yaylabağ'dır. Sadece müstakil konut bulunan yerleşimler ise Gökçehöyük, Yakubabdal, Selametli ve Yeniçimşit'tir.

Çizelge 5.33. Konut düzeni

Yerleşimin adı	Konut düzeni (% dağılımı)		
	Müstakil	Apartman	Site
Altınova	20	80	-
Bağlıca	20	80	-
Bağlum	11,1	82,2	6,7
Beytepe	50	50	-
Çayyolu	16,7	22,2	61,1
Dodurga	20	30	50
Gökçe höyük	90	-	10
İncek	60	40	-
Kıbrıs	60	40	-
Kusunlar	80	20	-
Örencik	40	60	-
Pursaklar	2,9	83,8	13,2
Saray	16,7	83,3	-
Saraycık	93,8	6,2	-
Selametli	100	-	-
Susuz	60	40	-
Temelli	55,6	38,9	5,6
Yakacık	52,6	47,4	-
Yakupabdal	100	-	-
Yaylabağ	30	70	-
Yeniçimşit	100	-	-

5.1.6. Sunulan kentsel hizmetler (Sosyal ve teknik alt yapı hizmetleri)

Yerleşimlerde sunulan sosyal ve teknik altyapı hizmetleri eğitim, sağlık, sosyo-kültürel, rekreatif, kolluk (güvenlik ve denetim), kanalizasyon, içme suyu, doğalgaz, çöp, ulaşım hizmetleri başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Eğitim

Yerleşimlerde eğitim hizmeti veren okul öncesi eğitim (kreş ve anaokulları), ilköğretim ve ortaöğretim kurumları incelenmiştir. Eğitim tesislerinde “derslik başına düşen öğrenci ve öğretmen sayıları” Ankara ili eğitim verileriyle karşılaştırılmıştır. Yerleşimlerde hizmet veren eğitim tesis sayısı Çizelge 5.34’te derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ise Çizelge 5.35’te verilmektedir.

Çizelge 5.34. Eğitim tesis türleri ve sayıları

Yerleşimin adı	Kreş ve Anaokulu	İlköğretim	Ortaöğretim
Altınova	-	1	-
Bağlıca	-	1	-
Bağlum	1	3	1
Beytepe	-	1	-
Çayyolu	10	2	2
Dodurga	2	1	-
Gökçe höyük	-	1	-
İncek	-	2	-
Kıbrıs	-	2	-
Kusunlar	-	1	-
Örencik	-	1	-
Pursaklar	5	9	8
Saray	-	1	-
Saraycık	-	2	1
Selametli	-	1	-
Susuz	-	1	-
Temelli	2	2	1
Yakacık	-	2	1
Yakubabdal	-	1	1
Yaylabag	-	-	-
Yeniçimşit	-	-	-

Yerleşimlerde hizmet sunan eğitim tesis sayıları incelendiğinde:

Kreş/anaokulu benzeri tesisler Pursaklar (5), Bağlum (1), Çayyolu (10), Temelli (2) Dodurga’da (2) adet bulunmakta, diğer yerleşimlerde ise bulunmamaktadır.

İlköğretim tesisi Pursaklar (9), Bağlum (3), Kıbrıs (2), Yakacık (2), Çayyolu (2), Temelli (2), Saraycık (2), İncek (2), Saray (1), Yakubabdal(1), Dodurga (1), Selametli (1), Susuz (1), Altınova (1), Gökçe höyük (1), Beytepe (1), Örencik’te (1) adet bulunmakta, Yeniçimşit¹ ve Yaylabag²,da ise bulunmamaktadır.

Ortaöğretim eğitim tesisi Pursaklar (8), Çayyolu (2), Bağlum (1), Yakacık (1), Temelli (1), Saraycık (1), Yakubabdal (1) adet bulunmakta, İncek, Saray, Dodurga,

¹ Yeniçimşit’e en yakın okul Tandoğan Mahallesiindeki Tuna Üçer ilköğretim okuludur, yerleşimin en uzak mevkiine yaklaşık 750 m mesafededir

² Üçüncü sınıfa kadar eğitim veren köy okulu 2007 yılında kapatılmıştır. Taşınmalı sistemle Gölbaşı Şafak Mahallesi TEK İlköğretim okulundan (yaklaşık 3,5 km) hizmet alınmaktadır.

Selametli, Susuz, Altınova, Gökçehöyük, Beytepe, Örencik, Yeniçimşit ve Yaylabag' da ise bulunmamaktadır.

Eğitim tesislerinde derslik başına düşen öğrenci ve öğretmen sayıları Ankara ili eğitim verileriyle karşılaştırılmıştır. Buna göre;

Okul öncesi eğitim tesislerinin değerlendirmesi ilköğretim bünyesindeki okul öncesi eğitim veren ana sınıflarına ilişkin olarak yapılmıştır. Ankara'da okul öncesi eğitim veren birimlerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 20, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 23'tür. Örencik, İncek, Yakacık, Susuz, Çayyolu, Kusunlar'da derslik başına düşen öğrenci sayısı bu sayının altında, Pursaklar, Gökçehöyük, Bağlum, Dodurga, Saray, Saraycık, Kıbrıs, Selametli, Yakubabdal, Altınova, Beytepe, Temelli'de ise bu sayının üstündedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından incelediğinde ise, okul öncesi eğitim sınıflarında öğrenci sayısının Ankara'da okul öncesi eğitim sınıflarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısının altında olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim tesislerinde öğretmen eksikliğinin olmadığı ancak, Pursaklar, Gökçehöyük, Bağlum, Dodurga, Saray, Saraycık, Kıbrıs, Selametli, Yakubabdal, Altınova, Beytepe, Temelli'de mekanın yetersiz olduğu söylenebilir.

İlköğretim tesislerinde ise Ankara'da derslik başına düşen öğrenci sayısı 41, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 23'tür. Buna göre; Kıbrıs, Altınova, Temelli, Örencik, Selametli, Susuz, İncek, Gökçehöyük, Kusunlar, Dodurga, Beytepe, Çayyolu, Bağlıca'da derslik başına düşen öğrenci sayısı bu sayının altında; Bağlum, Yakacık, Saray, Pursaklar, Saraycık, Yakubabdal'da ise bu sayının üstündedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından incelendiğinde ise, Temelli, Beytepe, Susuz, İncek, Selametli, Örencik, Çayyolu, Dodurga, Gökçehöyük, Bağlıca'da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Ankara'nın üstünde, Kıbrıs, Saray, Pursaklar, Yakacık, Yakubabdal, Bağlum, Saraycık, Kusunlar, Altınova'da ise bu sayının altındadır. İlköğretim tesislerinde Temelli, Beytepe, Susuz, İncek, Selametli, Örencik, Çayyolu, Dodurga, Gökçehöyük, Bağlıca'da öğretmen sayısının yetersiz,

Bağlum, Yakacık, Saray, Pursaklar, Saraycık, Yakubabdal'da ise mekanın yetersiz olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.35. Eğitim tesislerinde derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı [Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2007, Okul Müdürlükleri, 2007]

Yerleşimin adı	Okulöncesi eğitim		İlköğretim		Ortaöğretim		Mesleki ve teknik öğretim	
	Derslik başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Derslik başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Derslik başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Derslik başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
Ankara	20	23	41	23	39	18	32	10
Pursaklar	32	26	61	30	43	20	34	19
Bağlum	30	30	79	26	41	27	-	-
Saray	25	25	63	35	-	-	-	-
Kıbrıs	23	23	39	39	-	-	-	-
Yakacık	15	15	70	28	3	7	-	-
Çayyolu	12	12	13	12	28	15	30	8
Temelli	21	21	29	22	22	9	-	-
Saraycık	25	25	47	25	-	-	14	16
Yakubabdal	22	22	43	28	16	6	-	-
Dodurga	26	26	17	12	-	-	-	-
Selametli	23	23	25	14	-	-	-	-
Susuz	13	13	25	16	-	-	-	-
Altınova	22	22	39	24	-	-	-	-
Gökçeöyük	32	32	23	11	-	-	-	-
İncek	17	17	25	16	-	-	-	-
Beytepe	22	22	17	17	-	-	-	-
Yeniçimşit	-	-	-	-	-	-	-	-
Örencik	18	18	27	13	-	-	-	-
Kusunlar	12	12	23	25	-	-	-	-
Bağlıca	11	11	10	5	-	-	-	-
Yaylabag	-	-	-	-	-	-	-	-

Ortaöğretim kurumları düz lise ve meslek liseleri olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Ankara'da düz liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 39, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 18'dir. Buna göre düz liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısı Çayyolu, Temelli, Yakubabdal, Yakacık'da bu sayının altında, Pursaklar ve Bağlum'da ise üstündedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından incelediğinde ise, Bağlum ve Pursaklar'da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Ankara'nın üstünde, Çayyolu, Temelli, Yakacık, Yakubabdal'da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise bu sayının altındadır. Pursaklar ve Bağlum'da hem öğretmen hem de mekanın yetersiz olduğu söylenebilir.

Meslek liseleri incelendiğinde ise Ankara’da meslek liselerinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 32, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 10’dur. Buna göre derslik başına düşen öğrenci sayısı Çayyolu, Saraycık’da bu sayının altında iken Pursaklar’da ise bu sayının üstündedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından incelendiğinde ise, Pursaklar ve Saraycık’da bu sayının üstünde, Çayyolu’nda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bu sayının altındadır. Meslek liselerinde Saraycık’ta öğretmen eksikliği, Pursaklar’da hem öğretmen, hem de mekanın yetersiz olduğu söylenebilir.

Sağlık

Yerleşimlerde sağlık hizmeti veren sağlık ocağı, poliklinik, rehabilitasyon merkezi ve bakımevi birimleri bulunmaktadır. Yerleşimlerde hizmet veren sağlık tesis sayısı Çizelge 5.36’da verilmektedir. Birimlerin hizmet verdiği yerleşimler ise şöyledir:

Bağlıca, İncek, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Yakubabdal, Yaylabağ ve Yeniçimşit’te sağlık birimi bulunmamaktadır. Sadece 1 adet sağlık ocağı bulunan yerleşimler Altınova, Beytepe, Dodurga, Gökçehöyük, Kıbrıs, Selametli, Susuz, Temelli, Yakacık’dır. Bunun dışında Bağlum’da (2) adet sağlık ocağı, (1) adet özel poliklinik, Saray’da (1) adet sağlık ocağı ve (1) adet özel poliklinik, Çayyolu’nda (1) ve Pursaklar’da (2) adet sağlık ocağı dışında birer adet rehabilitasyon merkezi ve bakım evi, ayrıca Çayyolu’nda (5), Pursaklar’da ise (4) adet özel poliklinik bulunmaktadır.

Çizelge 5.36. Sağlık tesis türleri ve sayıları

Yerleşimin adı	Sağlık ocağı	Poliklinik	Rehabilitasyon merkezi	Bakımevi
Altınova	1	-	-	-
Bağlıca	-	-	-	-
Bağlum	2	1	-	-
Beytepe	1	-	-	-
Çayyolu	1	5	1	1
Dodurga	1	-	-	-
Gökçe höyük	1	-	-	-
İncek	-	-	-	-
Kıbrıs	1	-	-	-
Kusunlar	-	-	-	-
Örencik	-	-	-	-
Pursaklar	2	4	1	1
Saray	1	1	-	-
Saraycık	-	-	-	-
Selametli	1	-	-	-
Susuz	1	-	-	-
Temelli	1	-	-	-
Yakacık	1	-	-	-
Yakubabdal	1	-	-	-
Yaylabag	-	-	-	-
Yeniçimşit	-	-	-	-

Yerleşimlerin ilk basamak sağlık birimi (yerleşim içinde olan ya da yerleşimde olmayıp bağlı en yakın birim) yetkilileriyle yapılan görüşmelerde; birime kayıtlı vatandaş sayısı, birime erişebilirlik, en yakın üst kademe sağlık birimi, birimde çalışan doktor sayısı ve sağlık personeli sayısı ve birimin verdiği hizmete yönelik olarak fiziksel koşullarının yeterliliği konusunda görüş alınmıştır. Bu bilgiler Çizelge 5.37’de özetlenmiştir.

Yerleşimlerden birinci basamak sağlık kuruluşuna; Pursaklar, Bağlum, Saray, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Temelli, Dodurga, Gökçe höyük, Selametli, Susuz, Altınova, Beytepe’den yürüme mesafesinde erişilebilirken, Saraycık, Yakubabdal, İncek, Yeniçimşit, Kusunlar, Örencik, Bağlıca ve Yaylabag’dan araçla erişmek mümkündür. Sorumlu hekimlerin, sağlık tesisinin fiziksel koşullarının verdikleri hizmete uygunluk açısından yaptıkları değerlendirmede ise, Dodurga, Altınova, Gökçe höyük sağlık ocaklarının yeterli, ancak diğer yerleşimlerde yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Çizelge 5.37. Birinci basamak sağlık birimleri [İlçe Sağlık Grup Başkanlıkları ve Sağlık Ocakları, 2008]

Yerleşimin adı	Birinci basamak sağlık kuruluşu	Kayıtlı vatandaş sayısı	Erişilebilirliği	En yakın üst kademe sağlık birimi	Doktor sayısı	Sağlık personeli sayısı	Birimin fiziksel koşulları
Pursaklar	Pursaklar Sağlık Ocağı, Ayyıldız Sağlık Ocağı	68896	Yürüme mesafesi	Dışkapı SSK	8	23	Yetersiz
Bağlum	Bağlum Sağlık Ocağı, Kafkas Sağlık Ocağı	22509	Yürüme mesafesi	Keçiören Araştırma Hastanesi	7	8	Yetersiz
Saray	Saray Sağlık Ocağı	12136	Yürüme mesafesi	Dışkapı SSK	6	9	Yetersiz
Kıbrıs	Kıbrıs Sağlık Ocağı	16.349	Yürüme mesafesi	Ankara Hastanesi	2	4	Yetersiz
Yakacık	Yakacık Sağlık Ocağı	12917	Yürüme mesafesi	Demetevler Onkoloji Hastanesi	4	6	Yetersiz
Çayyolu	Çayyolu Sağlık Ocağı	23575	Yürüme mesafesi	Atatürk Eğitim Hastanesi	12	13	Yetersiz
Temelli	Temelli Sağlık Ocağı	8058	Yürüme mesafesi	Polatlı Devlet Hastanesi	3	8	Yetersiz
Saraycık	Sincan 6 No'lu Sağlık Ocağı	64570	Araçla gidilebilir	Sincan Devlet Hastanesi	5	17	Yetersiz
Yakubabdal	Hilal Sağlık Ocağı	49215	Araçla gidilebilir	Ankara Hastanesi	8	15	Yetersiz
Dodurga	Türkönüt II Sağlık Ocağı	8045	Yürüme mesafesi	Atatürk Eğitim Hastanesi	7	5	Yeterli
Selametli	Selametli Sağlık Ocağı	945	Yürüme mesafesi	Gölbaşı Devlet Hastanesi	1	4	Yetersiz
Susuz	Susuz Sağlık Ocağı	1330	Yürüme mesafesi	Kazan Devlet Hastanesi	2	2	Yetersiz
Altınova	Altınova Sağlık Ocağı	3070	Yürüme mesafesi	Akyurt Devlet Hastanesi	2	3	Yeterli
Gökçeöyük	Gökçeöyük Sağlık Ocağı	3700	Yürüme mesafesi	Gölbaşı Devlet Hastanesi	2	3	Yeterli
İncek	Öyse-Kent Sağlık Ocağı	3789	Araçla gidilebilir	Gölbaşı Devlet Hastanesi	2	3	Yetersiz
Beytepe	Beytepe Sağlık Ocağı	15601	Yürüme mesafesi	Atatürk Eğitim Hastanesi	3	4	Yetersiz
Yeniçimşit	Sincan 4 No'lu Sağlık Ocağı	21636	Araçla gidilebilir	Sincan Devlet Hastanesi	3	3	Yetersiz
Örencik	Gölbaşı 2 Nolu Sağlık Ocağı	15000	Araçla gidilebilir	Gölbaşı Devlet Hastanesi	2	3	Yetersiz
Kusunlar	Mamak 14 No'lu Ana Çocuk Sağlık Merkezi	9024	Araçla gidilebilir	Ankara Hastanesi	4	9	Yetersiz
Bağlıca	Etimesgut 1 Nolu Sağlık Ocağı	46254	Araçla gidilebilir	Etimesgut Devlet Hastanesi	7	15	Yetersiz
Yaylabağ	Gölbaşı 2 Nolu Sağlık Ocağı	15000	Araçla gidilebilir	Gölbaşı Devlet Hastanesi	4	11	Yetersiz

Sosyal kültürel ve rekreatif

Yerleşimlerde sosyal tesis, tiyatro, sinema, cami, park, spor alanı gibi sosyo kültürel ve rekreatif amaçlı tesisler incelenmiştir. Bu tesislerin bazı yerleşimlerde olmadığı

görülmüştür. Bu tesislerin yerleşimlerde bulunma durumu ve sayıları Çizelge 5.38’de verilmektedir.

Çizelge 5.38. Sosyal kültürel ve rekreatif amaçlı tesis türleri ve sayıları

Yerleşimin adı	Sosyal tesis *	Tiyatro-sinema	Dini tesis	Park	Spor alanı
Altınova	1	-	1	1	-
Bağlıca	1	-	1	-	-
Bağlum	1	-	5	7	1
Beytepe	1	-	1	-	-
Çayyolu	1	3	2	3	1
Dodurga	-	-	2	4	-
Gökçehöyük	1	-	1	-	-
İncek	-	-	1	-	-
Kıbrıs	-	-	2	4	-
Kusunlar	-	-	1	-	-
Örencik	-	-	1	-	-
Pursaklar	1	-	14	24	2
Saray	1	-	1	1	1
Saraycık	-	-	1	-	-
Selametli	-	-	1	-	-
Susuz	-	-	1	-	-
Temelli	1	-	1	1	-
Yakacık	-	-	4	-	-
Yakubabdal	1	-	5	-	-
Yaylabağ	-	-	1	-	-
Yeniçimşit	1	-	1	-	-
* Kültür merkezi, köy odası vb. çok amaçlı toplantı salonları bu kapsamda değerlendirilmiştir					

Çizelge 5.38’den de anlaşılabileceği gibi, köy odası ya da çok amaçlı kullanılabilecek toplantı salonu niteliğinde bir mekan; Altınova, Bağlıca, Beytepe, Gökçehöyük, Saray, Yakubabdal, Yeniçimşit’te bulunmakta, ancak kültür merkezi olarak tanımlanan, kurs vb, toplantı ve sosyal faaliyetlere olanak sağlayacak nitelikte tesis Bağlum, Çayyolu, Temelli ve Pursaklar’da bulunmaktadır. Tiyatro ve sinema salonu Çayyolu’nda bulunmakta, diğer yerleşimlerde bulunmamaktadır. Ancak Pursaklar’da kültür merkezi içinde bir tiyatro salonu bulunmakta ve yerleşimde bu yıl içinde (2009) sinema hizmetinin verileceği belirtilmiştir.

Yerleşimlerin çoğunluğunda 1 adet dini tesis bulunmakta, ancak bazı yerleşimlerde birden fazla dini tesis bulunduğu görülmüştür. Dini tesis sayısı sırasıyla Pursaklar’da

(14), Bağlum ve Yakubabdal'da (5), Yakacık'ta (4), Çayyolu, Dodurga, Kıbrıs 'ta (2) adet bulunmaktadır.

Yerleşimlerde park ve çocuk oyun alanı benzeri rekreatif birimler Bağlıca, Beytepe, Gökçeöyük, İncek, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Selametli, Susuz, Yakacık, Yakubabdal, Yaylabağ ve Yeniçimşit'te bulunmazken, Pursaklar'da (24), Bağlum'da (7), Dodurga, Kıbrıs'ta (4), Çayyolu'nda (3), Altınova, Saray ve Temelli'de (1) adet tesis bulunmaktadır. Ayrıca Bağlum, Çayyolu, Pursaklar ve Saray'da spor amaçlı saha bulunmaktadır.

Kolluk hizmeti

Yerleşimlerde güvenlik hizmeti jandarma tarafından yapılmaktadır. Altınova Altındağ Jandarma Komutanlığı, Beytepe, Yakupabdal Çankaya İlçe Jandarma Komutanlığı, Bağlıca Etimesgut Jandarma Komutanlığı, Gökçeöyük, İncek, Yaylabağ, Örencik, Selametli Gölbaşı İlçe Jandarma Komutanlığı, Pursaklar, Bağlum, Saray Keçiören İlçe Jandarma Komutanlığı, Kıbrıs, Kusunlar Mamak İlçe Jandarma Komutanlığı, Temelli Polatlı İlçe Jandarma Komutanlığı, Saraycık, Yeniçimşit Sincan İlçe Jandarma Komutanlığı, Çayyolu, Dodurga ve Susuz ise Yenimahalle İlçe Jandarma Komutanlığı'na bağlı olarak güvenlik hizmeti almaktadır. Pursaklar, Çayyolu ve Temelli'de yerleşim içinde, Bağlıca (Başkent Üniversitesi Kampüsü) ve Beytepe'de (Beysukent'te) yerleşimin yakınında karakol binası bulunmakta diğer yerleşimlerde ise bulunmamakta, güvenlik birimleri devriye olarak hizmet vermektedir.

Yerleşimlerde kırsal yaşantının etkilerinin zayıflamasıyla yabancılaşmanın arttığı, artan nüfusla birlikte suç işleme eyleminin fark edilmemesine duygusuna bağlı olarak geliştiği belirtilmiştir. Ayrıca komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, kişilerin çevreleriyle ilişkilerinde daha bireysel tavır içerisinde olması, çıkan olaylarda duyarsız kalmasına neden olmuştur. Yerleşimlerde en sık görülen suç türü hırsızlıktır. Hane halkı görüşmelerinde yaşadığınız çevrede güvenlik sorunu yaşıyor musunuz sorusuna, %36,8'i evet, %63,2'si hayır cevabı vermiştir. Yaşanan güvenlik türü ise

hırsızlık (%65,6), sokak lambalarının yetersizliği/akşamları güvensizlik hissi (%16,6), kamyon trafiği (%9,6), kişiler arası tartışma (%4,5), alkollü sürücüler (%1,9), kalabalıklaşma/yabancılaşma (%1,9) şeklinde belirtilmiştir. Yerleşimlerde yaşanan güvenlik sorunları Çizelge 5.39’da verilmektedir.

Çizelge 5.39. Güvenlik sorununa ilişkin görüşler

Yerleşimin adı	Güvenlik sorunu yaşıyor mu?		Güvenlik sorunu türü (% dağılımı)					
	Evet	Hayır	Alkollü sürücüler	Sokak lambalarının yetersizliği/ Akşamları güvensizlik hissi	Hırsızlık	Kamyon trafiği	Kişiler arası tartışma	Kalabalıklaşma/ Yabancılaşma
Altınova	10	90	-	-	100	-	-	-
Bağlıca	30	70	-	-	100	-	-	-
Bağlum	51,1	48,9	-	-	100	-	-	-
Beytepe	20	80	-	-	100	-	-	-
Çayyolu	50	50	-	-	100	-	-	-
Dodurga	50	50	-	-	100	-	-	-
Gökçe höyük	-	100	-	-	-	-	-	-
İncek	30	70	-	-	100	-	-	-
Kıbrıs	38,1	61,9	-	-	25	75	-	-
Kusunlar	30	70	-	-	100	-	-	-
Örencik	70	30	-	-	-	100	-	-
Pursaklar	41,9	58,1	-	42,1	52,6	-	-	5,3
Saray	25	75	-	-	100	-	-	-
Saraycık	87,5	12,5	-	7,1	42,9	-	50	-
Selametli	-	100	-	-	-	-	-	-
Susuz	30	70	-	-	100	-	-	-
Temelli	27,8	72,2	-	20	80	-	-	-
Yakacık	-	100	-	-	-	-	-	-
Yakupabdal	50	50	60	-	-	40	-	-
Yaylabağ	-	100	-	-	-	-	-	-
Yeniçimşit	30	70	-	-	100	-	-	-
Genel ortalama	36,8	63,2	1,9	16,6	65,6	9,6	4,5	1,9

Gökçe höyük, Selametli, Yakacık ve Yaylabağ’da sorun yaşanmadığı, diğer yerleşimlerde ise sorun yaşandığına ilişkin cevaplar alınmıştır. Güvenlik sorunu yaşanan yerleşimlerden Altınova, Bağlıca, Bağlum, Beytepe, Çayyolu, Dodurga, İncek, Kusunlar, Susuz, Pursaklar, Temelli ve Yeniçimşit’te sorunun hırsızlık olduğu belirtilmiştir. Kıbrıs’ta hırsızlık yanında yerleşimdeki kamyon trafiğinin (taş ocaklarından gelen), Yakupabdal’da benzer şikayetin yanında alkollü sürücülerden

kaynaklanan (Elmadağ kayak merkezinden kaynaklanan), Örencik'te ise TOKİ çalışmaları nedeniyle kamyon trafiğinin yerleşimde can güvenliği açısından tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca Pursaklar, Temelli ve Saraycık'ta sokak lambalarının yetersizliğinden kaynaklanan akşam saatlerinde güvensizlik hissine ilişkin kaygılar belirtilirken, buna ek olarak Pursaklar'da hızla artan göçle birlikte kalabalıklaşmanın özellikle gecekondu yıkım alanlarından gelen göçün asayişini etkilediği, Saraycık'ta kişiler arası kavga ve tartışmaların yaşandığı belirtilmiştir.

Yerleşimlerde denetim hizmeti zabıta tarafından yapılmaktadır. Pursaklar, Bağlum, Saray, Selametli ve Altınova gibi belediye statüsündeki yerleşimlerde denetim ilk kademe belediyelerinin zabıta birimleri tarafından yapılmaktadır. Ancak Selametli Belediyesinde zabıta teşkilatı bulunmamaktadır. Mahallelerde ise 2004 yılında mahalle statüsüne geçişle birlikte denetim hizmeti bağlı oldukları İlçe Belediyesi zabıta birimince yapılmaya başlanmıştır. Çayyolu'nda semt birimi içinde zabıta karakolu bulunmakta diğerlerinde ise bulunmamaktadır.

Kanalizasyon, içme suyu, doğalgaz hizmetleri

Yerleşimlerde kanalizasyon, içmesuyu ve doğalgaz hizmetlerine ilişkin yerleşimlerde sunulma oranı Çizelge 5.40'da verilmektedir. Yerleşimlerde atık su kanalizasyon ve fosseptik sistemiyle bertaraf edilmektedir. Yerleşimin tamamında kanalizasyon sistemi bulunan yerleşimler, Altınova, Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Saray, Temelli'dir. Gökçehöyük'te kanalizasyon sistemi olmakla birlikte sistem kanalizasyon şebekesine bağlı değildir. Bu nedenle belli bir yerde toplanan atıklar daha sonra boşaltma ile bertaraf edilmektedir. Bazı yerleşimlerde kanalizasyon ve fosseptik sistemi birlikte kullanılmaktadır. Bu yerleşimler, Beytepe, Dodurga, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Susuz, Yakacık ve Yakuabdal'dır. Beytepe, Dodurga, Kıbrıs, Yakacık ve İncek'te köy içi yerleşimlerde çözüm fosseptikle sağlanırken, yeni gelişen konut alanlarında kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Yerleşimin tamamında fosseptik sistemi bulunan yerleşimler Bağlıca, Örencik, Saraycık, Selametli, Yaylabağ ve Yeniçimşit'tir.

Yerleşimlerde içme ve kullanma suyu şehir şebekesi ve köy şebekesiyle sağlanmaktadır. Yerleşimin tamamında şehir şebekesi bağlantısı bulunan yerleşimler; Altınova, Bağlum, Çayyolu, Dodurga, Pursaklar, Saray, Saraycık, Temelli, Yeniçimşit'tir. Her iki sistemin olduğu yerleşimler ise Beytepe, İncek, Kıbrıs, Yakacık ve Yakupabdal'dır. Tamamı köy şebekesiyle su temin edilen yerleşimler Bağlıca, Gökçe höyük, Kusunlar, Selametli, Susuz, Yaylabağ'dır. Son yıllarda yaşanan kuraklık ve su kaynaklarındaki azalmanın özellikle köy şebekelerinde sorun yarattığı, su depolarının bu konuda yetersiz kalmalarına neden olmakta bu sorun kesintili su verilmesi ile çözülmeye çalışılmaktadır.

Yerleşimlerde doğalgaz Pursaklar, Bağlum, Çayyolu'nda yerleşimin tamamında, Altınova, Saray, Temelli, Dodurga, İncek, Kıbrıs'da yeni gelişme alanlarında sağlanmaktadır. Bağlıca, Beytepe, Gökçe höyük, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Selametli, Susuz, Yakacık, Yakubabdal, Yaylabağ, Yeniçimşit'te doğalgaz hizmeti verilememektedir.

Çizelge 5.40. Yerleşimlerdeki kanalizasyon, içme suyu ve doğalgaz hizmeti

Yerleşimin adı	Atık su		İçme suyu		Doğalgaz
	Kanalizasyon (%)	Fosseptik (%)	Şehir şebekesi (%)	Köy şebekesi (%)	
Altınova	100	-	100	-	Kısmen
Bağlıca	-	100	-	100	Yok
Bağlum	100	-	100	-	Var
Beytepe	50	50	50	50	Yok
Çayyolu	100	-	100	-	Var
Dodurga	50	50	100	-	Kısmen
Gökçe höyük	100	-	-	100	Yok
İncek	50	50	50	50	Kısmen
Kıbrıs	40	60	50	50	Kısmen
Kusunlar	20	80	-	100	Yok
Örencik	-	100	50	50	Yok
Pursaklar	100	-	100	-	Var
Saray	100	-	100	-	Kısmen
Saraycık	-	100	100	-	Yok
Selametli	-	100	-	100	Yok
Susuz	80	20	-	100	Yok
Temelli	100	-	100	-	Kısmen
Yakacık	60	40	80	20	Yok
Yakubabdal	30	70	90	10	Yok
Yaylabağ	-	100	-	100	Yok
Yeniçimşit	-	100	100	-	Yok

Çöp hizmetleri ve çevre sorunları

Yerleşimlerde çöp hizmeti ve çevre sorunlarına ilişkin özet bilgi Çizelge 5.41’de verilmektedir. Çizelge 5.41’den de anlaşılacağı üzere yerleşimlerde çöp hizmeti sunulma sıklığı günlük, gün aşırı, haftada iki gün ve haftalık olmak üzere farklılık göstermektedir. Günlük çöp hizmeti alan yerleşimler; Pursaklar, Bağlum, Saray, Çayyolu, Dodurga (toplu konut bölgesi), Temelli’dir. Hizmeti gün aşırı alan yerleşimler; Yakacık, Dodurga (köy içi), Altınova, Gökçe höyük, Beytepe, Yeniçimşit, Örencik, Kusunlar, Bağlıca ve Yaylabağ’dır. Kıbrıs, Yakubabdal, Selametli ve Susuz’ da bu hizmet haftada iki gün sağlanırken, İncek’te köy içi mevkiinde haftalık verilmektedir.

Çizelge 5.41. Çöp hizmeti ve çevre sorununa ilişkin sorunlar

Yerleşimin adı	Hizmeti veren birim	Çöp hizmeti	Çevre sorunu
Pursaklar	Kendisi	Günlük	Çevre sorunu yok
Bağlum	Kendisi	Günlük	İnşaat faaliyeti
Saray	Kendisi	Günlük	İnşaat faaliyeti
Kıbrıs	Mamak Belediyesi	Haftada iki gün	Hayvancılık
Yakacık	Yenimahalle Belediyesi	Gün aşırı	Foseptik taşması
Çayyolu	Yenimahalle Belediyesi	Günlük	İnşaat faaliyeti
Temelli	Kendisi	Günlük	Çevre sorunu yok
Saraycık	Sincan Belediyesi	Günlük	Foseptik taşması
Yakubabdal	Çankaya Belediyesi	Haftada iki gün	Taş ocağı
Dodurga	Yenimahalle Belediyesi	Gün aşırı	Çevre sorunu yok
Selametli	Kendisi	Haftada iki gün	Toprak yollar
Susuz	Yenimahalle Belediyesi	Haftada iki gün	Çevre sorunu yok
Altınova	Kendisi	Gün aşırı	Çevre sorunu yok
Gökçe höyük	Gölbaşı Belediyesi	Gün aşırı	Çevre sorunu yok
İncek	Gölbaşı Belediyesi	Haftada bir gün	Çöp ve temizlik
Beytepe	Çankaya Belediyesi	Gün aşırı	Çevre sorunu yok
Yeniçimşit	Sincan Belediyesi	Gün aşırı	Hayvancılık
Örencik	Gölbaşı Belediyesi	Gün aşırı	İnşaat faaliyeti
Kusunlar	Mamak Belediyesi	Gün aşırı	Sokak köpekleri
Bağlıca	Etimesgut Belediyesi	Gün aşırı	İnşaat faaliyeti
Yaylabağ	Gölbaşı Belediyesi	Gün aşırı	İnşaat faaliyeti

Yerleşimlerde yaşanan çevre sorununa ilişkin yerel yönetim birimlerinin görüşleri alınmıştır. Pursaklar, Temelli, Susuz, Altınova, Gökçe höyük ve Beytepe’de yerleşimleri rahatsız edici çevre sorunlarının olmadığı belirtilmiştir. Diğer yerleşimlerde ise; Bağlum, Saray, Çayyolu, Bağlıca, Örencik ve Yaylabağ’da inşaat

faaliyetleri, Selametli’de toprak yollar, Kıbrıs ve Yeniçimşit’te hayvancılık faaliyeti nedeniyle oluşan koku, Yakacık ve Saraycık’ta fosseptik taşmaları, Yakubabdal’da taş ocakları trafiğinin yarattığı gürültü, İncek’te çöp ve temizlik sorunu, Kusunlar da sokak köpekleri çevreye ilişkin sorunlar olarak belirtilmiştir.

Ulaşım hizmetleri

Yerleşimlerde sunulan toplu ulaşım hizmetleri, büyükşehir belediyesinin EGO otobüsleri ya da büyükşehir belediyesinin denetiminde çalışan dolmuş ve özel halk otobüsleri, ilk kademe belediyelerinin belediyeye ait araçları, özel otobüs firmalarıyla (Etlik Eski garajlardan hareket etmektedir) sağlanmaktadır. Bunun dışında özel otomobil sahipliği ve son yıllarda gelişen “market servisleri” ulaşımında çözüm sağlayan araçlardır. Hane halkı anketlerinden market servislerinin gıda (%15,2), giyim (%2,6), dayanıklı malların (%0,7) alışverişinde kullanıldığı görülmüştür. Bağlıca’da sağlık amaçlı yolculuklarda da market servislerinin kullanıldığı görülmüştür. Yerleşimlerde sunulan ulaşım şekli, hizmet saatleri ve güzergahları Çizelge 5.42’de verilmektedir.

Çizelge 5.42’den de anlaşılacağı üzere Örencik, Bağlıca ve Yaylabag’da toplu ulaşım hizmeti sunulmamaktadır. Selametli’de belediyenin kendi imkanlarıyla sağladığı günde 5 sefer olmak üzere üç araç ulaşım hizmeti sağlamaktadır. Beytepe, Kusunlar, Yeniçimşit sadece EGO otobüsleriyle, Pursaklar, Bağlum, Saray, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Yakubabdal, İncek’te EGO ve dolmuş, Temelli ve Gökçehöyük’te EGO ve özel otobüs firmalarıyla, Altınova’da EGO ve Akyurt İlçesi özel halk otobüsleriyle, Susuz’da EGO ve Kazan İlçesi özel halk otobüsleriyle hizmet verilmektedir. Pursaklar, Bağlum, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Dodurga, Altınova, Susuz, Yeniçimşit’te toplu taşıma hizmetleri sık aralıklara (15-30 dakika ara ile) verilmekte, diğerlerinde ise daha seyrek (saat başı yada günlük 5-14 sefer sayısında) gerçekleşmektedir.

Yerleşimlerde toplu taşıma dışında özel otomobil sahipliğiyle ulaşım sağlanmaktadır. Bu yerleşimlerdeki özel otomobil sahipliği Ankara ile karşılaştırılmıştır. Ankara’da

araç sahipliğine ilişkin veri daha önce yapılan bazı araştırmalardan elde edilebilmiştir. Bu çalışmalar Ankara’da araç sahipliğine ilişkin 1000 kişi başına 171 özel otomobilin düştüğünü saptamıştır [Zorlu, 2005; Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007].

Çizelge 5.42. Yerleşimde sunulan ulaşım hizmetleri

Yerleşimin adı	Ulaşım şekli	Hizmet saatleri (EGO-otobüs)	Güzergahlar		
			EGO	Dolmuş	Özel otobüs
Pursaklar	EGO ve dolmuş	15-20 dakika ara ile	Kızılay	Ulus ve Sıhhiye	-
Bağlum	EGO ve dolmuş	15-20 dakika ara ile	Kızılay	Ulus ve Sıhhiye	-
Saray	EGO ve dolmuş	Günde 5 sefer	Ulus	Ulus ve Sıhhiye	-
Kıbrıs	EGO ve dolmuş	30 dakika ara ile Ulus Saat başı Kızılay	Kızılay	Ulus	-
Yakacık	EGO ve dolmuş	20 dakika ara ile	Demetevler	Ulus	-
Çayyolu	EGO ve dolmuş	15-20 dakika ara ile	Kızılay	Ulus	-
Temelli	EGO, özel	1,5 saat ara ile, özel otobüsler 30 dakika ara ile	Ulus	Polatlı	Dışkapı
Saraycık	Dolmuş	-	-	Sincan	-
Yakubabdal	EGO ve dolmuş	Günde 14 sefer sabah akşam 30 dakika, gün içinde 2saat ara ile	Ulus	Ulus	-
Dodurga	EGO	15-20 dakika ara ile	Kızılay	-	-
Selametli	Beldiye otobüsü	Günde 5 sefer	-	-	Denizciler
Susuz	EGO ve özel halk otobüsü	30 dakika ara ile	Kızılay	-	Etlik kavşağı
Altınova	EGO ve özel halk otobüsü	Günde 3 sefer özel otobüsler 30 dakika ara ile	Ulus	-	Bentderesi
Gökçeöyük	EGO ve özel	Günde 5 sefer	Ulus	-	Dışkapı
İncek	EGO ve dolmuş	Saatte bir	Ulus	Ulus	-
Beytepe	EGO	Günde 3 sefer	Ulus	-	-
Yeniçimşit	EGO	20 dakika ara ile	Sıhhiye	-	-
Örencik	Toplu taşıma yok	-	-	-	-
Kusunlar	EGO	Günde 9 sefer sabah akşam saat başı gün içinde 2saat ara ile	Ulus	-	-
Bağlıca	Toplu taşıma yok	-	-	-	-
Yaylabağ	Toplu taşıma yok	-	-	-	-

Yerleşimlerdeki özel otomobil sahipliği anket sonuçlarıyla değerlendirilmiş ve Çizelge 5.43’te verilmiştir. 427 hanedeki toplam nüfusun 1806 kişi, özel otomobil sayısının 245 adet olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitle yerleşimlerdeki 1000 kişiye düşen araç sayısı hesaplanmış ve buna göre kentin saçaklanma etkisindeki

yerleşimlerde 1000 kişiye düşen araç sayısının 136 olduğu ve bu sayının Ankara'nın gerisinde olduğu görülmüştür. Ancak yerleşimler kendi içinde değerlendirildiğinde araç sahipliği oranında farklılık görülmektedir. Çayyolu (403), Dodurga (333), Gökçe höyük (313), Yaylabag (229), İncek (200), Beytepe'de (189) araç ile Ankara'daki araç sahiplik sayısının üstünde, diğer yerleşimlerde ise ile Ankara'daki araç sahiplik sayısının altında olduğu görülmüştür.

Çizelge 5.43. Özel otomobil sahipliği

Yerleşimin adı	Araç sayısı	Nüfus	1000 kişiye düşen araç sayısı
Altınova	6	47	128
Bağlıca	6	42	143
Bağlum	13	187	70
Beytepe	7	37	189
Çayyolu	27	67	403
Dodurga	11	33	333
Gökçe höyük	10	32	313
İncek	9	45	200
Kıbrıs	9	87	103
Kusunlar	5	50	100
Örencik	4	47	85
Pursaklar	74	557	133
Saray	16	100	160
Saraycık	10	83	120
Selametli	3	43	70
Susuz	8	51	157
Temelli	7	72	97
Yakacık	6	90	67
Yakupabdal	4	52	77
Yaylabag	8	35	229
Yeniçimşit	2	49	41
Genel	245	1806	136

5.1.7. Kentle ilişki kurma biçimi

Yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimi yerleşimlerden iş, eğitim, sağlık, alışveriş ve rekreatif amaçlı yapılan yolculuklar kapsamında değerlendirilmiştir.

İş amaçlı yapılan yolculuklar

Yerleşimlerden iş amaçlı yapılan yolculukların bölgelere göre oranı Çizelge 5.44’de verilmektedir. İş amaçlı yapılan yolculukların yönü yerleşim içi, yakın çevre ve merkez bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak bazı yerleşimlerden kentin diğer bölgelerine iş amaçlı yolculukların yapıldığı da görülmektedir. Yerleşimlerden iş amaçlı yapılan yolculuklar ise şöyledir:

Çizelge 5.44. Yerleşimlerden iş amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içi	Yakın çevre	Merkez	Kuzey bölgesi	Güney bölgesi	Batı bölgesi	Doğu bölgesi	Güneybatı bölgesi
Altınova	Kuzey	10	70	20	-	-	-	-	-
Bağlıca	Güneybatı	55,6	33,3	11,1	-	-	-	-	-
Bağlum	Kuzey	44,9	4,1	40,8	-	-	8,2	2	-
Beytepe	Güneybatı	20	70	10	-	-	-	-	-
Çayyolu	Güneybatı	28,6	21,4	32,1	7	-	10,7	-	-
Dodurga	Güneybatı	7,7	46,2	23,1	13	7,7	7,7	-	-
Gökçeşüyük	Güney	40	40	20	-	-	-	-	-
İncek	Güneybatı	78,6	-	21,4	-	-	-	-	-
Kıbrıs	Doğu	32	-	48	12,5	-	4	-	-
Kusunlar	Doğu	22,2	-	55,6	9,0	-	-	-	-
Örencik	Güney	7,7	84,6	7,7	-	-	-	-	-
Pursaklar	Kuzey	39,5	23,1	34	-	-	2,7	-	0,7
Saray	Kuzey	29,6	48,1	22,2	-	-	-	-	-
Saraycık	Batı	15,8	68,4	10,5	-	-	-	-	5,3
Selametli	Güney	63,6	36,4	-	-	-	-	-	-
Susuz	Batı	14,3	64,3	14,3	-	-	-	-	7,1
Temelli	Güneybatı	63,2	31,6	5,3	-	-	-	-	-
Yakacık	Batı	16,7	50	33,3	-	-	-	-	-
Yakupabdal	Güney	26,7	26,7	26,7	-	-	20	-	-
Yaylabağ	Güney	44,4	44,4	11,1	-	-	-	-	-
Yeniçimşit	Batı	26,7	66,7	6,7	-	-	-	-	-
Genel ortalama	-	32,8	39,5	21,6	2,0	0,4	2,5	0,1	0,6

Altınova’dan iş amaçlı yolculukların %70’inin yakın çevrede (kuzey bölgesinde yer alan sanayi tesisleri) %20’sinin merkez bölgesinde, %10’unun ise yerleşim içinde

(ticari birimler, kamu kurum ve kuruluşları; okul, belediye, sağlık ocağı) yapıldığı görülmüştür.

Bağlıca'dan iş amaçlı yolculukların %55,6'sının yerleşim içi (Başkent Üniversitesi, tarımsal faaliyetler), %33,3'ünün yakın çevre (Etimesgut İlçe merkezindeki ticari birimler), %11,1'inin ise merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Bağlum'dan iş amaçlı yolculukların %44,9'unun yerleşim içi (ticari birimler, kamu kurum ve kuruluşları; okul, belediye, sağlık ocağı), %40,8'sinin merkez bölgesi %4,1'inin ise yakın çevre (Keçiören İlçe merkezi) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Beytepe'den iş amaçlı yolculukların %70'inin yakın çevrede (Bilkent Üniversitesi ve bağlı şirketler, Hacettepe Üniversitesi, yeni gelişme konut alanları; inşaat faaliyetleri ve konuta yönelik hizmetler) %20'sinin yerleşim içinde (tarımsal faaliyetler, ticari birimler, inşaat faaliyetleri), %10'unun ise merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Çayyolu'ndan iş amaçlı yolculukların %32,1'sinin merkez bölgesi, %28,6'sının yerleşim içi (ticari birimler), %21,4'ünün yakın çevre (Eskişehir yolu aksında konumlanan kamu kurumları), %10,7'sinin batı bölgesi (Ostim, Sincan kentsel iş alanları), %7'sinin kuzey bölgesi (havaalanı, sanayi bölgesi) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Dodurga'dan iş amaçlı yolculukların %46,2'sinin yakın çevre (Çayyolu ve Ümitköy'deki ticari birimler), %23,1'inin merkez bölgesi, %13'ünün kuzey bölgesi (havaalanı, sanayi bölgesi), %7,7'sinin yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %7,7'sinin güney bölgesi (Gölbaşı kentsel iş alanları) %7,7'sinin batı bölgesi (Ostim, Sincan kentsel iş alanları) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Gökçe höyük'ten iş amaçlı yolculukların %40'ının yerleşim içi (Garnizon komutanlığı, ticari birimler, ilköğretim ve sağlık ocağı gibi resmi kurumlar ile tarımsal

faaliyetler), %40'ının yakın çevre (Gölbaşı ilçe merkezindeki ticari birimler ve Haymana yolu mevkiinde Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Uygulama Çiftliği), %20'sinin merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

İncek'ten iş amaçlı yolculukların %78,6'sının yerleşim içi (ticari birimler, tarımsal faaliyetler, üst gelir grubunun yerleşimde yer seçmesiyle birlikte oluşan bekçi, bahçıvan, vb. konuta yönelik hizmetler), %21,4'ünün merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Kıbrıs'tan iş amaçlı yolculukların, %48'inin merkez bölgesi, %32'sinin yerleşim içi (ticari birimler, okul ve sağlık ocağı), %12,5'inin kuzey bölgesi (Siteler mobilya sitesi) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Kusunlar'dan iş amaçlı yolculukların %55,6'sının merkez bölgesi, %22'si yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %9'unun kuzey bölgesi (Siteler mobilya sitesi) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Örencik'den iş amaçlı yolculukların %84,6'sının yakın çevre (Gölbaşı İlçe merkezi ticari birimler, sanayi tesisleri, inşaat faaliyetleri), %7,7'sinin yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %7,7'sinin merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Pursaklar'dan iş amaçlı yolculukların %39,5'i yerleşim içi (ticari birimler, kamu kurum ve kuruluşları; okul, belediye, sağlık ocağı), %34'ünün merkez bölgesi, %23,1'inin yakın çevre (kuzey bölgesinde yer alan sanayi tesisleri), %2,7'sinin batı bölgesi (Ostim, Sincan kentsel iş alanları), %0,7'sinin güneybatı bölgesi (Eskişehir yolu kamu kurumları) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Saray'dan iş amaçlı yolculukların %48,1'inin yakın çevre (kuzey bölgesi sanayi birimleri ve basın yayın birimleri) %29,6'sının yerleşim içi (ticari birimler, belediye, okul, sağlık ocağı, inşaat faaliyetleri), %22,2'sinin merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Saraycık'dan iş amaçlı yolculukların %68,4'ünün yakın çevre (Sincan İlçe merkezi ticari birimler, sanayi, inşaat faaliyetleri), %15,8'inin yerleşim içi (ticari birimler, tarımsal faaliyetler), %10,5'inin merkez bölgesi, %5,3'ünün güneybatı (Çayyolu, Ümitköy konuta yönelik hizmet/informel temizlik işleri vb.) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Selametli'den iş amaçlı yolculukların %63,6'sının yerleşim içi (ticari birimler, belediye, okul, sağlık ocağı, tarımsal faaliyetler), %36,4'ünün yakın çevre (Ahiboz bölgesi sanayi birimleri, Gölbaşı ilçe merkezi) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Susuz'dan iş amaçlı yolculukların %64,3'ünün yakın çevre (İstanbul yolu sanayi birimleri, Şaşmaz, Ostim), %14,3'ünün yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %14,3'ünün merkez bölgesi, %7,1'i güneybatı (Ümitköy, Çayyolu inşaat faaliyetleri) yönünde yapıldığı görülmüştür.

Temelli'den iş amaçlı yolculukların %63,2'sinin yerleşim içi (ticari birimler, belediye, okul sağlık ocağı gibi kamu kurumları ile tarımsal faaliyetler), %31,6'sı yakın çevre (Malıköy Sanayi bölgesi), %5,3'ü merkez bölgesi yönünde yapıldığı görülmüştür.

Yakacık'dan iş amaçlı yolculukların %50'si yakın çevre (Ostim, İvedik sanayi sitesi ve Demetevler, Yenimahalle ticari birimler), %33,3'ü merkez bölgesi %16,7'si yerleşim içi (ticari birimler, okul sağlık ocağı gibi resmi kurumlar ile tarımsal faaliyetler) yönünde yapılmaktadır.

Yakupabdal'dan iş amaçlı yolculukların %26,7'si yerleşim içi (ticari birimler ve tarımsal faaliyetler), %26,7'si yakın çevre (Abdinpasha ve Natoyolu semtlerindeki ticari birimler), %26,7'si merkez bölgesi, %20'si batı bölgesi (Şaşmaz Oto Sanayi) yönünde yapılmaktadır.

Yaylabag'dan iş amaçlı yolculukların %44,4'ü yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %44,4'ü yakın çevre (ODTÜ Eymir tesisleri, Gölbaşı İlçesindeki ticari birimler, Polis Akademisi) ve %11,1'si merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır.

Yeniçimşit'den iş amaçlı yolculukların %66,7'si yakın çevre (Sincan sanayi birimleri ve ticari birimler), %26,7'si yerleşim içi (tarımsal faaliyetler), %6,7'si merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır.

Eğitim amaçlı yapılan yolculuklar

Hane halkı anketlerinden eğitim amaçlı; kreş, okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim yolculuklarına ilişkin değerlendirme¹ aşağıdaki gibidir.

Yerleşimlerden kreş eğitimine Bağlum, Çayyolu, Dodurga ve Pursaklar'dan katılım tesbit edilmiştir. Bu dört yerleşimde kreş bulunmaktadır. Bağlum, Çayyolu ve Pursaklar'da kreş kullanımı amacıyla yerleşim içi tercih edilirken, Dodurga yakın çevreyi (Ümitköy merkezini) tercih etmektedir.

Yerleşimlerden Altınova, Bağlıca, Bağlum, Beytepe, Gökçehöyük, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Pursaklar, Saray, Saraycık, Selametli, Susuz, Temelli, Yakacık, Yakupabdal'daki ailelerin çocuklarının (5-6 yaşa grubu anasınıfı eğitimi) okulöncesi eğitime katıldığı görülmüştür. Bu yerleşimlerin tamamında ilköğretim birimleri içinde anasınıfları bulunmakta ve yerleşimlerin tamamı bu hizmetten yerleşim içinde yararlanmaktadır.

İlköğretim amaçlı yolculukların yeri Çizelge 5.45'te verilmektedir. Çizelge 5.45'ten de anlaşılacağı üzere ilköğretim amaçlı yolculuklarda yerleşim içi ve yakın çevrenin kullanımı ağırlıkta olup, merkez ve kuzey bölgesi de tercih edilmektedir. Altınova, Bağlıca, Bağlum, Dodurga, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Saray, Saraycık, Selametli, Temelli ve Yakupadal' da görüşme yapılan hanelerin tamamı yerleşim içindeki tesisleri tercih etmektedir. Yerleşim içinde ilköğretim tesisi bulunmayan Yeniçimşit ve Yaylabağ mahalleleri ise yakın çevreden hizmet almaktadır. Yeniçimşit Sincan'ın Tandoğan Mahallesi, Yaylabağ ise Gölbaşı'nın Şafak Mahallesi tercih etmektedir. Yerleşimde ilköğretim tesisi olmakla birlikte hem yerleşim içini hem de yakın

¹Kreş, okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağında olan ve eğitim tesislerine giden öğrencilerin eğitim amaçlı yapılan yolculukları değerlendirilmiştir.

çevresindeki tesisleri kullanan yerleşimler de bulunmakta, Gökçehöyük, Örencik, Pursaklar ve Yakacık bu yerleşimlerdenidir. Bu yerleşimlerin kullandıkları yakın çevre Gökçehöyük (%20) ve Örencik (%40) için Gölbaşı, Pursaklar (%2,8) için Aydınlikevler ve Hasköy, Yakacık (%10) için ise Demetevler ve Yenimahalle'dir. Ayrıca yerleşim içinde yine ilköğretim tesisi olmakla birlikte merkez bölgesi ve kentin diğer bölgelerini kullanan yerleşimlerde görülmektedir. Beytepe (%20), Çayyolu (%25) ve Pursaklar'da (%1,4) oranında ilköğretim amaçlı yolculukların merkez yönünde, Susuz'dan da (%20) oranında Kuzey Bölgesi'ne (Keçiören'e) ilköğretim eğitimi amaçlı yolculukların yapıldığı görülmüştür.

Çizelge 5.45. İlköğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez bölgesi (%)	Kuzey bölgesi (%)
Altınova	Kuzey	100	-	-	-
Bağlıca	Güneybatı	100	-	-	-
Bağlum	Kuzey	100	-	-	-
Beytepe	Güneybatı	80	-	20	-
Çayyolu	Güneybatı	75	-	25	-
Dodurga	Güneybatı	100	-	-	-
Gökçehöyük	Güney	80	20	-	-
İncek	Güneybatı	100	-	-	-
Kıbrıs	Doğu	100	-	-	-
Kusunlar	Doğu	100	-	-	-
Örencik	Güney	60	40	-	-
Pursaklar	Kuzey	95,8	2,8	1,4	-
Saray	Kuzey	100	-	-	-
Saraycık	Batı	100	-	-	-
Selametli	Güney	100	-	-	-
Susuz	Batı	87,5	-	-	12,5
Temelli	Güneybatı	100	-	-	-
Yakacık	Batı	90	10	-	-
Yakupabdal	Güney	100	-	-	-
Yaylabağ	Güney	-	100	-	-
Yeniçimşit	Batı	-	100	-	-
Genel ortalama	-	84,2	13,0	2,2	0,6

Ortaöğretim amaçlı yolculuk yönü Çizelge 5.46’da verilmektedir. Çizelge 5.46’dan da anlaşılacağı üzere ortaöğretim amaçlı yolculuklarda yerleşim içi ve yakın çevrenin kullanımı yoğun tercih edilmekle birlikte merkez kullanımının oranı ilköğretime oranla daha yüksek görülmektedir. Yerleşimlerden Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Saraycık, Temelli, Yakacık ve Yakupabdal’da ortaöğretim tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 5.46. Ortaöğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez bölgesi (%)	Kuzey bölgesi (%)	Batı bölgesi (%)
Altınova	Kuzey	-	100	-	-	-
Bağlıca	Güneybatı	-	100	-	-	-
Bağlum	Kuzey	62,5	18,8	18,8	-	-
Beytepe	Güneybatı	-	-	100	-	-
Çayyolu	Güneybatı	-	100	-	-	-
Dodurga	Güneybatı	-	-	100	-	-
Gökçeöyük	Güney	-	66,7	33,3	-	-
İncek	Güneybatı	-	66,7	33,3	-	-
Kıbrıs	Doğu	-	100	-	-	-
Kusunlar	Doğu	-	50	50	-	-
Örencik	Güney	-	50	50	-	-
Pursaklar	Kuzey	59	12,8	25,6	-	2,6
Saray	Kuzey	-	100	-	-	-
Saraycık	Batı	100	-	-	-	-
Selametli	Güney	-	100	-	-	-
Susuz	Batı	-	33,3	33,3	33,3	-
Temelli	Güneybatı	83,3	16,7	-	-	-
Yakacık	Batı	14,3	85,7	-	-	-
Yakupabdal	Güney	100	-	-	-	-
Yaylabag	Güney	-	100	-	-	-
Yeniçimşit	Batı	-	100	-	-	-
Genel ortalama	-	20	60	21,2	1,7	0,1

Bu yerleşimlerden Saraycık ve Yakupapdal’da öğrencilerin tamamı yerleşim içini tercih ederken, Bağlum (%62,5) oranında yerleşim içini, (%18,8) oranında yakın çevreyi (Keçiören), (%18,8) oranında ise merkez bölgesini tercih etmektedir. Çayyolu’ndaki öğrencilerin tamamı ise yakın çevreyi (Ümitköy, Bilkent, İncek) tercih etmektedir. Pursaklar’daki öğrenciler (%59) oranında yerleşim içini, (%12,8)

yakın çevre (Aydınlıkevler, Hasköy), (%25,6) oranında merkez bölgesini ve (%2,6) oranında batı bölgesini (Demetevler) tercih etmektedir. Temelli'deki öğrencilerin (%83,3) oranında yerleşim içini tercih ederken (%16,7) oranında yakın çevreyi yani Polatlı'yı, Yakacık (14,3) oranında yerleşim içini, (%85,7) oranında yakın çevreyi (Yenimahalle'yi) tercih etmektedir. Diğer yerleşimlerden Altınova, Bağlıca, Kıbrıs, Saray, Selametli, Yaylabağ, Yeniçimşit'teki öğrenciler yerleşim içinde ortaöğretim tesisi bulunmadığından yakın çevreyi kullanmaktadır. Altınova, Saray Pursaklar'ı, Kıbrıs Mamak'ın Bayındır Mahallesi, Bağlıca Etimesgut'u, Selametli, Yaylabağ Gölbaşı'nı, Yeniçimşit'tekiler ise Sincan'ı tercih etmektedir.

Yine yerleşim içinde ortaöğretim tesisi olmayan Susuz, Gökçehöyük, Kusunlar, İncek, Örencik ise hem yakın çevredeki okulları hem de merkez bölgesindeki okulları kullanmaktadır. Susuz (%33,3) oranında Eryaman, (%33,3) oranında merkez (%33,3) oranında kuzey bölgesini (Keçiören) tercih etmektedir, Gökçehöyük' te (%66,7) oranında Gölbaşı, (%33,3) oranında merkez bölgesini, İncek (%66,7) oranında Gölbaşı, (%33,3) oranında merkez bölgesini Örencik (%50) oranında Gölbaşı, (%50) oranında merkez bölgesini, Kusunlar (%50) oranında Bayındır Mahallesi (%50) oranında merkez bölgesini tercih etmektedir. Beytepe ve Dodurga'da ise öğrencilerin tamamı merkez bölgesini tercih etmektedir.

Sağlık amaçlı yapılan yolculuklar

Yerleşimlerden sağlık birimlerinin kullanımı için yapılan yolculukların % 38,4'ü yerleşim içinde, %24,2'si yakın çevrede, %37,4'ü ise merkez bölgesindedir. Yerleşimlerin bu amaçla yaptıkları yolculukların yeri Çizelge 5.47'de verilmektedir. Yerleşim içinin tercih edildiği yerleşimler, Gökçehöyük (%60), Pursaklar (%48,9), Saray (%58,3) Selametli (%100), Temelli (%88,9), Yakacık (52,9)'dır.

Yakın çevrenin tercih edildiği yerleşimler, Bağlıca (%90) Etimesgut Devlet Hastanesi), Beytepe (%70 Atatürk Hastanesi), İncek (%50 Gölbaşı Devlet Hastanesi), Örencik (%88,9 Gölbaşı Devlet Hastanesi), Saraycık (%100, Sincan 6 Nolu Sağlık Ocağı ve Sincan Devlet Hastanesi), Susuz, (%60 Eryaman'da bulunan

Poliklinikler), Yaylabağ (% 100 Gölbaşı Devlet Hastanesi), Yeniçimşit' tir (%100 Sincan 6 Nolu Sağlık Ocağı ve Sincan Devlet Hastanesi).

Merkez bölgesinin tercih edildiği yerleşimler, Altınova (%50), Bağlum (36,4), Çayyolu (%72,2), Dodurga (%40), İncek (%50), Kıbrıs (%61,9), Kusunlar (%70), Pursaklar (48,1), Saray (%33,3), Yakupabdal' dır (%90).

Çizelge 5.47. Kullanılan sağlık tesisinin yeri (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez bölgesi (%)
Altınova	Kuzey	40	10	50
Bağlıca	Güneybatı	-	90	10
Bağlum	Kuzey	36,4	27,3	36,4
Beytepe	Güneybatı	20	70	10
Çayyolu	Güneybatı	11,1	16,7	72,2
Dodurga	Güneybatı	40	20	40
Gökçe höyük	Güney	60	20	20
İncek	Güneybatı	-	50	50
Kıbrıs	Doğu	38,1	-	61,9
Kusunlar	Doğu	-	30	70
Örencik	Güney	-	88,9	11,1
Pursaklar	Kuzey	48,9	3	48,1
Saray	Kuzey	58,3	8,3	33,3
Saraycık	Batı	-	100	-
Selametli	Güney	100	-	-
Susuz	Batı	20	60	20
Temelli	Güneybatı	88,9	5,6	5,6
Yakacık	Batı	52,9	29,4	17,6
Yakupabdal	Güney	10	-	90
Yaylabağ	Güney	-	100	-
Yeniçimşit	Batı	-	100	-
Genel ortalama		38,4	24,2	37,4

Alışveriş amacı

Yerleşimlerden gıda, giyim ve dayanıklı tüketim mallarının alımı amacıyla yapılan yolculuklar değerlendirilmiştir. Yerleşimlerdeki gıda alışverişi yapılabilecek birim sayısı ve yerleşimlerden gıda alışverişi amacıyla yapılan yolculukların yeri ve oranı

Çizelge 5.48’de verilmektedir. Gıda alımı amaçlı alışverişlerde %63,9 oranında yerleşim içi, %30,4 oranında yakın çevre, %4,7 oranında merkez bölgesi, %0,9 oranında batı bölgesinin tercih edilmektedir.

Çizelge 5.48. Gıda alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içindeki ticari birim (gıda) sayısı	Yerleşim İçi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez bölgesi (%)	Batı bölgesi (%)
Pursaklar	Kuzey	95	99,3	-	-	0,7
Saray	Kuzey	21	54,2	45,8	-	-
Kıbrıs	Doğu	15	90,5	-	9,5	-
Temelli	Güneybatı	13	88,9	5,6	5,6	-
Bağlum	Kuzey	10	91,1	6,7	2,2	-
Saraycık	Batı	10	18,8	81,2	-	-
Yakupabdal	Güney	10	30	50	20	-
Altınova	Kuzey	6	60	40	-	-
Beytepe	Güneybatı	6	30	20	40	10
Çayyolu	Güneybatı	5	94,4	-	-	5,6
Selametli	Güney	5	60	40	-	-
Susuz	Batı	3	20	80	-	-
Yakacık	Batı	3	15,8	84,2	-	-
Bağlıca	Güneybatı	2	-	100	-	-
Dodurga	Güneybatı	2	40	50	10	-
Gökçehöyük	Güney	2	10	90	-	-
İncek	Güneybatı	2	-	30	60	10
Kusunlar	Doğu	2	-	80	20	-
Örencik	Güney	2	-	100	-	-
Yeniçimşit	Batı	1	10	90	-	-
Yaylabag	Güney	-	-	90	10	-
Genel ortalama			63,9	30,4	4,7	0,9

Yerleşimlerdeki giyim alışverişi yapılabilecek birim sayısı ve yerleşimlerden giyim alışverişi amacıyla yapılan yolculukların yeri ve oranı Çizelge 5.49’da verilmektedir. Giyim alımı amaçlı alışverişlerde %22,1 oranında yerleşim içi, %36,2 oranında yakın çevre, %41,2 oranında merkez bölgesi, %0,5 oranında batı bölgesi tercih edilmektedir.

Çizelge 5.49. Giyim alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içindeki ticari birim (giyim) sayısı	Yerleşim İçi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez bölgesi (%)	Batı bölgesi (%)
Pursaklar	Kuzey	65	57,8	3	39,3	-
Bağlum	Kuzey	6	14	34,9	51,2	-
Kıbrıs	Doğu	3	14,3	-	85,7	-
Temelli	Güneybatı	3	5,6	55,6	33,3	5,6
Yakupabdal	Güney	3	-	-	100	-
Çayyolu	Güneybatı	2	-	83,3	11,1	5,6
Saray	Kuzey	2	8,3	29,2	62,5	-
Yakacık	Batı	2	-	84,2	15,8	-
Dodurga	Güneybatı	1	-	80	20	-
Gökçeöyük	Güney	1	-	20	80	-
Altınova	Kuzey	-	-	50	50	-
Bağlıca	Güneybatı	-	-	90	10	-
Beytepe	Güneybatı	-	-	10	90	-
İncek	Güneybatı	-	10	10	80	-
Kusunlar	Doğu	-	-	30	70	-
Örencik	Güney	-	-	90	10	-
Saraycık	Batı	-	-	100	-	-
Selametli	Güney	-	20	80	-	-
Susuz	Batı	-	-	80	20	-
Yaylabag	Güney	-	-	90	10	-
Yeniçimşit	Batı	-	-	100	-	-
Genel ortalama			22,1	36,2	41,2	0,5

Yerleşimlerde dayanıklı tüketim mal alışverişi yapılabilecek birim sayısı ve yerleşimlerden dayanıklı tüketim mal alışverişi amacıyla yapılan yolculukların yeri ve oranı Çizelge 5.50’de verilmektedir. Yerleşimlerde dayanıklı mal amaçlı alışverişlerde %29,2 oranında yerleşim içi, %51,9 oranında yakın çevre, %15,6 oranında merkez bölgesi, %1,9 oranında kuzey bölgesi, %1 oranında batı bölgesi, %0,3 oranında doğu bölgesi tercih edilmektedir.

Çizelge 5.50. Dayanıklı tüketim malları alımı amaçlı yapılan yolculukların yeri (% dağılımı)

Yerleşimin Adı	Yerleşimin bulunduğu bölge	Yerleşim içindeki ticari birim (dayanıklı mal satan) sayısı	Yerleşim içi (%)	Yakın çevre (%)	Merkez (%)	Kuzey bölgesi (%)	Batı bölgesi (%)	Doğu bölgesi (%)
Pursaklar	Kuzey	53	76,1	14,7	8,3	-	0,9	-
Bağlum	Kuzey	6	9,8	80,5	9,8	-	-	-
Saray	Kuzey	2	7,7	53,8	30,8	-	-	7,7
Çayyolu	Güneybatı	1	-	93,3	-	6,7	-	-
Kıbrıs	Doğu	1	8,3	8,3	41,7	41,7	-	-
Temelli	Güneybatı	1	-	92,3	7,7	-	-	-
Bağlıca	Güneybatı	-	-	100	-	-	-	-
Beytepe	Güneybatı	-	-	-	77,8	-	22,2	-
Dodurga	Güneybatı	-	14,3	85,7	-	-	-	-
Gökçe höyük	Güney	-	-	3,3	66,7	-	-	-
İncek	Güneybatı	-	-	12,5	87,5	-	-	-
Kusunlar	Doğu	-	-	60	40	-	-	-
Örencik	Güney	-	-	100	-	-	-	-
Saraycık	Batı	-	-	100	-	-	-	-
Selametli	Güney	-	-	100	-	-	-	-
Susuz	Batı	-	-	87,5	12,5	-	-	-
Yakacık	Batı	-	-	100	-	-	-	-
Yakupabdal	Güney	-	-	50	50	-	-	-
Yaylabağ	Güney	-	-	100	-	-	-	-
Yeniçimşit	Batı	-	-	100	-	-	-	-
Altınova	Kuzey	-	-	100	-	-	-	-
Genel ortalama			29,2	51,9	15,6	1,9	1	0,3

Alışveriş merkezlerinin kullanımı

Yerleşimlerin genelinde kentin büyük alış merkezlerini kullananların oranı %39,4, kullanmayanların oranı ise %60,6 oranındadır. Alışveriş merkezlerinin kullanılmama nedeni; %38,4 oranında bütçelerine uygun olmaması, %7 oranında bu merkezlerin uzak olması ve %14,8 oranında ise bu tür merkezlerdeki sosyal yapıyla bir arada olmama isteği gösterilmiştir. Yerleşimlerin bu tür merkezleri kullanım oranı sırasıyla; Beytepe’de (%90), Çayyolu’nda (%88,9), Dodurga, Gökçe höyük, Susuz’da (%80),

Bağlıca, İncek'de (%60), Pursaklar'da (%43,7), Temelli'de (%38,9), Kıbrıs'ta (%38,1), Saray'da (%37,5), Bağlum'da (%35,6), Yakacık'ta (%21,1), Örencik'te (%20), Altınova, Selametli'de (%10) dur. Kusunlar, Saraycık, Yakubabdal, Yaylabağ, Yeniçimşit'te ise bu merkezlerin kullanılmadığı görülmüştür.

Bu tür merkezlerin yerleşimler özelinde kullanılmama nedenlerine bakıldığında; Bağlıca, Beytepe, Çayyolu'nda %100 oranında ekonomik, Gökçe Höyük'te %100 oranında erişilebilirlik, Altınova'da %77,8 oranında ekonomik, %22,2 oranında ise erişilebilirlik, Bağlum'da %69 oranında ekonomik, %6,9 oranında erişilebilirlik, %24,1 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Dodurga, Susuz, Yeniçimşit'te %50 oranında ekonomik, %50 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, İncek'te %75 oranında ekonomik, %25 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Kıbrıs'ta %53,8 oranında ekonomik, %46,2 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Kusunlar'da %60 oranında ekonomik, %10 oranında erişilebilirlik, %30 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Örencik'te %86,7 oranında ekonomik, %14,3 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Pursaklar'da %65,8 oranında ekonomik, %14,5 oranında erişilebilirlik, %19,7 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Saray'da %60 oranında ekonomik, %40 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Saraycık'ta %56,2 oranında ekonomik, %43,8 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Selametli'de %11,1 oranında ekonomik, %55,6 oranında erişilebilirlik, %33,3 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Temelli'de %54,5 oranında ekonomik, %36,4 oranında erişilebilirlik, %9,1 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Yakacık'ta %86,7 oranında ekonomik, %13,3 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Yakubabdal'da %90 oranında ekonomik, %10 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği, Yaylabağ'da %40 oranında ekonomik, %30 oranında erişilebilirlik, %30 oranında sosyal yapıyla bir arada olmama isteği şeklinde belirtilmiştir.

Çizelge 5.51. Alışveriş merkezlerinin kullanımı (% dağılımı)

Yerleşimin adı	Alışveriş merkezlerinin kullanımı		Alışveriş merkezlerini kullanmama nedeni		
	Kullanıyor	Kullanmıyor	Bütçesine uygun değil	Uzak	Hoşlanmıyor*
Altınova	10	90	77,8	22,2	-
Bağlıca	60	40	100	-	-
Bağlum	35,6	64,4	69,0	6,9	24,1
Beytepe	90	10	100	-	-
Çayyolu	88,9	11,1	100	-	-
Dodurga	80	20	50	-	50
Gökçe höyük	80	20	-	100	-
İncek	60	40	75	-	25
Kıbrıs	38,1	61,9	53,8	-	46,2
Kusunlar	-	100	60	10	30
Örencik	20	80	85,7	-	14,3
Pursaklar	43,7	56,3	65,8	14,5	19,7
Saray	37,5	62,5	60	-	40
Saraycık	0	100,0	56,2	-	43,8
Selametli	10	90	11,1	55,6	33,3
Susuz	80	20,0	50	-	50
Temelli	38,9	61,1	54,5	36,4	9,1
Yakacık	21,1	78,9	86,7	-	13,3
Yakupabdal	-	100	90	-	10
Yaylabağ	-	100	40	30	30
Yeniçimşit	-	100	50	-	50
Genel ortalama	39,4	60,6	38,4	7	14,8
* Bu merkezleri kullanan sosyal yapıyla bir arada olmama isteği					

Kent merkezinin kullanımı

Yerleşimlerin kent merkezini kullananların oranı Çizelge 5.52’de verilmektedir. Yerleşimlerde kent merkezini kullananların oranının %80,3 gibi yüksek bir oranda olduğu görülmüştür. Çizelge 5.52’den de anlaşılacağı gibi kent merkezini Beytepe, Kıbrıs, Saray, Susuz, Yakupabdal’da yaşayanların tamamı, Gökçe höyük, İncek’te %90’ını, Pursaklar, Bağlum, Kusunlar, Temelli, Yakacık, Altınova, Dodurga, Örencik’te %70-90’ı, Bağlıca’da %60’ı, Çayyolu’nda %55,6’sı, Selametli ve Yaylabağ’da %50’si, Saraycık’ta %43,8’i ve Yeniçimşit’te ise %30’unun kullandığı görülmüştür.

Çizelge 5.52. Kent merkezinin kullanımı

Yerleşimin adı	Kent merkezini kullananlar (%)	Kent merkezini kullanmayanlar (%)
Altınova	70	30
Bağlıca	60	40
Bağlum	84,4	15,6
Beytepe	100	-
Çayyolu	55,6	44,4
Dodurga	70	30
Gökçehöyük	90	10
İncek	90	10
Kıbrıs	100	-
Kusunlar	80	20
Örencik	70	30
Pursaklar	86	14
Saray	100	-
Saraycık	43,8	56,2
Selametli	50	50
Susuz	100	-
Temelli	77,8	22,2
Yakacık	84,2	15,8
Yakupabdal	100	-
Yaylabağ	50	50
Yeniçimşit	30	70
Genel ortalama	80,3	19,7

Rekreatif amaçlı: kent parkı ve büyük parkların kullanımı

Yerleşimlerde kent parklarını (AOÇ, Gençlik Parkı) kullananların oranı Çizelge 5.53'te verilmektedir. Yerleşimlerde kent parklarını kullananların oranı %56,2 oranındadır. En fazla kullanımın Kıbrıs'ta (%90,5) olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla %61-80 oranında Beytepe, Çayyolu, Gökçehöyük, İncek, Pursaklar, Saray, %40-60 oranında Altınova, Bağlıca, Bağlum, Dodurga, Yakupabdal, Yakacık, %20-39 oranında Temelli, Kusunlar, Selametli, Yaylabağ izlerken, Saraycık'ta bu oran %12,5 oranındadır. Örencik ve Yeniçimşit'te ise kent parkları kullanılmamaktadır.

Çizelge 5.53. Kent parklarının kullanımı

Yerleşimin adı	Kent parklarını kullananlar (%)	Kent parklarını kullanmayanlar (%)
Altınova	50	50
Bağlıca	40	60
Bağlum	46,7	53,3
Beytepe	80	20
Çayyolu	72,2	27,8
Dodurga	40	60,0
Gökçe höyük	70	30
İncek	70	30
Kıbrıs	90,5	9,5
Kusunlar	20	80
Örencik	-	100
Pursaklar	73,5	26,5
Saray	62,5	37,5
Saraycık	12,5	87,5
Selametli	20	80
Susuz	60	40
Temelli	38,9	61,1
Yakacık	52,6	47,4
Yakupabdal	50	50
Yaylabağ	30	70
Yeniçimşit	-	100
Genel ortalama	56,2	43,8

Yerleşimlerde büyük parkların (Mogan, Altınpark, Ahlatlıbel Göksu, Harikalar Diyarı) kullanım oranı Çizelge 5.54’te verilmektedir. Çizelge 5.54’ten de anlaşılacağı üzere büyük parkların kullanım oranı kent parklarına oranla düşük olup bu oranın %25,1 oranında olduğu görülmüştür. Büyük parkların kullanılmama nedeni olarak ekonomik nedenler, erişilebilirlik, vakit bulamama ve sosyal yapıyla bir arada olmama isteği gösterilmiştir.

Çizelge 5.54. Büyük parkların kullanımı

Yerleşimin adı	Büyük parkların kullanımı (%)		Büyük parklara gitmeme nedeni (%)			
	Evet	Hayır	Ekonomik nedenler	Ulaşımı zor	Hoşlanmıyor	Vakit bulamıyor
Altınova	-	100	40	40	20	-
Bağlıca	30	70	57,1	-	42,9	-
Bağlum	20	80	22,2	41,7	27,8	8,3
Beytepe	50	50	20	20	60	-
Çayyolu	11,1	88,9	6,2	6,2	50	50
Dodurga	20	80	-	25	25	50
Gökçe höyük	90	10	-	100	-	-
İncek	40	60	33,3	-	66,7	-
Kıbrıs	38,1	61,9	15,4	53,8	23,1	7,7
Kusunlar	30	70	28,6	28,6	28,6	14,3
Örencik	40	60	66,7	16,7	16,7	-
Pursaklar	23,5	76,5	48,1	29,8	11,5	10,6
Saray	16,7	83,3	20	50	20	10
Saraycık	12,5	87,5	85,7	-	14,3	-
Selametli	0	100	-	-	100	-
Susuz	70	30	-	-	100	-
Temelli	16,7	83,3	40	53,3	6,7	-
Yakacık	21,1	78,9	46,7	26,7	26,7	-
Yakupabdal	20	80	62,5	-	25	12,5
Yaylabağ	20	80	25	12,5	62,5	-
Yeniçimşit	20	80	75	-	25	-

5.2. Ankara Metropoliten Kenti Etkisinde Kalan Yerleşimlerin Dönüşüm Sürecinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Ankara metropoliten kentinin etkisinde kalan yerleşimlerin dönüşüm süreci çalışma alanınının tamamını birarada ele alan, çapraz tablo sorgulama yöntemi ile değişkenler arasında ilişki kurularak değerlendirilmiştir.

Yönetsel yapıdaki değişim

Ankara metropoliten kent etkisindeki yerleşimlerin yönetsel yapılarında değişim yaşanmaktadır. Bu değişim köy statüsündeki yerleşimlerin mahalle/belediye

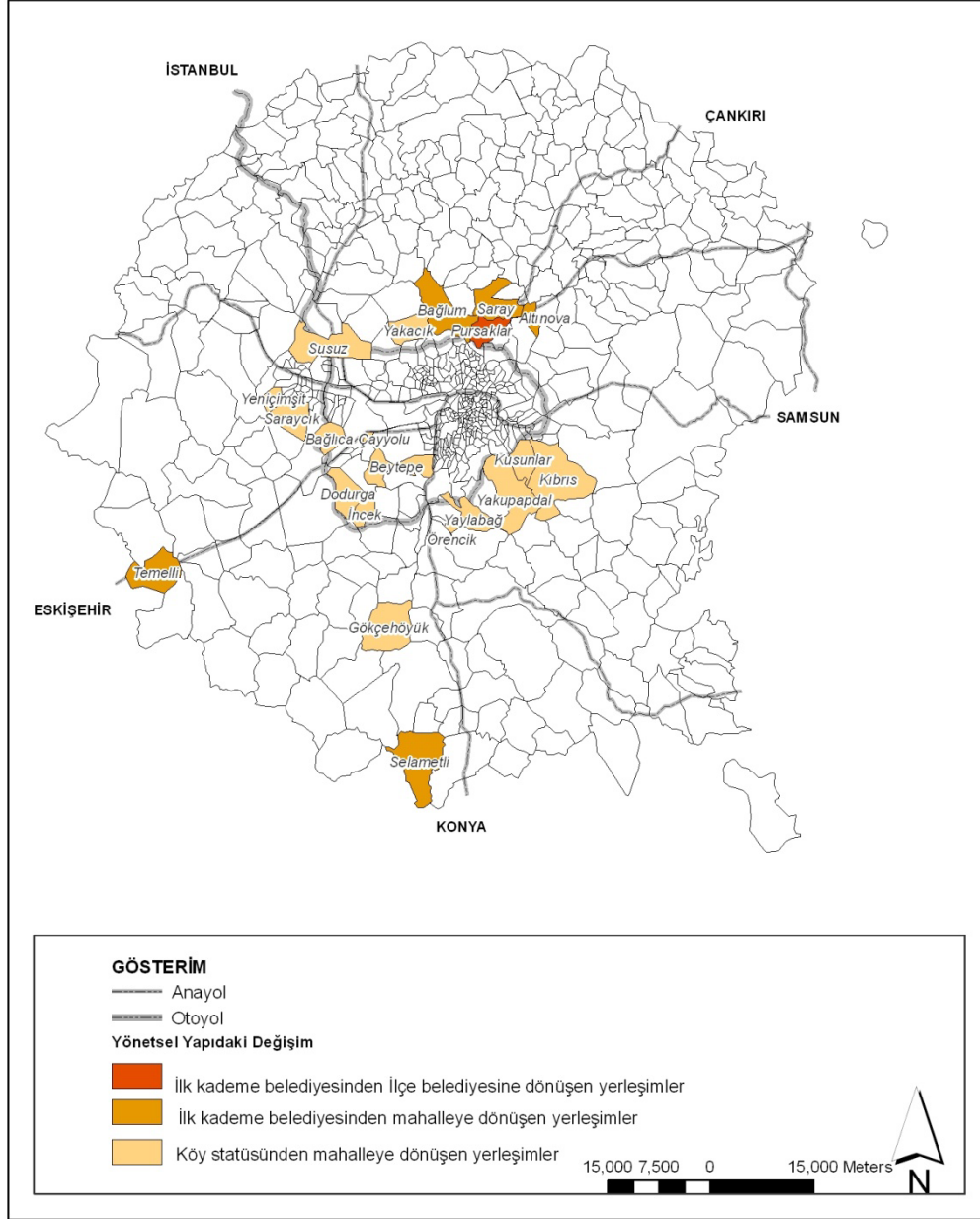
statüsüne dönüşümü ile gerçekleşmekte, bu dönüşümde merkezi ve yerel yönetimlerce uygulanan yasal süreçler ile planlama çalışmaları etkili olmaktadır.

3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile Ankara, büyükşehir statüsüne geçirilmiş ve yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Ankara Büyükşehir Belediye sınırları dışında kalan yerleşimlerde belde belediyeleri kurulmuştur. Belde belediyeleri ana kent ile plan bütünlüğü ve denetimi gerektirmeyen mevzuata dayalı bağımsız plan uygulamalarıyla gelişimlerini devam ettirmiştir. Bu gelişim yerleşimlerin ana kentten kopuk gelişmelerine neden olmuş, kent bütünlüğünün sağlanması ve büyük kentlerin gelişme alanlarının daha disiplinli bir yapıya kavuşmasını gerekli kılmıştır. Bu gereksinim yeni bir yasal (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile) düzenlemeyle büyükşehir belediyelerinin sınırlarının genişletilmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır. Bu genişleme ile Ankara'nın büyükşehir belediye sınırları içinde kalan belde belediyesi statüsündeki 21 yerleşim ilk kademe belediyesi olarak büyükhşehire dahil edilmiş ve sınır içindeki 218 köy mahalleye dönüştürülmüştür.

Büyükşehirlerde sınır genişlemeleri, kamu hizmetlerinin sağlıklı ve etkin biçimde yürütülmesinin sağlanması için yeni bir düzenlemeyi (5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa) gerektirmiştir. Bu düzenleme sorunun büyükşehirlerde yeni ilçelerin kurulması, ilçe belediyelerine yakın ilk kademe belediyelerinin bu ilçelere mahalle olarak bağlanmasıyla çözümlenebileceği bir yaklaşımı kabul görmüştür. Bu durumda büyükşehirlerde yeterli büyüklüğe sahip ilk kademe belediyeleri ilçe belediyesine dönüştürülmüş ve diğer ilk kademe belediyeleri ise kendisine en yakın ilçe belediyesi ile birleştirilerek mahalle statüsüne getirilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içinde Pursaklar ilk kademe belediyesi ilçe belediyesi statüsüne geçiriliken 20 adet ilk kademe belediyesi¹ ilçe belediyelerine mahalle statüsünde bağlanmıştır. Tez çalışması kapsamında ele alınan yerleşimlerin

¹ Kesikköprü, Esenboğa, Yukarı Çavundur, Hasanoğlu, Bezirhane, Karaali, Oyaca, Karagedik, Selametli, Bağlum, Kutludüğün, Lalahan, Temelli, Yenikent, Sirkeli Saray, Altınova, Sinanlı, Çanlı ilk kademe belediyeleri.

yönetsel yapılarındaki değişim Harita 5.1.'de gösterilmektedir. Yerleşimler için yukarıda bahsedilen sürecin oluşturduğu son durum ise şöyle açıklanmaktadır.

Harita 5.1. Yerleşimlerin yönetsel yapılarındaki değişim

Pursaklar, Bağlum, Saray, Temelli, Selametli, Altınova yerleşimleri 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile belirlenen Ankara Büyükşehir Belediye sınırları dışında kalan ve belde belediyesi statüsüne geçirilen yerleşimlerdir. Bu yerleşimler

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil edilmiş ve ilk kademe belediyesine dönüştürülmüştür. Daha sonra 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Pursaklar ilk kademe belediyesi ilçe belediye statüsüne getirilirken, Bağlum, Saray, Altınova, Temelli, Selametli ilk kademe belediyeleri ise en yakın ilçe belediyelerine mahalle olarak bağlanmıştır¹.

2004 yılına kadar köy statüsündeki Bağlıca, Beytepe, Çayyolu, Dodurga, Gökçe höyük, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Susuz, Yakacık, Yakupabdal, Yaylabağ, Yeniçimşit mahalleri ise 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile genişleyen büyükşehir belediye sınırları içinde kalmaları nedeniyle kentsel alana dahil edilmiş ve köy statüsünden mahalle statüsüne dönüştürülmüştür.

Bu durum daha önce planlama temelinde Valilik ve İl Özel İdaresi yetkisinde bulunan bu yerleşimlerin Ankara Büyükşehir Belediye'sinin yetki alanına girmelerini sağlamıştır Böylece Ankara'nın kentsel gelişme baskısı ve etkisinde kalan alana bütüncül planlama ve hizmet götürülmesi boyutunda olumlu bir süreç başlatılmıştır.

Demografik yapıdaki değişim

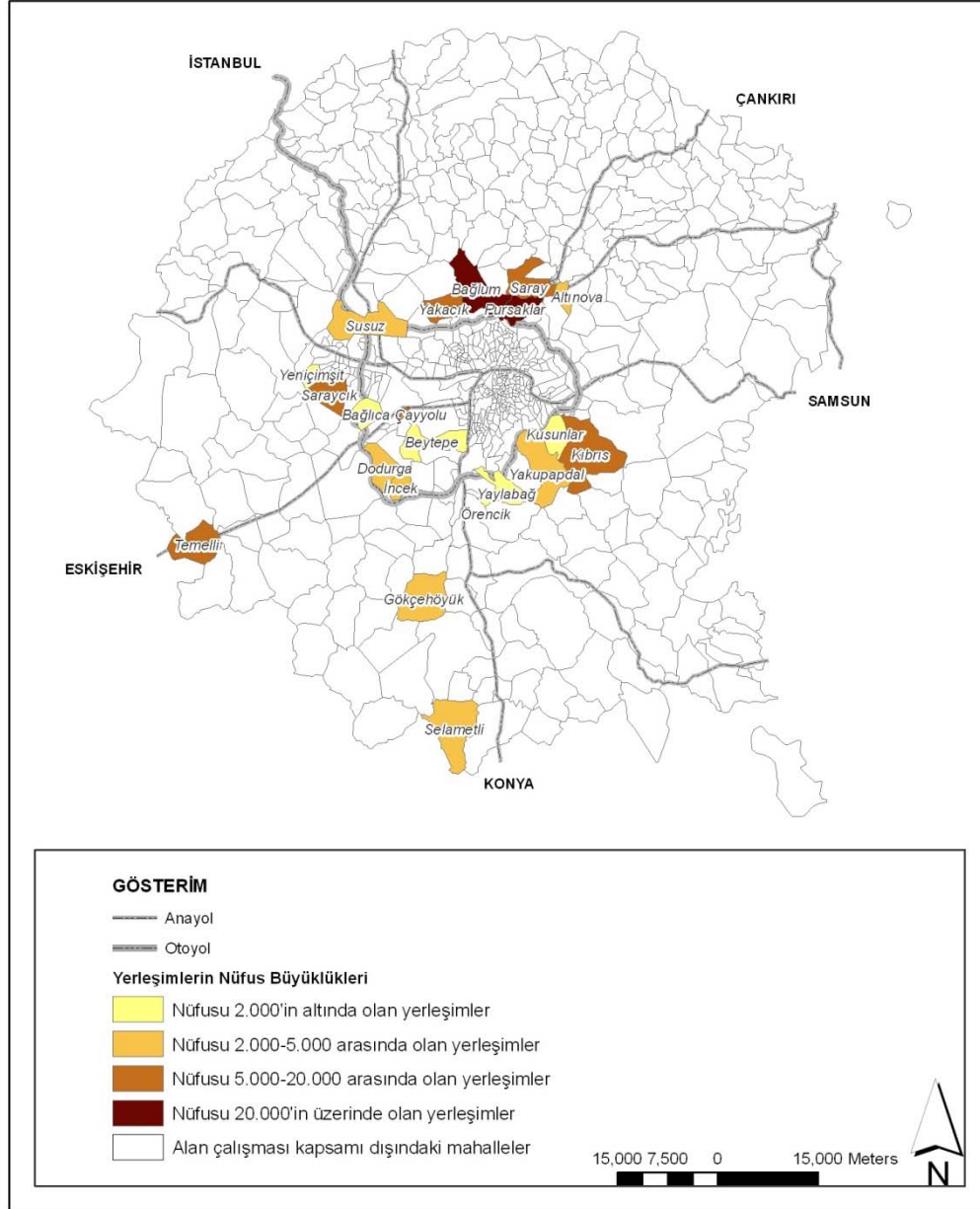
Yerleşimlerin nüfus büyüklükleri (2007 yılı nüfusu) 20 000'nin üzerinde, 5000-20 000 arasında, 2000-5000 arasında ve 2000'in altında olmak üzere 4 gruptan oluşmaktadır². Yerleşimlerin nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılmaları Harita 5.2.'de gösterilmektedir. Bu sınıflamaya göre;

- Nüfusu 20 000'nin üzerinde olan yerleşimler: Pursaklar, Bağlum,
- Nüfusu 5 000- 20000 arasında olan yerleşimler: Saray, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Temelli, Saraycık,

¹ Bağlum Keçiören İlçesine, Saray, Altınova yeni kurlan Pursaklar İlçesine, Temelli Sincan İlçesine, Selametli ise Gölbaşı İlçesine bağlanmıştır

² Bu gruplama DPT, TÜİK ve belediye kurulmasındaki nüfus eşiklerine göre yapılmıştır .

- Nüfusu 2 000-5 000 arasında olan yerleşimler: Yakupaptal, Dodurga, Selametli, Susuz, Altınova, Gökçehöyük, İncek,
- Nüfusu 2000'in altında olan yerleşimler: Beytepe, Yeniçimşit, Örencik, Kusunlar, Bağlıca, Yaylabag'dır.

Harita 5.2. Yerleşimlerin nüfus büyüklükleri

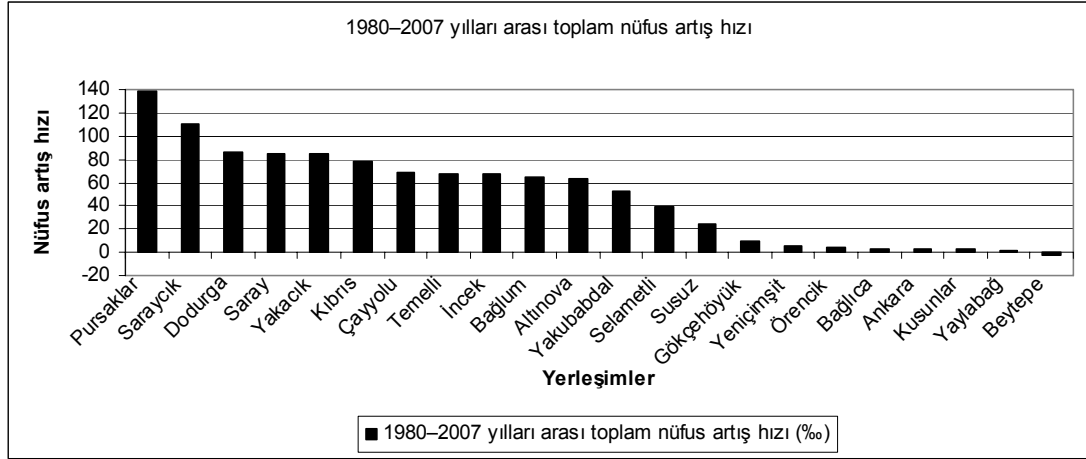
Yerleşimlerin 1980, 2007 yılı nüfusları ile 1980-2007 yılları arasındaki toplam nüfus artış hızları Çizelge 5.55'te ve Şekil 5.6.'da verilmektedir. Çizelge 5.55'ten de görüldüğü üzere yerleşimlerin 1980-2007 yılları arasındaki toplam nüfus artış hızları; Pursaklar (%138), Saraycık (%110), Dodurga (% 86), Saray (%85), Yakacık (%85), Kıbrıs (%78), Çayyolu (%69), İncek (%67), Temelli (%67), Bağlum (%65), Altınova (%64), Yeniçimşit (%55), Yakubabdal (%53), Örencik (%44), Selametli (%39), Bağlıca (%32), Susuz (%24), Kusunlar (%23), Gökçehöyük (%9), Yaylabag (%9), Beytepe (%-2) oranında geliştiği görülmektedir.

Çizelge 5.55. Yerleşimlerin 1980-2007 yılları nüfus değişimi [TÜİK, 1980-2007]

Yerleşimin adı	1980 yılı nüfus büyüklüğü	2007 yılı nüfus büyüklüğü	1980-2007 yılları arası toplam nüfus artış hızı (%)	Kent merkezine uzaklığı
Pursaklar	1558	64197	138	12
Bağlum	3673	21147	65	14
Saray	1172	11537	85	20
Kıbrıs	1194	9704	78	17
Yakacık	905	9019	85	15
Çayyolu	1319	8590	69	20
Temelli	1350	8280	67	55
Saraycık	399	7732	110	35
Yakubabdal	1064	4506	53	17
Dodurga	414	4225	86	24
Selametli	1203	3447	39	58
Susuz	1692	3274	24	27
Altınova	575	3264	64	22
Gökçehöyük	1772	2247	9	35
İncek	368	2222	67	23
Beytepe	1484	1401	-2	15
Yeniçimşit	275	1230	5,5	30
Örencik	340	1115	4,4	20
Kusunlar	349	648	2,3	16
Bağlıca	268	634	3,2	22
Yaylabag	285	390	1,2	16
Ankara	1877755	4140890	2,9	-

Aynı dönemde Ankara'nın nüfus artış hızı (%29) oranında artarken, yerleşimlerden Pursaklar, Saraycık, Dodurga, Saray, Yakacık, Kıbrıs, Çayyolu, İncek, Temelli, Bağlum, Altınova, Yeniçimşit, Yakubabdal, Örencik, Selametli, Bağlıca'da nüfus artış hızının Ankara'nın üzerinde; Susuz, Kusunlar, Gökçehöyük, Yaylabag ve

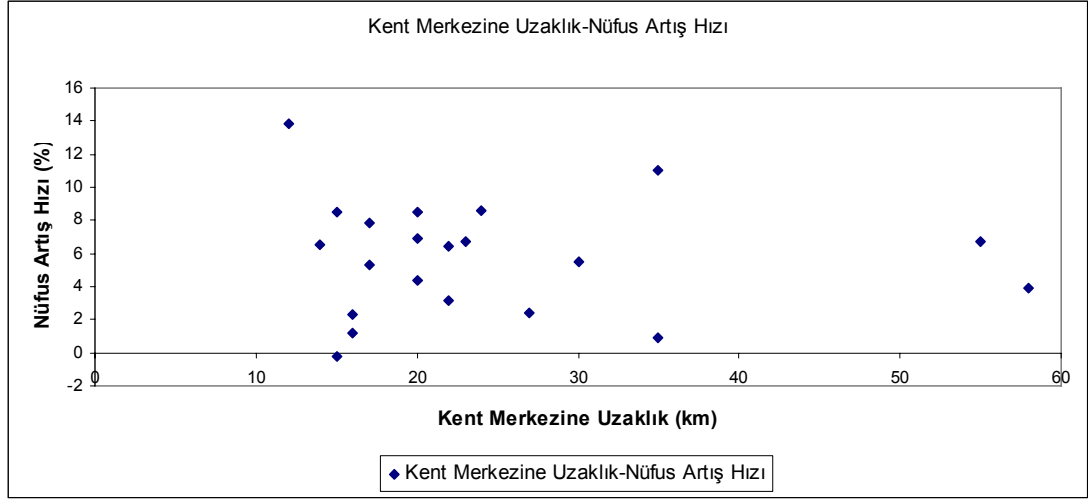
Beytepe¹ yerleşimlerinde ise bu nüfus artış hızının altında bir nüfus gelişimi görülmüştür. Ancak genel olarak metropoliten kentin etkisinde kalan yerleşimlerdeki nüfus gelişiminin Ankara'dan daha hızlı geliştiği söylenebilir.

Şekil 5.6. Yerleşimlerin 1980-2007 yılları nüfus değişimi [TÜİK, 1980-2007]

Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı ile nüfus artış hızlarına ilişkin değerlendirme yapılmış, bu değerlendirme Şekil 5.7'deki grafikte verilmiştir. Şekil 5.7'deki grafikten de anlaşılabacağı üzere yerleşimlerin nüfus artış hızlarının kent merkezine olan uzaklıkları ile doğru orantılı gelişmediği görülmüştür. Bu durumun ulaşım altyapısındaki gelişmeler, yerleşimlerin yakın çevresinde konut, sanayi, idari vb. kentsel kullanımların yer seçimi gibi dinamiklerden etkilendiği ve bu dinamiklerin yerleşimlerin nüfus gelişimini hızlandırdığı görülmüştür.

¹ Beytepe 1980 yılı nüfusu 1484, 2000 yılı nüfusu 7749'a yükselmiş ancak 2007 yılında 1401'e düşmüştür. Bu da 1980-2007 yılları arası nüfus değişiminde nüfus artış hızının negatif yönde geliştiğini göstermektedir. Ancak 2007 yılı nüfus azalışı yerleşim muhtarlığına bağlı yeni gelişme alanlarının gelişmesiyle birlikte yeni mahalleler kurularak idari bölünmeler gerçekleşmiştir. Benzer durum Çayyolu yerleşimi için de geçerlidir (Bkz. Çizelge 5.2). Köy alanı içinde bulunan ve şu an farklı isimlerle anılan mahallelerin muhtarlıktan ayrılmalari Çayyolu ve Beytepe yerleşimlerinde nüfustaki değişimi açıklamaktadır.

Şekil 5.7. Kent merkezine uzaklık ile nüfus artış hızı ilişkisi

Ekonomik yapıdaki değişim

Kentin etkisinde kalan yerleşimlerde ekonomik yapıdaki değişim çalışan nüfusun tarım, sanayi ve hizmetler sektöründeki dağılımının yıllara göre değişimi ile değerlendirilmiştir. Ankara ve yerleşimler için 1985-2000 yılları arası çalışan nüfusun sektörel dağılımı Çizelge 5.56'da verilmektedir. Çizelge 5.56'dan da anlaşılacağı üzere yerleşimlerde ekonomik yapının temelini tarım oluşturmaktadır. Yerleşimlerde 1985 yılında tarım sektöründe istihdam edilen nüfus oranının Ankara'nın tarımda istihdam edilen nüfus oranının (%26,4) üzerinde olduğu görülmüştür. Yerleşimlerden Yakacık'ın %94 oranında yerleşimler arasında en yüksek seviyede, Saray'ın ise %30 oranında yerleşimler arasında en düşük seviyede nüfusun tarımda istihdam edildiği görülmüştür. Aynı yıl sanayide istihdam edilen nüfus Ankara ve yerleşimler bazında da değerlendirilmiştir. Ankara'da sanayi sektöründe istihdam edilen nüfus (%13) oranındadır. Bağlum, Saraycık, Pursaklar, Yeniçimşit, Yakubabdal, Beytepe ve Saray yerleşimlerinde sanayide istihdam edilen nüfus oranı Ankara'nın üzerinde iken diğer yerleşimler de sanayide istihdam edilen nüfus oranı Ankara'nın gerisinde kalmıştır. Saray'da sanayi sektöründe çalışan nüfus oranı (%33) ile en yüksek orana sahipken, (%1) oranıyla en düşük seviye Selametli ve Yaylabağ'da görülmüştür. Hizmetler sektörü açısından durum değerlendirildiğinde Ankara'nın hizmetler sektöründe çalışan nüfusun

oranı %60,6'dır. Yerleşimlerin tamamında hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranı Ankara'nın gerisinde kalmıştır. Hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranının %47 oranıyla en yüksek seviyede Yakubabdal'da, %4 oranıyla da en düşük seviyede Yakacık'ta olduğu görülmüştür.

Çizelge 5.56. İstihdamın sektörel dağılımı [TÜİK, 1985-2000]

Yerleşim adı	1985 Yılı Sektörel Dağılım (%)			Yerleşim adı	1990 Yılı Sektörel Dağılım (%)			Yerleşim adı	2000 Yılı Sektörel Dağılım (%)		
	T	S	H		T	S	H		T	S	H
Yakacık	94	2	4	Bağlıca	100	-	-	Selametli	83	4	13
Selametli	93	1	6	Selametli	86	1	13	Yaylabağ	75	5	20
Bağlıca	91	1	8	Yaylabağ	80	7	13	Gökçe höyük	75	3	22
Dodurga	90	3	7	Dodurga	76	3	21	Örencik	69	7	24
Yaylabağ	85	1	14	Susuz	73	8	19	Saraycık	67	8	25
Çayyolu	82	3	15	Saraycık	73	19	8	Yeniçimsit	67	6	27
Susuz	80	4	16	Kusunlar	69	13	18	Kusunlar	64	17	19
Örencik	77	8	15	Yakubabdal	69	4	27	Temelli	64	11	25
İncek	76	4	20	Örencik	66	10	24	Susuz	62	14	24
Gökçe höyük	74	3	23	Beytepe	66	8	26	Yakacık	60	29	11
Kusunlar	69	12	19	Yakacık	60	17	23	Altınova	57	17	26
Temelli	64	11	25	Çayyolu	60	5	35	Yakubabdal	50	9	41
Saraycık	63	18	19	Temelli	54	14	32	Bağlıca	42	1	57
Yeniçimsit	59	20	21	Gökçe höyük	52	5	43	Kıbrıs	42	13	45
Kıbrıs	58	10	32	Bağlum	49	12	39	İncek	41	7	52
Pursaklar	51	20	29	İncek	43	7	50	Saray	41	22	37
Altınova	47	24	29	Altınova	43	22	35	Bağlum	40	10	50
Beytepe	42	23	35	Saray	39	26	35	Dodurga	34	-	66
Bağlum	37	14	39	Pursaklar	29	26	45	Pursaklar	24	19	57
Yakubabdal	32	21	47	Ankara	18,1	14,3	67,6	Çayyolu	22	10	68
Saray	30	33	37	Yeniçimsit	11	66	23	Ankara	16,2	13,4	70,4
Ankara	26,4	13	60,6	Kıbrıs	1	23	76	Beytepe	4	2	94

T: Tarım, S: Sanayi, H: Hizmetler

Bu durum 2000 yılı için analiz edildiğinde ise, Ankara'nın tarım sektöründe istihdam edilen nüfus oranının (%16,2) olduğu görülmüştür. Beytepe'de bu oran %4 oranında olup Ankara'nın gerisinde iken diğer yerleşimlerde tarım sektöründe çalışan nüfus oranı Ankara'nın üzerindedir. En yüksek oran (%83 oranıyla) Selametli'de görülmüştür. Sanayide istihdam edilen nüfus oranı Ankara'da (13,4) oranındadır. Yakacık, Saray, Pursaklar, Altınova, Kusunlar'da sanayide çalışan oranı Ankara'nın üzerinde görülürken diğer yerleşimlerde bu oranın altındadır. Dodurga'da ise sanayi

sektöründe çalışan nüfus bulunmaktadır. Hizmetler sektörü açısından durum değerlendirildiğinde Ankara'nın hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranı (%70,4) oranındadır. Beytepe'de bu oran %94 oranıyla Ankara'nın üzerinde iken (bunun en önemli nedeni iki büyük üniversitenin ve bir bölge hastanesinin yerleşim yakınında yer seçmesidir) diğer yerleşimlerin tamamında hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranı Ankara'nın gerisinde kalmıştır.

Kentin etkisinde kalan yerleşimlerde tarım sektörünün uzun yıllar önemli oranda istihdam yarattığı ancak bu oranın yıllar itibariyle azaldığı görülmüştür. Bu değişimde yerleşimlerin kentle etkileşiminin artması, istihdamın kentsel iş kollarına yönelmesi, tarımsal gelirdeki azalma, toprağın kentsel kullanıma dönüşümüyle elde edilen gelirin tarımsal gelirden yüksek olması etkili olmuştur. Yerel yöneticilerle yapılan görüşmelerle ortaya konulan değerlendirmede ise 2008 yılı için Pursaklar, Çayyolu, Beytepe'de tarım sektörünün istihdamda payının olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte istihdam açısından birincil geçim kaynağı olmasa dahi tarımsal faaliyetler yerleşimlerin %75'inde devam etmektedir. Bitkisel ve hayvansal üretim olmak üzere iki türlü gerçekleşen bu faaliyetlerin yerleşimlerde devam ettiği görülmektedir. Hayvansal üretimin Bağlum, Kızırcı, Saray, Saraycık, Selametli, Yeniçimşit, Yakubabdal'da yapıldığı görülmüştür. Bitkisel üretimin ise Pursaklar, Çayyolu dışındaki yerleşimlerde yapıldığı görülmüştür. Hane halkı anketlerinde yerleşik nüfus ile yerleşime göçle gelen nüfusun istihdamdaki sektörel dağılımı değerlendirilmiş bu değerlendirmede; çalışan yerleşik nüfusun %12'sinin tarım, %13,3'ünün sanayi ve %74,7'sinin hizmetler sektöründe, yerleşime göçle gelen çalışan nüfusun ise %2,6'sinin tarımda, %20,9'unun sanayide ve %76,4'ünün hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Bu durum tarımın göçle gelenler için geçim kaynağı alternatifi oluşturmadığı, kentle ilk ilişkilerin kurulmasında saçaklanma alanının bir tercih, bir geçiş yeri oluşturduğunu göstermektedir.

Sosyal Yapıdaki Değişim

Sosyal yapıdaki değişim eğitim, gelir ve sosyal güvence durumu ve sosyal yaşam açısından değerlendirilmiştir.

Eğitim durumu

Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %12, okuma yazma bilenlerin oranı ise %88'dir. Ankara'da ise okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4 okuma yazma bilenlerin oranı %96'dır. Bu durum yerleşimlerde okuma yazma bilmeyenlerin oranının Ankara'dan yüksek, okuma yazma bilenlerin oranı ise düşük olduğunu göstermektedir. Yerleşimlerde eğitim durumunun yıllara göre değişimi incelenmiş ve eğitim düzeyi açısından bazı yerleşimlerde belirgin farklılaşmaların olduğu görülmüştür. Bu yerleşimlerde 2007 yılına ilişkin yüksek okul mezunu oranları incelendiğinde, Çayyolu (%50,4), Dodurga (%37,9), Beytepe (%9,6), İncek (%9,2), Altınova (%9,1) oranı ile diğer yerleşimlerden belirgin oranda farklılık göstermektedir. Örencik, Saraycık, Selametli, Yaylabağ ve Yeniçimşit yerleşimlerinde ise, yerleşimler arasında eğitim düzeyi açısından yüksek okul mezunu oranının en düşük olduğu (%0-1 oranında) görülmüştür.

Yerleşimlerde okullaşma oranı incelendiğinde; okul öncesi eğitimde okullaşma oranının %36, ilköğretimde okullaşma oranının %99,7 orta öğretimde okullaşma oranının ise %90 ile Ankara ile benzer yapıda olduğu görülmüştür. Ancak Saraycık ve Yakupabdal'da orta öğretimde okullaşma oranlarının (sırasıyla %36, %37,5) Ankara'nın (%90) gerisinde kaldığı görülmüştür.

Hanelerin çocuklarını okul dışında eğitim ve sosyal amaçlı kurslara katılımını sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin genelinde bu tür kullanımların % 29,4 oranında olduğu görülmüştür. Eğitim amaçlı kurslara Örencik, Selametli, Yaylabağ, Yeniçimşit'te katılımın olmadığı görülmüştür. Sosyal amaçlı kurslara ise sadece Dodurga, Gökçe höyük, Çayyolu, Beytepe, Pursaklar'dan katılımın olduğu görülmüştür. Sosyal amaçlı kurslara katılımın eğitim ve gelir durumu açısından da farklılık gösteren yerleşimlerden olduğu görülmektedir. Bu da eğitim ve gelir durumu açısından gelişen yerleşimlerde okul dışı eğitim kurumlarına katılımın olduğunu göstermektedir.

Gelir durumu

Yerleşimlerde hanelerin gelir grupları açlık sınırının altında, yoksulluk sınırının altında ve yoksulluk sınırın üstünde olmak üzere üç gelir grubunda sınıflandırılmıştır. Yerleşimlerin yoksulluk sınırının altındaki gelir grubunda yığıldığı (%70,4) görülmüştür. Yoksulluk sınırının üzerindeki gelir grubundaki hanelerin (%20) oranıyla ikinci sırada yer aldığı ve açlık sınırının altındaki gelir grubundaki hanelerin ise (%9,6) oranında olduğu görülmüştür. Yerleşimler kendi içinde değerlendirildiğinde, Çayyolu, Susuz, Dodurga, İncek, Gökçe höyük, Bağlıca, Beytepe, Örencik, Pursaklar, Kıbrıs, Saray'da yoksulluk sınırının üzerinde gelir grubundan haneler bulunurken, diğer yerleşimlerde yoksulluk sınırın üstünde gelire sahip haneler bulunamamıştır. Bu da genel olarak yüksek gelir gruplarının Ankara'nın güneybatı, güney ve batı aksı yönünde yığıldığını göstermektedir.

Yerleşimlerde gelir durumunun yerleşik nüfus ile yerleşime sonradan gelen nüfus arasında bir farkın olup olmadığı arasında bir ilişki aranmış ve bu ilişki Çizelge 5.57'de verilmiştir.

Çizelge 5.57. Yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfusun gelir durumu

		Gelir grupları			Toplam
		Açlık sınırının altında	Yoksulluk sınırının altında	Yoksulluk sınırının üstünde	
Yerleşik nüfus	f	18	72	32	122
	%	4,2	16,9	7,5	28,6
Sonradan yerleşen nüfus	f	25	228	52	305
	%	5,9	53,4	12,2	71,4
Toplam	f	43	300	84	427
	%	10,1	70,3	19,7	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=10,526^a$, df=2 p=0,005

Yerleşimlerde yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfus ile gelir grupları arasında pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yerleşimlere sonradan gelen nüfusun oluşturduğu gelir grupları değerlendirildiğinde hem açlık sınırının altındaki gelir grubundaki hane

oranı ile hem de yoksulluk sınırının üstündeki gelir grubundaki hane oranının yerleşik nüfusa göre yüksek olduğu görülmüştür. Bu da Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerin gelir durumu açısından farklı gruplar tarafından tercih edildiğini göstermektedir.

Sosyal güvence

Saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde %88,5 oranında emekli sandığı, sosyal sigortalar kurumu ve bağ-kur, %10,8 oranında yeşil kart, %0,7 oranında ise özel sigorta türünde sosyal güvence hizmetlerinden yararlanıldığı görülmüştür. Bu da yerleşimlerde sosyal güvence hizmetlerinden yararlanma oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Ankara'da sosyal güvencesi olmayan ve yeşil karttan yararlananların oranı %6 oranındadır. Yerleşimlerde bu oran %10,8 oranında olup, yerleşimlerde sosyal güvence hizmetinden yararlanma oranının Ankara'nın gerisinde kaldığı görülmektedir.

Yerleşimlerde sosyal güvence hizmetinde yararlanma durumunun yerleşik nüfus ile yerleşime sonradan gelen nüfus arasında bir farkın olup olmadığı arasında bir ilişki aranmış ve bu ilişki Çizelge 5.58'de verilmiştir.

Çizelge 5.58. Yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfusun sosyal güvence hizmetinden yararlanma durumu

		Sosyal güvence türü					Toplam
		Yeşil kart	Emekli sandığı	SSK	Bağkur	Özel Sigorta	
Yerleşik nüfus	f	5	14	59	44	0	122
	%	1,2	3,3	13,8	10,3	0	28,6
Sonradan yerleşen nüfus	f	41	68	157	36	3	305
	%	9,6	15,9	36,8	8,4	,7%	71,4
Toplam	f	46	82	216	80	3	427
	%	10,8	19,2	50,6	18,7	,7%	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=41,122^a$, $df=4$ $p=0,000$

Yerleşimlerde yerleşik nüfus ile sonradan gelen nüfus ile sosyal güvence hizmetinden yararlanma durumu arasında pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre

$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yerleşik nüfusun SSK açısından anlamlı bir farklılık görülmezken Bağ-kur ve emekli sandığı arasında farkın anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumun yerleşik nüfusun işçi ve kendi adına çalışan nüfus ağırlıklı yapısının yeni gelenler için emekli sandığı lehine değiştiğini göstermektedir.

Sosyal yaşam

Çalışma kapasamındaki yerleşimlerin kişisel gelişim çabası amacıyla yapılan faaliyetlere katılımı % 30,1 oranındadır. Bu oranın üstünde kalan yerleşimler Çayyolu, Gökçehöyük, Dodurga, Temelli, Beytepe, Kıbrıs, Pursaklar, Bağlum'dur. Bu oranın altında kalan yerleşimler Saray, İncek, Bağlıca, Yaylabağ, Yakacık, Susuz, Yakupabdal, Altınova, Kusunlar, Örencik, Selametli, Yeniçimşit, Saraycık'dır.

Yerleşimlerde kitle iletişim araçlarından televizyon kullanımı %96 oranında yüksek seviyededir. Televizyon seyredenlerin % 35,7'si özel bir kanal tercih etmediği, %64,3'ü ise KanalD, Show TV, Star, Cine5, CNBC, NTV, STV, ATV, KralTV, TRT gibi kanallarını tercih ettiği görülmektedir. KanalD, ShowTV, Star, ATV, TRT gibi genel olarak her kesime hitap eden televizyon kanalları dışında, Cine5, CNBC ve NTV gibi farklı kültür gruplarınca tercih edilen kanallarda izlenmektedir. Ancak bu kanalları tercih edenlere Çayyolu, Dodurga, Gökçehöyük, Pursaklar'da rastlanmıştır. Televizyon programlarından hangilerini tercih ettiklerine ilişkin değerlendirme yapılmış ve tercih edilen programlar yerli dizi, eğlence güldürü, talk show, yarışma, haber, açık oturum tartışma ekonomi, belgeseller, yabancı sinema, dini programlar, spor, kültür sanat, kadın programları olarak gruplandırılmıştır Açık oturum tartışma ekonomi, belgesel ve kültür sanat gibi programların sadece Beytepe, Çayyolu, Gökçehöyük, Pursaklar, Saray gibi yerleşimlerde tercih edildiği görülmüştür.

Yerleşimlerde radyo dinleme oranı televizyon seyretme oranına göre düşük olduğu ve %47,8 oranında olduğu görülmüştür. Dinlenen radyo kanallarının yayın özellikleri incelendiğinde, bu kanalların Türkçe müzik, yabancı müzik, Türkçe karışık, arabesk,

dini konular ağırlıklı program özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Radyo dinleyenlerin yabancı müzik ağırlıklı programların Çayyolu ve Dodurga da tercih edildiği görülmüştür.

Sosyal ilişkiler kapsamında günlük yaşamda görüşülen kişiler sorgulanmış ve bu sorunun yanıtında günlük yaşamda en çok görüştüğünüz kimdir sorusuna aile ve yakınları, komşu, arkadaş yanıtları alınmıştır. En çok görüşülen kişilerin yerleşimlerin genel değerlendirmesinde %47,9 oranında arkadaş, %25,8 komşu, %26,3 oranında aile ve yakınları olduğu görülmektedir. Günlük yaşamda en çok arkadaşlarıyla görüşenlerin Gökçe höyük, Çayyolu, Temelli, Beytepe, Dodurga, Altınova, Bağlıca, Yaylabağ, Bağlum, Pursaklar'da görülmektedir. Günlük yaşamda en çok komşularıyla görüşenler ise İncek, Örencik, Kusunlar, Pursaklar, Saray, Selametli, Temelli, Yakacık, Yaylabağ, Yeniçimşit'te görülmektedir. Günlük yaşamda en çok ailesi ve yakınlarıyla görüşenlerin ise Atınova, Örencik, Kusunlar, Bağlıca, İncek, Kıbrıs, Saraycık, Susuz, Yakacık, Yakubabdal, Yeniçimşit'tir.

Yerleşimlerde sanatsal etkinliklere katılım oranının düşük olduğu görülmüştür. Tiyatroya gitme oranı % 7, sinemaya gitme oranı % 20,1, konsere gitme oranı ise %6,6 oranında görülmüştür. Yerleşimlerde tiyatroya gidenlerin Dodurga, Çayyolu'nda Bağlıca, İncek, Pursaklar Bağlum ve Saray'da olduğu görülmüştür. Yerleşimlerden sinemaya gidenlerin Çayyolu, Gökçe höyük, Beytepe, Dodurga, Kıbrıs, Temelli, Pursaklar, Altınova, Bağlum, İncek, Örencik, Saray, Yakupaabdal, Yakacık'ta olduğu görülmüştür. Konsere gitme oranı (%6,6) oranında olup tiyatro ve sinemaya gitme oranından daha düşüktür. Bu etkinliğe katılanların Gökçe höyük, Çayyolu, Temelli, Yakubabdal, Susuz, Pursaklar, Bağlum, Kıbrıs, Saray'da olduğu görülmüştür.

Katılım ve Yönetim

Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerde kentsel hizmet tanımlaması %14,3 oranında yapılamamışken, %68,1 oranında kısmen tanımlanmış, %17,6 oranında ise genel anlamıyla tanımlanabilmiştir. Kentsel

hizmetleri tanımlayan ve kısmen tanımlayan kişilere bu hizmetlerin yaşadıkları çevrede yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiş ve alınan cevapların %83,3'ünün hizmetlerin yetersiz olduğu, %16,7'sinin ise yeterli olduğu görüşü alınmıştır. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı ile kentsel hizmetlerden memnuniyet durumu arasında bir ilişki aranmış, bu ilişki Çizelge 5.59'da verilmiştir. Kent merkezine uzaklık ile kentsel hizmetlerden memnuniyet durumu arasında pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Kent merkezinden uzaklaştıkça kentsel hizmetlerden memnun olma durumunun azaldığı görülmüştür.

Çizelge 5.59. Kent merkezine uzaklık ile kentsel hizmetlerden memnuniyet durumu arasındaki ilişki

				Kentsel hizmetler kendisi için yeterli mi?		Toplam
				Evet	Hayır	
Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı	10-20km	f		54	211	265
		%		14,8	57,7	72,4
	21-30 km	f		6	42	48
		%		1,6	11,5	13,1
	30-40 km	f		1	26	27
		%		0,3	7,1	7,4
	40km üzeri	f		0	26	26
		%		0	7,1	7,1
	Toplam		f	61	305	366
			%	16,7	83,3	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=41,122^a$, $df=4$ $p=0,000$

Yetersiz olduğu düşünülen hizmetlere ilişkin görüşlerde; %66,7'sinin hizmetlerin tamamının yetersiz olduğu, %6,6'sının altyapı ve kanalizasyon probleminin olduğu, %1,3'ünün çöp ve çevre temizliği sorunu yaşandığı, %4'ünün toplu taşıma sorunu, %6,9'unun park ve yeşil alan yetersizliği, %14,5'inin ise kültürel tesis ve faaliyetlerin yetersiz olduğu belirtilmektedir.

Yerleşimlerde yerel yönetime ilişkin Büyükşehir belediye başkanı tanıma durumu (%98,8) oranında olup, büyükşehir belediyesinin hizmetlerinden memnun olma durumu ise %74,2 oranındadır. İlçe belediye başkanını tanıma durumu (%84,3)

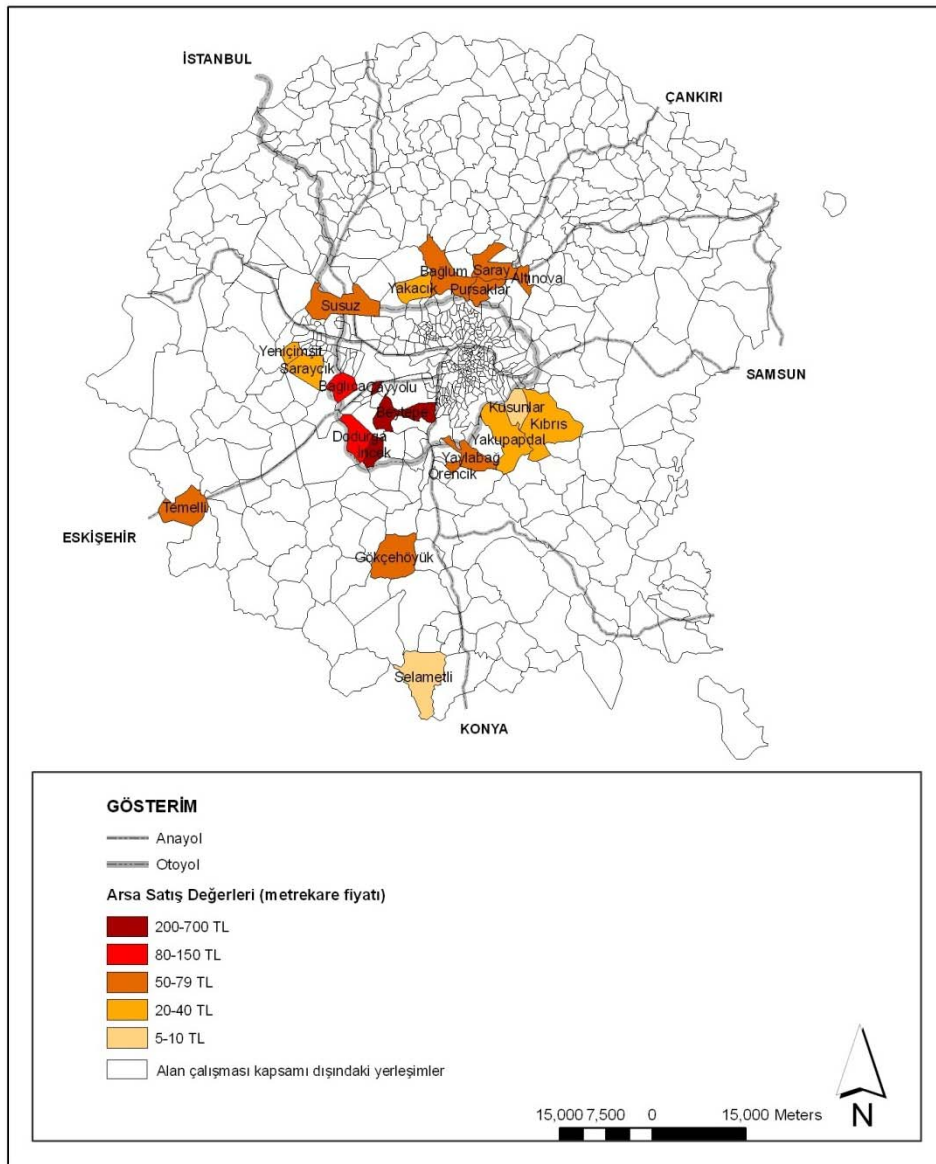
oranında olup ilçe belediyelerinin hizmetlerinden memnun olma durumu %39,1 oranındadır.

Sunulan hizmet düzeyinin yükseltilmesi, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama, sorumluluk alma ve katılım boyutuna katılmak konularında değerlendirme yapılmış, yerleşimlerin genelinde yapılan değerlendirmede katılım oranının %30 oranında olduğu görülmüştür. Sorunların çözümüne ilişkin yapılan şikayetlerin %25,2'sinin çözümlendiği belirtilmiştir. Şikayetlerin çözümsüz kalması kişilerin şikayet konusundaki ısrarcılığını etkilemekte bu nedenle zamanla duyarsız kalmalarına neden olmaktadır. Sorunların çözümsüzlüğünün nedenlerine ilişkin değerlendirmede ise alınan cevapların %27,3 oranında belediyelerin yetersiz olduğu %46,4 oranında belediyelerin bu konuda ilgisiz olduğu belirtilmiştir. %27,7 oranında ise fikir belirtilmemiştir. Yerleşimlerde sivil topluma özgü kurumlara katılım oranı %14,8 oranındadır. Bu katılım Çayyolu, Dodurga, Gökçehöyük, Temelli, Bağlıca, İncek, Susuz, Pursaklar, Beytepe, Saray, Bağlum yerleşimlerinde görülmektedir.

Mekansal yapıdaki değişim

Kentin gelişme dinamikleri saçaklanma alanlarındaki yerleşimlerin mekansal yapısının değişiminde etkili olmuştur. Kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapıdaki değişim 80li yıllarla başlayan yasal, yönetsel ve planlama çalışmalarının etkisiyle başlamıştır. Desantrilazsyon öngörüsü ile batı yönünde kentsel gelişmelerin hızlanması Sincan, Ostim, İvedik Organize Sanayi ve Eryaman'daki gelişmelere neden olmuş bu gelişmeler daha sonraları Yeniçimşit, Susuz ve Saraycık ve Yakacık'ı da etkilemiştir. Güneybatı yönünde toplu konut alanı önerisi ile Eskişehir aksındaki gelişmeler ve daha sonra güneyde üst ölçek planların hızlandığı gelişmeler güney ve güneybatı aksında yayılma ve saçaklanmayı hızlandıran etkiye neden olmuş, bu etki ile Çayyolu, Beytepe, Dodurga, İncek, Bağlıca, Temelli, Örencik, Yaylabağ, Yakupabdal ve Gökçehöyük yerleşimlerinde dönüşüm başlamıştır. Kuzey yönünde ise orta ve küçük ölçekli belediyelerin

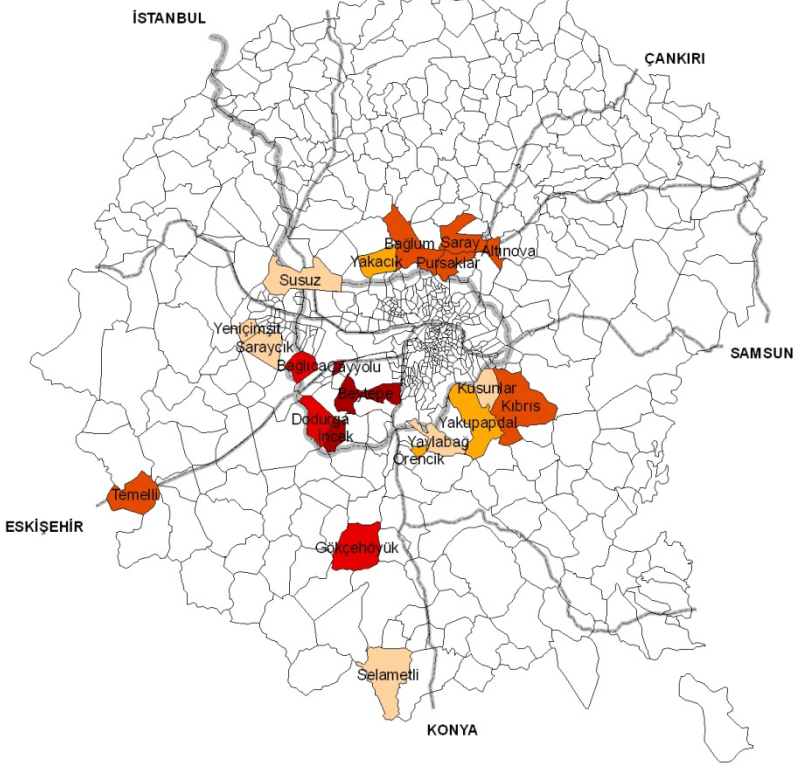
mevzuata dayalı bağımsız planlama yetkileri gelişimi hızlandırmış ve Pursaklar, Bağlum, Saray ve Altınova'da dönüşüm yaşanmıştır. Doğu yönünde ise alt gelir grubuna yönelik konut üretimi amacıyla Doğukent projesi ve Kıbrıs'ta uygulanan kentsel dönüşüm projesinin etkisi bu yöndeki mekansal dönüşüme neden olmuştur. Selametli'de ise dönüşümün henüz gerçekleşmediği görülmüştür. Yerleşimlerde arsa satış bedeli m² birim fiyatları açısından değerlendirilmiş ve değerlendirmeler Harita 5.3'te gösterilmiştir.

Harita 5.3. Yerleşimlerde arsa satış değerleri

Harita 5.3.te de görüldüğü üzere arsa satış değerlerinin en yüksek olduğu yerleşimlerin kentin güney batı aksında konumlandığı, bunu kuzeydeki ilk kademe belediye statüsündeki yerleşimler ile doğuda ve batıda yer alan düzensiz konut alanları ile gelişen yerleşimlerin izlediği görülmüştür. En düşük arsa satış değerlerinin ise Selametli ve Kusunlar'da görüldüğü, bu yerleşimlerin imarlı alanlarının olmayışı fiyatlardaki değer düşüklüğünü açıklamaktadır.

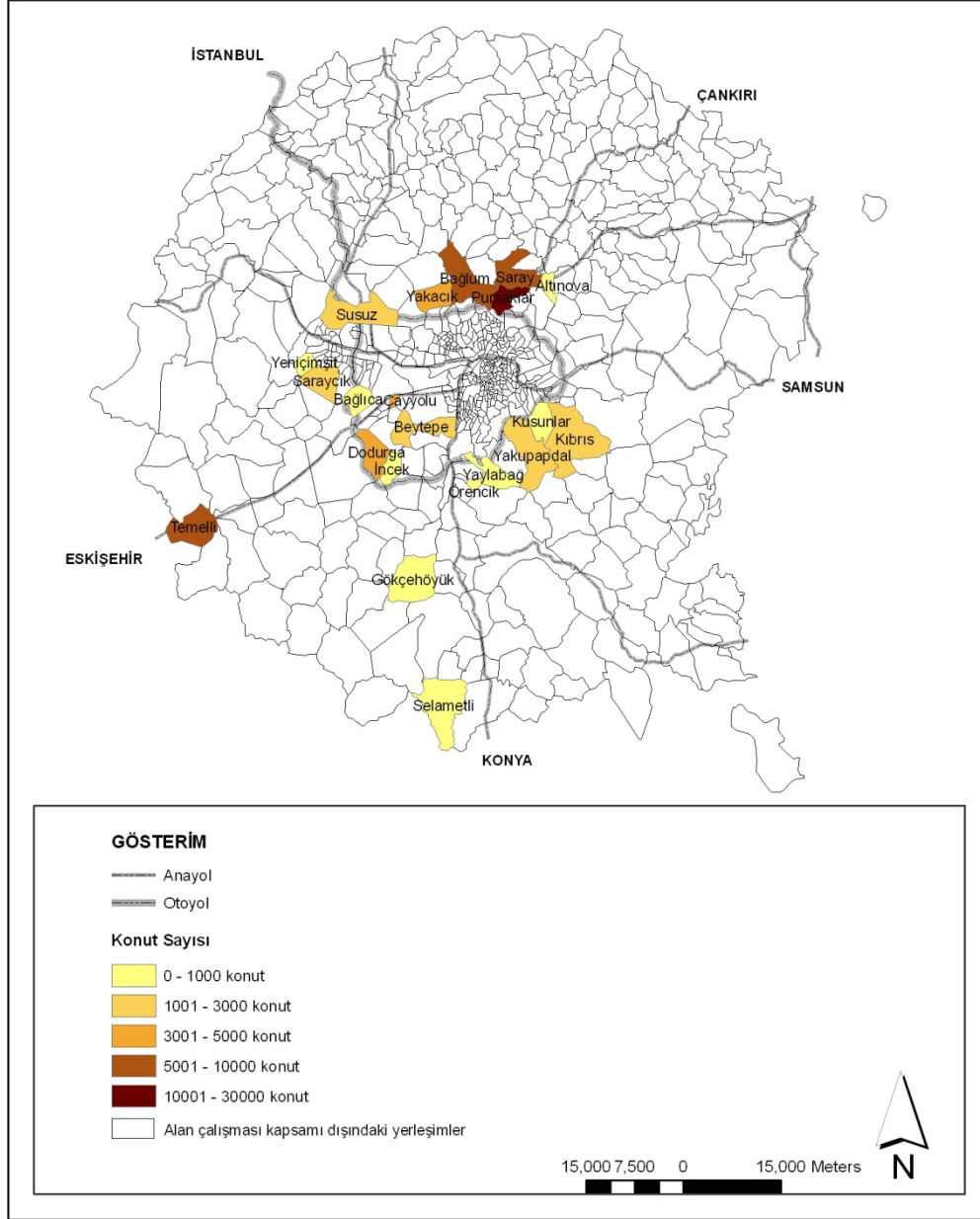
Konut satış bedeli konutun bulunduğu konuma, büyüklüğüne göre farklılık göstermekle birlikte fiyatlar 20 000- 700 000 TL arasında değişmektedir. Yerleşimlerde konut satış bedelleri Harita 5.4'te gösterilmektedir. Konut satış değerleri arsa satış değerleri ile benzer durumu göstermekte, en yüksek konut satış değerlerinin güneybatı aksındaki yerleşimlerde olduğu görülmektedir. Yine ikinci sırayı belediye statüsündeki (Selametli hariç) yerleşimler izlemektedir. Yeniçimşit, Saraycık, Selametli Kusunlar, Susuz ve Yaylabag'da konut satışlarının olmadığı belirtilmiştir.

Harita 5.4. Yerleşimlerde konut satış değerleri

Yerleşimler alan büyüklüklerine göre sıralandığında büyükten küçüğe doğru yerleşimler sırasıyla; Kıbrıs, Selametli, Yakupabdal, Susuz, Gökçe höyük, Bağlum, Temelli, Saraycık, Beytepe, Saray, Yaylabağ, Dodurga, Yakacık, Kusunlar, Bağlıca, Pursaklar, İncek, Yeniçimşit, Altınova, Çayyolu, Örencik şeklinde sıralanmaktadır. Yerleşimlerde yapıli çevre mevcut konut sayıları dikkate alınarak değerlendirilmiş bu

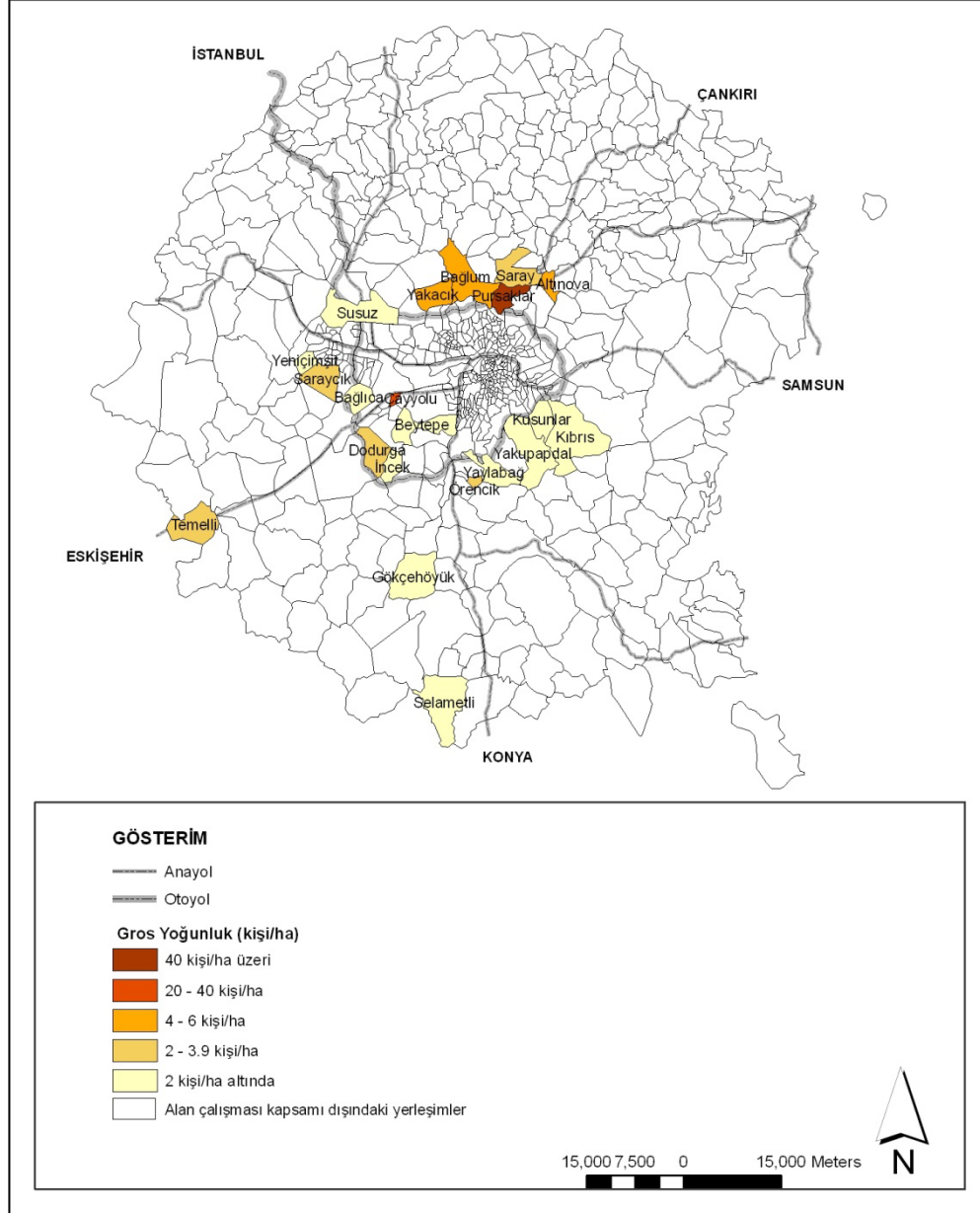
değerlendirme Harita 5.5'te gösterilmiştir. Yerleşimlerin gros yoğunlukları ise Harita 5.6'da gösterilmiştir.

Harita 5.5. Konut sayısı

Yerleşimlerdeki konut sayısı en çoktan en aza doğru sıralandığında sırasıyla; Pirsaklar, Bağlum, Saray, Temelli, Çayyolu, Yakacık, Dodurga, Kibris, Susuz,

Yakupabdal, Saraycık, Beytepe, İncek, Altınova, Selametli, Gökçehöyük, Bağlıca, Örencik, Yeniçimşit, Kusunlar. Yaylabag şeklinde sıralanmaktadır.

Harita 5.6. Gros yoğunluk

Yapılaşmanın kuzey bölgesinde en yoğun olduğu, bunu sırasıyla batı ve güneybatıdaki yerleşimlerin izlediği görülmektedir. En yüksek yoğunluğun 45,8k/ha düzeyinde Pursak'larda olduğu ve bunu 21,7k/ha'larla Çayyolu'nun izlediği, diğer

yerleşimlerde ise yoğunluğun 5,3-0,2 k/ha arasında değiştiği görülmektedir. Yoğunlukların kuzeyde ve güneybatı yönündeki yerleşimlerde diğer yerleşimlere nazaran yüksek olduğu ancak genelde bütün yerleşimlerin tamamının düşük yoğunluklu yerleşimlerden oluştuğu söylenebilir.

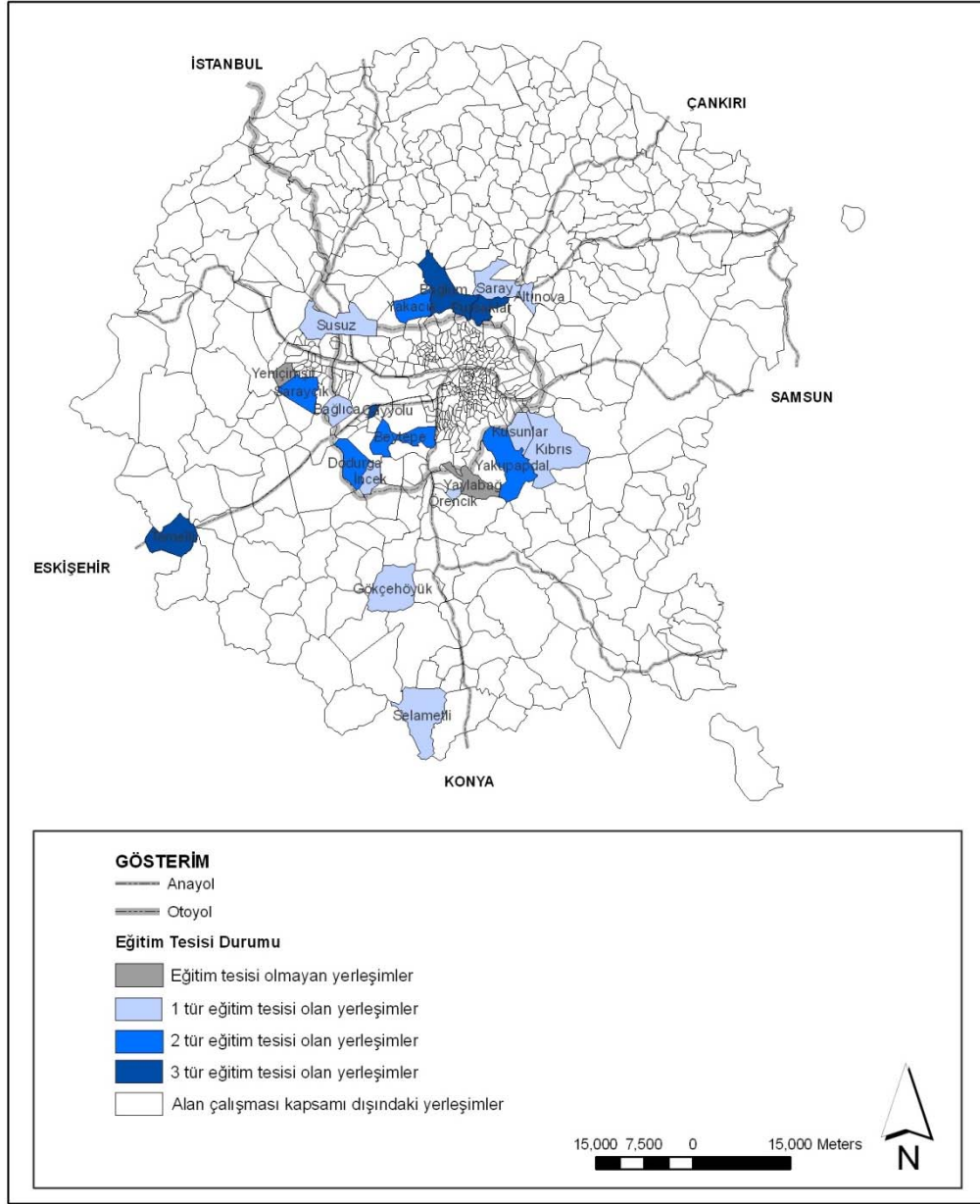
Kentsel hizmetler

Ankara metropoliten kentinin saçaklanama etkisindeki yerleşimlerde merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan kentsel hizmetlerden (sosyal ve teknik altyapı hizmetleri); eğitim, sağlık, kolluk, içme suyu, kanalizasyon, doğalgaz, çöp ve çevre temizliği, ulaşım, rekreatif ve kültürel amaçlı hizmetler ele alınmıştır. Bu hizmetlerin yerleşimlerdeki sunumları değerlendirilmiştir.

Eğitim hizmeti

Yerleşimlerde eğitim hizmeti veren kreş/anaokulu gibi okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim tesisleri incelenmiştir. Eğitim tesis türlerini bulundurma durumlarına göre yerleşimler Harita 5.7’de gösterilmektedir. Harita 5.7’den de görüldüğü üzere Pursaklar, Çayyolu, Bağlum ve Temelli’de her üç tür eğitim tesisi bulunurken, Yaylabag ve Yeniçimşit’te eğitim tesisi bulunmamaktadır. Eğitim tesisi bulunmayan bu iki yerleşimin nüfus büyüklüğünün 2000’in altında olduğu ve hizmeti yakın merkezlerden alabildiği tespit edilmiştir.

İlköğretim bünyesi dışında kreş ve anaokulu gibi okul öncesi eğitim tesisi Pursaklar, Bağlum, Çayyolu, Temelli ve Dodurga’da bulunmakta diğer yerleşimlerde bulunmamaktadır. Ancak ilköğretim bünyesinde anasınıfları ilköğretim birimi olan bütün yerleşimlerde bulunmakta Yaylabag ve Yeniçimşit’te ilköğretim tesisi olmadığı için bu yerleşimlerde okulöncesi eğitim hizmeti yakın çevreden alınmaktadır. Ana sınıfı birimlerinin yeterlilik durumu Ankara ile karşılaştırılmış ve bu birimlerin öğretmen açısından yeterli olduğu ancak Pursaklar, Gökçe höyük, Bağlum, Dodurga, Saray, Saraycık, Kıbrıs, Selametli, Yakubabdal, Altınova, Beytepe, Temelli’de mekanın yetersiz olduğu görülmüştür.

Harita 5.7. Eğitim tesisleri

Yerleşimlerde ilköğretim tesisi Yaylabağ ve Yeniçimşit dışındaki tüm yerleşimlerde bulunmaktadır. Bu iki yerleşimden Yeniçimşit ilköğretim hizmetini en yakın tesisten (750 metre mesafede) almakta, Yaylabağ ise taşımali sistemden de yararlanmakta ve hizmeti en yakın tesisten (yaklaşık 3 km mesafede) almaktadır. Bu birimlerin yeterlilik durumu Ankara ile karşılaştırıldığında Temelli, Beytepe, Susuz, İncek, Selametli, Örencik, Çayyolu, Dodurga, Gökçe höyük, Bağlıca'da öğretmen sayısının

yetersiz, Bağlum, Yakacık, Saray, Pursaklar, Saraycık, Yakubabdal'da ise mekanın yetersiz olduğu görülmüştür.

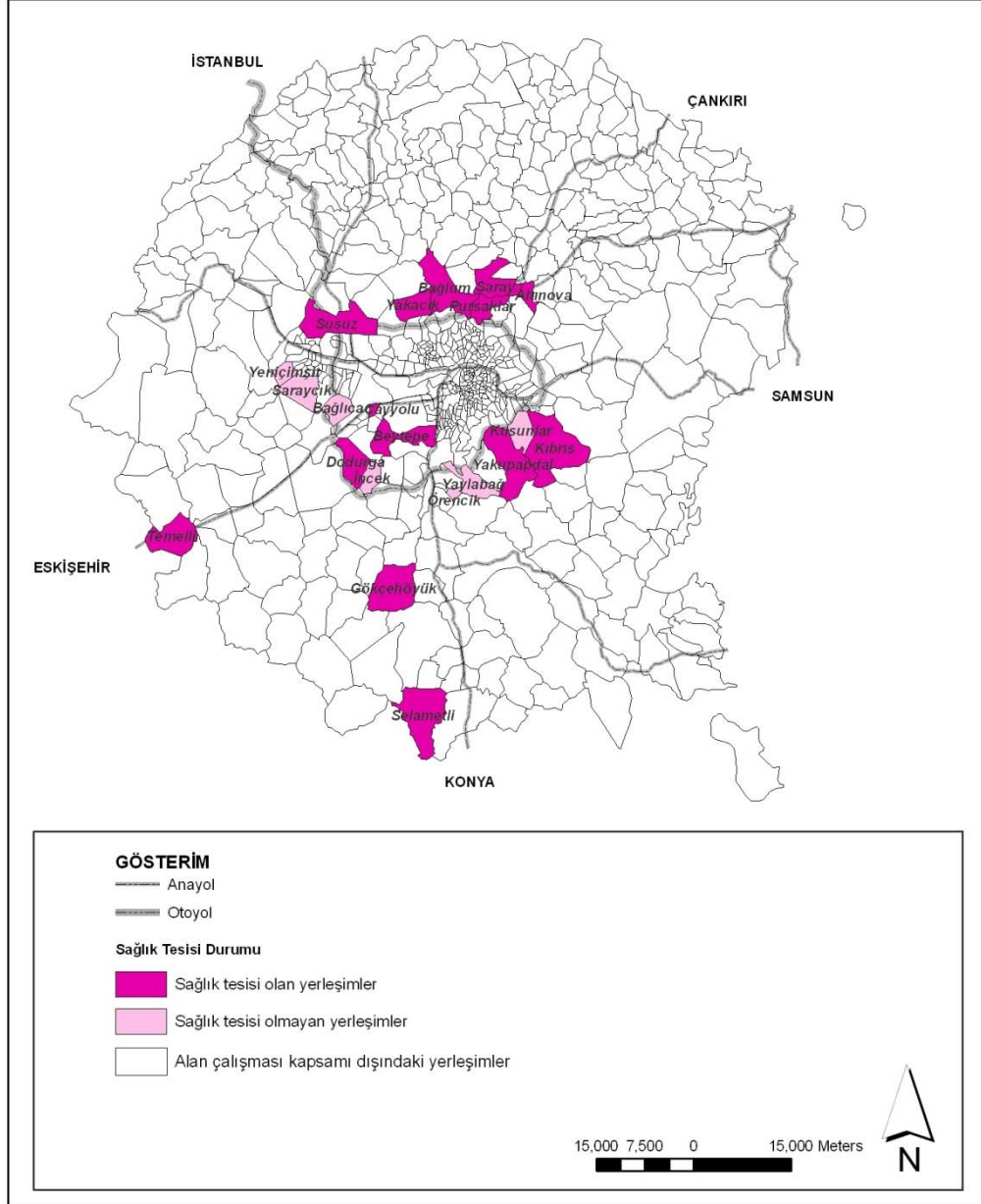
Yerleşimlerde ortaöğretim tesisi düz lise ve meslek lisesi olmak üzere iki türde değerlendirilmiştir. Düz lise bulunan yerleşimler Pursaklar, Bağlum, Yakacık, Temelli, Çayyolu, Yakupabdal'dır. Bu birimlerin yeterlilik durumu Ankara ile karşılaştırıldığında Pursaklar ve Bağlum'da öğretmen sayısının ve mekanın yetersiz olduğu görülmüştür. Meslek lisesi bulunan yerleşimler Pursaklar, Çayyolu ve Saraycık'dır. Bu birimlerin yeterlilik durumu Ankara ile karşılaştırıldığında Saraycık'ta öğretmen eksikliği, Pursaklar'da hem öğretmen, hem de mekanın yetersiz olduğu görülmüştür.

Lise bulunan yerleşimlerin nüfus büyüklükleri incelendiğinde bu yerleşimlerin 5000'in üzerinde nüfus büyüklüğüne ulaştığı görülmektedir. Nüfusu 5000'in üzerinde olan Saray ve Kıbrıs'ta lise eğitimi veren tesis bulunmamakta ancak bu yerleşimlerin hizmeti 1,5-2 km uzaklıktaki merkezlerden alabildikleri görülmektedir. Nüfusu 5000'in altındaki diğer yerleşimlerde lise eğitimini alabilecekler merkezler yerleşimlere 3-30 km mesafe uzaklığında konumlanmaktadır.

Sağlık hizmeti

Yerleşimlerin ilk kademe sağlık birimlerinin hizmet verme durumu değerlendirilmiş ve sağlık tesisi olan ve olmayan yerleşimler Harita 5.8'de gösterilmiştir. Bağlıca, İncek, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Yaylabag ve Yeniçimşit'te sağlık birimi bulunmadığı diğer yerleşimlerde bulunduğu görülmüştür. Sağlık birimi bulunmayan yerleşimlerin (Saraycık hariç) nüfus büyüklüklerinin 5000'in altında olduğu görülmektedir. Ancak Saraycık'ın bu hizmeti yaklaşık 2 km mesafedeki merkezden alabildiği, diğer yerleşimlerin en yakın sağlık hizmeti alabileceği tesislerin yürüme mesafesinden uzak (4-10 km mesafede) yerleşimlerde bulunduğu tespit edilmiştir. İlk kademe sağlık birimlerine sahip yerleşimlerde tesislerin yeterlilik durumu sorumlu hekimlerden öğrenilmiştir. Bu görüşmelerde Dodurga, Altınova, Gökçe höyük sağlık

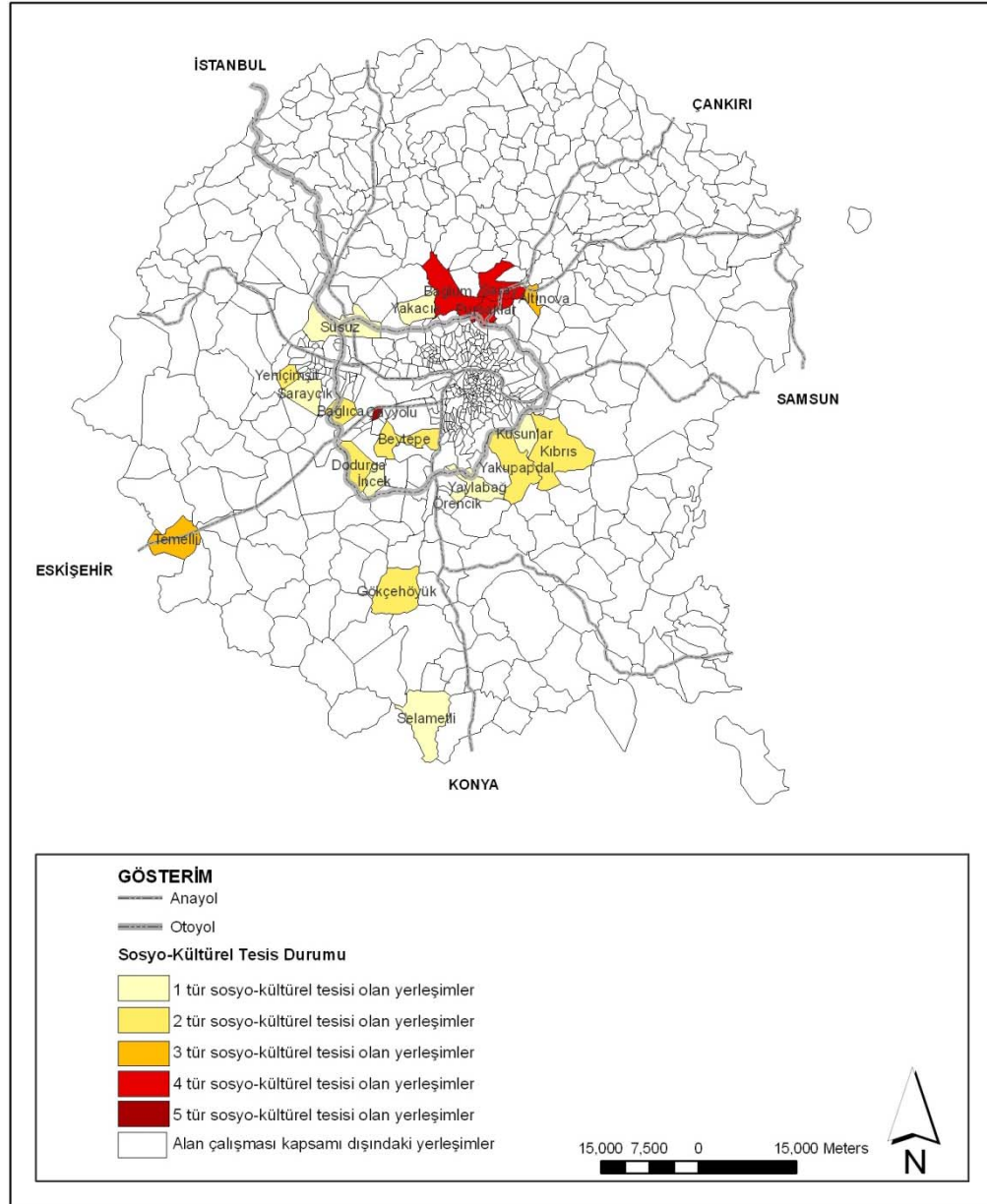
ocaklarının yeterli, Pursaklar, Bağlum, Saray, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Temelli, Selametli, Susuz, Beytepe'deki sağlık ocaklarının yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Harita 5.8. Sağlık tesisi

Sosyo kültürel ve rekreatif amaçlı hizmetler

Yerleşimlerde sosyal tesis, tiyatro, sinema, cami, park, spor alanı gibi sosyo kültürel ve rekreatif amaçlı tesisler incelenmiş, bu türlerin yerleşimlerde bulunma durumu Harita 5.9’da gösterilmektedir.

Harita 5.9.Sosyo-kültürel tesisler

Selametli dışında daha önce ilk kademe belediyesi statüsündeki yerleşimlerde 2-4 türden sosyo kültürel tesis bulunurken, tüm tesislerin birada bulunduğu yerleşim olarak Çayyolu mahallesinin olduğu görülmüştür. Çayyolu yerleşiminin donatı türü açısından yeterli olduğu görülmüştür. Diğer mahalle statüsündeki yerleşimlerde cami dışında toplantı salonu niteliğinde köy odaları bulunmakta ve bu yerleşimlerin sosyo kültürel tesis açısından yetersiz olduğu görülmüştür.

Kolluk hizmeti

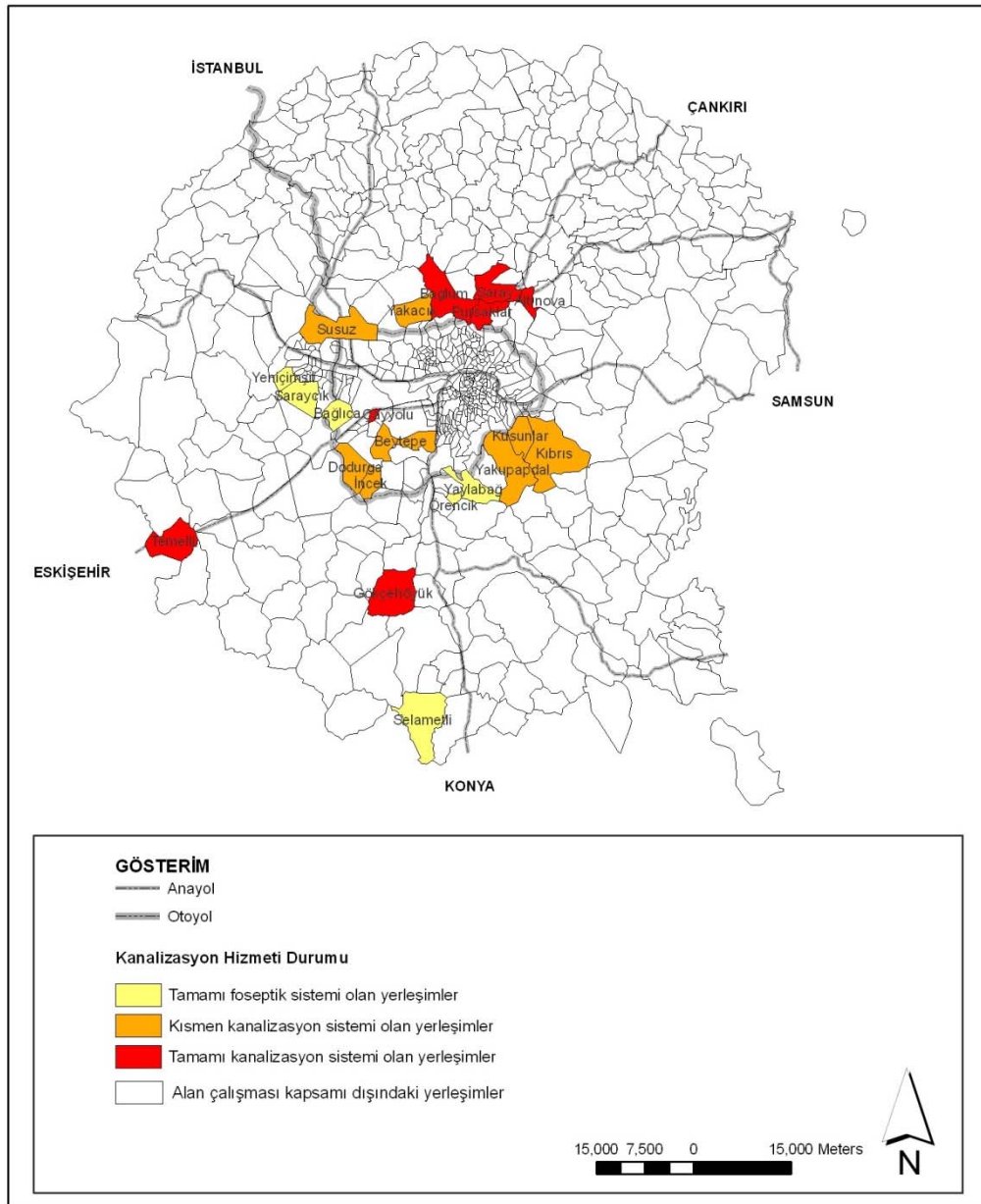
Kolluk hizmetleri güvenlik ve denetim hizmetleri açısından değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin tamamında güvenlik hizmeti jandarma birimi tarafından verilmektedir. Pursaklar, Çayyolu, Bağlıca ve Beytepe’de karakol binası bulunmakta bu yerleşimler dışındaki yerleşimlerde bu hizmet ilgili İlçe Jandarma Komutanlığınca devriye olarak verilmektedir. Denetim hizmeti ise yine bağlı ilçe belediyesi zabıta ekiplerince verilmekte Pursaklar, Bağlum, Altınova, Temelli ve Selametli ilk kademe belediyelerinde yerleşimlerin belediye statülerinde olmaları nedeniyle denetim hizmeti ilk kademe belediyelerince verilmektedir. Ancak Selametli Belediyesinde zabıta birimi bulunmamaktadır. Mahalle statüsündeki yerleşimlerden sadece Çayyolu’nda zabıta karakol binası bulunmaktadır

Kanalizasyon, içmesuyu, doğalgaz hizmeti

Yerleşimlerin kanalizasyon, içme suyu ve doğalgaz hizmet durumları incelenmiş; kanalizasyon hizmeti durumu Harita 5.10’da, içmesuyu hizmeti durumu Harita 5.11’de ve doğalgaz hizmeti durumu ise Harita 5.12’de gösterilmiştir. Haritalardan da görüleceği üzere alt yapı hizmetlerinden belediye statüsündeki yerleşimlerin, yararlandığı, bu hizmetlerin yerleşimlerin tamamında sunulmadığı, hizmeti yerleşimlerdeki yeni ve düzenli gelişme alanlarının aldığı görülmektedir. Bu hizmetlerin yerleşimlerde sunulma durumu aşağıdaki açıklanmaktadır.

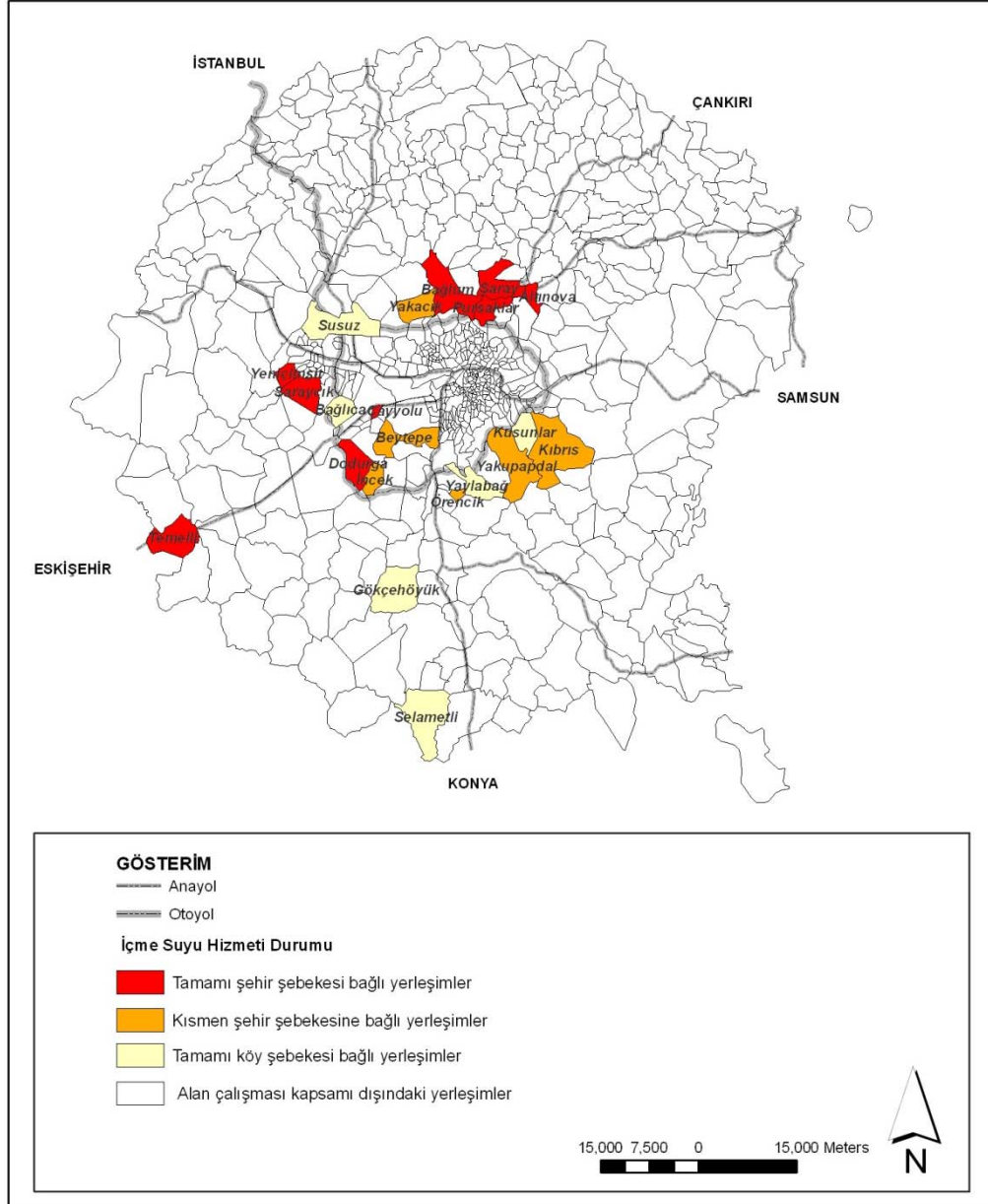
Kanalizasyon sistemi Altınova, Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Saray, Temelli’nin tamamında bulunmaktadır. Beytepe, Dodurga, İncek, Gökçeöyük, Kıbrıs, Kusunlar,

Susuz, Yakacık ve Yakuabdal'da kanalizasyon ve fosseptik sistemi birlikte kullanılmakta, Beytepe, Dodurga, Kıbrıs, Yakacık ve İncek'te köy içi yerleşimlerde çözüm fosseptikle sağlanırken, yeni gelişen konut alanlarında kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Yerleşimin tamamında fosseptik sistemi bulunan yerleşimler Bağlıca, Örencik, Saraycık, Selametli, Yaylabag ve Yeniçimşit'tir

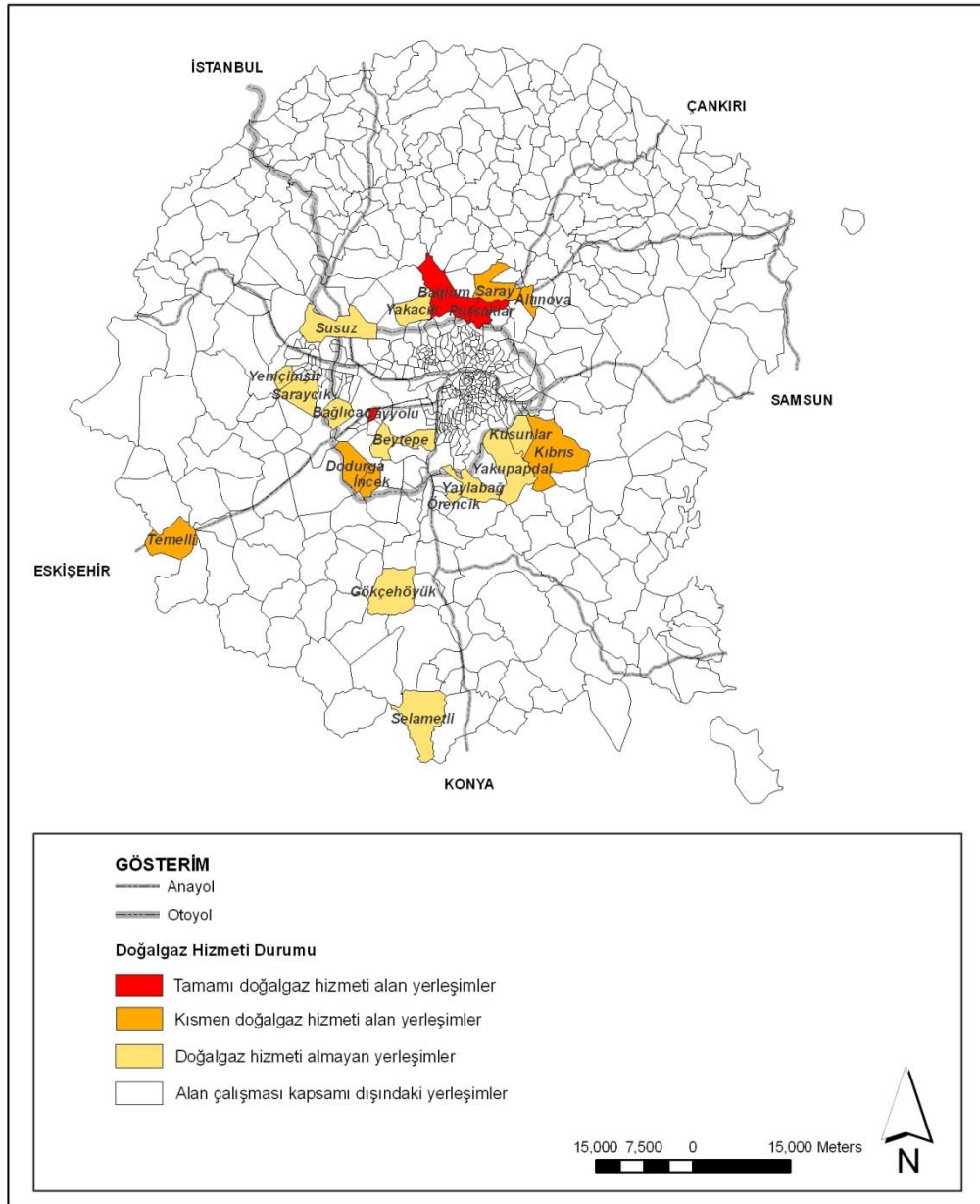
Harita 5.10. Kanalizasyon hizmeti durumu

Yerleşimlerde içme ve kullanma suyu şehir şebekesi ve köy şebekesiyle sağlanmaktadır. Yerleşimin tamamında şehir şebekesi bağlantısı bulunan yerleşimler; Altınova, Bağlum, Çayyolu, Dodurga, Pursaklar, Saray, Saraycık, Temelli, Yeniçimşit'tir.

Harita 5.11. İçme suyu hizmeti durumu

Her iki sistemin olduğu yerleşimler ise Beytepe, İncek, Kırıs, Yakacık ve Yakupapdal'dır. Köy içi yerleşimlerde köy şebekesiyle içmesuyu sağlanırken, yeni gelişen konut alanlarında şehir şebekesinden sağlanmaktadır. Tamamı köy şebekesiyle su temin edilen yerleşimler Bağlıca, Gökçeşöyük, Kusunlar, Selametli, Susuz, Yaylabag'dır.

Harita 5.12. Doğalgaz hizmeti durumu

Yerleşimlerde doğalgaz Pursaklar, Bağlum, Çayyolu'nda yerleşimin tamamında, Altınova, Saray, Temelli, Dodurga, İncek, Kıbrıs'da yeni gelişme alanlarında sağlanmaktadır. Bağlıca, Beytepe, Gökçe höyük, Kusunlar, Örencik, Saraycık, Selametli, Susuz, Yakacık, Yakubabdal, Yaylabağ, Yeniçimşit'te doğalgaz hizmeti verilememektedir.

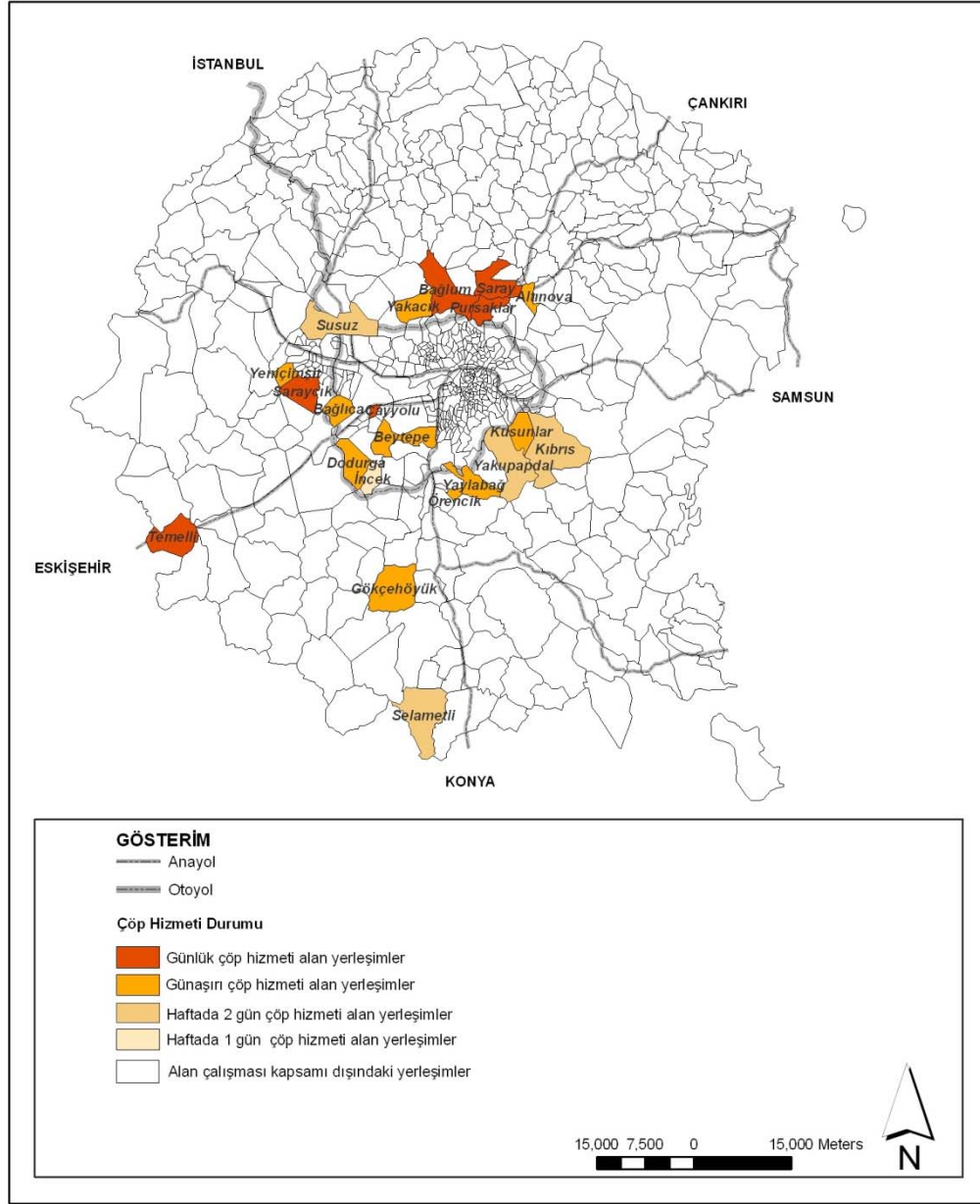
Çöp hizmeti

Yerleşimlerde çöp hizmeti alma durumu Harita 5.13'te gösterilmektedir. Günlük çöp hizmeti alan yerleşimler; Pursaklar, Bağlum, Saray, Çayyolu, Dodurga (toplu konut bölgesi), Temelli'dir. Hizmeti gün aşırı alan yerleşimler; Yakacık, Dodurga (köy içi), Altınova, Gökçe höyük, Beytepe, Yeniçimşit, Örencik, Kusunlar, Bağlıca ve Yaylabağ'dır. Kıbrıs, Yakubabdal, Selametli ve Susuz' da bu hizmet haftada iki gün sağlanırken, İncek'te köy içi mevkiinde haftalık verilmektedir.

Ulaşım hizmeti

Yerleşimlerde ulaşım hizmetinde farklılıklar bulunmakta ve bu durum Harita 5.14'te gösterilmektedir. Örencik, Bağlıca ve Yaylabağ toplu ulaşım hizmetinden yararlanamakta, Selametli'de ise belediyenin kendi imkanlarıyla sağladığı günde 5 sefer olmak üzere üç araç toplu ulaşım hizmeti sağlamaktadır.

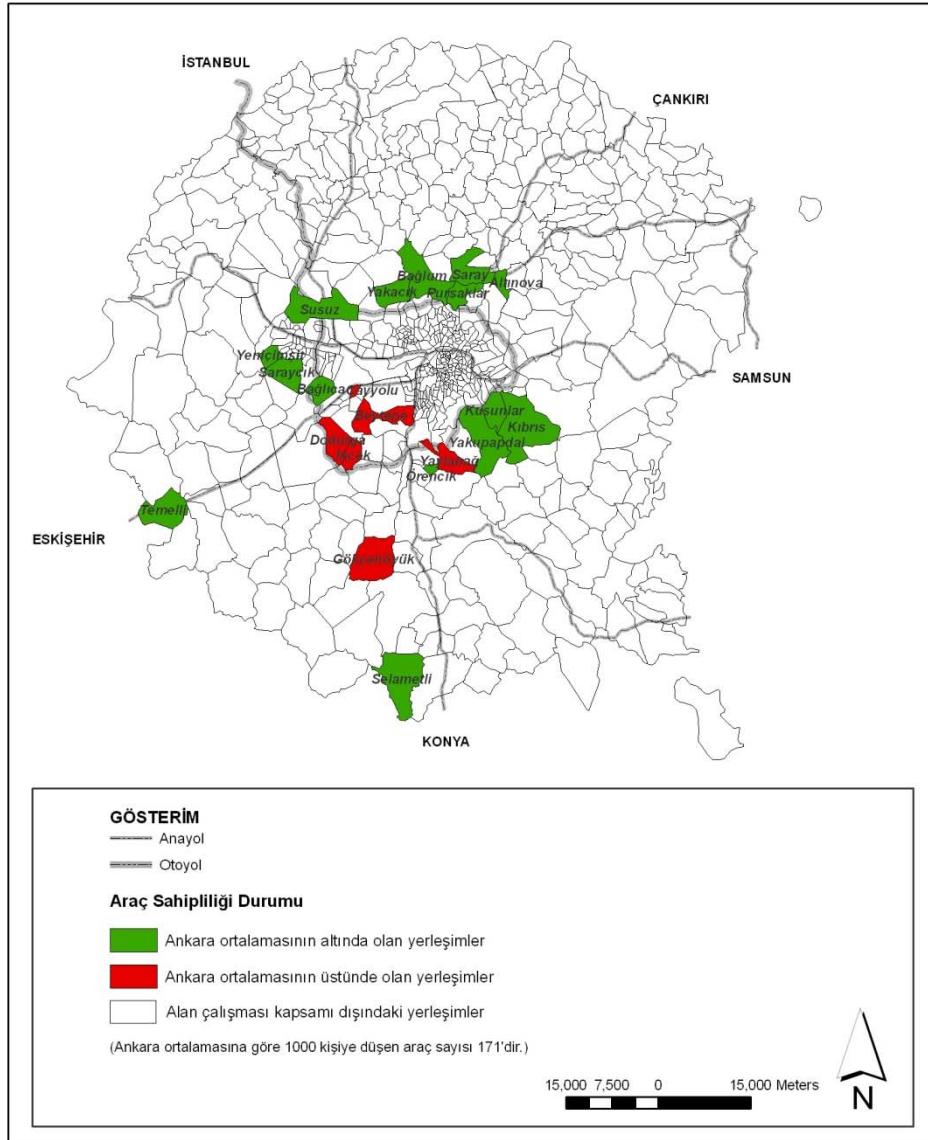
Beytepe, Kusunlar, Yeniçimşit sadece EGO otobüsleriyle, Pursaklar, Bağlum, Saray, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Yakubabdal, İncek'te EGO ve dolmuş, Temelli ve Gökçe höyük'te EGO ve özel otobüs firmalarıyla, Altınova'da EGO ve Akyurt İlçesi özel halk otobüsleriyle, Susuz'da EGO ve Kazan İlçesi özel halk otobüsleriyle hizmet verilmektedir. Pursaklar, Bağlum, Kıbrıs, Yakacık, Çayyolu, Dodurga, Altınova, Susuz, Yeniçimşit'te toplu taşıma hizmetleri sık aralıklara (15-30 dakika aralı ile) verilmekte, diğerlerinde ise daha seyrek (saat başı yada günlük 5-14 sefer sayısında) gerçekleştirilmektedir.

Harita 5.13. Çöp hizmeti durumu

Toplu taşıma hizmeti alamayan yerleşimlerin nüfus büyüklüklerinin 2000'in altında olduğu yerleşimler olduğu görülürken, nüfusu 2000'in altında olmakla birlikte EGO hizmetinden yararlanan Kusunlar günlük belli sefer sayıları hizmet alabilmektedir. Temelli ve Gökçe höyük gibi kente en uzak mesafedeki yerleşimlerde ise EGO hizmetinin verildiği görülmüştür. Bu hizmetin verilmesinde Temelli'de TOKİ konutlarının hizmete girmesi ve Gökçe höyük'te ise Bayrak Garnizon

Yaylabag (229), Incek (200), Beytepe’de (189) araç ile Ankara’daki araç sahiplik sayısının (171) üzerinde diğer yerleşimlerde ise Ankara’daki araç sahiplik sayısının altında araç sahipliği görülmektedir. Araç sahipliğine ilişkin bu durum Harita 5.15’de gösterilmektedir. Harita 5.15.’den görüldüğü üzere araç sahipliğinin güney ve güney batı aksındaki yerleşimlerde Ankara ortalamasının üzerinde olduğu, bu aksın yüksek gelir gelir grubu tarafından tercih edilmesi nedeniyle gelir ile araç sahipliği arasında ilişkinin anlamlı olduğu söylenebilir.

Harita 5.15. Araç sahipliği

Yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimi

Yerleşimlerin kentle ilişki kurma biçimi yerleşimlerden iş, eğitim, sağlık, alışveriş ve rekreatif amaçlı yapılan yolculuklar kapsamında değerlendirilmiştir.

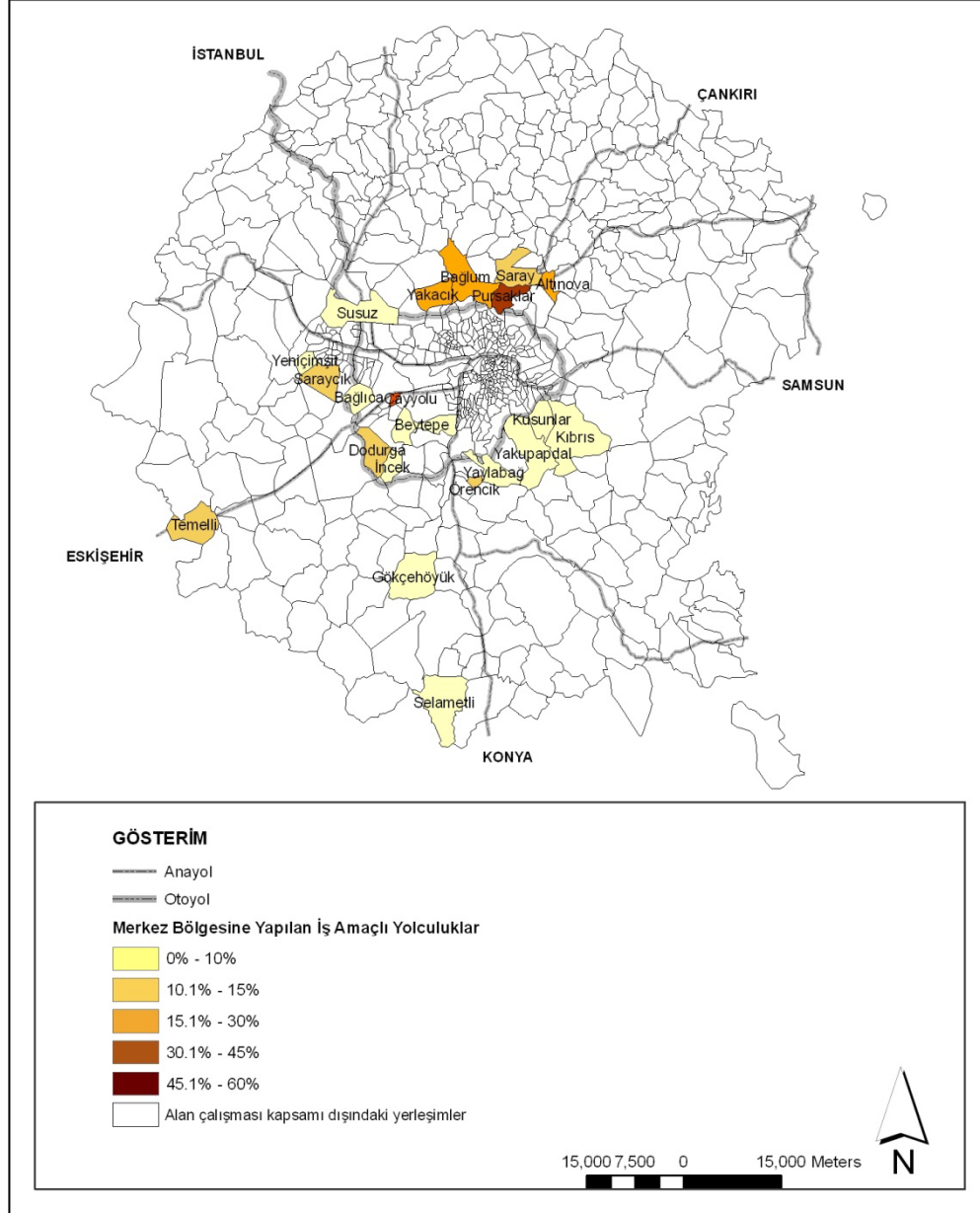
İş amaçlı yolculuklar

Yerleşimlerde iş amaçlı yapılan yolculukların %32,8'inin yerleşim içinde, %39,5'inin yakın çevre'de %21,6'sının ise merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır. Merkez bölgesine iş amaçlı yapılan yolculukların dağılımı Harita 5.16'da gösterilmektedir. Harita 5.16'dan da anlaşılabacağı üzere iş amaçlı yolculuklarda merkez bölgesinin Kıbrıs ve Kusunlar'da en yüksek oranda tercih edildiği, bunu Çayyolu, Pursaklar, Bağlum ve Yakacık'ın izlediği, Saray, Altınova, Dodurga, İncek, Yakupabdal yerleşimlerin ise üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Merkez bölgesine %15'in altında oranında iş amaçlı yolculukların yapıldığı Beytepe, Temelli, Bağlıca, Susuz, Yaylabağ, Örencik, Yeniçimşit, Saraycık ise yerleşimiçi ve yakın çevrenin iş amaçlı tercih edildiği görülmüştür. Bu yerleşimlerin yakın çevresinde yer alan sanayi ve kamu kurumlarının yerleşimler için istihdam olanağı yaratması bu tercihte etkili olmaktadır. Merkez bölgesine iş amaçlı yolculuğun yapılmadığı tek yerleşim Selametli'dir.

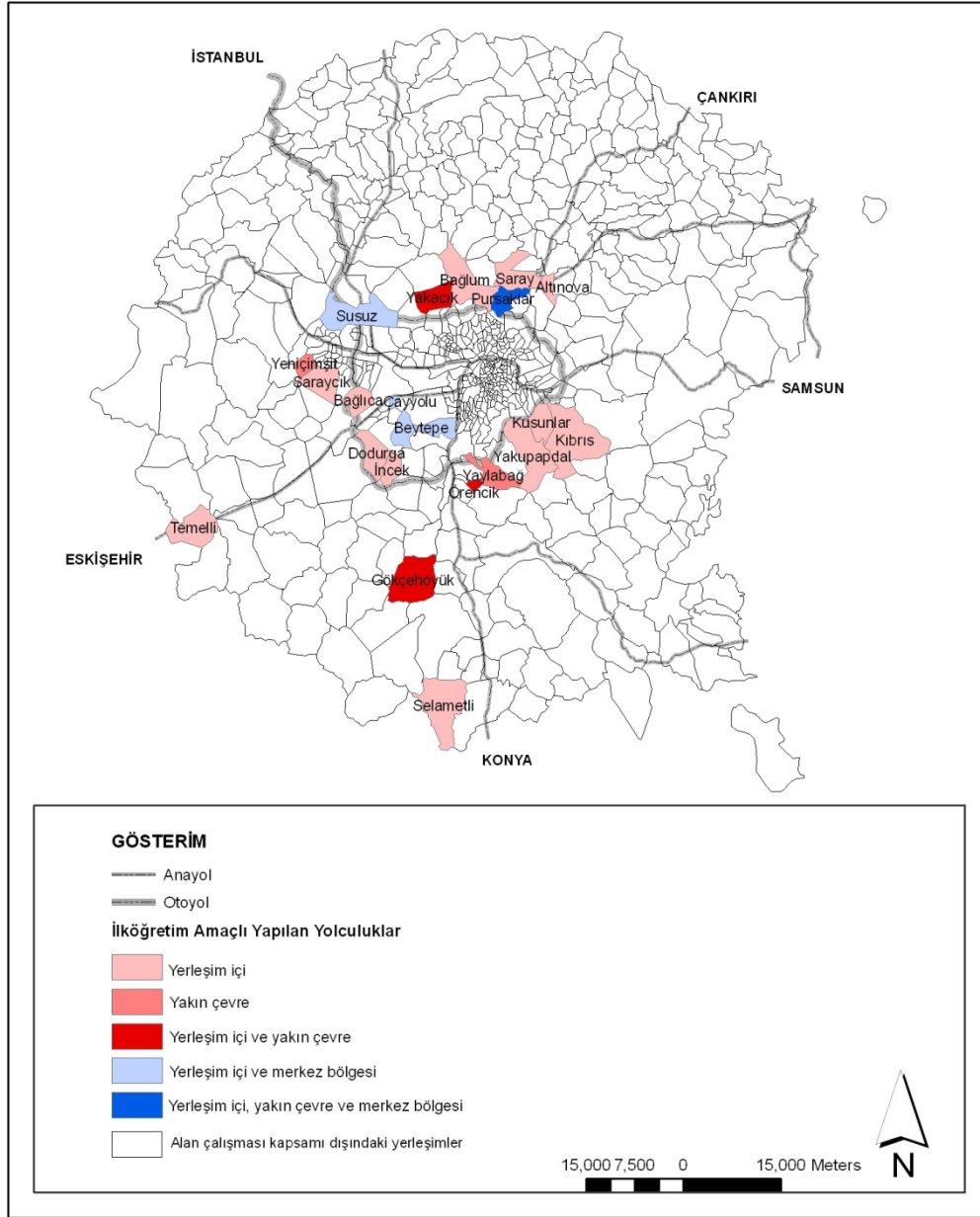
Eğitim amaçlı yolculuklar

Yerleşimlerde ilköğretim amaçlı yapılan yolculukların %84,2'si yerleşim içinde, %13'ü yakın çevre'de %2,2'si ise merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır. Yerleşimlerden ilköğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri Harita 5.17.'de gösterilmektedir. Altınova, Bağlıca, Bağlum, Dodurga, İncek, Kıbrıs, Kusunlar, Saray, Saraycık, Selametli, Temelli ve Yakupadal' da görüşme yapılan hanelerin tamamı yerleşim içindeki tesisleri tercih etmektedir. Yerleşim içinde ilköğretim tesisi bulunmayan Yeniçimşit ve Yaylabağ mahalleleri ise yakın çevreden hizmet almaktadır. Yerleşimde ilköğretim tesisi olmakla birlikte yerleşim dışı (yakın çevre, merkez bölgesi) eğitim tesislerini kullanan yerleşimler de bulunmaktadır. Bu

yerleşimler, Beytepe, Çayyolu, Gökçe höyük, Örencik, Susuz, Pursaklar ve Yakacık'dır.

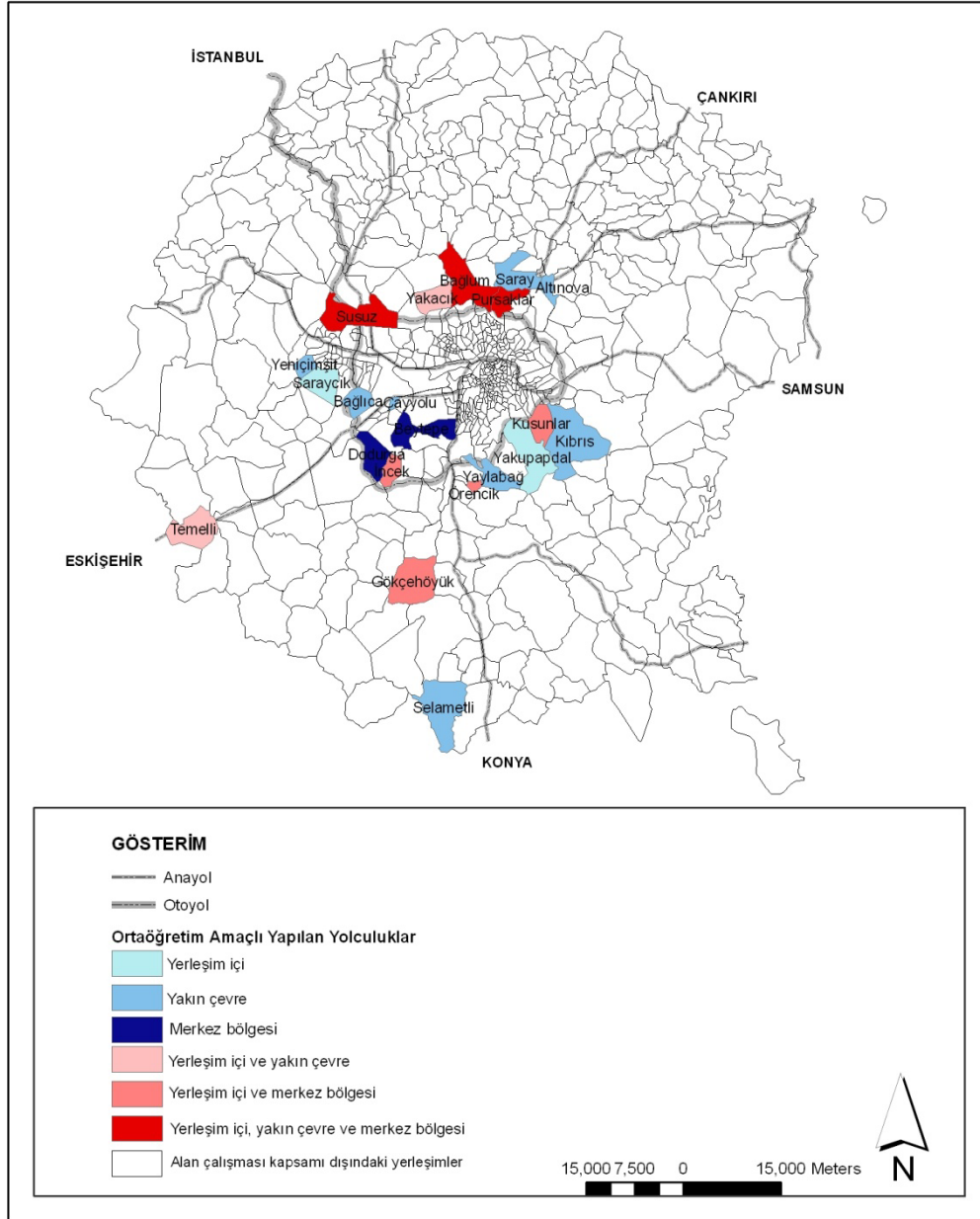
Harita 5.16. Merkez bölgesine yapılan iş amaçlı yolculuklar

Harita 5.17. Yerleşimlerden ilköğretim amaçlı yapılan yolculukların yeri

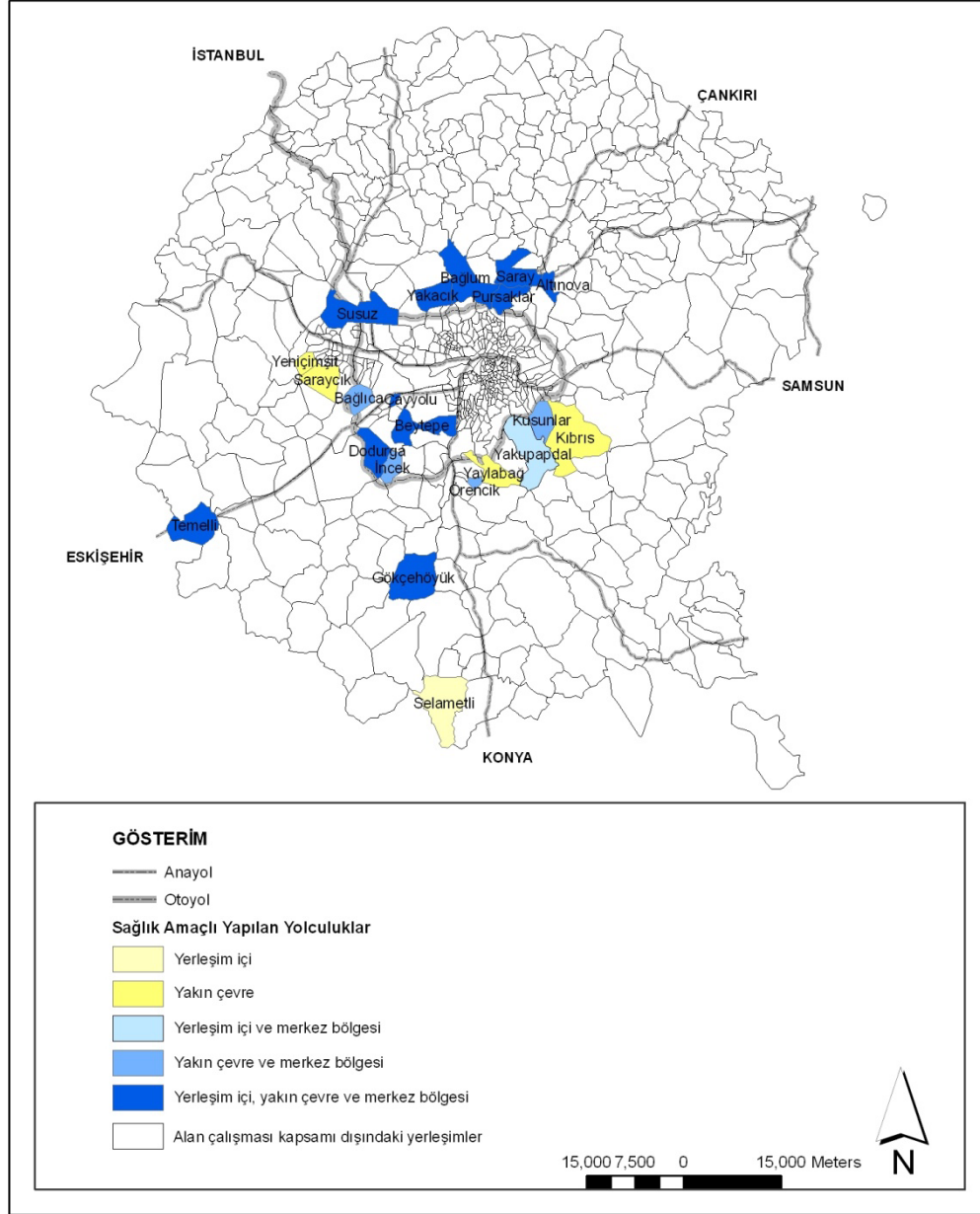
Yerleşimlerde ortaöğretim amaçlı yapılan yolculukların %20'si yerleşim içinde, %60'ı yakın çevre'de %21,2'si ise merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır. Yerleşimlerden orta öğretim amaçlı yapılan yolculuklar Harita 5.18'de gösterilmektedir. Yerleşimlerden Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Saraycık, Temelli, Yakacık ve Yakupabdal'da ortaöğretim tesisi bulunmaktadır. Bu yerleşimlerden Saraycık ve Yakupabdal 'da öğrencilerin tamamı yerleşim içini tercih ederken

Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Temelli, Yakacık'ta yerleşim dışı eğitim tesisleri yönünde yolculuklar yapılmaktadır.

Harita 5.18. Yerleşimlerden orta öğretim amaçlı yapılan yolculuklar

Diğer yerleşimlerden Altınova, Bağlıca, Kırıs, Saray, Selametli, Yaylabağ, Yeniçimsit'teki öğrenciler yerleşim içinde ortaöğretim tesisi bulunmadığından yakın çevreyi kullanmaktadır. Altınova, Saray Pursaklar'ı, Kırıs Mamak'ın Bayındır

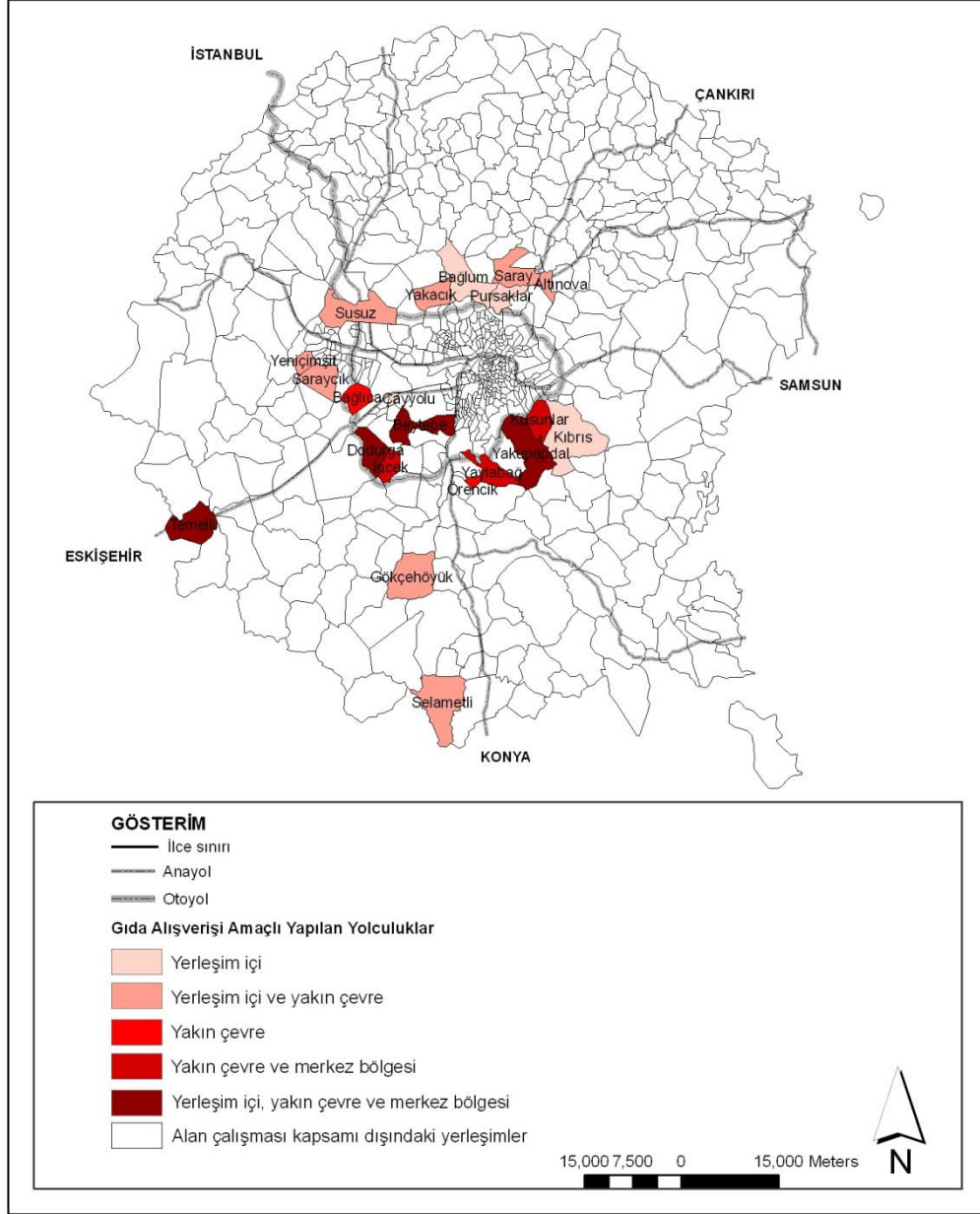

Harita 5.19. Sağlık amaçlı yapılan yolculukların yeri

Alışveriş amaçlı yolculuklar

Yerleşimlerden alışveriş amaçlı yolculuklar, gıda, giyim ve dayanıklı tüketim malları alışverişi olarak ele alınmıştır. Gıda alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri Harita 5.20’de, giyim alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri Harita 5.21’de,

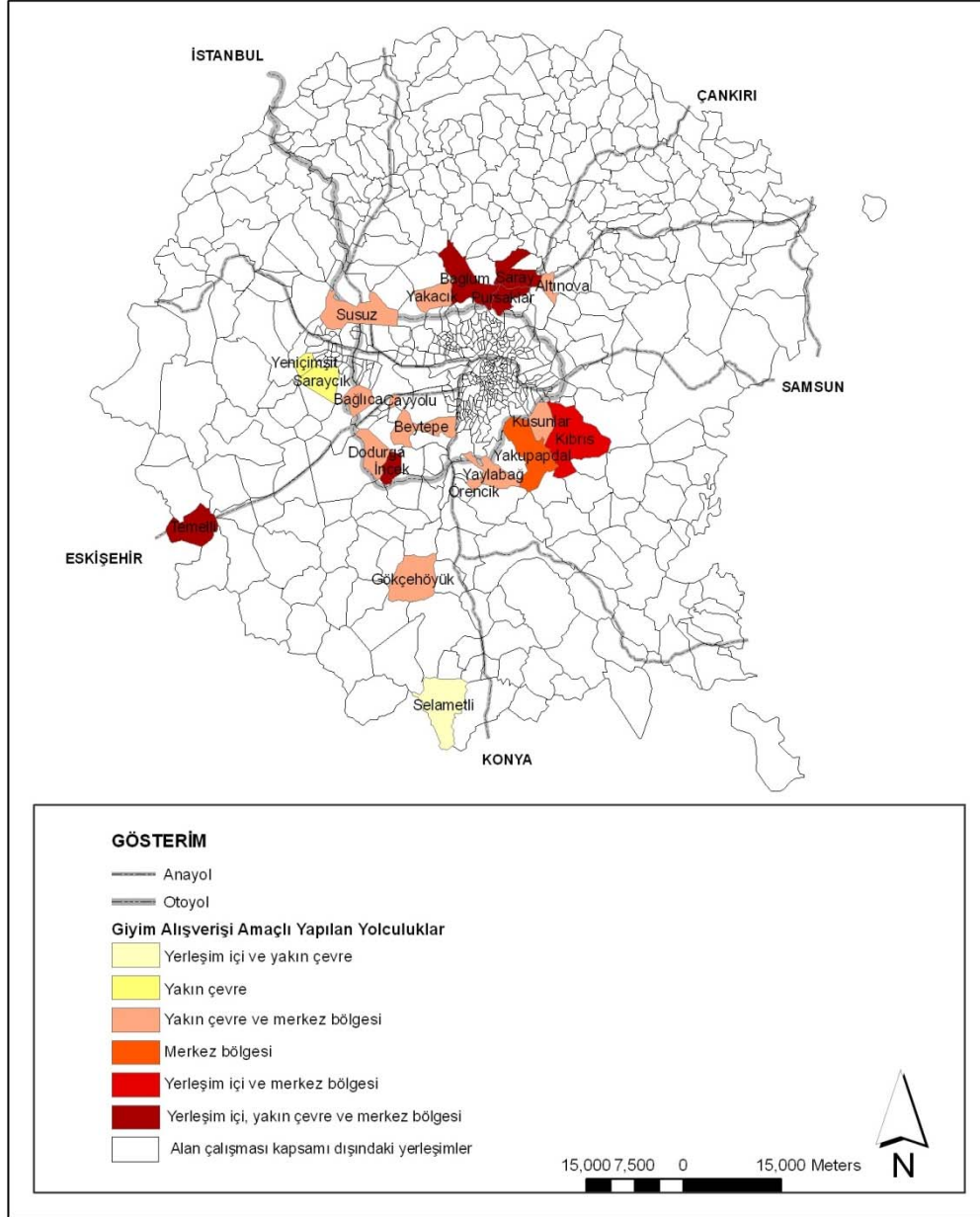
dayanıklı tüketim malları alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri Harita 5.22’de gösterilmektedir.

Harita 5.20. Gıda alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri

Yerleşimlerden gıda amaçlı alışverişlerin %63,9 oranında yerleşim içi, %30,4 oranında yakın çevre, %4,7 oranında merkez bölgesi yönünde; giyim amaçlı

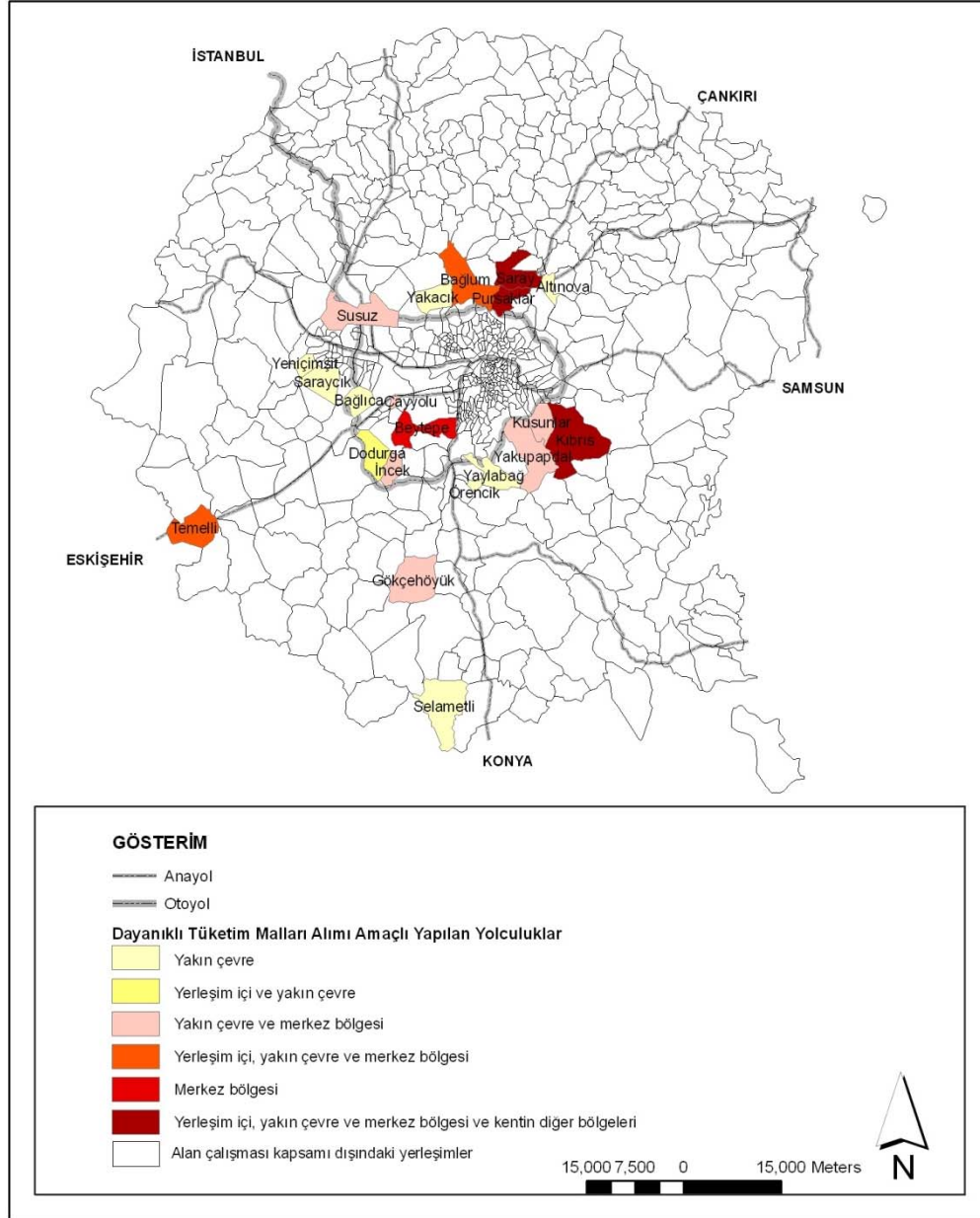
alışverişlerin %22,1 oranında yerleşim içi, %36,2 oranında yakın çevre, %41,2 oranında merkez bölgesinde yapılmaktadır.

Harita 5.21. Giyim alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri

Yerleşimlerde dayanıklı mal amaçlı alışverişlerin %29,2 oranında yerleşim içi, %51,9 oranında yakın çevre, %15,6 oranında merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır. Ticari birimlerin yetersizliği nedeniyle hizmetin sağlanabilği yakın

merkezler tercih edilirken, bu tür kullanımlar için merkez bölgesinin de kullanıldığı görülmüştür. Bu da merkezle günlük git-gel ilişkilerinin sürdüğünü göstermektedir.

Harita 5.22. Dayanıklı tüketim malaları alışverişi amaçlı yapılan yolculukların yeri

Kamusal alan kullanımı

Yerleşimlerin sosyal açıdan kentle bütünleşmesi kentin kamusal alanları kullanımı ile değerlendirilmiş, bu amaçla yerleşimlerin alışveriş merkezlerini, kent merkezini, kent parklarını ve büyük paraları kullanımları değerlendirilmiştir.

Yerleşimlerden kentin büyük alış merkezlerini kullananların oranı %39,4, kullanmayanların oranı ise %60,6 oranındadır. Alışveriş merkezlerinin kullanılmama nedeni; %38,4 oranında bütçelerine uygun olmaması, %7 oranında bu merkezlerin uzak olması ve %14,8 oranında ise bu tür merkezlerdeki sosyal yapıyla bir arada olmama isteği gösterilmiştir. Gelir ile alışveriş merkezlerini kullanma durumu, kent merkezine uzaklık ile alışveriş merkezlerini kullanma durumu arasında bir ilişki aranmış ve pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştü Bu ilişkiler Çizelge 5.60'da ve Çizelge 5.61'de verilmiştir. Gelir durumu arttıkça alışveriş merkezlerini kullanma oranı artmakta, kent merkezinden uzaklaştıkça da bu merkezlerin kullanımı azalmaktadır.

Çizelge 5.61. Gelir gruplarının alış veriş merkezlerini kullanma durumu

			Alışveriş merkezlerini kullanıyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Gelir grupları	Açlık sınırının altında	f	1	42	43
		%	0,2	9,9	10,1
	Yoksulluk sınırının altında	f	98	202	300
		%	23	47,4	70,4
	Yoksulluk sınırının üstünde	f	69	14	83
		%	16,2	3,3	19,5
Toplam		f	168	258	426
		%	39,4	60,6	100
f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=96,903^a$, $df=2$ p=0,000					

Çizelge 5.62. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile alışveriş merkezlerini kullanma durumu arasındaki ilişki

			Alışveriş merkezlerini kullanıyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı	10-20km	f	123	189	312
		%	28,9	44,4	73,2
	21-30 km	f	29	21	50
		%	6,8	4,9	11,7
	30-40 km	f	8	28	36
		%	1,9	6,6	8,5
	40km üzeri	f	8	20	28
		%	1,9	4,7	6,6
Toplam		f	168	258	426
		%	39,4	60,6	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=13,065^a$, $df=3$ $p=0,004$

Yerleşimlerde kent merkezini kullananların oranının %80,3 gibi yüksek bir oranda olduğu görülmüştür. Beytepe, Kırıs, Saray, Susuz, Yakubabdal'da yaşayanların tamamı, Gökçehöyük, İncek'te %90'mı, Pursaklar, Bağlum, Kusunlar, Temelli, Yakacık'ta %70-90'ı Altınova, Dodurga, Örencik'te %70'i, Bağlıca'da %60'ı, Çayyolu'nda %55,6'sı, Selametli ve Yaylabag'da %50'si, Saraycık'ta %43,8'i ve Yeniçimşit'te %30'unun kullandığı görülmüştür.

Yerleşimlerin kent merkezine uzakları ile kent merkezini kullanımları arasında bir ilişki aranmış, pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu ilişki Çizelge 5.63'te verilmiştir. Kent merkezinden uzaklaştıkça kent merkezinin kullanımının azaldığı görülmektedir.

Çizelge 5.63. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile kent merkezini kullanma durumu arasındaki ilişki

			Kent merkezini kullanıyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı	10-20km	f	266	47	313
		%	62,3	11	73,3
	21-30 km	f	39	11	50
		%	9,1	2,6	11,7
	30-40 km	f	19	17	36
		%	4,4	4	8,4
	40km üzeri	f	19	9	28
		%	4,4	2,1	6,6
Toplam		f	343	84	427
		%	80,3	19,7	100
f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=24,513^a$, df=3 p=0,00					

Yerleşimlerde kent parklarını kullananların oranı %56,2 oranındadır. Örencik ve Yeniçimşit'te ise kentsel parklar kullanılmamaktadır. Yerleşimlerde büyük parkların (Mogan, Altınpark, Ahlatlıbel Göksu, Harikalar Diyarı) kullanım oranı kentsel parklara oranla düşük olup bu oranın %25,1 oranında olduğu görülmüştür. Büyük parkların kullanılmama nedeni olarak ekonomik nedenler, erişilebilirlik, vakit bulamama ve sosyal yapıyla bir arada olmama isteği gösterilmiştir. Büyük parkların kullanımı ile yerleşimlerin uzaklıkları ve gelir grupları arasında ilişki aranmış ve bu ilişkiler Çizelge 5.64. ve Çizelge 5.65.'te verilmiştir.

Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile büyük parkların kullanımı arasında pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmezken, büyük parkların kullanımı ile gelir arasında pearson ki-kare testi (χ^2) sonucuna göre $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Çizelge 5.64. Yerleşimlerin kent merkezine uzaklıkları ile büyük parkların kullanma durumu arasındaki ilişki

			Büyük parkları kullanıyor mu ?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yerleşimlerin kent merkezine uzaklığı	10-20km	f	75	238	313
		%	17,6	55,7	73,3
	21-30 km	f	16	34	50
		%	3,7	8	11,7
	30-40 km	f	13	23	36
		%	3	5,4	8,4
	40km üzeri	f	3	25	28
		%	0,7	5,9	6,6
Toplam		f	107	320	427
		%	39,4	60,6	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=6,893^a$, df=3 p=0,07

Çizelge 5.65. Gelir ile büyük parkların kullanılma durumu arasındaki ilişki

			Büyük parkları kullanıyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Gelir grupları	Açlık sınırının altında	f	0	43	43
		%	0	10,1	10,1
	Yoksulluk sınırının altında	f	77	223	300
		%	18	52,2	70,3
	Yoksulluk sınırının üstünde	f	30	54	84
		%	7	12,6	19,7
Toplam		f	107	320	427
		%	25,1	74,9	100

f: frekans sayısı, % yüzde değeri, $\chi^2=19,516^a$, df=2 p=0,000

Yerleşimlerde kamusal alan kullanımı; kent merkezi, kentsel parklar, alışveriş merkezlerinin kullanımları ile kentle ilişki kurdukları görülmektedir. Bu nedenle yerleşimlerin kentle bütünleştiği söylenebilir. Ancak nüfusun ekonomik koşulları, bu tür kullanımlara erişebilirlik bütünleşmeyi engelleyici etmenler olarak görülürken, kentsel yaşamın gereği kabul edilen bu kullanımların “sosyal yapıyla bir arada olmama isteği” gibi nedenlerle reddi bütünleşmeyi engelleyici sosyal sorun olarak görülmektedir.

6. SONUÇ

Metropoller kentleşme sürecinin sosyo-ekonomik bileşenlerinin mekansal yığılma alanlarıdır. Sanayi devrimiyle birlikte sanayi ve hizmet sektörlerinde görülen gelişme, kentlerde niteliksel ve niceliksel dönüşüme ve değişime neden olmuş; yaşanan bu değişim süreci sonucunda geleneksel kentlerden ‘metropolitan kentlere’ evrilen bir yapı ortaya çıkmıştır.

Ulaşımda ve iletişimde teknolojik gelişmelerle birlikte metropolitan kentlerin yapısında, büyümesinde ve çevresindeki yerleşimlerle ilişkilerinde farklılaşmalar oluşmaya başlamıştır. Metropolitanleşme süreciyle büyüyen kentler ulaşım teknolojisindeki gelişmelerle birlikte daha geniş alanlara yayılan bir büyüme sürecine girmiş, kentsel işlevler kentin yerleşim alanlarının dışında yer seçmiştir. Metropolitan kentlerde ‘kentsel saçaklanma’ olarak tanımlanan bu büyüme biçimi kentin yerleşik sınırlarını aşarak, kırsal alanlara sıçrayan, yayılarak ve saçaklanarak büyümesine neden olmuştur.

Kentsel saçaklanma, düşük yoğunluklu, yayılan veya sıçrayan, arazi kullanımında ayrışma özellikli bir mekansal gelişimi tanımlamakta ve bu gelişim özellikle metropolitan kentlerin çeperlerinde ve yakın çevresinde yer alan kırsal yerleşimler ile bunların çevresinde gözlenmektedir.

Metropolitan kentlerde çevreye doğru yayılarak, saçaklanarak gelişen büyüme biçimi yeni yerleşim alanlarının doğmasına neden olmakta, bu yerleşim alanlarından kente yakın olanların işlevsel yapılarında değişim meydana gelmektedir. Erişim olanaklarının artması, konut, kamu ve sanayi kullanımlarının yer seçimi gibi dinamikler yerleşimlerin nüfusu cezbetmekte, bu yerleşimlerde nüfus doğal artış hızının üzerinde artmaktadır. Bir tarafta kentin büyüyerek çevreye yayılması, diğer taraftan da çevre yerleşimlerin kırsal niteliğini yitirerek kentsel nitelik kazanması çift yönlü mekansal büyümeye neden olmakta, yerleşimler zaman içinde kentle bütünleşmektedir.

Yaşanan bu süreçte metropoliten kentin etkisinde kalan çeper ve saçak yerleşimlerin yönetsel, demografik ve ekonomik yapılarında dönüşüm yaşanmakta, bu dönüşüm sosyal ve mekansal yapıda da değişime neden olmaktadır. Ancak mekansal yapıda kentleşmenin, sosyal yapıda ise kentlileşmenin kısa vadede gerçekleşmemesi, dönüşüme uğrayan be yerlerde kır ile kent arasında kalan çevrelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dönüşüm sürecine giren yerleşimlerin bir bölümü kendi içinde dengeli ve büyük ölçüde kendine yeterli gelişip; teknik ve sosyo-kültürel donatıları sağlarken; bir bölümü ise kentsel donatılardan yoksun büyümektedir. Bu durum kentsel mekan açısından sorunlu/yetersiz yerleşimleri ortaya çıkarmaktadır. Bu yerleşimler yerel yönetimlerin kısıtlı olanaklarından ayırabildikleri kaynaklar doğrultusunda sağlanan yol, su, kanalizasyon, ulaşım, çöp toplama hizmetleriyle ve yetersiz teknik ve sosyal donatılarla dönüşüm sürecini yaşamaktadır.

Bu çalışmada metropoliten kentlerin değişen büyüme biçimi ve bu büyüme biçiminin çeper ve saçaklarındaki yerleşimlere etkisi ‘Ankara Metropoliten Kent’ örneğinde incelenmiştir. Kentin çanak dışına çıkıp çeperlere doğru saçaklanarak büyüme sürecine girdiği 1980 sonrasındaki gelişimin etkisinde kalan çeper ve saçak yerleşimlerdeki yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapıdaki değişim, yerleşimlerde sunulan kentsel hizmetler ve yerleşimin kentle ilişki kurma biçimleri bağlamında analiz edilmiştir.

1923 yılında Türkiye’nin başkenti ilan edilmesiyle Ankara; ekonomik, sosyal ve mekansal açıdan hızlı bir değişim sürecine girmiştir. 1927 yılında 74 553 olan kent nüfusu 1960 yılında 650 067’e ulaşmış ve metropoliten kentleşme başlamıştır. 1980li yıllarda Türkiye’de planlama sistematığı ve yasal düzenlemelerde yaşanan değişimlerle, 1984 yılında 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve ardından yürürlüğe giren 3030 Sayılı Yasa¹ ile Ankara, İstanbul ve İzmir’le birlikte Türkiye’nin üç metropoliten kenti arasında yer almıştır. Seksenli yılların sonuna kadar Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle olmak üzere beş ilçe belediyesinden oluşan ana kent, 1988’de Sincan’ın, 1990 yılında Gölbaşı ve

¹ 27.06.1984 tarihinde yürürlüğe giren 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası

Etimesgut ilçelerinin kurulması ve büyükşehir belediyesine katılmasıyla sekiz ilçe belediyesinden oluşan bir yapıya kavuşmuştur. 2004 yılında 5216 Sayılı Yasa¹ ile Akyurt, Bala, Çubuk, Elmadağ, Haymana, Kalecik, Kızılcahamam ilçelerinin Büyükşehirle bağlanmasıyla ana kent ilçe sayısı 15'e, 2008 yılında ise 5747 Sayılı Yasa² ile Pursaklar ilçesinin kurulmasıyla anakent ilçe sayısı 16'ya yükselmiştir. Ankara Metropolü 855 000 hektar büyüklüğündeki alanı ile ülkenin yetki ve hizmet alanı en geniş metropoliten kenti olmuştur.

Metropolitenleşme sürecine giren Ankara'nın topografik çanak biçimindeki makroformundan kaynaklanan sorunlar 1970li yılların sonlarının gündemini oluşturmuş ve bu dönemde sorunun çözümüne ilişkin planlama çalışmaları kentin çanak dışında gelişimini öngörmüştür. 1970li yıllarda Ankara nüfusunun tamamına yakını topografik çanak içinde yaşarken, 1990 Ankara Nazım Planı karar ve uygulamaları, ardından gelen onaysız olmakla birlikte kentin gelişimini yönlendiren 2015 Yapısal Plan çalışmasının 'desantralizasyon' önermesiyle, çanak dışına önemli miktarda nüfus ataması öngörülmüştür. Böylece 'kentin desantralizasyonu' stratejisine koşut bir nüfus yayılması başlamıştır.

1970li yılların sonlarına kadar topografik çanak içinde büyüyen ve yoğunlaşan kent, 80li yıllardan sonra ana ulaşım koridorları üzerinde yayılarak ve sıçrayarak büyümeye başlamıştır. 1990 Nazım Planının öngördüğü 'Batı Koridoru' ile başlayan ve güneybatı ve güney yönlerine (büyük ölçüde) orta-üst ve üst gelir grubunun talebi doğrultusunda yayılarak süren yayılarak büyüme süreci imar planlama yetkilerinin yerel yönetimlere devri ile ivmelenmiştir. Metropoliten kent etkisinde kalan küçük ve orta ölçekli belediyelerin ana kent ile plan bütünlüğü ve denetimi gerektirmeyen bağımsız plan uygulamaları ve 1980 sonrasında hız kazanan özel otomobil sahipliğindeki artışa paralel yükselen erişebilirlik eşiği, bugün ulaşılan boyutlarıyla tanımlanması ve kontrolü güç bir saçaklanma sürecinin yaşanmasının koşullarını oluşturmuştur.

¹ 10.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası

² 24.03.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa

1985 yılında yapılan arazi kullanım çalışması batı koridoru boyunca öngörülen desantralizasyonun hayata geçmeye başladığını göstermektedir. Kentin o dönem yaşadığı hava kirliliğini aşmak için için ana çanak dışına desantralizasyon öngörüsünde bulunan ve belirli odaklar tanımlayarak, yoğunlaşmanın getirdiği sorunları ışınsal koridorlar ve yeşil kamalar ile aşmaya çalışan 2015 Yapısal Plan Şeması ise, daha sonra il olan Kırıkkale ile Polatlı, Temelli, Elmadağ, Kazan ve Ahiboz odaklarına ana yollar boyunca oluşan koridor gelişmeleri ile ulaşma hedefini benimsemektedir. Plan bu odak ve koridor gelişmeleri arasında çevre yolları oluşturarak, yeşil kuşak ve kamalar ile kentin havalanma koridorlarını da tanımlayacak biçimde gerçek ve planlı bir desantralizasyonla, işgücü-istihdam dengelerini sağlamayı öngörmektedir.

1997 yılında yapılan arazi kullanım çalışması ise, kentin 1985-1997 yılları arasında çok önemli bir yayılma yaşadığını göstermektedir. Bu yayılmanın altyapısı, 1990 ve 2015 planlama çalışmaları ile öngörülen koridor ve odaklar boyunca desantralizasyon kararı ile biçimlenmekle beraber, 1997 arazi kullanım çalışması, bir odak ve koridorlar ile desantralizasyondan çok mevzi planlar ve parçacı onamalar ile dağılma biçiminde bir yerleşme eğiliminin başladığına işaret etmektedir. Kentin yaklaşık 45 000 hektarlık bir alana yayıldığını tespit eden bu arazi kullanım çalışması, artan araç sahipliği ve bireysel ulaşım odaklı ulaşım politikaları yanında, karma kullanım içermeyen ve odaklar tanımlayan desantralizasyon çabaları ve sadece prestij konut ağırlıklı plan kararlarının, kentsel yayılmanın altyapısını hazırladığını da göstermektedir. 2005 yılı arazi kullanım çalışmasında ise, kentin metropoliten çekirdeğinin 61 000 hektara, metropoliten alan büyüklüğünün ise 855 000 hektara ulaştığı görülmektedir.

Metropoliten alan, yüksek yoğunluklu büyük bir merkezle onu çevreleyen ve onunla sıkı günlük ekonomik, sosyal, kültürel vb. ilişkisi olan yerleşimlerden oluşmakta ve bu yapı merkez/çekirdek, çeper ve saçaklanma alanlarından oluşmaktadır. Merkez, kentin planlanmış ve gelişmiş bölümüdür. Merkezi iş alanı, imalat sanayi ile ilgili alanlar, konut alanları ve açık alanlardan oluşmaktadır. Çeper, ana kente bitişik ya da yakın olan, konut yoğunluğu tüm çeper alanı ortalama yoğunluğundan yüksek olan

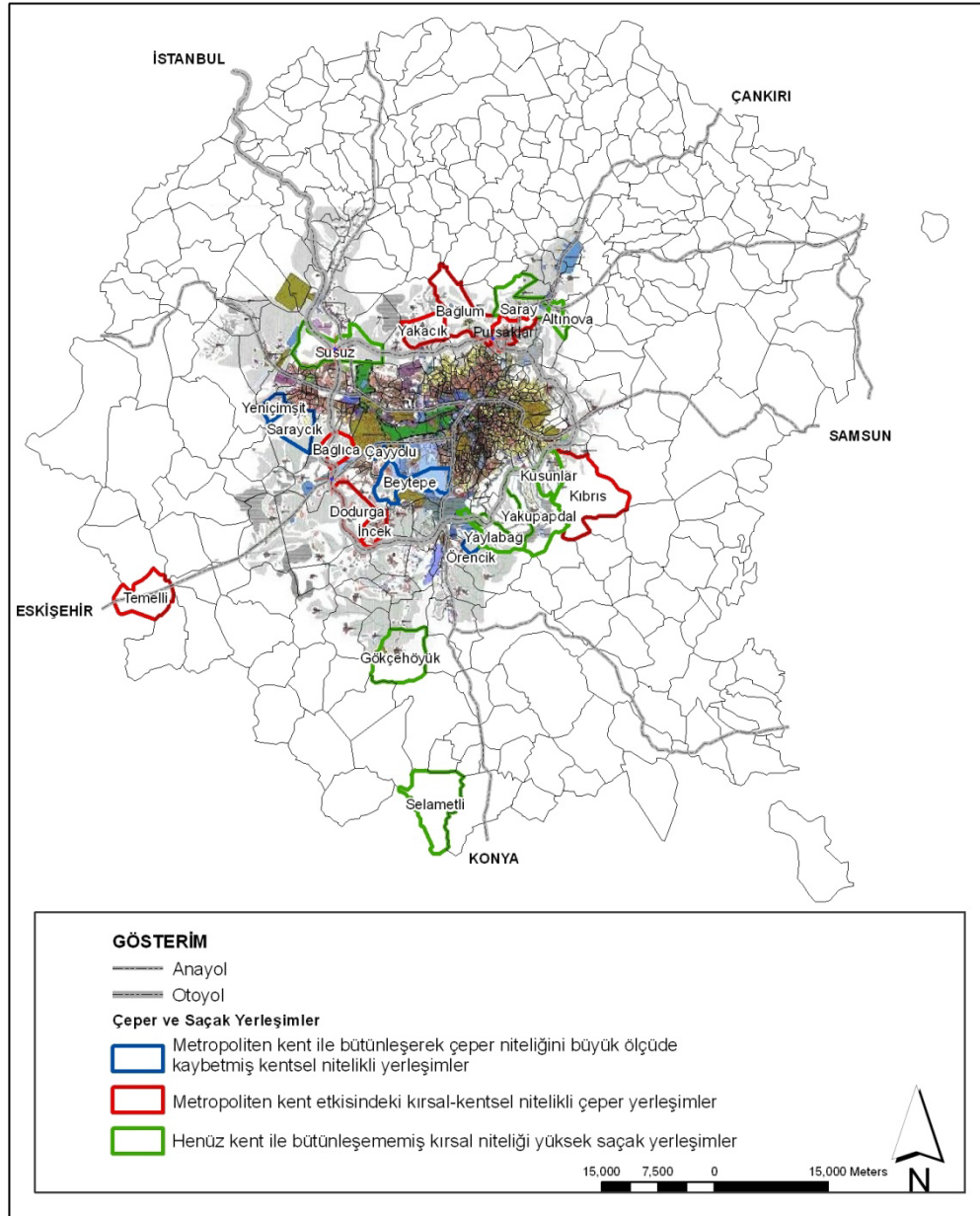
konut, ticaret, sanayi türü arazi kullanımların ve tarım dışı boş alanların gözlendiği alan olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda dönüşüm hızı yüksektir. Saçaklanma alanı ise metropoliten kentin yayılma alanının sınırlarını göstermekte çeper olarak tanımlanmış alanlar içinde ana yollar boyunca, şeritler halinde düşük yoğunluklu arada boşluklar bırakarak oluşan kentsel kullanımların oluşturduğu mekansal örüntü şeklinde tanımlanmaktadır.

80li yıllara kadar Ankara'nın çeper yerleşimleri olarak kabul edilen Dikmen, Karakusunlar, Karapürçek, Elvan, Eryaman, İmrahor, Ovacık, Ergazi ve İvedik mahalleri bugün merkezle bütünleşmiş durumdadır. Benzer süreç alan çalışması kapsamında çözümlenen Çayyolu, Beytepe, Yeniçimşit, Saraycık, Örencik yerleşimlerinde görülmektedir. Bu yerleşimler merkezin /ana kentin yapılaşmış alanlarının hemen bitişiğinde konumlanmakta ve kent ile aralarında kalan boşluklar da hızlı bir şekilde dönüşüme uğramaktadır.

Bu çalışmanın bir sonucu olarak ana ulaşım akslarında gelişen Bağlum, Pursaklar, Kırbrıs, Yakacık, Dodurga, Temelli, İncek ve Bağlıca'nın konut yoğunluğu; ana kentle günlük düzenli gidiş gelişlerin yapılması; konut, ticaret, sanayi türü arazi kullanımlarının olması; gibi ortak özellikleri nedeniyle “çeper” olarak tanımlanabileceği, bu yerleşimlerdeki gelişmelerin sıçramalı ve arada boşluklar bırakarak ortaya çıktığı, ancak ana kent ile kurulan iki yönlü ilişkiler sonucu ile boşlukların kısa vadede dolarak bütünleşmenin tamamlanacağı görülmektedir.

Ana yollar boyunca şeritler halinde, arada boşluklar bırakarak düşük yoğunluk ile gelişme şeklinde tanımlanan “saçaklanma” ise Ankara metropoliten alanı içinde Saray, Susuz, Altınova, Kusunlar, Yakupabdal, Yaylabağ, Gökçe höyük ve Selametli yerleşimlerinin mekansal ortak özelliğini oluşturmakta, bu yerleşimler ana kente sosyo ekonomik açıdan bağımlı, günlük git gel ilişkilerini devam ettiren yerleşimler olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bunlar arasında Selametli'nin ana kentle en düşük yoğunluklu ilişkilere sahip olması nedeniyle kentin etkisinin bu alanda zayıfladığı, dolayısıyla Selametli'nin Ankara metropoliten kentinin saçaklanma alanının sonunu oluşturduğu söylenebilir.

Ankara metropoliten alanının merkez, çeper ve saçaklanma alanlarının tez çalışmasının sonuçlarına göre ortaya çıkan mekansal ifadesi Harita 6.1’de gösterilmiştir.

Harita 6.1. Çeper ve saçak yerleşimlerin Ankara metropoliten kenti arazi kullanımı üzerinde gösterimi

Bu haritada görüldüğü gibi Ankara’da makroformu etkileyen gelişmelerin batı ve güneybatı yönünde olduğu, bu gelişime eğiliminin devam edeceği, Ankara metropoliten alanın parçalarını oluşturan, çeper ve saçaklanma alanındaki

yerleşimlerin ana kente sosyo ekonomik açıdan bağımlı oldukları; kendi kendine yeterli alt kentler şeklinde gelişemedikleri; ancak alt kentleşme potansiyelinin Çayyolu ve Pursaklar yerleşimlerinde görülebileceği söylenebilir.

Yaşanan gelişme sürecinde kentin planlı ve/veya plansız fakat her iki koşulda da bir kentsel gelişme programına dahil olmadan mevcut kent lekesinden kopuk parçalar halinde yayılması “saçaklanmasına”, “etki alanının büyümesine” ve “yönetilebilir olmaktan çıkmasına” yol açmıştır. Yetki alanı sınırlılıkları, üst ölçekli planların onaylanmaması ve kentsel dinamiklerin büyük ölçüde piyasa koşulları içinde biçimlendiği bu süreçte kent planlar ile öngörülenin dışında yayılmıştır. Bu aşamada yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye yasası ile; belde belediyelerinin Büyükşehir’e ilk kademe belediyesi olarak bağlanması, kentin uzaketki alanı sayılabilecek bir bölgeyi, belediye sınırı içine dahil ederek bütüncül bir üst ölçek plan yapma görev ve sorumluluğu tanımlanması; kent makro formunun sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesinde önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Metropolitan kent etkisindeki yerleşimler farklı dinamiklerin/faktörlerin etkisiyle dönüşüm sürecine girmiş ve yerleşimlerin yönetsel, demografik, ekonomik, sosyal ve mekansal yapısında değişime neden olmuştur.

Bu tez çalışmasının sonuç bulgularına göre;

- Metropolitan kentin etkisindeki yerleşimlerde yönetsel statü değişmektedir.

Metropolitan kent etkisinde kalan yerleşimler köy statüsünden mahalle/belediye statüsüne geçmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan 21 yerleşimden 6’sı 1980-2004 yılları arasında belediye statüsüne geçirilmiş, daha sonra bu yerleşimler 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile ilk kademe belediye statüsüne geçirilerek Ankara Büyükşehir Belediye sınırlarına dahil edilmiştir. 2008 yılında ise yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe

Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa ile 5 ilk kademe belediyesi mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Çalışma kapsamında ele alınan diğer 15 yerleşim ise 2004 yılına kadar idari olarak köy statüsünde iken yine 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile mahalleye dönüştürülmüş ve kentsel alana dahil edilmiştir.

- Metropoliten kentin etkisinde kalan yerleşimlerde nüfus artışı ve nüfus artış hızı yüksektir.

Metropoliten kent etkisinde kalan yerleşimlerde nüfus artışı doğal nüfus artışına ek olarak göç alarak büyümektedir. Kentsel işlevlerin metropoliten kentin dışında yer seçmesi kırsal alanların kentin taleplerine göre değişimine neden olmakta ve bu yerleşimler kentin baskısı altında kalmaktadır. Ulaşım teknolojisindeki ve ekonomik yapıdaki gelişmelerle erişilebilirliğinin artması, kent merkezindeki yoğunluğun artmasıyla merkezden uzaklaşma isteği, kent merkezindeki konut ve arsa fiyatlarının yüksekliği kentin çevresine sıçrayan bir gelişime neden olmakta ve bu gelişimle saçaklarda nüfus hızla artmaktadır. Ankara'nın nüfusu %29 oranında artarken, saçaklanma etkisindeki yerleşimlerden Pursaklar, Saraycık, Dodurga, Saray, Yakacık, Kırbaşı, Çayyolu, İncek, Temelli, Bağlum, Altınova, Yenimahalle, Yakubabad, Örencik, Selametli, Bağlıca'da nüfus artış hızı Ankara'nın üzerinde; Susuz, Kusunlar, Gökçe höyük, Yaylaoba ve Beytepe yerleşimlerinde ise altındadır.

- Saçak yerleşimlerde istihdamın sektörel yapısı kırsal karakterini yitirip kentsele doğru evrilerek değişir. Bu değişimde tarım sektörünün istihdamdaki payı azalır

Tez çalışmasında analiz edilen yerleşimlerde tarım sektörünün uzun yıllar önemli oranda istihdam yarattığı ancak bu oranın yıllar itibariyle azaldığı görülmüştür. Bu değişimde yerleşimlerin kentle etkileşiminin artması, istihdamın kentsel iş kollarına yönelmesi, tarımsal gelirdeki azalma, toprağın kentsel kullanıma dönüşümüyle elde edilen gelirin tarımsal gelirden yüksek olması etkili olmuştur. Bu çalışmanın konusunu oluşturan yerleşimlerde 1985 yılında tarım sektöründe istihdam edilen

nüfus oranı Ankara'nın tarımda istihdam edilen nüfus oranının (%26,4) üzerindedir. Ancak 2000 yılında Ankara'nın tarımda istihdam edilen nüfus oranı %16,2 iken Beytepe'de bu oran %4'e düşmüş ve Ankara ortalamasının altında kalmıştır. 2000li yıllarda Çayyolu, Dodurga, Pursaklar'da da belirgin bir azalış görülmeye başlanmış, bugün Çayyolu ve Pursaklar'da tarımsal faaliyetlerin kalmadığı görülmüştür. Diğer yerleşimlerde ise tarımda istihdam edilen nüfus oranında azalmanın olduğu ancak istihdam açısından birincil geçim kaynağı olmasa dahi tarımsal faaliyetlerin öneminin devam ettiği görülmüştür. Çalışma kapsamındaki yerleşimlerin %75'inde tarımın hala önemli olduğu görülmüştür. Bitkisel ve hayvansal üretim olmak üzere gerçekleşen bu faaliyetler yerleşimlerde devam etmekte; hayvansal üretim Bağlum, Kıbrıs, Saray, Saraycık, Selamatli, Yeniçimşit, Yakubabdal'da yapılmakta, bitkisel üretim ise Saraycık, Dodurga, Saray, Yakacık, Kıbrıs, İncek, Temelli, Bağlum, Altınova, Yeniçimşit, Yakubabdal, Örencik, Selamatli, Bağlıca, Susuz, Kusunlar, Gökçe höyük, Yaylabağ ve Beytepe'de yapılmaktadır.

Yerleşik nüfus ile yerleşime dışarıdan gelen nüfusun istihdamdaki sektörel dağılımı değerlendirildiğinde; çalışan yerleşik nüfusun %12'sinin tarım, %13,3'ünün sanayi ve %74,7'sinin hizmetler sektöründe, yerleşime dışarıdan gelen nüfusun ise %2,6'sinin tarımda, %20,9'unun sanayide ve %76,4'ünün hizmetler sektöründe çalıştığı görülmüştür. Bu durum saçak yerleşimlerde sonradan gelen nüfusla birlikte tarım sektörünün öneminin azaldığını, tarımın bunlar için geçim kaynağı alternatifi oluşturmadığı, kentle ilk ilişkilerin kurulmasında bu yerleşimlerin bir tercih ve geçiş yeri oluşturduğunu göstermektedir.

- Metropolen kentin etkisindeki yerleşimler farklı gelir ve kültür gruplarınca tercih edilir, bu tercihle yerleşimlerdeki sosyal yapı değişir.

Çalışma kapsamında incelenen yerleşimlerde eğitim seviyesinde belirgin farklılaşmaların olduğu görülmüştür. Çayyolu'nda %50,4, Dodurga'da %37,9, Beytepe'de %9,6, İncek'te %9,2, Altınova 'da %9,1 oranında yüksek okul mezunu bulunmakta ve bu yerleşimler diğer yerleşimlerden belirgin oranda farklılık göstermektedir. Örencik, Saraycık, Selamatli, Yaylabağ ve Yeniçimşit ise

yerleşimler arasında eğitim düzeyi en düşük (%0-1 oranında) yerleşimlerdir. Bu sonuç saçak yerleşimlerin tercih edilmesinde eğitim düzeyinin önemli bir bir araya getirici unsur olduğunu göstermektedir.

Gelir durumu açısından değerlendirildiğinde, Ankara metropoliten kenti etkisinde kalan yerleşimlerde gelir dağılımının yoksulluk sınırının altındaki grupta yığıldığı (%70,4) görülmektedir. Yoksulluk sınırının üzerindeki gelir grubu (%20) oranında, açlık sınırının altındaki gelir grubu ise (%9,6) oranındadır. Ancak yerleşimler kendi içinde değerlendirildiğinde, Çayyolu, Susuz, Dodurga, İncek, Gökçe höyük, Bağlıca, Beytepe, Örencik, Pursaklar, Kıbrıs, Saray'da yoksulluk sınırının üzerinde hanelerin bulunduğu diğer yerleşimlerde bulunmadığı görülmüştür. Bu yerleşimlerden Beytepe, Çayyolu, Dodurga, Gökçe höyük, İncek, Kıbrıs ve Susuz' da açlık sınırının altındaki gelir grubuna sahip haneler bulunmamaktadır. Bu da yüksek gelir grubuna sahip nüfusun batı ve güney batı bölgesini tercih ettiğini göstermektedir. Ancak genel olarak saçak yerleşimlerin yoksulluk sınırının altındaki hanelerden oluştuğu söylenebilir.

Sosyal yaşam açısından durum değerlendirildiğinde ise yerleşimlerde kültür ve sanata ilişkin gelişmelerin genel olarak yavaş olduğu sonucuna varılmış ancak Çayyolu, Beytepe, Gökçe höyük gibi kentin güneybatısında konumlanan yerleşimlerde sosyal yaşamın diğer yerleşimlere nazaran daha iyi olduğu görülmüştür.

- Metropoliten kentin etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapı kentin talepleri, uygulanan plan ve programların etkisiyle değişmektedir.

Kentin gelişme dinamikleri saçaklanma alanlarındaki yerleşimlerin mekansal yapısının değişiminde etkili olmuştur. Kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimlerde mekansal yapıdaki değişim 80li yıllarla başlayan yasal, yönetsel ve planlama çalışmalarının etkisiyle başlamıştır. Desantrilazasyon öngörüsü ile batı yönünde kentsel gelişmelerin hızlanması Sincan, Ostim, İvedik Organize Sanayi ve Eryaman'daki gelişmelere neden olmuş bu gelişmeler daha sonraları Yenimahalle, Susuz ve Saraycık ve Yakacık'ı da etkilemiştir. Güneybatı yönünde toplu konut alanı önerisi ile Eskişehir aksındaki gelişmeler ve daha sonra güneyde üst ölçek planların

hızlandığı gelişmeler güney ve güneybatı aksında yayılma ve saçaklanmayı hızlandıran etkiye neden olmuş bu etki ile Çayyolu, Beytepe, Dodurga, İncek, Bağlıca, Temelli, Örencik, Yaylabağ, Yakupabdal ve Gökçehöyü yerleşimlerinde dönüşümün başlamasına neden olmuştur. Kuzey yönünde ise orta ve küçük ölçekli belediyelerin mevzuata dayalı bağımsız planlama yetkileri gelişimi hızlandırmış ve Pursaklar, Bağlum, Saray ve Altınova’da dönüşüm yaşanmıştır. Doğu yönünde alt gelir grubuna yönelik konut üretimi amacıyla Doğukent projesi ve Kıbrıs’ta uygulanan kentsel dönüşüm projesinin etkisi bu yöndeki mekansal dönüşümü etkilemiştir. Selametli’de ise mevcut kırsal yapı etkisini sürdürmektedir.

- Metropoliten kentin etkisindeki yerleşimlerde dönüşüm yeni gelişme alanları ve mevcut doku için farklı sonuçların ortaya çıkmasına yol açar:

Yerleşimlerde dönüşüm yeni gelişme alanları ve mevcut doku için farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Yeni ve örgütlü gelişmeler (toplu konut alanları, düzenli konut alanları, belediye statüsündeki yerleşimler) ile mevcut yerleşimlerde (köy içi) sunulan su, kanalizasyon, ulaşım, çöp toplama hizmetleri ve sosyal ve kültürel hizmetler farklıdır.

Mevcut yerleşim ile yeni gelişme alanlarında arsa arazi fiyatları farklılık göstermektedir. Belediye statüsündeki yerleşimlerde kentsel gelişme merkezde (köyiçi mevki) gerçekleştiği için Pursaklar, Temelli, Saray, Altınova ve Selametli’de yerleşim genelinde arsa arazi değerleri birbirine yakındır. Ancak Çayyolu, Beytepe, İncek, Dodurga, Gökçehöyük gibi yüksek gelir gruplarınca tercih edilen yerleşimlerde yeni gelişme alanları ile köy içi arsa arazi değerlerinde anlamlı farklılıklar görülmektedir.

- Metropoliten kentin etkisindeki yerleşimler çalışma alanları bakımından kente bağımlı ticari, sosyal ve kültürel hizmetlerde ise bağımsızdır. Ancak ticari, sosyal ve kültürel donatıları olmayan yerleşimler yine kente bağımlıdır.

Yerleşimlerde iş amaçlı yapılan yolculukların %32,8'i yerleşim içinde, %39,5'i yakın çevrede %21,6'sı ise merkez bölgesi yönünde yapılmaktadır. Merkez bölgesine iş amaçlı yapılan yolculukların en yoğun Kıbrıs ve Kusunlar'dan yapıldığı, bunu Çayyolu, Pursaklar, Bağlum ve Yakacık'ın izlediği, Saray, Altınova, Dodurga, İncek, Yakupabdal yerleşimlerin ise üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Merkez bölgesine %15'in altında iş amaçlı yolculukların yapıldığı Beytepe, Temelli, Bağlıca, Susuz, Yaylabag, Örencik, Yeniçimşit, Saraycık'ta yerleşimiçi ve yakın çevrenin daha yoğun tercih edildiği görülmüştür. Bu yerleşimlerin yakın çevresinde yer alan sanayi ve kamu kurumlarının yerleşimler için istihdam olanağı yaratması bu sonuçta etkili olmaktadır. Merkez bölgesine iş amaçlı yolculuğun yapılmadığı tek yerleşim Selametli'dir.

Alışveriş, sağlık, eğitim, sosyo kültürel hizmetler amacıyla kullanılan merkezler de benzer durumdadır. Hizmet en yakın birimlerden sağlanmaktadır. Ancak en yakın birimlerden sağlanmasıyla birlikte kent merkezi de tercih edilmektedir.

Çalışmaya dahil edilen saçak yerleşimlerde ilköğretim tesisi olmakla birlikte yerleşim dışı (yakın çevre, merkez bölgesi) eğitim tesislerinin tercih edildiği yerleşimler bulunmaktadır. Bu yerleşimler, Beytepe, Çayyolu, Gökçehöyük, Örencik, Susuz, Pursaklar ve Yakacık'dır. Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Saraycık, Temelli, Yakacık ve Yakupabdal'da ortaöğretim tesisi bulunmaktadır. Bu yerleşimlerden Saraycık ve Yakupapdal 'da öğrencilerin tamamı yerleşim mevcut okullarını tercih ederken Bağlum, Çayyolu, Pursaklar, Temelli, Yakacık'ta eğitim amaçlı yerleşim dışı yolculuklar yapılmaktadır.

Yerleşimlerden sağlık hizmeti için yapılan yolculukların % 38,4'ü yerleşim içinde, %24,2'si yakın çevrede, %37,4'ü ise kent yönünde yapılmaktadır. Kent merkezinden uzaklaştıkça sağlık hizmeti amaçlı yolculukların yerleşim içi ve yakın çevresi yönünde tercih edildiği görülmüştür.

- Metropoliten kentin saçaklanma etkisindeki yerleşimler geçirdikleri dönüşüme rağmen kentle bütünleşememekte ve farklı mekansal ve sosyal yapı sorununu içinde barındıran/sürdüren eklektik yapılar olarak kalmaktadır.

Saçaklanma etkindeki yerleşimlerde; kent merkezinin, kentsel parklar, alışveriş merkezlerinin kullanım sıklığı kentle ilişki kurma ve bütünleşme biçimlerinin göstergelerini oluşturmaktadır. Ancak yerleşik nüfusun yetersiz ekonomik koşulları, bu tür kullanımlara erişebilirlik imkanları, bütünleşmeyi engelleyici etmenler olarak görülür.

Çalışmanın sonucunda metropoliten kentin etkisinde kalan saçak ve çeper yerleşimlerde farklı dönüşüm süreçlerinin yaşandığı görülmüştür. Bu yerleşimler kırsal/yarı kentsel/kentsel nitelikli olmak üzere heterojen bir yapı göstermektedir. Metropoliten kent etkisinde kalan, köy niteliğindeki yerleşimlerin metropoliten kent etkisiyle büyüyerek “zorlama mahalleler” niteliği kazanması, bu yerleşimlerin geçirdikleri ekonomik, sosyal ve mekansal dönüşümü ortaya koymaktadır. Kentsel gelişme baskısı ve piyasa koşullarıyla değişime uğrayan bu yerleşimler sosyal, ekonomik ve fiziksel dönüşümlerin yaşandığı plansız ve yetkin yönetim, belediye hizmetinden yoksun sorunlu alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yerleşimler kimi zaman yüksek kaliteli, ancak çoğu zaman kır ile kent arasında kalan bir yapıyı çağrıştıran, toplu taşıma ile desteklenmeyen, yoğunlukla kent çeperindeki kırsal bir yerleşime eklenilerek altyapı olanaklarından yararlanmaya çalışan, eklenildiği doku ile de bütünleşemeyen içeriğiyle kentin etrafını saran ve sorunların çözümünü kamudan bekleyen yumaklar olarak varlıklarını sürdürmektedir.

Çalışma kapsamındaki yerleşimlerde görüşlerin %66,7’sinin belediye hizmetlerin tamamının yetersiz olduğu, %6,6’sının altyapı ve kanalizasyon hizmetlerinin, %1,3’ünün çöp ve temizlik hizmetlerinin, %4’ünün toplu taşıma hizmetinin %6,9’unun park ve yeşil alanların, %14,5’inin ise kültürel tesis ve faaliyetlerin yetersiz olduğu görüşü belirtilmiştir. Sunulan hizmet düzeyinin yükseltilmesi, oturduğu konutun, yaşadığı çevrenin sorunlarına karşı duyarlı olma ve çözüm yolları arama adına şikayet ederek sorumluluk alma ve katılım boyutuna katılm durumu değerlendirilmiştir. Yerleşimlerin genelinde yapılan değerlendirmede katılım oranının %30 oranında olduğu görülmüştür. Sorunların çözümüne ilişkin yapılan şikayetlerin %25,2’sinin çözümlendiği belirtilmiştir. Şikayetlerin çözümsüz kalması kişilerin şikayet konusundaki ısrarcılığını etkilemekte, bunun da zamanla

bireylerin duyarsız kalmalarına neden olduğu görüşü oluşmaktadır. Sorunların çözümsüzlüğüünün nedenleri ise belediyelerin yetersiz olduğu ve ilgisiz olduğu gösterilmiştir.

KAYNAKLAR

Aguilar A.G., “ Mexico City Growth and Regional Dispersal: The expansion of largest cities and new spatial forms”, *Habitat Int.*, 23 (3): 391- 412 (1999).

Amcoff, J., “ Rural population growth in Sweden in the 1990s: Unexpected reality or spatial-statistical chimera”, *Population Space and Place*, 12: 171-185 (2006).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990”, *Ankara İmar İşler Başkanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Yayını*, Ankara, 60-90 (1977).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “2023 Ankara Nazım Plan Raporu”, *Ankara İmar İşler Başkanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Yayını*, Ankara (2007).

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, “İl Eğitim İstatistikleri”, *Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü*, Ankara (2007).

Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, “İl İstatistikleri”, *Ankara İl Sağlık Müdürlüğü*, Ankara (2007).

Ankara Valiliği, “İl İstatistikleri”, *Ankara Valiliği*, Ankara (2006).

Antrop M., “Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe”, *Landscape Ecology*, 15: 257-270 (2000).

Antrop M., “Landscape change and urbanization process in Europe”, *Landscape and Urban Planning*, 67 (1-4): 9-26 (2004).

Aslanoğlu R., “Kent, Kimlik ve Küreselleşme” *Ezgi Katabevi*, Bursa, 64 (2000).

Aydoğan, A., “Şehir ve Cemiyet”, *İz Yayıncılık*, İstanbul, 37,95-96 (2000).

Ayhan, U., “Metropolitan alanlarda güvenlik sorunu ve çözüm önerileri” Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 43 (2006).

Aziz, A., “Araştırma Yöntemleri Teknikleri ve İletişim”, *Turhan Yayınevi*, Ankara, 43 (2003).

Bal, H., “Kent Sosyolojisi” *Fakülte Kitabevi*, Isparta, 62-66 (2002).

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı TAU Gn. Md., “Kırsal Alan Planlaması” *Mettek Matbacılık Basın Yayın Tanıtım Tic. San. Ltd. Şti*, Ankara, 13 (2008).

Baykara, T., "Sosyal Yapı ve Şehir Hayatı", *Yeni Türkiye Dergisi*, Mayıs-Haziran: 426-432 (2002).

Beauregard R.A., ve ark., "The new metropolitan reality" *Journal of Planning History*, 7 (2): 158-164 (2008).

Berry, K., Markee N., Fowler N., Giewat, G., "Interpreting what is rural and urban for Western U.S. Counties" *Professional Geographer*, 52 (1): 93-105 (2000).

Berry, B. ve Horton F., "Geographic Perspectives on Urban Systems" *Prentice Hall Inc.*, New Jersey 26 (1970).

Bilsel, C., "Kentsel Dönüşüm, Çözülen Kentler ve Parçalanan Kamusal Alan", *Mimarlık Dergisi*, 327: (Ocak-Şubat), 13-18 (2006).

Burchell, R.W., Downs, A., Mukherji, S., McCann B., "Sprawl Costs Economic Impacts of Unchecked Development", *Island Press*, Washington, 13, 32-39 (2005).

Bunker R., "In the shadow of the city: The fringe around the Australian metropolis in the 1950s", *Planning Perspectives*, 17: 61-82 (2002).

Brueckner, J. K. , "Urban sprawl: Diagnosis and remedies", *International Regional Science Review*, 23(2): 160-171 (2000).

Ceritli, İ., "Kentleşme Sürecinin Ekonomi Politikası ve Bir Türkiye Uygulaması" *Yargı Yayınevi*, Ankara, 23 (2003).

Cerrah İ., "Metropollerde Arazi Kullanımı Ulaşım Arasındaki Etkileşim" Yüksek Lisans Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 3 (1999).

Cohen B., " Urban growth in developing countries: A review of current trends and a caution regarding existing forecasts", *World Development*, 32 (1): 23-51 (2004).

Costis, H., "Imagining rurality in the New Europe and dilemmas for spatial policy", *European Planning Studies*, 11 (2): 103-113 (2003).

Çamur K., "Yeni Liberal Politikaların Kentsel Arazi Kullanım Yapısına Etkileri: Çankaya (Ankara) İlçesi'nde Yapılaşmanın Çözümlemesi, 1985-1990" Doktora Tezi *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 210-220 (2000).

Çınar, K., "Köy Evleri ve Türkiye'de Köy Yerleşmeleri", *Türk Aile Yıllığı*, 221-232 (1992).

Çoker, Z., "Belediye Meclisi Görev ve Yetkileri", Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi, Belediye Yönetim Dizisi , *TODAİE*, Ankara, 22 (1999).

Dahms, F., ve Mc.Comb, J., “Counterurbanization, interaction and functional Change in a rural amenity area: A Canadian example”, *Journal of Rural Studies*, 15(2): 129-146 (1999).

Davoudi, S., Stead, D., “Urban and rural relationships: An introduction and brief history”, *Built Environment Journal*, 28 (4): 269-277 (2003).

Devlet Planlama Teşkilatı, “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, *DPT, Ankara*, 9 (2000).

Devlet Planlama Teşkilatı, “Dokuzuncu Kalkınma Planı / 2007-2013 Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu”, *DPT, Ankara*, 28 (2006).

Dinçer, Y., “Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması, Sivil Toplum İçin Kent” Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, *Demokrasi Kitaplığı-WALD Yayınları*, İstanbul, 341-342 (1999).

Downs, A., “How America’s cities are growing: The big picture”, *Brooking Review*, 16(4): 8-12 (1998).

Doğanay, İ., “Ankara’nın Planlama Tarihi Açısından Yeri, Planlama Süreci”, *2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Değerlendirme Çalıştayları*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 13-18 (2008).

Duru, B., ve Alkan, A., “20. Yüzyıl Kenti”, *İmge Kitabevi*, Ankara, 55-83 (2002).

Eke, A. E., “Anakent Yönetimi ve Yönetimler Arası İlişkiler”, *Ankara Üniversitesi SBF Yayınları*, Ankara, 6-9 (1982).

Eke, F., “Değişen Metropol Kavramı” Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar, Prof.Dr. Orhan Kuntay’a Armağan, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi*, Ankara, 205-215 (2007).

Emiroğlu, L., “The formation of labor force and the transformation diversification of economic activities at metropolitan fringe”, Yüksek Lisans Tezi, *ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 23 (1987).

Eraydın A., “Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler” Cevat Geray’a Armağan, *Mülkiyeliler Birliği Yayınları*, Ankara, 25 (2001).

Erkan, R., “Kentleşme ve Sosyal Değişme”, *Bilimadamı Yayınları*, Ankara, 18-20 (2002).

Ertürk, H., “Kent Ekonomisi”, *Ekin Kitabevi Yayınları*, Bursa 101 (1997).

Ewing, R., “Is Los Angeles style sprawl desirable?”, *Journal of the American Planning Association*, 63(1): 107-126 (1997).

Ford, T., “ Understanding population growth in the peri urban region”, *International Journal of Population Geography*, 5: 297-311 (1999).

Frenkel, A., “Using land-use patterns in the classification of cities: The Israeli case”, *Environment and Planning B- Planning and Design*, 31(5): 711-730 (2004).

Garreau, J., “Edge City: Life on the New Frontier”, *Doubleday*, New York, 16 (2001).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Emlak Vergisine Esas Arsa ve Arazi Asgari m² Birim Değerleri”, *Maliye Bakanlığı*, (1990).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Emlak Vergisine Esas Arsa ve Arazi Asgari m² Birim Değerleri”, *Maliye Bakanlığı*, (1994).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Emlak Vergisine Esas Arsa ve Arazi Asgari m² Birim Değerleri”, *Maliye Bakanlığı*, (1998).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Emlak Vergisine Esas Arsa ve Arazi Asgari m² Birim Değerleri”, *Maliye Bakanlığı*, (2002).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Emlak Vergisine Esas Arsa ve Arazi Asgari m² Birim Değerleri”, *Maliye Bakanlığı*, (2006).

George L., “ Transportation and metropolitan development in China’s Pearl River Delta: The experience of Panju”, *Habitat Int.*, 23(2): 249-270 (1999).

Giddens, A. “ Sosyoloji” , *Ayraç Yayınları*, Ankara, 512 (2000).

Gordon, P.; ve Richardson, H. W., “Are compact cities a desirable planning goal?”, *Journal of the American Planning Association*, 63(1):95-106 (1997).

Göçer, O., “Metropoliten Planlama”, *İstanbul Yıldız Üniversitesi Matbaası*, İstanbul, 60 (1990).

Gökçe, B., “Ankara Üst Ölçek Sorunsalı”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, Ankara, 10 (2002).

Güler Ayman, B., “Yerel Yönetimler Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım” *TODAİE Yayını*, Ankara, 255 (1998).

Günay, B., “Ankara Çekirdek Alanının Oluşumu ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme” Cumhuriyetin Ankara’sı, Tansı Şenyapılı, *ODTÜ Yayıncılık*, Ankara, 60-120 (2005).

Hall, P., “ The World Cities”, *BAS Printers Ltd.*, Hamshire, 7 (1966).

Hara Y., Takeuchi K., Okubo S., "Urbanization linked with past agricultural land use patterns in the urban fringe of a Deltaic Asian Mega-City: A case study in Bangkok", *Landscape and Urban Planning*, 73(11): 16-28 (2004).

Hartshorn. T.A., "Interpreting The City: An Urban Geography", 2nd Ed., *John Wiley ve Sons INC.*, New York, 78 (1992).

Harvey, R. O., Clark W. A. V., "The nature and economics of urban sprawl", *Land Economics*, 41: 1-9 (1965).

Harvey, T., Works, A.M., "Urban sprawl and rural landscapes: Perceptions of landscape as amenity in Portland Oregon", *Local Environment*, 7(4):381-396 (2002).

Henderson V., Hyoungh W. G., "Aspects of the rural-urban transformation of countries", *Journal of Economic Geography* 5: 23-42 (2005).

Hidding M., Teunissen A., "Beyond fragmentation: New concepts for urban-rural development", *Landscape and Urban Planning*, 53: 297-308 (2002).

İnternet: Türk Dil Kurumu, "Büyük Türkçe Sözlük"

<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk> (2007).

İnternet: TÜBİTAK, "Kentler"

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/dergi/01/kasim/kentler.pdf>, (2007).

İnternet: Espon, "Espon 2006 Programme; Urban Rural Relations in Europe 1st. Interim Report (2006)"

www.espon.org.online/documentation/projects/yhema6tic7html (2006).

İnternet: DLCD - Department of Land Conservation and Development, "What is an Urban Growth Boundary (1992)"

<http://darkwing.uoregon.edu> (2008).

İnternet: TMMOB, Şehir Plancıları Odası, "Yeni Büyükşehir Belediye Yasası ile Yerel Demokrasi Kısıtlanıyor Basın Açıklaması (2004)"

<http://ankara.spo.org.tr> (2009).

İnternet: United Nation Statistical Commisision, "Summary Report on the Training Seminar on Improving Statistics on Cities and Urbanization": Concepts and Methods (2003)",

<http://unstats.un.org/unsd/statcom/doc03/urbanization.pdf> (2003).

Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M., “The Dictionary of Human Geography”, 3rd Edition, **Blackwell Publishers Ltd.**, London, 326 (1998).

Johnson J., “ Geographical Processes at the Edge of the City”, **John WileyveSons Publications**, London, 19 (1974).

Johnson, M. P., “Environmental impacts of urban sprawl: A survey of the literature and proposed research agenda”, **Environment and Planning A**, 33:717-735 (2001).

Kaplan, D.H., “Urban Geography” **Hoboken NJ Wiley**, United State of America, 92 (2004).

Karasar, N., “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, **Nobel Yayınları**, Ankara, 24 (1999).

Karasu A.M., “Türkiye’de Konut Sorununun Çözümünde Farklı Bir Yaklaşım; Belediye-Toplu Konut İdaresi-Konut Kooperatifleri İşbirliği Modeli”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz (1):56-87 (2005).

Karataş N., “ Effects of land-ownership transformation in metropolitan fringe areas on existing urban pattern a case Study of Ayrancılar Torbalı”, Doktora Tezi, **İzmir Yüksek Teknolojiler Enstitüsü**, İzmir, 3 (2000).

Karpat, H.K., “Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm”, **İmge Kitabevi**, Ankara, 28 (2003).

Kartal, K., “Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme”, **Adım Yayınları**, Ankara, 4 (1992).

Kavruk H., “Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi” **Hizmet İş Sendikası Yayını**, Ankara, 47-49 (2002).

Keene, J., “Social equity and metropolitan growth”, Planning for a New Century The Regional Agenda, **Island Pres**, Washington DC, 67-72 (2001).

Keleş,R., “Şehirciliğin Kuramsal Temelleri” **Ankara:Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları**, Ankara, 7 (1972).

Keleş, R., “Kentbilim Terimleri Sözlüğü”, **İmge Kitabevi**, Ankara, 38 (1998).

Keleş, R., “Kentleşme Politikası” **İmge Kitabevi** , Ankara, 22 (2000).

Keleş, R., “Kentleşme Üzerine”, **Mülkiye Dergisi** , 19 (246): 9-18 (2008).

Kıray, M., “ Toplumbilim Kentleşme Yazıları” **Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Toplum Bilimleri Araştırma Merkezi Yayınları**, Ankara, 427 (1982).

Kıray, M., “ Kentleşme Yazıları”, **Bağlam Yayınları** ,İstanbul 152 (1998).

Lucy, W., Philips D.L., “ The post suburban era comes to Richmond: City decline, suburban transition and exurban growth”, **Landscape and Urban Planning**, 36: 259-275 (1997).

Madaleno M., “ Urban versus rural no longer matches reality: An early public agro-residential development in periurban Santiago, Chile” **Cities**,21(6): 513-526 (2004).

Mamunlu H., “ Kırsal Alanlar/Köy Yerleşmeleri ve Planlama İlişkisinde İstanbul İl Bütünü Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 1-4 (2001).

Mills, E. S., Hamilton, B. W., “Trends in sizes and structures of urban areas” Urban Economics 4th Ed., **Scott Foresman and Company**, USA, 17-22 (1989).

Montgomery M. R., “Cities transformed” **Panel on Urban Population Dynamics**, National Research Council, London, 136 (2003).

Nadaroğlu, H., “Mahalli İdareler”, **Beta Yayını**, İstanbul, 6-8 (1986).

Nelson, A. C., “Comparing states with and without growth management analysis based on indicators with policy implications”, **Land Use Policy**, 16:121-127 (1999).

Nijegac D., Toskic A., “ Rural Diversification and Socio-economic Transformation in Croatia”, **Geo Journal**, 46: 263-269 (1999).

Oban R., “İzmir Anakent İlçelerine Bağlı Kır Yerleşmelerinin Kır-Kent Bütünleşmesindeki Konumları ve Yapısal Analizi’ Yüksek Lisan Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü**, İzmir, 2 (2000).

Özçevik, Ö., “Metropolitan Kent Çeperindeki Yerleşimlerde Yapısal Dinamikler-İstanbul Metropolitan Kent Çeperi Örneği”, Doktora Tezi, **İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 2-5 (1999).

Pacione M., “Urban Geography” 2nd Ed., **Routledge**, USA, 23 (2005).

Paquette S., Domon G., “Trends in rural landscape development and sociodemographic recomposition in Southern Quebec (Canada)”, **Landscape and Urban Planning**, 55: 215-238 (2001).

Paul V., Tonts M., “Containing urban sprawl : Trends in land use and planning in the metropolitan region of Barcelona”, **Journal of Environmental Planning and Management**, 48:17-35 (2005).

Pryor, R., “ Defining the rural-urban fringe”, **Social Forces**, 47-69 (1968).

Ryan L.R., “Preserving rural character in New England: Local resident perceptions of alternative residential development”, *Landscape and Urban Planning*, 61:19-35 (2002).

Sazak Ş., “Metropolitan Kentin Etki Alanında Kalan Kentlerin Çeperlerindeki Arsaları Dönüşüm Süreci Çorlu Büyükkarıştıran Örneği”, *Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları*, Edirne, 17-18 (2002).

Scott, A. J., “Küreselleşme ve Kent Bölgelerin Yükselişi”, Çeviren: Kübra Cihangir Çamur, *Planlama Dergisi*, :3 26-31, (2004).

Skinner M., Joseph A.E., Kuhn, R., “Social and environmental regulation in rural China: Bringing the changing role of local government into focus”, *Geoforum*, 34: 267-281 (2003).

Soja, E., “Postmetropolis”, *Blackwell Publishers*, Great Britain, 152-157,(2001).

Takuma F., “Spatial structure of a metropolitan area with an agricultural hinterland” *Journal of Economics*, 48: 307-320 (2000).

Tekel A., “Türkiye Metropolitan Planlama ve Planlamanın Yönetimi” Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 41-43, (2000).

Tekeli, İ., “Türkiye’de Kentleşme Yazıları”, *Turhan Kitabevi*, Ankara, 85 (1982).

Tekeli, İ., “Türkiye’de Kent Bölgeleri Üzerinde Düşünmek” *8 Kasım Dünya Şehircik Günü 28. Kolokyumu*, Ankara, 73-89, 2004.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, “Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikaları Raporu”, *Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı*, Ankara, 23 (2003).

Topal, K., “Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye’de kent neresidir”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1): 276-294 (2004).

Turak, E., “Metropolitan Alanlar: Kavramlar, Tanımlar, Ölçütler”, *Türkiye’de Metropolitan Alan Planlama Deneyim ve Sorunları Kolokyumu Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu-1*, İstanbul, 21-41 (1985).

Tuzcuoğlu F., “Dünya’da ve Türkiye’de Metropol Olgusu ve Metropollerin Yönetimi”, Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya, 50-51 (2002).

Türkiye İstatistik Kurumu, “1980-2007 Yılları Genel Nüfus Sayımı; Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri”, *TÜİK*, Ankara, (2007).

Türkiye İstatistik Kurumu, “2005 Gelir Dağılımı Sonuçları” *TÜİK Haber Bülteni*, 207: 5-9, Ankara (2006).

Türel A., Günay B., “ Ankara Metropoliten Alanında Yerleşme Deseni” Ankara 1985’den 2015’e ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Çalışma Grubu, *Ajans İletişim*, Ankara, 13-17 (1987).

United Nation, “World Urbanization Prospects: The 2003 Revision”, *United Nation, New York*, 9-12 (2004).

Weitz, J., Moore, T., “Development inside urban growth boundaries: Oregon’s empirical evidence of contiguous urban form”, *Journal of the American Planning Association*, 64(4): 424-440 (1998).

Yörükan, A., “Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri”, *Nobel Yayınları*, Ankara,.47 (2006).

Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan S., “SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma ve Yöntem Teknikleri”, *Detay Yayıncılık*, Ankara, 81 (2004).

Zorlu, F., “Ankara’da Yapılan Ulaşım Çalışmaları”, *Ankara’da Uygulanan Ulaşım Politikaları ve Kente Etkileri Sempozyumu*, Ankara, 74-96 (2005).

EKLER

EK-1. Görüşme formları

Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği
Yerel Yönetim Görüşme Formu
Görüşme yapılan tarih:

Yerleşimin Adı:

Yerleşimin idari statüsü (Mahalle/İlk kademe belediyesi):

Daha önceki statüsü ve daha önceki idari bağılısı:

GENEL BİLGİLER

1. Yerleşimin konumu
 En yakın anayola uzaklığı:
 İlçe merkezine uzaklığı:
 Ankara kent merkezine uzaklığı:

DEMOGRAFİK VE SOSYAL YAPI

2. Yerleşimin bugünkü nüfusu:
3. Yerleşim dışarıdan göç alıyor mu? Gelen göçün yerleşime geliş nedenleri (İş, eğitim, sağlık, konut, akrabaya yakınlık vd):
4. Yerleşimi tercih nedeni:
5. Yerleşimin sosyal yapısı, komşuluk ve dayanışma ilişkileri nasıl:

EKONOMİK YAPI

6. Yerleşimde istihdamın sektörel dağılımı, çalışan nüfusun sayısı ve cinsiyete göre dağılımı:
7. Çalışanların çalışma alanları neresi (Ankara OSB, yerleşimdeki KSS, yerleşim merkezi, Ankara merkez) ve bu alanlarda çalışanların sayısı :
8. Yerleşimde istihdam sağlayan tesis var mı? (OSB, KSS, iş merkezi ve diğer.). Yerleşim dışından buraya çalışmak için gelenler var mı, varsa nereden geldikleri:
9. Yerleşimin ekonomik yapısında ve geçim kaynaklarında son yıllarda bir değişim oldu mu?
10. Yerleşimde mevcut ticaret birimleri nelerdir. Bu birimlerin gelişiminin hızlandığı yıllar ne zamandır.
11. Yerleşimde halen sadece tarım ve hayvancılık ile geçinen aile var mı?

KENTSEL HİZMETLER (Sosyal Donatı ve Teknik Altyapı)

12. Yerleşimde eğitim tesisleri (sayısı)
 Kreş:
 Okulöncesi Anaokulu:
 İlköğretim:
 Orta Eğitim:
 Dershane, kurs, halk eğitim merkezi, sanatsal kurslar vb. :
13. Yerleşimde bulunan ilk kademe sağlık hizmeti /sağlık tesisi (sayısı)
14. Yerleşimde bulunan sosyo -kültürel tesisler (türleri, sayısı)
15. Rekreatyon olanakları (türleri, sayısı, alan büyüklüğü)
16. Güvenlik hizmeti hangi idari birim tarafından yapılmakta. Sorun var mı?
17. Yerleşimin kanalizasyon sistemi var mı:

EK-1 (Devam). Görüşme formları

Kanalizasyon olmayan yerlerde çözüm yolu nedir?

18. Yerleşimin içme suyu şebekesi var mı?
19. Çöp hizmeti var mı, varsa günlük yapılıyor mu?
20. Yerleşimin çevre sorunları var mı, varsa neler?
21. Yerleşim içinde ve Ankara kent merkezi ile ulaşım nasıl yapılıyor?

Kent merkezine ulaşım :

Özel otomobil

Dolmuş varsa hangi güzergahlarda hangi sıklıkla

Otobüs (özel -belediye) güzergahı ve sıklığı

ARAZİ ARSA MÜLKİYETİNDEKİ DEĞİŞİM

22. Yerleşimin kadastro yapıldı mı?
23. İmar planı var mı?
24. Mevzi imar planları var mı; varsa içerikleri nedir? (Kooperatif, sanayi, kss, işmerkezi vb.)(1.Yerleşimin etki alanında konut gelişimi, 2. Yerleşimin etki alanında sanayi gelişimi,3. Kentsel donatı eksiklikleri)
25. Arazilerde el değiştirme satış baskısı var mı? Baskılar ne zaman başladı. Kim tarafından yapıldı.
26. Arazi arsa talebinin nedenleri nedir (konut, sanayi tesisi, vb.)
27. Yapılaşmada talep edilen kat sayısı

İDARİ YAPIYA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

28. Yerel yönetim birimi olarak ilişkide bulunduğunuz birimler hangileridir?
29. İlişkinin nedeni nedir? Ne tür sorunlar yaşamaktasınız.
30. Birim olarak ne tür temel sorunlarınız nelerdir. (mekana ilişkin ayrıntılı)

YERLEŞİME İLİŞKİN GENEL GÖRÜŞLER

Geleceğe ilişkin beklentileri nelerdir?

Olumlu:

Olumsuz:

EK-1. (Devam) Görüşme formları

**Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği
Emlak Alım-Satım Yetkilileri Görüşme Formu
Görüşme yapılan tarih:**

Yerleşimin Adı:

Emlak Firmasının Adı:

1. Yerleşimin tercih edilme nedenlerini nedir?
2. Yerleşimdeki konut ve çevresiyle ilgili görüşleriniz
3. Yerleşimdeki kentsel gelişimde etkili faktörler nelerdir?
4. Arazilerinde el değiştirme satış baskısı var mı? Baskılar ne zaman başladı.
Kim tarafından yapıldı.
5. Arazi arsa talebinin nedenleri nedir (konut, sanayi tesisi, vb.)
6. Alımların kimler tarafından yapıldığı hakkında bilgi verebilir misiniz?
(Bireysel girişimci, kooperatif vb)
7. Yapılaşmada talep edilen kat sayısı
8. Gayrimenkul satışlarının türü ve satışlar içindeki oranı nedir?
9. Son on yıl içinde arazi değerlerindeki değişim nedir?
10. Son on yıl içinde konut fiyatlarında değişim nedir?
Kiralık
Satılık

**Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği
Güvenlik Birimi Görüşme Formu
Görüşme yapılan tarih:**

Yerleşimin Adı:

Emniyet Birimin Türü: 1. Polis Karakolu 2. Jandarma Karakolu

1. Güvenlik biriminin hizmet alanı ne kadar:
2. Yerleşimde en sık yaşanan güvenlik sorunları (suç türleri) nelerdir?
3. Yerleşiminin büyümesiyle güvenlik ve verdiğiniz hizmet açısından ortaya çıkan değişimler nelerdir?

EK-1. (Devam) Görüşme formları

Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği
Sağlık Kurumu Görüşme Formu
Görüşme yapılan tarih:

Yerleşimin Adı:

Sağlık Biriminin Adı:

Sağlık Biriminin Türü:

1. Sağlık birimine (sağlık evi/ocağı vb.) kayıtlı vatandaş sayısı kaç kişidir?
2. Sağlık biriminin hizmet verdiği alanda erişilebilirliği hakkında bilgi veriniz (yürüme mesafesinde, vasıta ile gelinebilmekte)
3. Yerleşimde birinci basamak sağlık kuruluşu olarak nereye başvuruluyor?
4. Sağlık biriminin yeterli olmadığına kullanılan sağlık birimleri hangileridir, en çok kullanılanıdan başlayarak sıralayabilir misiniz?
5. Sağlık Biriminin fiziksel koşulları yeterli midir? (bina, bahçe, otopark vb.)
6. Doktor / sağlık personel sayısı yeterli midir?
7. Yerleşimde yaşayanların sosyal güvenceleri hakkında bilginiz var mı?
 %..... SSK
 %..... Bağ-Kur
 %..... Emekli Sandığı
 %..... Kamu bütçesi
 %..... Yeşil Kart
 %..... Özel sigorta
8. En yakın üst kademe sağlık birimi nerede?
9. Erişim kolay mı? Sorunlar var mı?
10. Sağlık hizmeti talep eden kişilerin son on yılda farklılaşması söz konusu mu?

Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği
Eğitim Kurumları Görüşme Formu
Görüşme yapılan tarih:

Yerleşimin Adı:

Okulun Adı:

Okulun Türü:

1. Okulun hizmet verdiği alanda erişilebilirliği hakkında bilgi veriniz (yürüme mesafesinde/servis/ özel otomobille) [(%)oranları belirterek]
2. Okulun fiziki ve mekansal koşullarıyla ilgili görüşleriniz nelerdi? (okul alanı bahçe vb. yeterli mi, otopark yol sorunu var mı?)
3. Okulun öğretmen sayısı, derslik sayısı, bir dersliğe düşen öğrenci sayısı, bir öğretmene düşen öğrenci sayısı:
4. Öğrenci ve ailesinin sosyo ekonomik profili hakkında bilgi verebilir misiniz?
5. Son yıllarda gelişmeyle birlikte öğrenci profilinde ve öğrenci velilerinin eğitim- gelir vd. özelliklerinde belirgin bir farklılaşma oldu mu?
6. Oldu ise bu durum eğitim ve sosyal uyumla ilgili sorunlara yol açıyor mu?

EK-1. (Devam) Görüşme formları

**Metropolitan Kent Etkisindeki Yerleşimlerin Dönüşüm Süreci Çözümlemesi:
Ankara Metropolitan Alan Örneği**

Hane halkı anketi

Anketin yapılma tarihi:

Yerleşimin Adı:

Adres (mahalle-sokak)

KİŞİ BİLGİLERİ

1. Doğum yeriniz/ memleketiniz:
2. Doğum yılı:
3. Cinsiyeti:
4. Medeni durumu:
5. Eğitim durumu:
6. Mesleğiniz/yaptığı iş:
7. Sosyal güvencesi var mı, varsa türü (SSK, emekli sandığı, Bağ-Kur, yeşil kart, özel sigorta)
8. Kimlerle birlikte yaşıyor (akrabalıkları, yaşları, eğitimleri ve işleri):

EKONOMİK DURUM

9. Hanenin ortalama geliri:
10. Hanede çalışan kişi sayısı ve işin türü:
11. Ev sahibi mi kiracı mı? (Lojman ya da aile bireylerinden birine ait)
Kiracı ise kaç lira kira veriyor

KONUT ve YAŞAM ÇEVRESİ BİLGİLERİ

12. Yerleşime geliş tarihi:
13. Yerleşime geliş nedeni:
14. Yerleşimi tercih nedeni:
15. Konutun yapılış şekli nedir (Kooperatif, bireysel girişimci, TOKİ):
16. Konut düzeni (site ya da değil - apartman / müstakil):
17. Konutun kat sayısı, m²'si, oda sayısı, salon sayısı:
18. Konutun bahçesi var mı, varsa ne amaçla kullanıldığı:
19. Konutun bahçesi dışında ekip biçilen tarlası var mı, varsa ne ekip biçtiği:
20. Hayvan besliyor mu, besliyorsa ise hayvanın türü:
21. Konut ve çevresinden memnun mu?

KENTİÇİ HAREKETLİLİK

22. Ailenin sahip olduğu taşıt motorlu araçlar ve ne amaçla kullanıldığı:
23. İşyerinin yeri
24. Çocukların gittiği okul
1. çocuk için Okulun İsmi ve Yeri:
2. çocuk için Okulun İsmi ve Yeri:
3. çocuk için Okulun İsmi ve Yeri:

Çocukların okul dışında dersane, kurs(eğitim, sosyal amaçlı) kullanımlara gidiyor mu?

EK-1. (Devam) Görüşme formları

25. Alışveriş için hareketlilikte kullanılan yer

Gıda:

Giyim:

Dayanıklı tüketim malları:

26. Sağlık sorunları nerede çözülüyor:

SOSYO-KÜLTÜREL REKREATİF ETKİNLİKLERE KATILMA

27. AOC, Gençlik Parkı, Altınpark'a gibi kent parklarını kullanıyor mu?

28. Yeni yapılan büyük parklara gidiyor mu? (Göksupark, Harikalar Diyarı, Ahlatlıbel, Mogan, vd.)

29. Herhangi bir kültürel faaliyette bulunuyor mu? (tiyatro, sinema, konsere gitme, gazete kitap okuma, vb)

30. TV seyrediyor mu? En çok hangi programları, hangi kanalı izliyor? Radyo dinliyor mu?

31. Bilgisayar kullanıyor mu ?

32. İnternet kullanıyor mu ?

33. Kızılay, Ulus ve diğer merkezlere gidiyor mu?

34. Migros(Ankamall), Armada, Bilkent, CEPA, Arkadyum, Optimum, Milenyum gibi hipermarketlere gidiyor mu? Tercih etme ve etmeme nedenleri nelerdir?

35. Günlük yaşamda en çok kimlerle görüşüyor? (komşular, iş arkadaşları, vd,)

36. Üye olduğu dernek vb kuruluş var mı?

37. Herhangi bir kursa gitmiş mi, gidiyor mu?

KENTSEL HİZMETLER

38. Kentsel hizmetlerden ne anlıyor?

Bu hizmetleri kendisi için yeterli mi değilse nedeni:

39. Belediye hizmetlerinden hangilerinden yararlanıyor? Bu hizmetlerden memnun mu?

40. Yayaalara yönelik hizmetlerden hoşnut mu? Kaldırımları yaya yolları, yaya bölgeleri hakkında görüşleri nelerdir?

41. Yerleşimde güvenlik sorunu yaşıyor mu? Evetse nerede, ne zaman (gündüz-gece), ne kaynaklı?

42. Belediyelerin görev ve yetkileriyle ilgili bilgisi var mı?

43. Yaşadığı Büyükşehir belediyesinin adını ve belediye başkanını biliyor mu? Büyükşehir Belediyesinin hizmetlerinden genel olarak memnun mu?

44. Yaşadığı ilçe belediyesinin adını ve belediye başkanını biliyor mu? Belediye hizmetlerinden genel olarak memnun mu?

45. Belediye hizmetlerinden yetersiz olduğunu düşündükleri hangileridir? Bu konuda şikayette bulunuyor mu? Belediyenin bu şikayetlerini giderecek neler yapabileceğini düşünüyor? Belediyenin çözmesini beklediği en acil üç sorun nedir?

46. Yerleşim hakkında olumlu olumsuz genel düşünceleriniz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YENİGÜL, Sevinç Bahar
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 07.07.1975 Ankara
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (312) 321 35 26
 Faks : 0 (312) 230 84 34
 e-mail : yenigul@gazi.edu.tr.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /Çevre Bilimleri Bölümü	2001
Lisans	Ankara Üniversitesi/ Ziraat Mühendisliği Bölümü	1997
Lise	Özel Yükseliş Koleji	1992

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1998-	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Yenigul S.B., Çamur K., (2008) “An Assessment of Effects of Urban Sprawl on Rural Settlements in Metropolitan Areas: A Detailed Look for Ankara Greater

City Area / Turkey” Impact Assessment of Land Use Changes, 6-9 April 2008, Humbolt University, Berlin Book of Abstract s: 99.

2. Yenigul S.B., Çamur K., (2008) “Regional Development Policies Towards “Harmonious Urban-Rural Relationship” Impact Assessment of Land Use Changes, 6-9 April 2008, Humbolt University, Berlin Book of Abstract s: 110.
3. Yenigül S.B., (2007) “The Effects of Local Government Policies on The Urban Sprawl; Ankara Case” Sustainable Urban Areas, 25-28 June 2007 ENHR, Rotterdam, Book of Abstracts s:226.
4. Yenigül S.B., (2007) "Değişen Dünya, Değişen Mekan ve Değişen Kırsal Alan", Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar Prof.Dr.Orhan Kuntay'a Armağan, Gazi Üni. İletişim Fak. Basımevi, Ankara, s:39-54.
5. Yenigül S.B., (2006) “AOÇ Süt Fabrikası Atık Suyu Analizi Sonucunun Değerlendirilmesi” Kent ve Sağlık Sempozyumu, 7-9 Haziran 2006 Uludağ Üniversitesi, Bursa, Bildiri Özetleri Kitabı, s: 338-339
6. Yenigül S.B., (2006) “Bölgesel Farklılıklar Açısından Kırsal Alanlar” IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 25-26 Mayıs 2006 Ankara Üniversitesi, Ankara, Bildiri Metinleri Kitabı s. 73-81.
7. Yenigül S.B., (2005) “The Effects of Migration on Urban / Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri” GU Journal of Science,18 (2),s:273-288.
8. Yenigül S.B., Kuntay O., (2005) “Avrupa Birliği’ne Birliğine Uyum Sürecinde Kırsal Alan Planlaması” 29. Dünya Şehircilik Kongresi, 7-9 Kasım 2005 İTÜ, İstanbul, Bildiri Metinleri Kitabı s:38-46.